विद्युत प्रवर्द्धन स्मारिका–२०८२

(आ.व. २०८१/०८२ को प्रगति समेत)

श्रावण १, २०८२

विद्युत विकास विभाग ३२ औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा प्रकाशित

विद्युत प्रवर्द्धन स्मारिका–२०८२ (विद्युत विकास विभागको ३२औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा प्रकाशित)

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

विद्युत विकास विभाग

सानोगौचरण, काठमाडौँ

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

विद्युत विकास विभाग

सानोगौचरण, काठमाडौँ

विद्युत प्रवर्द्धन स्मारिका–२०८२

विद्युत विकास विभाग
३२औँ
वार्षिकोत्सवको अवसरमा प्रकाशित

श्रावण १, २०८२

प्रमुख सल्लाहकारहरू:

श्री नविन राज सिंह

श्री गोकर्ण राज पन्थ

श्री सुनिल पौडेल

श्री सुरेन्द्र घिमिरे

स्मारिका प्रकाशन समिति एवम् सम्पादन मण्डल:

श्री सूर्य देव गुप्त

श्री बद्री कुइकेल

श्री वीरेन्द्र पंडित

श्री अनुशा अधिकारी

श्री प्रमोद ढकाल

स्मारिका प्रकाशनमा सहयोग गर्नुहुने कर्मचारीहरू:

श्री गोपी साह	श्री डा. आस्था भट्ट
श्री जागुराम चौधरी	श्री कर्सन महर्जन
श्री सुवर्ण खनाल	श्री गोपाल कडरिया
श्री कोमल पराजुली	श्री सुजन निरौला
श्री मलिना शाक्य	श्री आशिष चुदाली
श्री जीवन रानामगर	श्री नविनराज चौलागाई
श्री निर्मल गौतम	श्री सुनिता खनाल
श्री राजेश श्रेष्ठ	श्री रन्जु शर्मा
श्री शंकर बहादुर साउद	श्री बद्री सापकोटा
श्री विवेक मण्डल	श्री असिम दियाली

Front Cover Photo Courtesy: *Er. Anusha Adhikari*

Back Cover Photo Courtesy: *Rasuwagadhi HPP (111MW)/Madhya Bhotekoshi HPP (102MW)*

मुद्रण प्रति : ३००

©विद्युत विकास विभाग, सानोगौचरण, काठमाडौँ

प्रकाशक

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

विद्युत विकास विभाग

सानोगौचरण, काठमाडौँ

मा. दिपक खड्का
मन्त्री
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

निजी सचिवालय
सिंहदरबार, काठमाडौं ।
फोन: ९७७-१-४२११५१३
फ्याक्स: ९७७-१-४२११५१०

पत्र संख्या:
चलानी नं.:

शुभकामना सन्देश

नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय मातहतको एक महत्वपूर्ण प्राविधिक निकायका रूपमा स्थापित विद्युत विकास विभागले आज ३२ औं स्थापना दिवसको अवसरमा प्रवेश गरेको छ। यस ऐतिहासिक अवसरमा विभागका सबै पूर्व तथा वर्तमान पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू, निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धकहरू, विकास साझेदारहरू तथा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरु प्रति हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

विभागले स्थापना कालदेखि नै विद्युत क्षेत्रको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रशारण तथा वितरणको इजाजत तथा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, प्रवर्द्धन तथा सहजीकरण लगायतका कार्यहरूमार्फत नेपालको ऊर्जा पूर्वाधार विकासमा उल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउँदै आएको छ। राष्ट्रिय ऊर्जा सुरक्षाको आधार निर्माण गर्ने उद्देश्यका साथ विभागले आयोजनाको विकास र सञ्चालनका विभिन्न चरणहरूमा सहजीकरण गर्दै निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराउने वातावरण सिर्जना गरेको छ। पछिल्लो समयमा जलविद्युत आयोजनाको विकास, छिमेकी मुलुकहरूसँगको ऊर्जा व्यापार, वैकल्पिक ऊर्जाको विकास, ऊर्जा कूटनीतिमा नेपालले हासिल गरेको पहिचान लगायतको ऊर्जा क्षेत्रको प्रगतिले विभागको संस्थागत भूमिकालाई महत्वपूर्ण मान्न सकिन्छ।

ऊर्जा विकास मार्गचित्र, २०८१ मा सन् २०३५ सम्म २८,५०० मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। यो लक्ष्य हासिल गर्न जलविद्युत, सौर्य, वायू, जैविक लगायतका स्रोतहरूको परिचालन, समुचित प्रसारण पूर्वाधारको विकास तथा ऊर्जा व्यापारको विस्तार अपरिहार्य छ। यस्ता कार्यहरूमा निजी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्ने, आवश्यक अनुमति तथा अनुमतिपत्र व्यवस्थापन गर्ने तथा परियोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न विभागको जिम्मेवारी अझै महत्वपूर्ण हुने देखिन्छ।

यसबाहेक संसदमा प्रस्तुत भएको प्रस्तावित विद्युत विधेयक, २०८० ले विभागको अधिकार, गरिएको छ। यस विधेयकको कार्यान्वयनले नेपालको ऊर्जा क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी, पारदर्शी, समावेशी र दिगो बनाउने विश्वास लिएको छु।

यस महत्वपूर्ण दिवसमा, विभागका सबै कर्मचारीहरूको समर्पण, व्यावसायिकता र निरन्तर सेवा प्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु। नेपालको ऊर्जा क्षेत्रलाई आत्मनिर्भरता, समृद्धि र आर्थिक विकासको प्रमुख आधार बनाउने लक्ष्यप्रति विभाग अझ सशक्त ढंगले अग्रसर होस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

दिपक खड्का
माननीय मन्त्री

मा. खमबहादुर गर्बुजा
राज्य मन्त्री
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल
www.moewri.gov.np

पत्र संख्याः
चलानी नं.:

शुभकामना

विद्युत विकास विभागलाई स्थापनाको ३२औं वार्षिकोतस्वको उपलक्ष्यमा बधाई तथा शुभकामना दिँदा म हर्षविभोर छु। निजी क्षेत्रको अधिकतम परिचालन मार्फत विद्युत क्षेत्रको विकासमा विद्युत विकास विभागको विशेष भूमिका रहेको छ र हालै नेपाल सरकारले जारी गरेको ऊर्जा विकास मार्गचित्र, २०८१ को कार्यान्वयनमा पनि विद्युत विकास विभागले विभिन्न महत्वपूर्ण जिम्मेवारी पाएको छ। नेपालको विद्युत सम्बन्धी नीति कार्यान्वयन सम्बन्धमा विद्युत विकास विभागको मुख्य भूमिका रहेकोमा कुनै शङ्का छैन।

नेपालको विद्युत क्षेत्रले हालै मात्र वाल्यावस्था पार गरी परिपक्वतातर्फ उन्मुख हुँदै गरेको मान्न सकिन्छ। हामीले पछिल्ला दुई बर्षहरुमा आफ्नो आवश्यकताका लागि विद्युत उत्पादन गरी केही विद्युत निर्यातमात्र गर्न सकेनौं, हामीले नेपाललाई विद्युतको खुद निर्यातकर्ताको रुपमा स्थापित गरेका छौं। दशकौं अघि देखि विद्युतको रणनीतिक विकासबाट राष्ट्रको समृद्धि हासिल गर्ने सपना बुनेका हामी नेपालीका लागि यो ठूलो कोशेढुङ्गा हो। अबका दिनमा हामी आन्तरिक आवश्यकता पूर्ति गर्दै निर्यातका लागि विद्युत विकास गर्ने लक्ष्य राखेका छौं, जसको विस्तृत खाका ऊर्जा विकास मार्गचित्र, २०८१ मार्फत कोरिएको छ। विद्युत निर्यात बढ्दै जाँदा देशले प्राप्त गर्ने लाभहरु पनि स्वाभाविक रुपमा बढ्दै जानेछन्। यद्दपी, सम्भावना प्रवल भएता पनि उक्त लक्ष्य प्राप्ति गर्न वित्तीय, संस्थागत, प्राविधिक एवम् व्यवस्थापकीय चुनौती एवम् वाधाहरु नभएका होइनन्। हाम्रो यथार्थ धरातलको वास्तविक मूल्याङ्कन गरी हाम्रा क्षमता तथा कमजोरीहरुका बारेमा यथार्थ विश्लेषण गरी आगामी दिनको विस्तृत कार्यान्वयनयोग्य कार्ययोजना बनाउनु पर्छ भन्दा अन्यथा नहोला। तव मात्र, आगामी दिनमा त्यस्ता बाधाहरुलाई छिचोल्दै चुनौतीहरुको समाधान गर्दै अघि बढ्न सकिनेछ। त्यस क्रममा, ३२ बर्ष लामो इतिहास बोकेको विद्युत विकास विभागको जिम्मेवारी थपिएरै जाने छ। यसका लागि विद्युत विकास विभागले आन्तरिक क्षमता विकास गर्दै बढ्दो जिम्मेवारीका लागि आफुलाई थप तयार बनाउनु पर्ने देखिन्छ।

अन्ततः विद्युत विकास विभागका सम्पूर्ण कर्मठ कर्मचारीहरु एवम् सरोकारवालाहरुलाई हालसम्मको योगदानकालागि धन्यवाद एवम् स्थापना दिवसको बधाई सहित आगामी दिनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

....
मा. खमबहादुर गर्बुजा
(राज्यमन्त्री)

मा. खमबहादुर गर्बुजा
राज्य मन्त्री
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

☎ | ९७७-१-४२११५१६
| ९७७-१-४२११५३१
फ्याक्स : ९७७-१-४२११५१०
सिंहदरबार, काठमाण्डौ

प.सं.:
च.नं.:

शुभकामना

निजी क्षेत्रको सम्मानजनक सहभागिता प्रवर्द्धन गर्दै देशमा उपलब्ध जलस्रोतको उपयोगको सम्भावनालाई मूर्तरुप दिने सवै प्रकारका योजनावद्ध कार्यको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, निजी क्षेत्रको विद्युत व्यवसायमा सहजीकरण गर्ने तथा समन्वयकारी भूमिका खेल्ने उद्देश्य बोकेको विद्युत विकास विभागले ३२ गौरवमय बर्षहरु पार गरेको अवसरमा म सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारी मित्रहरू, ऊर्जा उत्पादक संस्थाहरु र सरोकारवाला निकायहरुलाई हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु। ऊर्जा क्षेत्रको गुणात्मक विकास, विस्तार, प्रवर्द्धन र निजी क्षेत्रको सहभागिता अभिवृद्धिमा विभागको भूमिका सराहनीय रही आएको छ। नेपालको ऊर्जा नीति चरणवद्ध रुपमा कार्यान्वयन गर्ने सवालमा विद्युत विकास विभागको भूमिका अझ सशक्त रहनुपर्ने देखिएको छ।

नेपालको विद्युत क्षेत्र स्वभाविक रुपान्तरणको क्रममा रहेको छ। हाम्रो मुलुक विस्तारै ऊर्जामा आत्मनिर्भर मात्रै हुँदै छैन, ऊर्जा उत्पादनमार्फत समग्र दक्षिण एसियाको ऊर्जाको उपभोगमा स्वच्छ एवं हरित उर्जाको उत्पादन बढाई क्षेत्रिय हिसाबले निर्यात व्यापारमा ठोस योगदान गर्ने तर्फ अग्रसर छ। हामी व्यावसायिक रुपमा अन्तर्राष्ट्रिय विद्युत बजारमा विद्युत बिक्री गर्ने दिशामा अझै गतिशिल हुँदैछौं। यिनै सन्दर्भहरुलाई ध्यानमा राखेर नेपाल सरकारले जारी गरेको "ऊर्जा विकास मार्गचित्र, २०८१" ले विभिन्न लक्ष्यहरु राख्दै तिनका लागि आवश्यक कानूनी, संस्थागत, प्रणालीगत एवम् प्रक्रियागत सुधारका साथै अन्तर्निकाय कार्यान्वयन कार्ययोजनाको खाका कोरेको छ। उक्त मार्गचित्रले तय गरेको लक्ष्यलाई प्राप्त गर्न आवश्यक प्रणालीको विकास र सुदृढीकरण गर्न यो विभागको समेत महत्वपूर्ण भूमिका हुनेछ भन्नेमा म स्पष्ट छु। मुलुकको ऊर्जा सुरक्षा सुनिश्चित गर्न आवश्यक हुने आयोजनाहरुको निर्माणको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने र त्यस्ता आयोजनाहरुको निर्माणमा सहजीकरण गर्दै विद्युत उत्पादन, विकास र विस्तारमा आवद्ध प्रवर्द्धकहरूको आवश्यकता र चाहनालाई ध्यानमा राखी अनुमतिपत्र प्रक्रियालाई अझ सहज र प्रविधिमैत्री बनाउन नयाँ विद्युत ऐनको तर्जुमा भइ स्वीकृतिको प्रकृया अगाडी बढेको छ। विद्युत आयोजनाहरूको गुणस्तर कायम गर्न र निर्माणाधिन आयोजनाहरु तोकिएको समयमा सम्पन्न गर्न नियमित अनुगमन एवं निरीक्षण गर्न समेत विभागलाई आग्रह गर्दछु।

यस विभागको गतिविधि, प्रगति र विद्युत क्षेत्रको समग्र अवस्थाबारे जानकारी समेटिएको आजको वार्षिकोत्सवको उपलक्ष्यमा प्रकाशित स्मारिका पुस्तिकाले ऊर्जा क्षेत्रको अध्ययन, अनुसन्धान र नीति निर्माणमा उपयोगी हुने विश्वास लिएको छु। नेपालमा उपलब्ध सबै प्रकारका ऊर्जाको प्रचुर सम्भावनालाई उजागर गर्दै विद्युत आपूर्तिमा आत्मनिर्भर बनी मुलुकलाई सम्वृद्ध वनाउने लक्ष्यमा विभाग आफ्नो समन्वयकरी र प्रवर्द्धनात्मक भूमिका निर्वाह गर्न कटिबद्ध रहनेमा म विश्वस्त छु। अन्ततः म विद्युत उत्पादक, उपभोक्ता र नियामक सवैलाई धन्यवाद दिंदै विद्युत विकास विभागको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछु।

(सुरेश आचार्य)
सचिव

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
विधुत विकास विभाग
(...)

फोन नं.: ४५३४१११, ४५११५३७, ४५१९५०१, ४५३९३६२
फ्याक्सः ४५३९९०३
पोष्ट बक्स नं.: २५००७
सानोगौचरण, काठमाडौं, नेपाल

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
विद्युत विकास विभाग
२०५०

प.सं.:
च.नं.:

मितिः २०८२/४/१

विषयः-

महानिर्देशकको मन्तव्य

विद्युत ऐन, २०४९ ले परिकल्पना गरे अनुरुप जलविद्युतको विकास गर्न जलविद्युत विकासमा निजि क्षेत्रको उद्यमीलाई प्रोत्साहित गर्दै निजि क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धन गरी जलविद्युत विकास सम्बन्धि कार्यहरुलाई अनुगमन गर्न विद्युत विकास इकाईको रुपमा स्थापना भएको विद्युत विकास विभाग आज गौरवमय ३२ वर्ष अवधि पूरा गरी ३३ औं वर्षमा प्रवेश गरेको छ । विद्युतको विकासमा निजि क्षेत्रको उच्च सहभागिता र लगानी भएकोले विद्युत विकास विभाग आफ्नो जिम्मेवारी सफलतापूर्वक निर्वाह गर्न सफल भएको छ। नेपालमा विद्युत क्षेत्रको विकास एवम् विस्तारमा समर्पित सार्वजनिक सेवा प्रदायक निकायको रुपमा विद्युत विकास विभागले निजी क्षेत्रलाई विद्युत क्षेत्रमा प्रोत्साहन, समन्वय एवम् प्रबर्द्धन गर्ने भूमिका अग्रगामी रुपमा खेलेको अनुभूति गर्न सकिन्छ।

प्रकृतिद्वारा प्रदत्त जलविद्युतको उच्च सम्भावना बोकेको नेपालको विद्युत विकास सम्बन्धि यात्रा झन्डै ११४ वर्ष अघि सुरु भएको भएता पनि नेपालले आफ्ना लागि पर्याप्त विद्युत उत्पादन गर्न थालेको केही वर्ष मात्र भएको छ। हाल नेपालबाट वर्षायाममा उत्पादित विद्युत छिमेकी मुलुक भारत र बंगलादेशमा निर्यात हुन थालेको छ, जसले नेपाललाई विद्युतमा आत्मनिर्भर बनाउने बाटोमा डोर्याएको छ भने अर्कोतिर व्यापार घाटा पनि कम गराएको छ ।

आगामी सन् २०३५ सम्म १३,५०० मे.वा. विद्युत आन्तरिक खपत र १५००० मे.वा. विद्युत क्षेत्रीय बजारमा निर्यात गर्ने गरी कुल २८,५०० मे.वा. विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य सहित नेपाल सरकारले जारी गरेको ऊर्जा विकास मार्गचित्र, २०८१ को सफल कार्यान्वयनमा विद्युत विकास विभागको पनि मुख्य भूमिका हुने कुरा विभागले आत्मसात गरेको छ।

३२औं वार्षिकोत्सवको सुखद अवसरमा विद्युत विकास विभागका समस्त राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरु, निजी क्षेत्रका उद्यमीहरु, सरोकारवाला र सहयोगीहरु सबैलाई विद्युत क्षेत्रमा हालसम्मको सफल सहकार्यको लागि बधाई दिन चाहन्छु एवं विभागको आगामी दिन अझै गौरवपूर्ण होस् भनि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

....
नविन राज सिंह
(महानिर्देशक)

विषय सूची

१.	विद्युत विकास विभागको गठन र कार्यक्षेत्र	१
२.	विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थाको सरलीकृत व्याख्या	४
३.	विद्यमान वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावलीमा भएको प्रावधान तथा त्यसको सरलीकृत विश्लेषण	११
४.	विद्युत आयोजनाका लागि सुविधा सिफारिस सम्वन्धी आवश्यक प्रक्रिया तथा सम्बन्धित विवरण	१६
५.	विभागको ३२ औँ वार्षिकोत्सवमा सम्मानित हुने विद्युत आयोजनाहरूको विवरण	२०
६.	विद्युत विकास विभागद्वारा प्रकाशित मापदण्ड एवम् अध्ययन प्रतिवेदन	२१
७.	विद्युत विकास विभाग अन्तर्गत अध्ययन भएका जलविद्युत आयोजनाहरूको संक्षिप्त विवरण	२८
८.	विभागद्वारा आ.व. २०८१/८२ मा संचालित कार्यक्रमहरूको समीक्ष	३०
९.	विभागको वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धि कार्यहरू	३२
१०.	रोयल्टी व्यवस्थापन तथा बाँडफाँड	४०
११.	विद्युत विकास विभागको राजश्व संकलनको अवस्था	४५
१२.	विद्युत आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र सम्बन्धी विवरणहरू (२०८२/०३/१५ सम्म)	५०
१३.	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	५७
१४.	नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	६१
१५.	सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाईभर्सन आयोजना	६९
१६.	लेख तथा रचनाहरू	७४
१७.	निर्देशिकाहरू	१०५
	अनुमतिपत्र दस्तुर, नवीकरण दस्तुर एवम् रोयल्टी विवरण	१४६
	विद्युत विकास विभागको हालसम्मको महानिर्देशकज्यूहरूको नामावली र कार्यरत अवधि	१४७
	विभाग एवम् अन्तर्गतका निकायहरू	१४८
	३१ औँ वार्षिक उत्सवका झलकहरू	१४९
	३२ औँ वार्षिकोत्सवमा भएका अतिरिक्त क्रियाकलापहरूको झलक	१५०

विद्युत विकास विभागको सँगठन संरचना

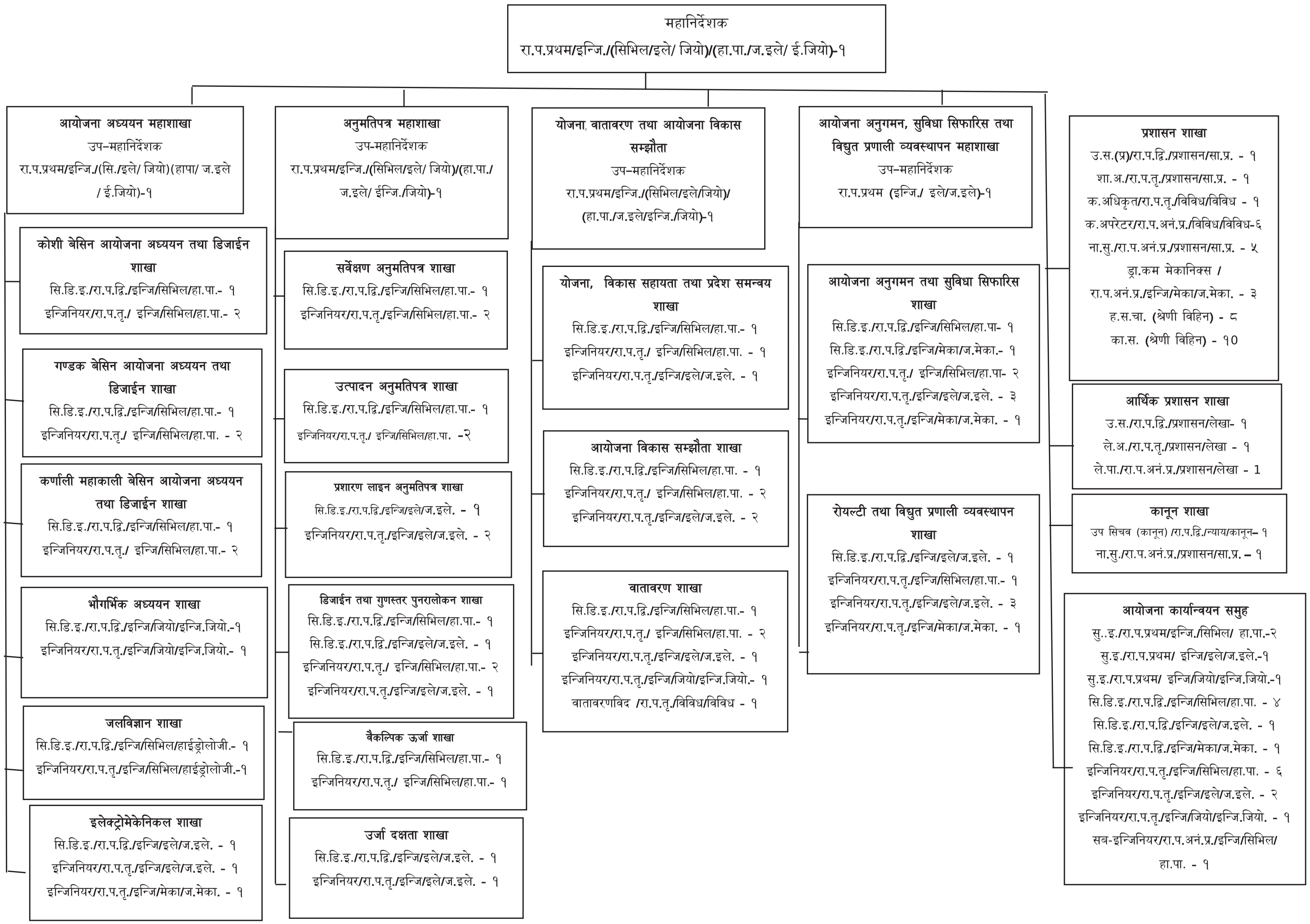

विभागको कूल १२७ दरबन्दी रहेकोमा ११६ पदपुर्ति भएको र ११ पद रिक्त रहेको छ। यसमा राजपत्रांकित तर्फ ६ वटा तथा राजपत्र अनंकित तर्फ ५ वटा पद रिक्त रहेको छ।

१. विद्युत विकास विभागको गठन र कार्यक्षेत्र

१.१ पृष्ठभूमि

अर्थतन्त्ररुपी इन्जिनलाई चलायमान बनाइराख्न एउटा इन्धनको रूपमा विद्युतलाई लिन सकिन्छ, जो जनताको दैनिक जीवनसँग जोडिएको खुशी हो, मुलुकको आर्थिक समृद्धिको लागि अपरिहार्य कच्चा पदार्थ हो, अझै भन्नु पर्दा विद्युत निकासीयोग्य वस्तु पनि हो। नेपालमा विद्युतको उपलब्धता आर्थिक विकासको मेरुदण्ड मात्र होइन, जनताको जीवनस्तर र जीवनशैलीको निर्धारक तत्व पनि हो। विश्वमै विद्युत उत्पादनका विभिन्न सम्भाव्य श्रोतहरू पहिचान भएता पनि नेपालमा अपार जल-सम्पदा र आकर्षक हेड (उचाई)ले गर्दा पहिचान भएका अन्य श्रोतहरू भन्दा जलविद्युतमा नै सरकार तथा आम लगानीकर्ताहरूको प्राथमिकता रही आएको छ। उत्तरतर्फ रहेको हिमरुपी विशाल जलाशय भण्डार, छोटो दूरीमा उच्च हेड लिइ ठुलो मात्रामा ऊर्जा बोकी उत्तर-दक्षिण बग्ने खोलानालाहरू प्रकृतिबाट नेपाललाई प्राप्त वरदान हुन्।

जलसम्पदाले भरिपूर्ण हाम्रो मुलुकमा जलविद्युत विकासको प्रचुर सम्भावना हुँदाहुँदै, झन्डै शताब्दी लामो विद्युत विकासको इतिहास भएर पनि उल्लेख्य मात्रामा विद्युत उत्पादन हुन नसकेको तत्कालीन अवस्थामा विद्युत क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानीकर्ताहरूलाई आकर्षित गर्न र विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरणलाई नियमित गरी विद्युत शक्तिको विकास गर्न र विद्युत सेवालाई गुणस्तरीय एवम् सुरक्षायुक्त गर्न भनी जलविद्युत विकास नीति, २०४९ ल्याइएको थियो। सो नीतिलाई कार्यन्वयन गर्न तदअनुसार विद्युत ऐन, २०४९ तथा विद्युत नियमावली, २०५० कार्यान्वयनमा ल्याइएको थियो। सोही ऐनको दफा ३६ मा भएको व्यवस्था अनुरूप जलविद्युतको विकास गर्ने, गराउन र यसको विकासमा निजी क्षेत्रका उद्यमीलाई प्रोत्साहित गर्न तथा विद्युत विकास सम्बन्धी कामहरूको अनुगमन गर्न भनी तत्कालीन जलश्रोत मन्त्रालय अन्तर्गतको विभागीय इकाईको रूपमा विद्युत विकास केन्द्रको स्थापना वि.सं. २०५० श्रावण १ मा भएको हो। विद्युत विकास केन्द्रलाई मिति २०५६ माघ २४ को नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को निर्णयानुसार "विद्युत विकास विभाग" नामकरण गरिएको थियो। हाल ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको यस विभागले ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीति तथा नियमहरूको कार्यान्वयनमा मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने, विद्युतमा लगानीको लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र सहजीकरण गर्ने, जलविद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन तथा अनुगमन एवम् नियमन गर्ने निकायको रूपमा काम गर्दै आईरहेको छ।

१.२. विभागको उद्देश्य र कार्यक्षेत्र

विद्युत क्षेत्रको विकास तथा विस्तार गर्नु एवम् विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको समेत लगानी प्रवर्द्धन गर्दै राष्ट्रिय तहमा विद्युत क्षेत्रको आर्थिक प्रभावकारिता वृद्धि गरी मुलुकको विकासमा टेवा पुर्‍याउनु यस विभागको उद्देश्य रहँदै आएको छ। सो उद्देश्य पूरा गर्नको लागि नेपाल सरकार कार्य विभाजन नियमावली अनुसार विभागले देहाय बमोजिमका मुख्य कार्यहरू गर्ने गरेको छ।

- जलविद्युत आयोजनाहरूको सर्वेक्षण, सम्भाव्यता अध्ययन र छनौट गर्ने,
- द्विपक्षीय एवम् बहुपक्षीय बृहत र मझौला आयोजनाहरूको प्रवर्द्धन गर्ने,
- निजी क्षेत्रसँग सरकारले आयोजनाको विकास (निर्माण, सञ्चालन र हस्तान्तरण) का लागि गर्नुपर्ने सम्झौताहरूको प्रारूप तयार गर्ने,
- नदी बेसिनहरूको गुरुयोजनाहरू तयार गर्ने,
- विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागिताको लागि प्रवर्द्धन र विकास गर्ने,
- निजी क्षेत्र एवम् सार्वजनिक संस्थाका प्रवर्द्धकहरूलाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने र सो कार्यमा मन्त्रालयलाई सघाउने तथा

अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाहरूलाई आवश्यक सुविधाहरू प्रदान गर्ने,

- विद्युत क्षेत्रका विभिन्न कार्यहरूको गुणस्तर मापदण्ड तयार गरी लागू गराउने तथा सोको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने,
- विद्युत विकास सम्बन्धी गतिविधिहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने र सो कार्यमा मन्त्रालयलाई सघाउने,
- जलविद्युत आयोजनाहरूको विकास र निर्माण गर्ने, र
- प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट जलविद्युत आयोजनाहरूको विकास, निर्माण एवम् सञ्चालन गर्न योग्य, सक्षम र अनुभवी संस्थाहरूको मूल्याङ्कन गरी सिफारिस गर्ने

१.३ साविक विद्युत विकास विभागको संरचना र दरवन्दी

शुरुमा जलस्रोत मन्त्रालय अन्तर्गत विभागीय ईकाइको रूपमा विद्युत विकास केन्द्रको स्थापना वि.सं. २०५० साल साउन १ गते भएको हो । प्रारम्भमा उक्त केन्द्रमा तत्कालिन पञ्चेश्वर बहुउद्देशीय आयोजना, कर्णाली (चिसापानी) बहुउद्देशीय आयोजना एवम् जलस्रोत मन्त्रालयको आयोजना कार्यान्वयन समूहमा रहेका कर्मचारीहरूलाई मिलान गरी ७० जना प्राविधिक र ५२ जना अप्राविधिक गरी कूल १३२ जना कर्मचारीहरूको दरवन्दी रहने गरी केन्द्र स्थापना भएको थियो ।

तत्कालीन विभागमा जम्मा ३ वटा महाशाखाहरू र प्रत्येक महाशाखा अन्तर्गत २।२ वटा शाखाहरूको अतिरिक्त प्रशासन शाखा तथा आर्थिक प्रशासन शाखा रहेका थिए । विभागले विद्युत महशुल निर्धारण आयोग तथा विद्युत विकास कोषको सचिवालयको कामको अतिरिक्त केन्द्रीयस्तरका सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजना तथा पञ्चेश्वर बहुउद्देशीय आयोजना सञ्चालन गर्दै आएको थियो । प्राविधिक तर्फ ६९ र अप्राविधिक तर्फ ३६ कर्मचारी गरी जम्मा १०५ जनाको दरबन्दी कायम गरिएको थियो । तत्पश्चात विभागको पुनर्संरचना गरी प्राविधिक तर्फ ७१ र अप्राविधिक तर्फ ३२ गरी १०३ जनाको दरबन्दी कायम गरिएको थियो । तत्पश्चात पुन:विभागको कार्यबोझको कारणले नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७१।०२।०२ गतेको निर्णयानुसार प्राविधिक १०१ र अप्राविधिक ४८ रहने गरी १४९ दरवन्दी स्वीकृत भएको थियो । यस नयाँ संरचना अन्तर्गत ४ वटा महाशाखाहरू र प्रत्येक महाशाखा अन्तर्गत ४।४ वटा शाखाहरू, प्रशासन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा र कानून शाखा रहेका थिए ।

१.४ विभागको पुनर्संरचना र हालको दरबन्दी

नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मुल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी ३ तहको भएको हुँदा सोही बमोजिम समायोजन ऐन, २०७४ को प्रावधान अनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक पर्ने सँगठन संरचना तथा कर्मचारी दरवन्दी निर्धारण गर्न तोकिए बमोजिम गठन भएको सँगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण समितिबाट यस विभागको पनि पुनर्संरचना गरी नयाँ सँगठन संरचना र सोही अनुरुप प्राविधिक तर्फ ८६ र अप्राविधिक तर्फ ४१ गरी कूल १२७ दरवन्दी पारित भएको छ । यस विभागमा देहाय बमोजिम चार महाशाखाहरू, आयोजना कार्यान्वयन समूह, प्रशासन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा तथा कानून शाखा रहेका छन् । यसको अतिरिक्त सप्तकोशी उच्चबाँध बहुउद्देश्यीय परियोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाईभर्सन आयोजना, पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना, बुढीगंङ्गा जलविद्युत आयोजना र नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना विभाग अन्तर्गत रहँदै आएका छन् ।

१.५ विभाग अन्तर्गतका महाशाखा तथा शाखाहरू

क. आयोजना अध्ययन महाशाखा

अ. कोशी बेसिन आयोजना अध्ययन तथा डिजाईन शाखा

आ. गण्डक बेसिन आयोजना अध्ययन तथा डिजाईन शाखा

इ. कर्णाली महाकाली बेसिन आयोजना अध्ययन तथा डिजाईन शाखा

ई. भौगर्भिक अध्ययन शाखा

उ. जलविज्ञन शाखा

ऊ. इलेक्ट्रोमेकानिकल शाखा

ख. अनुमतिपत्र महाशाखा

अ. सर्वेक्षण अनुमतिपत्र शाखा

आ. उत्पादन अनुपतिपत्र शाखा

इ. प्रशारण लाइन अनुमतिपत्र शाखा

ई. डिजाईन तथा गुणस्तर पुनरावलोकन शाखा

उ. वैकल्पिक ऊर्जा शाखा

ऊ. ऊर्जा दक्षता शाखा

ग. योजना, वातावरण तथा आयोजना विकास सम्झौता महाशाखा

अ. योजना, विकास सहायता तथा प्रदेश समन्वय शाखा

आ. आयोजना विकास सम्झौता शाखा

इ. वातावरण शाखा

घ. आयोजना अनुगमन, सुविधा सिफारिस तथा विद्युत प्रणली व्यवस्थापन महाशाखा

अ. आयोजना अनुगमन तथा सुविधा सिफारिस शाखा

आ. रोयल्टी तथा विद्युत प्रणाली व्यवस्थापन शाखा

ङ. अन्य शाखाहरू

- प्रशासन शाखा
- आर्थिक प्रशासन शाखा
- कानून शाखा

च. आयोजना कार्यान्वयन समूह

- ....

२. विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थाको सरलीकृत व्याख्या

२.१ विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र कसरी प्राप्त गर्ने?

दरखास्त पेश

- विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची-२ बमोजिम तोकिएको ढाँचामा विद्युत विकास विभाग समक्ष दरखास्त दिने।
- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ४ मा उल्लेख भए अनुरुपका विवरण र सोही नियमावलीको अनुसूची -११ मा उल्लेख भए अनुरुपको अनुमतिपत्र दस्तुर दरखास्त साथ समावेश गर्ने।

आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमताको विवरण

- विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० मा उल्लेख भएका विवरणका अलावा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका,२०७५ को दफा ७ मा उल्लेख भएका विवरण, दफा ८ मा उल्लेख भएका आर्थिक क्षमता वा हैसियत पुष्टी हुने विवरण र दफा ९ मा उल्लेख भएका प्राविधिक क्षमता सम्बन्धी विवरण विभागमा पेश गर्ने।

चेक जांच

- माथि उल्लेख भए अनुरुपका विवरण, कागजात र दस्तुर सहितको दरखास्त पेश भए पश्चात विभागमा तोकिएको पदाधिकारीबाट उक्त दरखास्त उपर चेकजाँच/छानबिन हुने।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको दरखास्त साथमा पेश भएका विवरण/कागजात/दस्तुर अपुग वा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सो पेश गर्न विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १० बमोजिम थप समय प्रदान हुने तर विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा ११ बमोजिम भएमा दरखास्त उपर कारवाही नहुने।

अनुमतिपत्र प्रदान

- नियमानुसार पेश गर्नुपर्ने विवरण र थप कागजात प्रवर्द्धकबाट पेश भएमा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १२ बमोजिम सामान्यतया दुई वर्ष अवधिका लागि विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गरिने।

२.२ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण कसरी गर्ने ?

दरखास्त पेश गर्ने

- अनुमतिपत्रको म्याद समाप्त हुनु अगावै विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची ११ मा उल्लेख भए बमोजिमको दस्तुर एवम् विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को अनुसूची-१ मा भएको फारमहरू यथार्थपरक रूपमा भरी विभाग समक्ष नविकरणको दरखास्त पेश गर्नु पर्नेछ।

प्रगति विवरण पेश गर्ने

- विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को अनुसूची-१ बमोजिम भरिएको फारामहरूमा उल्लेख भएको प्रगति पुष्ट्याई हुने विवरण, प्रतिवेदनहरू एवम् आगामी वर्ष गरिने कार्यको कार्यतालिका संलग्न गर्नु पर्नेछ।

प्रगति विवरण चेक जाँच तथा नवीकरण

- आयोजनाको प्रगति नपुग रहेको खण्डमा प्रवर्द्धकलाई पन्ध्र दिनको समयावधि दिई नपुग विवरण/प्रतिवेदनहरू माग गरिन्छ र सो समयमा पनि विवरणहरू पेश नभएमा वा पेश भएको विवरण सन्तोषजनक नभएमा पुन: सात दिनको समयावधि दिई विवरणहरू माग गरिन्छ।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको विवरण/प्रतिवेदनबाट आयोजनाको प्रगति सन्तोषजनक देखिएमा उक्त आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमितपत्रको म्याद पाँच वर्ष ननाघ्ने गरी एक वर्षको लागि थप गरिन्छ।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको आयोजनाको कार्य प्रगति सन्तोषजनक नदेखिएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र नवीकरण गरिने छैन र अनुमतिपत्र नवीकरण नगर्ने निर्णय गर्नुअघि सम्बन्धित प्रवर्द्धकलाई सफाई पेश गर्न पन्ध्र दिनको समय दिइनेछ।

२.३ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र संशोधन कसरी गर्ने ?

दरखास्त पेश गर्ने

- विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र संशोधनका लागि विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १५ बमोजिम दरखास्त दिनुपर्ने।

कारण खुल्ने प्राविधिक प्रतिवेदन

- सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्राप्त प्रवर्द्धकले आयोजनाको क्षमता, प्रारूप, संरचना, एलाइनमेन्ट, स्रोत, सर्वेक्षण क्षेत्र, शर्त प्रक्रिया समेतमा थपघट वा संरचना स्थानान्तरण मध्ये कुनै कार्य गर्नका लागि अनुमतिपत्र संशोधन गर्न चाहेमा सोको स्पष्ट कारण खुलाई संशोधन गर्नुपर्ने कारण खुल्ने कागजात तथा विवरण सहित विभागमा निवेदन दिनुपर्ने।

दस्तुर बुझाउने

- माथि उल्लेख भए बमोजिम अनुमतिपत्र संशोधन गर्दा वृद्धि भई कायम हुन आउने जडित क्षमता विद्युत नियमावली २०५०को अनुसूची-११ मा तोकिएको दस्तुर सीमा भन्दा बढी हुने भएमा बढी हुन आएको क्षमता अनुसारको दस्तुर सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी भएको मिति देखि नै नपुग हुन आउने दस्तुर बापतको रकम बुझाउनु पर्ने।

२.४ विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र कसरी प्राप्त गर्ने?

दरखास्त

- विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची-६ बमोजिम तोकिएको ढाँचामा कुनै आयोजनाको विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र बहाल रहेको अवधि भित्रै विद्युत विकास विभाग समक्ष दरखास्त दिने।
- विद्युत नियमावली, २०५०को नियम ४ मा उल्लेख भए अनुरुपका विवरण र सोही नियमावलीको अनुसूची -११ मा उल्लेख भएअनुरुपको अनुमतिपत्र दस्तुर दाखिला गरी सोको रसिद दरखास्त साथ समावेश गर्ने।

कागजात चेकजाँच

- विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० मा उल्लेख भएका विवरणका अलावा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १३ मा उल्लेख भएका विवरण विभागमा पेश गर्ने।
- आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा कनेक्सन एग्रिमेन्ट वा विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता अनिवार्य पेश गर्नु पर्ने।
- प्रवर्द्धकबाट दरखास्त साथमा पेश भएका विवरण/कागजात/दस्तुर चेकजाँच गरी अपुग वा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सो पेश गर्न विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १३ (३) र १३(४) बमोजिम थप समय प्रदान हुने।
- थप प्रदान गरिएको समयमा विभागबाट माग गरिएको कागजात/विवरणहरू पेश नभएमा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५को दफा २९ (१.क) वमोजिम दरखास्त रद्द गरिने।

सार्वजनिक सूचना प्रकाशन

- विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १३(२) वमोजिम आवश्यक कागजात पेश भएको अवस्थामा वा दफा १४ (१) वा १४ (२) वा १४(५) मा भएको व्यवस्था वमोजिम स-शर्त उत्पादन अनुमतिपत्र जारी गर्न सकिने अवस्था भएमा कारवाही अगाडी बढाईने।
- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम १६ वमोजिम सरोकारवालाहरूबाट राय सुझाव तथा प्रतिक्रियाको लागि ३५ दिने सार्वजनिक सूचना प्रवर्द्धक स्वयंको खर्चमा प्रकाशन हुन विभागबाट स्वीकृति प्रदान गरिने।

अनुमतिपत्र जारी

- उक्त सूचना प्रकाशन अवधि भित्र कुनै राय, सुझाव, गुनासो, प्रतिक्रिया वा उजुरी प्राप्त भए सो सम्बन्धमा कारवाही सम्पन्न गरी वा अनुमतिपत्रको शर्तमा राखी र यदि कुनै राय, सुझाव, प्रतिक्रिया वा उजुरी प्राप्त नभए विद्युत ऐन, २०४९ को दफा (४) को उपदफा २ र विद्युत नियमावली, २०५०को नियम १७ वमोजिम३५ वर्ष बहाल अवधि रहने गरी विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र जारी गरिने।

२.५ वैकल्पिक विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त कसरी गर्ने ?
(सौर्य, वायु, जैविक ऊर्जा, हाईड्रोजन प्रविधि, चुम्बकीय प्रविधि, भू-तापीय प्रविधि वा अन्य)

दरखास्त

- विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न चाहने प्रवर्द्धकले विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची-२ बमोजिम तोकिएको ढाँचामा विद्युत विकास विभाग समक्ष दरखास्त दिने।
- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ४ मा उल्लेख भएअनुरुपका विवरण र सोही नियमावलीको अनुसूची -११ मा उल्लेख भएअनुरुपको अनुमतिपत्र दस्तुर दरखास्त साथ समावेश गर्ने (सौर्य र वायु ऊर्जाको लागि रु. १०,००० प्रति मेगावाट प्रति वर्ष र खनिज तेल, कोइला, आणविक, बायोमास, फोहर लगायत अन्य कुनै साधनबाट उत्पादन हुने विद्युत ऊर्जाको लागि रु. १५,००० प्रति मेगावाट प्रति वर्ष)
- विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० र विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा ७, ८ र ९ सँग सम्बन्धित प्रवर्द्धकको विवरण, प्रारम्भिक अध्ययन (Desk Study) प्रतिवेदन, आर्थिक क्षमता सम्बन्धी विवरण, परामर्शदाता संस्थाको विवरण तथा आयोजना सिंचाइ योग्य जमिन र निकुन्ज तथा आरक्षण क्षेत्र नपर्ने भनि सम्बन्धित निकायको सिफारिस सहित विभागमा दरखास्त पेश गर्नु पर्ने।

कागजात चेकजाँच

- माथि उल्लेख भएअनुरुपका विवरण, कागजात र दस्तुर सहितको दरखास्त पेश भए पश्चात विभागमा तोकिएको पदाधिकारीबाट उक्त दरखास्त उपर चेकजाँच/छानबिन हुने।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको दरखास्त साथमा पेश भएका विवरण/कागजात/दस्तुर अपुग वा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सो पेश गर्न विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका,२०७५ को दफा १० बमोजिम थप समय प्रदान हुने।

अनुमतिपत्र जारी

- नियमानुसार पेश गर्नुपर्ने विवरण र थप कागजात प्रवर्द्धकबाट पेश भएमा "ग्रिड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत विकास सम्बन्धी कार्यविधि,२०७८" बमोजिम विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र एक वर्ष अवधिका लागि प्रदान गरिने।

२.६ वैकल्पिक विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण कसरी गर्ने ?

दरखास्त

- सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण वा संशोधनका लागि विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १५ बमोजिम दरखास्त दिनुपर्ने।

नवीकरण

- सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरणका हकमा रितपूर्वक र नियमानुसार पेश भएका निवेदन उपर चेकजाँच गरी एक पटकमा एक वर्षका लागि र अधिकतम पाँच वर्ष ननाघ्ने गरी अनुमतिपत्र नवीकरण गरिने।

२.७ विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र कसरी प्राप्त गर्ने?

दरखास्त पेश

- विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची -३ बमोजिम तोकिएको ढाँचामा विद्युत विकास विभाग समक्ष दरखास्त दिने।
- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ५ मा उल्लेख भएअनुरुपका विवरण र सोही नियमावलीको अनुसूची-११ मा उल्लेख भएअनुरुपको अनुमतिपत्र दस्तुर दरखास्त साथ समावेश गर्ने।

आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमताको विवरण

- विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० मा उल्लेख भएका विवरणका अलावा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा ७ मा उल्लेख भएका विवरण, दफा ८ मा उल्लेख भएका आर्थिक क्षमता वा हैसियत पुष्टी हुने विवरण र दफा ९ मा उल्लेख भएका प्राविधिक क्षमता सम्बन्धी विवरण विभागमा पेश गर्ने।विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र जारी भएका आयोजनाको विद्युत गृहबाट उत्पादित विद्युत प्रसारण (Power Evacuate) गर्ने प्रयोजनका लागि सोही आयोजनाका प्रवर्द्धकले माग गरेको विद्युत प्रसारण अनुमतिपत्र जारी गर्दा आर्थिक क्षमता सम्बन्धी थप विवरण पेश गर्नु नपर्ने।

चेक जांच

- माथि उल्लेख भए अनुरुपका विवरण, कागजात र दस्तुर सहितको दरखास्त पेश भए पश्चात विभागमा तोकिएको पदाधिकारीबाट उक्त दरखास्त उपर चेकजाँच/छानबिन हुने।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको दरखास्त साथमा पेश भएका विवरण/कागजात/दस्तुर अपुग वा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सो पेश गर्न विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १० बमोजिम थप समय प्रदान हुने।

अनुमतिपत्र प्रदान

- नियमानुसार पेश गर्नुपर्ने विवरण र थप कागजात प्रवर्द्धकबाट पेश भएमा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका,२०७५ को दफा १२ बमोजिम सामान्यतया दुई वर्ष अवधिका लागि विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गरिने।

२.८ विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण कसरी गर्ने ?

दरखास्त पेश गर्ने

- अनुमतिपत्रको म्याद समाप्त हुनु अगावै विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची ११ मा उल्लेख भए बमोजिमको दस्तुर एवम् विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को अनुसूची-१ मा भएको फारमहरू यथार्थपरक रूपमा भरी विभाग समक्ष नविकरणको दरखास्त पेश गर्नु पर्नेछ ।

प्रगति विवरण पेश गर्ने

- विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका,२०७५ को अनुसूची-१ बमोजिम भरिएको फारामहरूमा उल्लेख भएको प्रगति पुष्ट्याई हुने विवरण, प्रतिवेदनहरू एवम् आगामी वर्ष गरिने कार्यको कार्यतालिका संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

प्रगति विवरण चेक जाँच तथा नवीकरण

- आयोजनाको प्रगति नपुग रहेको खण्डमा प्रवर्द्धकलाई पन्ध्र दिनको समयावधि दिई नपुग विवरण/प्रतिवेदनहरू माग गरिन्छ र सो समयमा पनि विवरणहरू पेश नभएमा वा पेश भएको विवरण सन्तोषजनक नभएमा पुन: सात दिनको समयावधि दिई विवरणहरू माग गरिन्छ ।
- प्रवर्द्धबाट पेश भएको विवरण/प्रतिवेदनबाट आयोजनाको प्रगति सन्तोषजनक देखिएमा उक्त आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमितपत्रको म्याद पाँच वर्ष ननाघ्ने गरी एक वर्षको लागि थप गरिन्छ ।
- प्रवर्द्धकबाट पेश भएको आयोजनाको कार्य प्रगति सन्तोषजनक नदेखिएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र नवीकरण गरिने छैन र अनुमतिपत्र नवीकरण नगर्ने निर्णय गर्नुअघि सम्बन्धित प्रवर्द्धकलाई सफाई पेश गर्न पन्ध्र दिनको समय दिइनेछ ।

२.९ विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र संशोधन कसरी गर्ने ?

दरखास्त पेश गर्ने

- विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र संशोधनका लागि विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १५ बमोजिम दरखास्त दिनुपर्ने ।

कारण खुल्ने प्राविधिक प्रतिवेदन

- सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्राप्त प्रवर्द्धकले आयोजनाको क्षमता, संरचना, एलाइनमेन्ट, सर्वेक्षण क्षेत्र, शर्त प्रक्रिया समेतमा थपघट वा संरचना स्थानान्तरण मध्ये कुनै कार्य गर्नका लागि अनुमतिपत्र संशोधन गर्न चाहेमा सोको स्पष्ट कारण खुलाई संशोधन गर्नुपर्ने कारण खुल्ने कागजात तथा विवरण सहित विभागमा निवेदन दिनुपर्ने ।

२.१० विद्युत प्रसारणको अनुमतिपत्र कसरी प्राप्त गर्ने?

दरखास्त

- विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची-७ बमोजिम तोकिएको ढाँचामा आयोजनाको विद्युत प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र बहाल रहेको अवधि भित्रै विद्युत विकास विभाग समक्ष दरखास्त दिने।
- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम १३ मा उल्लेख भए अनुरुपका विवरण र सोही नियमावलीको अनुसूची-११ मा उल्लेख भएअनुरुपको अनुमतिपत्र दस्तुर दाखिला गरी सोको रसिद दरखास्त साथ समावेश गर्ने।

कागजात चेकजाँच

- विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० मा उल्लेख भएका विवरणका अलावा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ को दफा १३ मा उल्लेख भएका विवरण विभागमा पेश गर्ने।
- प्रसारण लाइनको रुट नक्शा, आवश्यक पर्ने Right of Way (Single Line Diagaram सहित), प्रसारण लाइनको डेढ कि.मी. क्षेत्रभित्रका विद्युत सम्बन्धी संरचनाहरू देखिने नक्शा समावेश गर्ने। आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न, वातावरणीय अध्ययन स्वीकृत तथा कनेक्सन एग्रिमेन्ट वा विद्युत खरिद विक्री सम्झौता सम्पन्न भए पश्चात मात्र दरखास्त उपर कारवाही हुने।
- माथि उल्लेख भए अनुरुपका विवरण, कागजात र दस्तुर सहितको दरखास्त पेश भए पश्चात विभागमा तोकिएको पदाधिकारीबाट उक्त दरखास्त उपर चेकजाँच/छानबिन हुने।

सार्वजनिक सूचना प्रकाशन

- विद्युत नियमावली, २०५० को नियम १६ वमोजिम सरोकारवालाहरूबाट राय सुझाव तथा प्रतिक्रियाको लागि ३५ दिने सार्वजनिक सूचना प्रवर्द्धक स्वयंको खर्चमा प्रकाशन हुन विभागबाट स्वीकृति प्रदान गरिने।

अनुमतिपत्र जारी

- उक्त सूचना प्रकाशन अवधि भित्र कुनै राय, सुझाव, गुनासो, प्रतिक्रिया वा उजुरी प्राप्त भए सो सम्बन्धमा कारवाही सम्पन्न गरी वा अनुमतिपत्रको शर्तमा राखी र यदि कुनै राय, सुझाव, प्रतिक्रिया वा उजुरी प्राप्त नभए विद्युत ऐन, २०४९ को दफा (४) को उपदफा २ र विद्युत नियमावली, २०५०को नियम १७ वमोजिम २५ वर्ष बहाल अवधि रहने गरी विद्युत प्रसारणको अनुमतिपत्र जारी गरिने।

३. विद्यमान वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावलीमा भएको प्रावधान तथा त्यसको सरलीकृत विश्लेषण

प्रचलित वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ बि.सं. २०७६ कार्तिक १ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ बि.सं. २०७७ आषाढ १ गते देखि लागू भएको छ। तत्पश्चात उक्त नियमावलीको प्रथम संसोधन २०७८ जेष्ठ १० गते राजपत्रमा प्रकाशित भई लागू भएको थियो। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ अनुसार उक्त नियमावलीको अनुसूची-१ मा परेका विद्युत आयोजना तथा विद्युत प्रसारण लाइन आयोजनाहरूले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा परेका आयोजनाहरूले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र अनुसूची-३ मा परेका आयोजनाहरूले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

विद्युत आयोजना तथा प्रसारण लाइन आयोजनाहरूले वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने अवस्था तपसिलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची १)	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची २)	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची ३)
(क) वन क्षेत्र (८) विद्युत प्रसारण लाइन बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि १ हेक्टर सम्मको वन क्षेत्र, वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र तथा वातावरण संरक्षण क्षेत्रको वन को जग्गा प्रयोग गर्ने	**(क) वन क्षेत्र** (७) विद्युत प्रसारण लाइन बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि १ हेक्टर भन्दा बढी ५ हेक्टर सम्मको वन क्षेत्र, वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र तथा वातावरण संरक्षण क्षेत्रको वनको जग्गा प्रयोग गर्ने	**(क) वन क्षेत्र** (५) विद्युत प्रसारण लाइन बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि ५ हेक्टर भन्दा बढी वन क्षेत्र, वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र तथा वातावरण संरक्षण क्षेत्रको वनको जग्गा प्रयोग गर्ने
(क) वन क्षेत्र (१४) वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र, वातावरण संरक्षण क्षेत्र वा रामसारमा सूचिकृत सिमसार क्षेत्र मा १ मे.वा. भन्दा कम क्षमताका जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्ने	**(क) वन क्षेत्र** (११) वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र, वातावरण संरक्षण क्षेत्र वा रामसारमा सूचीकृत सिमसार क्षेत्रमा १ मे.वा. भन्दा बढी २५ मे.वा. क्षमता सम्मको जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्न	**(क) वन क्षेत्र** (८) वन संरक्षण क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र, वातावरण संरक्षण क्षेत्र वा रामसारमा सूचीकृत सिमसार क्षेत्रमा २५ मे.वा. भन्दा बढी क्षमताको जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्न
(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र (१) ६६ के.भी. सम्मको विद्युत प्रसारण लाइन आयोजनाका लागि वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने	**(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (१) विद्युत प्रसारण लाईन र सबस्टेसन निर्माण अन्तर्गत: (क) १३२ के.भी. वा सो भन्दा बढी क्षमतको विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने, (ख) विद्यमान २२० के.भी. वा सो भन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइन बाट ट्याप गरी नयाँ आउटडोर सबस्टेसन निर्माण गर्ने	**(क) वन क्षेत्र** (१२) राष्ट्रिय निकुन्ज, बन्यजन्तु आरक्ष, सिकार आरक्ष क्षेत्र भित्र कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची १)	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची २)	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने आयोजनाहरू (अनुसूची ३)
(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र (२) चुम्बकीय ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन गर्ने	**(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (२) विद्युत उत्पादन अन्तर्गत: १. १ देखि ५० मे.वा क्षमता सम्मको जलविद्युत उत्पादन आयोजना निर्माण गर्ने २. १ देखि ५ मे.वा. क्षमता सम्मको खनिज तेल वा ग्यास बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने	**(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (१) विद्युत उत्पादन अन्तर्गत: १. ५० मे.वा भन्दा बढी क्षमताको जलविद्युत उत्पादन आयोजना निर्माण गर्ने २. कोइला वा आणविक विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने ३. ५ मे.वा. भन्दा बढी क्षमताको खनिज तेल वा ग्यास बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने
	(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र (५) २५ देखि १०० जना सम्म स्थायी बसोवास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलश्रोत विकास कार्य गर्ने	**(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (३) १०० जना भन्दा बढी स्थायी बसोवास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलश्रोत विकास कार्य गर्ने
	(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र (७) नविकरणीय ऊर्जा क्षेत्र : (क) १ देखि १० मे.वा क्षमता सम्मको सौर्य ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने (ख) १ देखि १० मे.वा क्षमता सम्मको वायु ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने (ग) ०.५ देखि २ मे.वा क्षमता सम्मको जैविक ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने (घ) चिनी उद्योग क्षेत्र भित्रको उखु पेलीसकेपछि निस्किने खोस्टा (Bagasse) बाट विद्युत सहउत्पादन (Cogeneration) हुने आयोजना सञ्चालन गर्ने	**(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (४) बहुउद्देश्यीय जलाशयको निर्माण गर्ने **(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (५) एउटा जलाधार क्षेत्र बाट अर्को जलाधार क्षेत्रमा पानी फर्काइ (इन्टर बेसिन वाटर ट्रान्सफर) उपयोग गर्ने **(च) ऊर्जा जलश्रोत तथा सिंचाइ क्षेत्र** (६) नविकरणीय ऊर्जा क्षेत्र : (क) १० मे.वा भन्दा बढी क्षमताको सौर्य ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने (ख) १० मे.वा भन्दा बढी क्षमताको वायु ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने (ग) २ मे.वा भन्दा बढी क्षमताको जैविक ऊर्जा बाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा विद्यमान वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६; वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७; राष्ट्रिय वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०; Hydropower EIA manual 2018; विद्युत विकास विभागका वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी म्यानुअलहरू लगायत अन्य सान्दर्भिक ऐन नियम, निर्देशिका, म्यानुअल लगायतका दस्तावेजहरू अनुसार गर्नुपर्ने हुन्छ। उक्त अध्ययन गर्ने प्रक्रियाको सरलीकृत विश्लेषण तल उल्लेख गरिएको छ।

माथि उल्लेखित वातावरणीय अध्ययन गर्दा अध्ययन प्रतिवेदनहरू नेपाली भाषामा तयार पार्नु पर्ने हुन्छ तर विदेशी लगानी भएको आयोजनाहरूको हकमा भने वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको भाषा नेपाली अथवा अंग्रेजी हुन सक्नेछ।

३.१ संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन सम्बन्धमा :

कार्यसूची तयार गर्दा स्थलगत अध्ययन गरी प्रस्ताव सम्बन्धी वातावरणीय मुद्दाहरू संकलन गरी कार्यसूचीमा समावेश गरी तोकिएको ढाँचामा सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु पर्ने छ। कार्यसूची स्वीकृति पश्चात स्थलगत अध्ययन, सरोकारवालासँग छलफल, अन्तरक्रिया, अन्तर्वार्ता लगायतका अन्य अध्ययन विधि अनुसार अध्ययन गरी तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ६ बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गरी संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार पर्नुपर्नेछ। उक्त मस्यौदा प्रतिवेदन तयार भइ सके पछि वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ७ को उपनियम २ बमोजिम सूचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गर्नुपर्ने छ र तत्पस्चात सोहि नियमको उपनियम ३ बमोजिम स्थानीय पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गर्नुपर्ने छ। त्यसपछि सरोकारवालाबाट प्राप्त रायसुझाव संलग्न गरी संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरी वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ८ को उप-नियम ८ बमोजिम सम्बन्धित स्थानीय तह र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयको सिफारिस संलग्न गरी स्वीकृतिको लागि सम्बन्धित निकाय (विद्युत विकास विभाग) मा पेश गर्नु पर्ने छ। यद्यपी, संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको हकमा भने सम्बन्धित विषयगत कार्यालयको सहमति लिनु पर्ने छैन।

३.२ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन सम्बन्धमा :

क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची तयार गर्दा वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ४ को उपनियम २ बमोजिम सूचना प्रकाशित गरी रायसुझाव संकलन गरी तथा स्थलगत अध्ययन गरी प्रस्ताव सम्बन्धी वातावरणीय मुद्दाहरू संकलन गरी क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूचीमा समावेश गरी सम्बन्धित निकाय (विद्युत विकास विभाग मार्फत ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय) मार्फत वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्ने छ। क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची स्वीकृति पश्चात स्थलगत अध्ययन, सरोकारवालासँग छलफल, अन्तरक्रिया, अन्तर्वार्ता लगायतका अन्य अध्ययन विधि अनुसार अध्ययन गरी तथा वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ६ बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको मस्यौदा तयार पर्नुपर्ने छ। उक्त मस्यौदा प्रतिवेदन तयार भइ सके पछि वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ७ को उपनियम २ बमोजिम सूचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गर्नु पर्ने छ र तत्पश्चात सोहि नियमको उपनियम ३ बमोजिम राष्ट्रिय पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्ने छ। त्यसपछि सरोकारवालाबाट प्राप्त रायसुझाव संलग्न वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरी वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ८ को उप-नियम ८ बमोजिम सम्बन्धित स्थानीय तह र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयको सिफारिस संलग्न गरी स्वीकृतिको लागि सम्बन्धित निकाय मार्फत वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने छ।

३.३ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, परिमार्जित प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा परिमार्जित संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्था :

एकपटक स्वीकृत भइ सकेको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा केहि भौतिक पूर्वाधार डिजाइन क्षमता अभिवृद्धि वा स्वरूप परिमार्जन गर्नुपर्ने वा संरचना स्थान्तरण वा फेरबदल गर्नुपर्ने भएमा वा आयोजनाको क्षमता घटेमा वा रुख कटानको संख्या थपघट गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित निकाय (विद्युत विकास विभाग मार्फत ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय) बाट स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन परिमार्जन गर्न वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम १२ बमोजिम स्वीकृति लिई थप अध्ययन गरी प्रतिवेदन परिमार्जन गरी स्वीकृतिको लागि सम्बन्धित निकाय (विद्युत विकास विभाग) समक्ष पेश गर्नुपर्ने हुन्छ।

एक पटक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन स्वीकृत भइसकेको कुनै आयोजनाको भौतिक पूर्वाधार, डिजाइन वा स्वरूपमा केहि परिमार्जन गर्नु परेमा, संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नु परेमा, वनक्षेत्र थप गर्नु परेमा वा आयोजनाको क्षमता वृद्धि गर्नु परेमा त्यस्तो कार्य गर्दा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने वा नपर्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनीकरण

गर्न सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा यकिन गर्न प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ११ अनुसार पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने हुन्छ । तर एक पटक स्वीकृत भइसकेको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा केहि परिवर्तन गर्नुपर्ने भएता पनि पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने अवस्था नदेखिएमा वातावरण संरक्षण नियमावली को नियम ११ को उपनियम ६ अनुसार वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा रहेको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना परिमार्जन गरी सम्बन्धित निकाय (विद्युत विकास विभाग मार्फत ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय) मार्फत वन तथा वातावरण मन्त्रालय समक्ष स्वीकृति प्रक्रियाको लागि पेश गर्न सकिने छ ।

३.४ वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृति प्रक्रिया :

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ बमोजिम तयार गरी विद्युत विकास विभागमा पेश भएका वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी प्रतिवेदनहरू तत्कालिन श्री ऊर्जा मन्त्रालयबाट जारी "जलविद्युत तथा प्रसारण लाइन आयोजनाहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यविधि २०७३" अनुसार पुनरावलोकन गरी स्वीकृत-योग्य संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन/प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कार्यसूची र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि श्री ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयमा सिफारिस हुनेछ भने वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनहरू श्री ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतिको लागि श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा सिफारिस हुनेछ ।

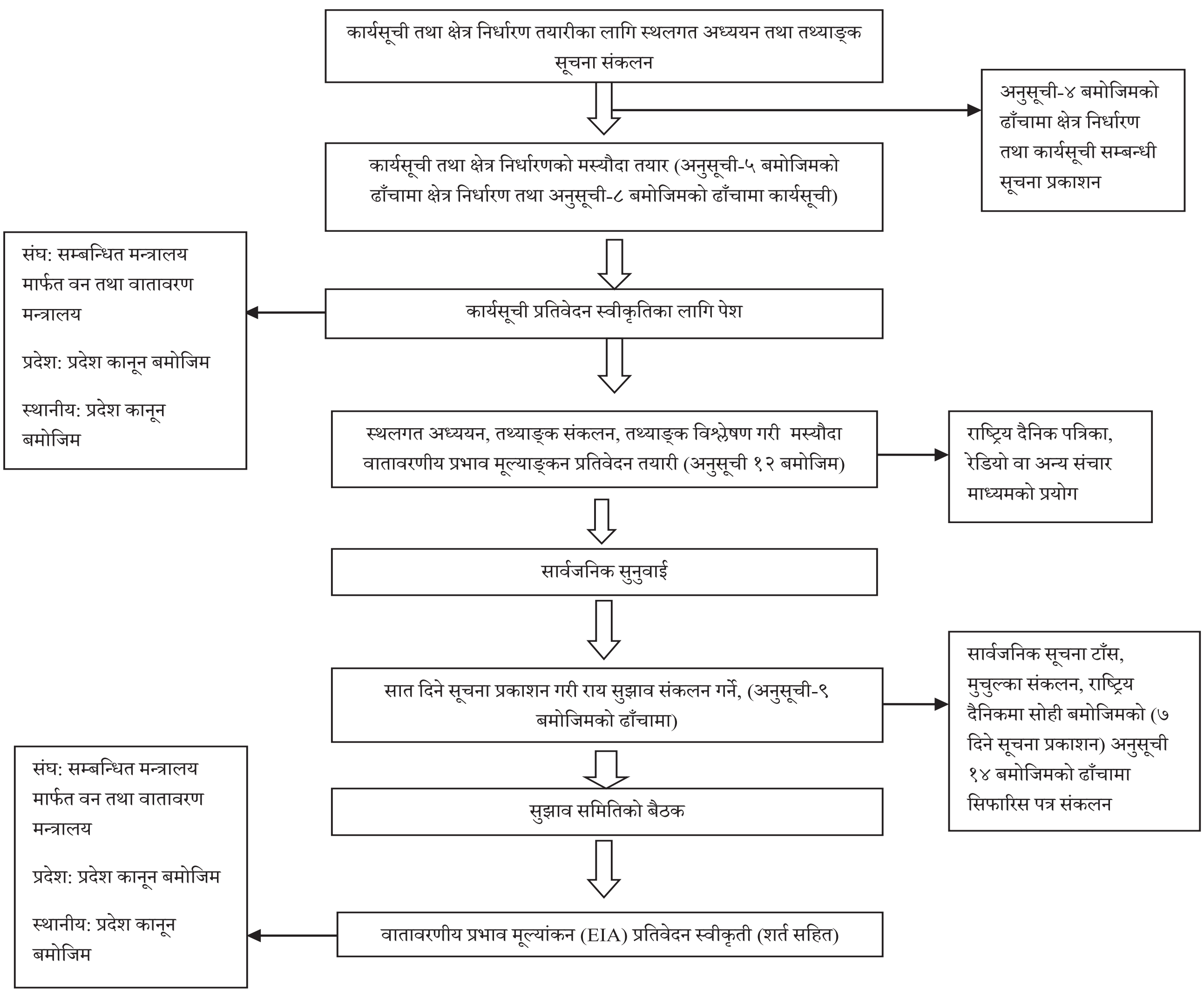

तस्बीर ३.१. *वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको स्वीकृति प्रक्रिया, [वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि स्थानीय र विषयगत कार्यालयको सिफारिस आवश्यक हुने]*

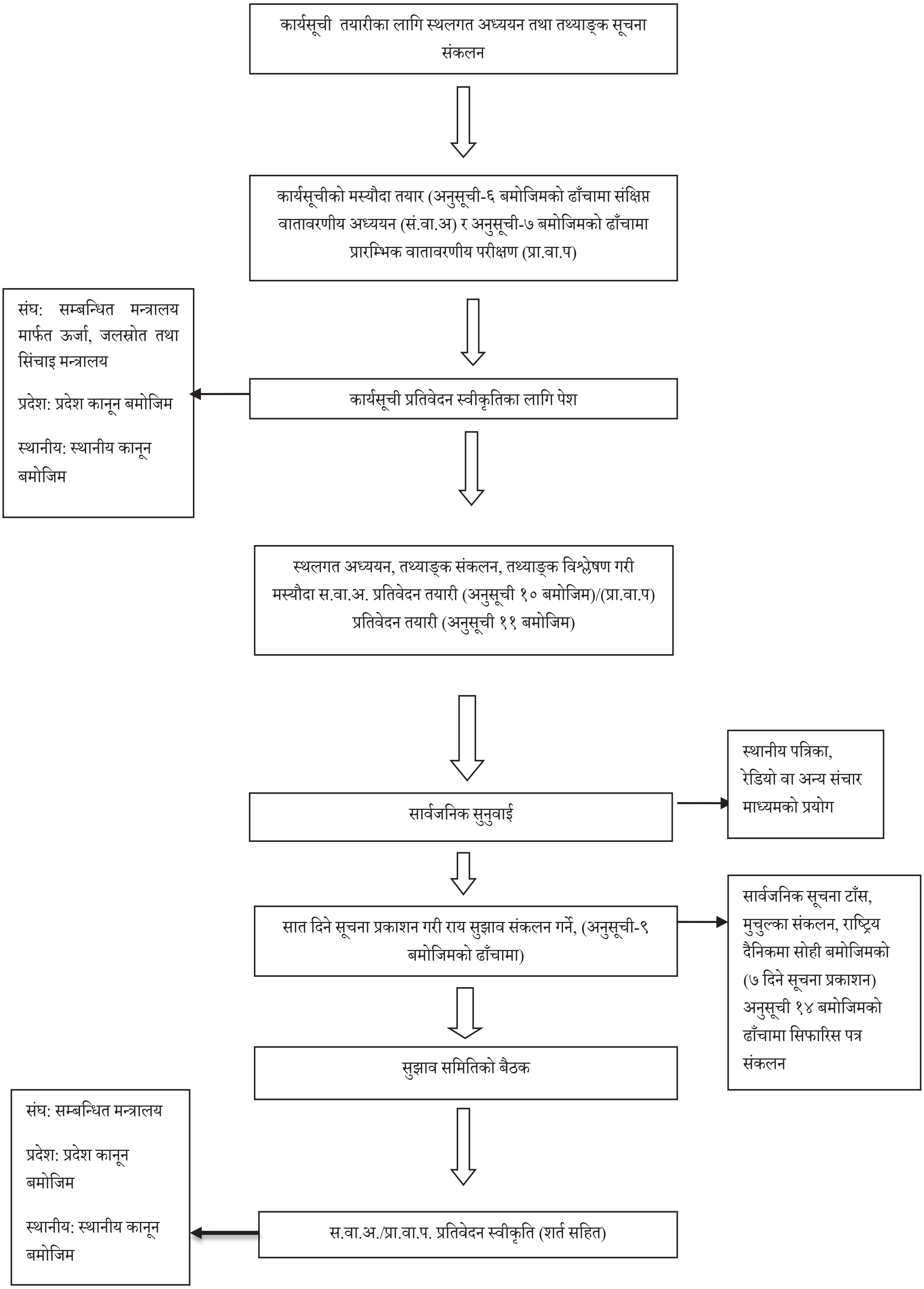

तस्बीर ३.२. *प्रा.वा.प./सं.वा.अ.को स्वीकृति प्रक्रिया, [संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको लागि स्थानीय तहको मात्र सिफारिस आवश्यक हुने र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणका लागि स्थानीय र विषयगत कार्यालयको सिफारिस आवश्यक हुने]*

४. विद्युत आयोजनाका लागि सुविधा सिफारिस सम्वन्धी आवश्यक प्रक्रिया तथा सम्बन्धित विवरण

४.१ भन्सार महशुल, मु.अ.क.(VAT) तथा अन्त:शुल्क सुविधा सिफारिस सम्वन्धी व्यवस्था :

प्रचलित आर्थिक ऐन/विधेयक बमोजिम भन्सार महशुल, अन्त शुल्क तथा मूल्य अभिवृद्धि कर छुट सुविधा सिफारिसको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त विद्युत आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनीले तोकिएको ढाँचामा तपसिल बमोजिमको कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि सहितको निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

तपसिल:

- पैठारी हुन लागेको सामानको बिल बिजक भर्पाई (Invoice) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको प्याकिङ लिस्ट (Packing List) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको ढुवानी (Transport) र बीमा (Insurance) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको Country of Origin/Certificate of Origin को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- भुक्तानी प्रकृया सम्बन्धी बैकिङ्ग कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- उत्पादन/प्रसारण/वितरण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,
- कम्पनी दर्ता, उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र र कम्पनीको प्रवन्धपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- स्थायी लेखा दर्ता (PAN) प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- BOQ खुल्ने आपूर्तिकर्ता कम्पनीसँगको सम्झौता (Contract) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता (PPA) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- वित्तिय व्यवस्थापन (Financial Closure) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको अद्यावधिक प्रगति प्रतिवेदन (अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए अनुरुप),
- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमूना हस्ताक्षर एवम् सो सम्बन्धमा कम्पनी सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि,
- Proforma Invoice for LC Opening सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनी र परामर्शदाता कम्पनीबाट छाप, सही भएको स्वीकृत विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन प्रतिवेदन (Detail Engineering Design Report),
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू।

४.२ आयोजनामा खपत नहुने मालबस्तुको मास्टर लिस्ट स्वीकृति सम्वन्धी व्यवस्था :

प्रचलित आर्थिक ऐन बमोजिम विद्युत आयोजनाहरूको निर्माणकार्य सम्पन्न भइसकेपछि फिर्ता लैजाने शर्तमा हाल नियमानुसार लाग्ने भन्सार महशुल एवम् मू.अ.कर लगायतका दस्तुर वापत बैंक ग्यारेण्टी राखी सामान जाँचपास गर्ने सामानहरूको मास्टर लिस्ट स्वीकृतिका लागि अनुमतिपत्र प्राप्त विद्युत आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनीले तपसिल बमोजिमको कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि सहितको निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

तपसिल:

- सामानको विवरण तथा सोको स्पेसिफिकेसन, प्रति इकाई मूल्य, परिमाण, जम्मा मूल्य, Country of Origin, Used/New, भन्सार विन्दु खुल्ने मास्टर लिस्ट,
- आयोजनाको परामर्शदाता कम्पनीबाट मास्टर लिस्ट सम्वन्धी सिफारिस पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- अर्थ मन्त्रालयबाट जारी भएको राजस्व छुटका लागि अर्थ मन्त्रालय पठाउने विवरण सम्बन्धी फारम,
- उत्पादन/ प्रसारण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,
- कम्पनी दर्ता, उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- स्थायी लेखा दर्ता (PAN) प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- अघिल्लो आर्थिक बर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आपूर्तिकर्ता कम्पनीसँगको सम्झौता (Contract) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता (PPA) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- वित्तिय व्यवस्थापन (Financial Closure) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको विस्तृत इन्जिनियरिंग डिजाइन प्रतिवेदन (Detail Engineering Design Report),
- आयोजनाको अद्यावधिक प्रगति प्रतिवेदन (अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए अनुरुप),
- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमूना हस्ताक्षर एवम् सो सम्बन्धमा कम्पनीको सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि, र
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू ।

४.३ आयोजनामा खपत नहुने मालबस्तु बैंक ग्यारेन्टीमा आयातको सुविधा सिफारिस सम्वन्धी व्यवस्था :

प्रचलित आर्थिक ऐन/विधेयक बमोजिम यस विभागबाट मन्त्रालय मार्फत अर्थ मन्त्रालयमा सिफारिस भई अर्थ मन्त्रालयबाट स्वीकृत मास्टर लिस्ट बमोजिमका सामानहरूमा आयोजनाको निर्माणकार्य सम्पन्न भइसकेपछि फिर्ता लैजाने शर्तमा हाल नियमानुसार लाग्ने कर दस्तुर वापत बैंक ग्यारेण्टी राखी सामान जाँचपास गर्न दिने व्यवस्थाका लागि अनुमतिपत्र प्राप्त विद्युत आयोजनाका प्रवर्द्धक कम्पनीले तपसिल बमोजिमका कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि सहितको निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

तपसिल:

- पैठारी हुन लागेको सामानको बिल बिजक भर्पाई (Invoice) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको प्याकिङ लिस्ट (Packing List) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको ढुवानी (Transport) र बीमा (Insurance) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पैठारी हुन लागेको सामानको Country of Origin/Certificate of Origin को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- भुक्तानी प्रकृया सम्बन्धी बैकिङ्ग कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनी र परामर्शदाता कम्पनीबाट छाप, सही भएको स्वीकृत विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन प्रतिवेदन (Detail Engineering Design Report),
- अर्थ मन्त्रालयबाट स्वीकृत मास्टर लिस्ट (पत्र सहित) को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको अद्यावधिक प्रगति प्रतिवेदन (अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए अनुरुप),

- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमूना हस्ताक्षर एवम् सो सम्बन्धमा कम्पनीको सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि, र
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू ।

४.४ विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी व्यवस्था :

विद्युत आयोजनाको लागि विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी कार्य 'विद्युत आयोजनाका लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी निर्देशिका २०७४' वमोजिम हुनेछ ।

४.५ विष्फोटक पदार्थ खरिद आयात स्वीकृति (NOC) म्याद थप तथा सुविधा सिफारिस सम्बन्धी व्यवस्था:

विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरणसँग सम्बन्धित निर्माणकार्यको लागी आवश्यक विष्फोटक पदार्थ आयात स्वीकृति तथा NOC म्याद थप सिफारिसको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त विद्युत आयोजनाका प्रवर्द्धक कम्पनीले तपसिल बमोजिमका कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि सहितको निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

तपसिल:

विष्फोटक पदार्थ खरिद/आयात स्वीकृति सम्बन्धी:

- Brand Name खुल्ने गरी नेपाली सेना र भारत (आपूर्तिकर्ता कम्पनीको नाम सहि) बाट खरिद गरिने विष्फोटक पदार्थहरूको परिमाण खुल्ने तालिका,
- परामर्शदाता कम्पनीबाट प्रमाणित विष्फोटक पदार्थको खपत तालिका, लागत अनुमान र परिमाण Detail Explosive Estimate/Blasting Assessment Report),
- विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्नुपर्ने कडा चट्टान (Hard Rock)को प्रमाणित परिमाण,
- विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्न Blasting Patternको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको Executive Summary Report को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- Project Layout Plan with cross sectional drawings of geological map,
- नेपाली सहजकर्ता मार्फत खरिद/आयात गर्ने भए सो सहजकर्तासँग भएको सम्झौताको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- उत्पादन/प्रसारण/वितरण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,
- कम्पनी दर्ता, उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- स्थायी लेखा दर्ता (PAN) प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता (PPA) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- वित्तिय व्यवस्थापन (Financial Closure) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको विस्तृत इन्जिनियरिंग डिजाइन प्रतिवेदन (Detail Engineering Design Report),
- आयोजनाको अद्यावधिक प्रगति प्रतिवेदन (अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए अनुरुप),
- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमूना हस्ताक्षर एवम् सो सम्बन्धमा कम्पनीको सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि,
- ढुवानीकर्ता परिचयपत्र आवश्यक भए ढुवानीकर्ताको नाम, पद, नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि र २ प्रति पासपोर्ट साइजको फोटो र
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू ।

विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी NOC म्याद थप सम्वन्धी:

- आयात स्वीकृत भएको, हालसम्म आयात गरिएको र आयात हुन बाँकी रहेको परिमाण खुल्ने तालिका,
- हालसम्म आयात गरिएको विष्फोटक पदार्थहरूको भन्सार जाँचपास/बिल बिजक को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- भारतीय राजदूतावासबाट जारी भई म्याद सकिएको No Objection Certificate (NOC) को प्रमाणित प्रतिलिपि,
- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमुना हस्ताक्षर एवंम् सो सम्वन्धमा कम्पनी सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रमाणित प्रतिलिपि, र
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू।

४.६ सञ्चार सुविधा अनुमतिको लागि सिफारिस माग सम्बन्धी व्यवस्था :

विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरणसँग सम्बन्धित संरचनाको निर्माणकार्य तथा सञ्चालनको लागी आवश्यक सञ्चार सामाग्री प्रयोगको स्वीकृति सिफारिसको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त विद्युत आयोजनाको प्रवर्द्धक कम्पनीले तपसिल बमोजिमको कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि सहितको निवेदन पेश गर्नुपर्ने छ।

तपसिल:

- सामान खरिद गर्न आवश्यक पर्ने Proforma Invoice/Quotation सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- खरिद हुने सामानको Specification Sheet सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- संचार उपकरण प्रयोग गरिने ठाउँको चार किल्ला खुल्ने Topographic Map सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- उत्पादन/प्रसारण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,
- कम्पनी दर्ता, उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- स्थायी लेखा दर्ता (PAN) प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आपूर्तिकर्ता कम्पनीसँगको सम्झौता (Contract) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता (PPA) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- वित्तिय व्यवस्थापन (Financial Closure) सम्बन्धी कागजातहरूको प्रमाणित प्रतिलिपि,
- आयोजनाको अद्यावधिक प्रगति प्रतिवेदन (अनुमतिपत्रमा उल्लेख भए अनुरुप),
- पत्राचार गर्न अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको नाम, पद, नमूना हस्ताक्षर एवम् सो सम्बन्धमा कम्पनी सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि, र
- आवश्यकता बमोजिम माग गरिएका थप कागजात तथा विवरणहरू।

५. विभागको ३२ औँ वार्षिकोत्सवमा सम्मानित हुने विद्युत आयोजनाहरूको विवरण

तालिका ५.१ विभागको ३२ औ वार्षिकोत्सवमा सम्मानित हुने जलविद्युत आयोजनाहरूको विवरण

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	जिल्ला	नदी/खोला	व्यापारिक उत्पादन मिति
१.	दुधकुण्ड खोला जलविद्युत आयोजना	१२	माउण्ट एभरेष्ट पावर डेभलप्मेन्ट लिमिटेड	सोलुखुम्बु	दुधकुण्ड खोला	२०८१/०४/१६
२.	निलगिरी खोला जलविद्युत आयोजना	३८	निलगिरी खोला हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	म्याग्दी	निलगिरी खोला	२०८१/०४/२१
३.	माथिल्लो रिचेत खोला जलविद्युत आयोजना	२	अप्पर रिचेत हाइड्रोपावर प्राइभेट लिमिटेड	गोरखा	रिचेत खोला	२०८१/०५/२७
४.	सेती नदी जलविद्युत आयोजना	२५	भिजन लुम्बिनी ऊर्जा कम्पनी लिमिटेड	कास्की	सेती नदी	२०८१/०७/२७
५.	सान्जेन जलविद्युत आयोजना	४२.५	सान्जेन जलविद्युत कम्पनी लिमिटेड	रसुवा	सान्जेन खोला	२०८१/०९/०१
६.	सुपर काबेली खोला ए जलविद्युत आयोजना	१३.५	स्नो रिभर्स लिमिटेड	ताप्लेजुङ	काबेली खोला, अम्जी खोला	२०८१/०९/०५
७.	रसुवागढी जलविद्युत आयोजना	१११	रसुवागढी हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	रसुवा	भोटेकोशी नदी	२०८१/०९/१६
८.	लंखुवा खोला साना जलविद्युत आयोजना	५	सभापोखरी हाइड्रोपावर लिमिटेड	संखुवासभा	लंखुवा खोला	२०८१/१०/२४
९.	सान्जेन खोला जलविद्युत आयोजना	७८	सालासुङ्गी पावर प्राइभेट लिमिटेड	रसुवा	सान्जेन खोला	२०८१/१०/२९
१०.	भिमखोला साना जलविद्युत आयोजना	४.९६	शिखर पावर डेभलप्मेन्ट लिमिटेड	बाग्लुङ	भिम खोला	२०८१/११/२५
११.	सुपर काबेली खोला जलविद्युत आयोजना	१२	हिल्टन हाइड्रो इनर्जी लिमिटेड	ताप्लेजुङ	काबेली खोला	२०८१/१२/०२
१२.	सुपर हेवा खोला जलविद्युत आयोजना	६	सुपर हेवा पावर कम्पनी लिमिटेड	संखुवासभा	हेवा खोला	२०८२/०१/०१
१३.	माथिल्लो लोहोरे खोला जलविद्युत आयोजना	४	अप्पर लोहोरे खोला हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड	दैलेख	लोहोरे खोला	२०८२/०१/०४
१४.	करुवा सेती जलविद्युत आयोजना	३२	इ्यामालोंग्मा हाइड्रोपावर डेभलपमेन्ट कम्पनी लिमिटेड	कास्की	सेती नदी	२०८२/०१/१९
१५.	जोगमाई क्यास्केड जलविद्युत आयोजना	५.२	सान्भी इनर्जी लिमिटेड	इलाम	जोगमाई खोला	२०८२/०३/११
१६.	रेले खोला जलविद्युत आयोजना	६	हिम कन्सल्ट लिमिटेड	म्याग्दी	रेले खोला	२०८२/०३/२३
	जम्मा जडित क्षमता (मेगावाट):	**३९७.१६**				

तालिका ५.२ विभागको ३२ औ वार्षिकोत्सवमा सम्मानित हुने सौर्य विद्युत आयोजनाहरूको विवरण

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	जिल्ला*	व्यापारिक उत्पादन मिति
१.	जिरा भवानी सेढवा PV आयोजना	७.७	तराई सोलार पावर प्राइभेट लिमिटेड	पर्सा	२०८१/१२/१३
२.	DDB सौर्य विद्युत आयोजना	२.३	तराई इनर्जी प्राइभेट लिमिटेड	पर्सा	२०८१/१२/१३
३.	धरमनगर सोलार फार्म आयोजना	१०	पशुपति रिन्यूएबल्स लिमिटेड	कपिलवस्तु	२०८२/०१/०४
४.	धरमनगर सोलार फार्म II आयोजना	१५	पशुपति रिन्यूएबल्स लिमिटेड	कपिलवस्तु	२०८२/०२/२८
	जम्मा जडित क्षमता (मेगावाट):	**३५**			

*छापिएको पुस्तकमा अन्यथा हुन गएकोले संशोधन गरिएको छ।

६. विद्युत विकास विभागद्वारा प्रकाशित मापदण्ड एवम् अध्ययन प्रतिवेदन

विद्युत विकास विभागको स्थापनाकालदेखि हालसम्म भएका आयोजना पहिचान, आयोजनाको अध्ययन निर्माण तथा विद्युत क्षेत्रको लागि उपयोगी हुने निर्देशिका, Guidelines इत्यादी प्रकाशन सम्बन्धी कार्यहरूको जानकारी निम्नानुसार रहेको छ।

६.१ विद्युत विकास विभागबाट प्रकाशित म्यानुअल (Manual) तथा Guidelines/मापदण्ड

- Manual for Preparing Scoping Document for Environmental Impact Assessment (EIA) of Hydropower Projects 2001
- Manual for Preparing Terms of Reference (TOR) for Environmental Impact Assessment (EIA) of Hydropower Projects, with Notes on EIA Report Preparation, 2001
- Manual for Public Involvement in the Environmental Impact Assessment (EIA) Process of Hydropower Projects, 2001
- Manual for Preparing Environmental Management Plan (EMP) for Hydropower Projects, 2002
- Manual for Developing and Reviewing Water Quality Monitoring Plans and Results for Hydropower Projects 2002
- Manual for Conducting Public Hearings in the Environmental Impact Assessment Process for Hydropower Projects, 2004
- Manual for Addressing Gender Issues in Environmental Impact Assessment/Initial Environmental Examination for Hydropower Projects, 2005
- Guideline for Power System Optimization of Hydropower Projects, 2015
- Guidelines for Operation and Maintenance of Hydropower Plants, Substations and Transmission Lines, 2017
- Guidelines for Study of Hydropower Projects, 2018
- Power-House Design Guidelines for Hydropower Projects, 2018
- Design Guidelines for Headworks of Hydropower Projects
- Inspection Guidelines for Powerplant, Substation and Transmission line
- Design Guidelines for Water Conveyance System of Hydropower Projects
- Manual for Reviewing Scoping Document, Terms of Reference (TOR) and Environmental Impact Assessment (EIA) Reports for Hydropower Projects.
- Manual for Preparing Initial Environmental Examination (IEE) Report for Hydropower Projects.
- Manual for Prediction, Rating, Ranking and Determination of Significant Impacts in Environmental Impact Assessment (EIA) of Hydropower Projects

६.२ विद्युत विकास विभागबाट प्रकाशित म्यानुअल (Manual) तथा Guidelines/मापदण्ड

- Guideline for Hydro Tunnel Support System
- Guideline for Estimation of Explosive Quantity for Hydro Tunnel Construction
- Guideline for Study of Effect of PRoR Hydropower Project on Downstream Projects in the context of Nepal

६.३ विद्युत विकास विभागबाट तयार गरिएका Database Software हरू

- GIS Based License Management System
- Royalty Management and Distribution System
- Preparation of GIS Representation of Reservoir Projects
- Online License Application System

६.४ विद्युत विकास विभागबाट अध्ययन सम्पन्न भएका र अध्ययनको क्रममा रहका आयोजनाहरू

यस विभागको नामकरण भए पछि विभागले सम्पन्न गरेका तथा अध्ययनको विभिन्न चरणमा रहेका विभिन्न ज.वि.आ. हरूको सम्भाव्यता अध्ययन तथा वातावरणीय अध्ययनको विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका ६.१ अध्ययन सम्पन्न गरिएका आयोजनाहरूको विवरण

S.N.	Project Name	Type of Scheme	District	Province	Installed Capacity (MW)
1	Arun-4 HPP	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	490.2
2	Beni-Kaligandaki HPP	RoR	Parbat	Gandaki	50.53
3	Bheri Khola HPP	RoR	Jumla	Karnali	4.1
4	Budhiganga Hydropower Project	PRoR	Achham	Sudurpashchim	20
5	Dotigad HPP	RoR	Doti	Sudurpashchim	2.52
6	Dudhkoshi-4 HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	47
7	Dudhkoshi-5 HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	110
8	Humla Karnali HPP	PRoR	Humla	Karnali	61.02
9	Ikhuwa Khola	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	30
10	Inkhu Khola HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	21.4
11	Jawa Khola HPP	RoR	Jumla	Karnali	15.25
12	Kankai Multipurpose Project	Storage	Jhapa	Koshi	60
13	Kawadi Khola HPP	RoR	Humla	Karnali	30
14	Kawadi-1 HPP	RoR	Humla	Karnali	33.3
15	Khare Khola HPP	RoR	Dolakha	Bagmati	14.47
16	Loti Karnali (Darma) HPP	PRoR	Humla	Karnali	49.5
17	Lower Apsuwa Khola HPP	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	45

S.N.	Project Name	Type of Scheme	District	Province	Installed Capacity (MW)
18	Lower Arun HPP	PRoR	Sankhuwasabha	Koshi	474.25
19	Lower Chameliya HPP	RoR	Darchula	Sudurpashchim	20
20	Lower Chepe	RoR	Lamjung	Gandaki	8.74
21	Lower Hongu HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	30.2
22	Lower Solu Khola HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	40
23	Lungri Khola HPP	RoR	Rolpa	Lumbini	6
24	Madi Khola HPP	RoR	Rolpa	Lumbini	12.98
25	Maiwa Khola HPP	RoR	Taplejung	Koshi	12.5
26	Maya Khola HPP	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	5
27	Mewa Khola HPP	RoR	Taplejung	Koshi	10
28	Middle Inkhu HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	27.9
29	Myagdi Khola HPP	RoR	Myagdi	Gandaki	15.2
30	Naumure Multipurpose Project	Storage	Arghakhanchi	Lumbini	281.04
31	Nyaurigad HPP	RoR	Jumla	Karnali	4.01
32	Pikhuwa Khola HPP	RoR	Bhojpur	Koshi	6.11
33	Rupagad HPP	RoR	Dolpa	Karnali	8.63
34	Sankhuwa 1 HPP	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	40.82
35	Sankhuwa Khola HPP	RoR	Sankhuwasabha	Koshi	41.06
36	Sarda Babai HPP	Storage	Salyan	Karnali	93
37	Saru Khola	Storage	Jajarkot	Karnali	12.3
38	Seti River-6 HPP	Storage	Doti	Sudurpashchim	309
39	Singati Khola HPP	RoR	Dolakha	Bagmati	25
40	Siwa Khola HPP	RoR	Taplejung	Koshi	26.86
41	Solu Khola HPP	RoR	Solukhumbu	Koshi	15.25
42	Upper Jhimruk	Storage	Pyuthan	Lumbini	97.7
43	Upper Chameliya	RoR	Darchula	Sudurpashchim	53.85
44	Sunkoshi-2	Storage	Sindhuli	Bagmati	978
45	Sunkoshi-3	Storage	Kabhrepalanchok	Bagmati	683
Grand Total				RoR	1303.88
				PRoR	604.77
				Storage	2514.04

तालिका ६.२ विभागबाट अध्ययन भइरहेका आयोजनाहरूको विवरण

SN	Project Name	Type of Scheme	District	Province	Installed Capacity (MW)
1	Bharbung Storage HPP	Storage	Dolpa	Karnali	325
2	Dandagau Khalanga Bheri HEP	PRoR	Jajarkot	Karnali	97.43
3	Hima Khola HPP	PRoR	Jumla	Karnali	10.8
4	Humla Karnali-Cascade	PRoR	Humla	Karnali	681.2
5	Kaligandaki 2 Storage	Storage	Syangja	Gandaki	650
6	Kaligandaki Storage HPP	Storage	Parbat	Gandaki	640
7	Khimti Those Shivalaya	Storage	Ramechhap	Bagmati	1216
8	Kokhajhor Storage	Storage	Sindhuli	Bagmati	63
9	Lower Badigad	Storage	Gulmi	Lumbini	273.4
10	Madi Siti HPP	Storage	Lamjung	Gandaki	119
11	Manahari Khola MPP	Storage	Makawanpur	Bagmati	55.15
12	Marsyangdi 3	PRoR	Lamjung	Gandaki	42
13	Mugu Karnali	PRoR	Mugu	Karnali	89.35
14	Super Budhigandaki HEP	RoR	Gorkha	Gandaki	34.93
15	Tila River HPP	PRoR	Jumla	Karnali	38.07
16	Tom Dogar HEP (Budhi Gandaki)	RoR	Gorkha	Gandaki	40.2
17	Yanma Khola HPP	RoR	Taplejung	Koshi	65
18	Surnayagad Storage HPP	Storage	Dadeldhura	Sudurpashchim	194.1
19	Bheri-2 PRoR HPP	PRoR	Jajarkot	Karnali	211.02
20	Upper Karnali B PRoR HPP	PRoR	Dailekh	Karnali	136.48
21	Chera-1 Storage HPP	Storage	Jajarkot	Karnali	169.5
22	Ghatganga PRoR HPP	PRoR	Bajhang	Sudurpashchim	49.26
Grand Total				RoR	140.13
				PRoR	1355.61
				Storage	3705.15

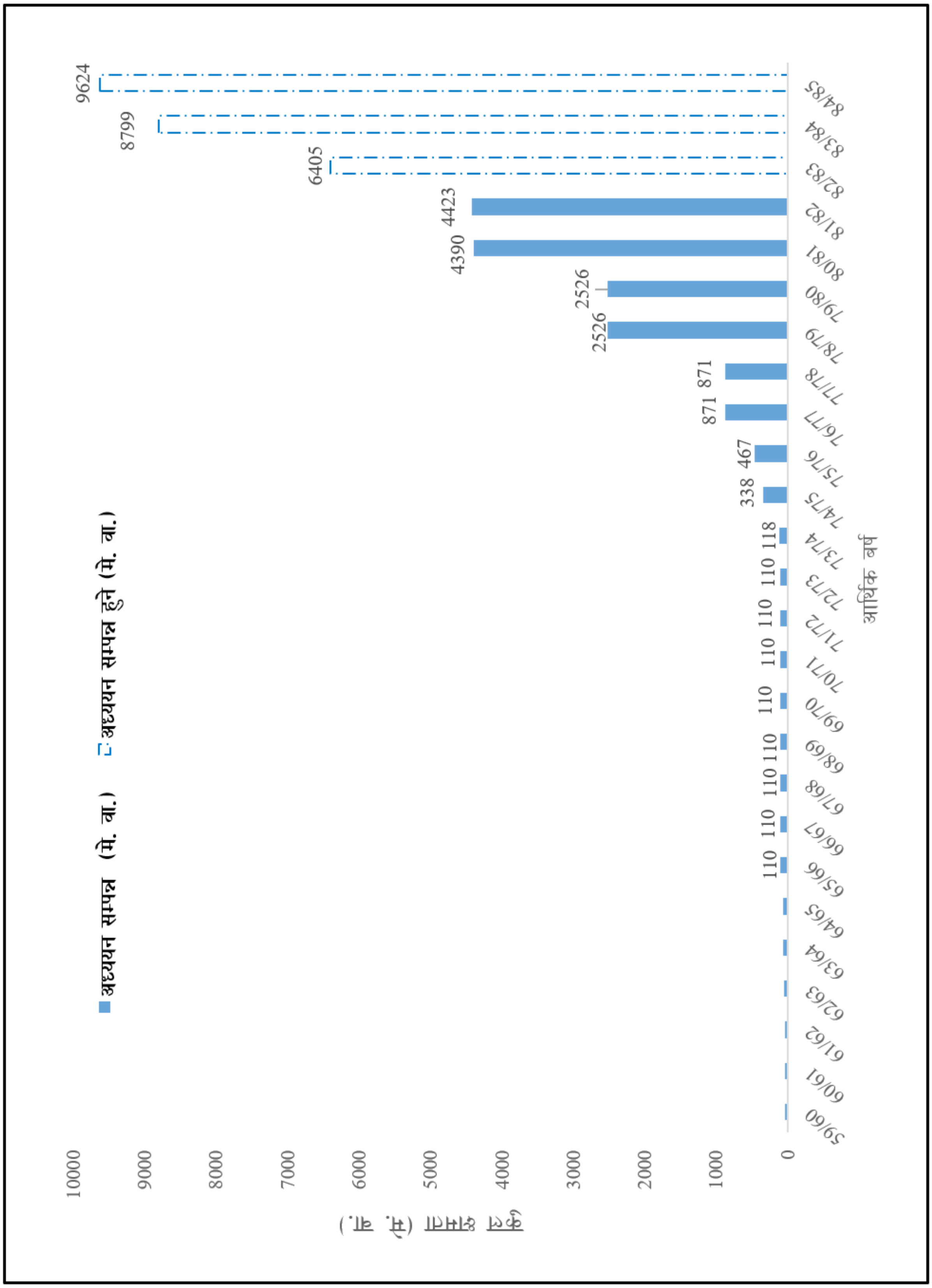

तस्बिर ६.२ विभागबाट अध्ययन भएका आयोजनाहरू सम्पन्न भइसकेको/हुने आर्थिक वर्ष र कुल जडित क्षमता

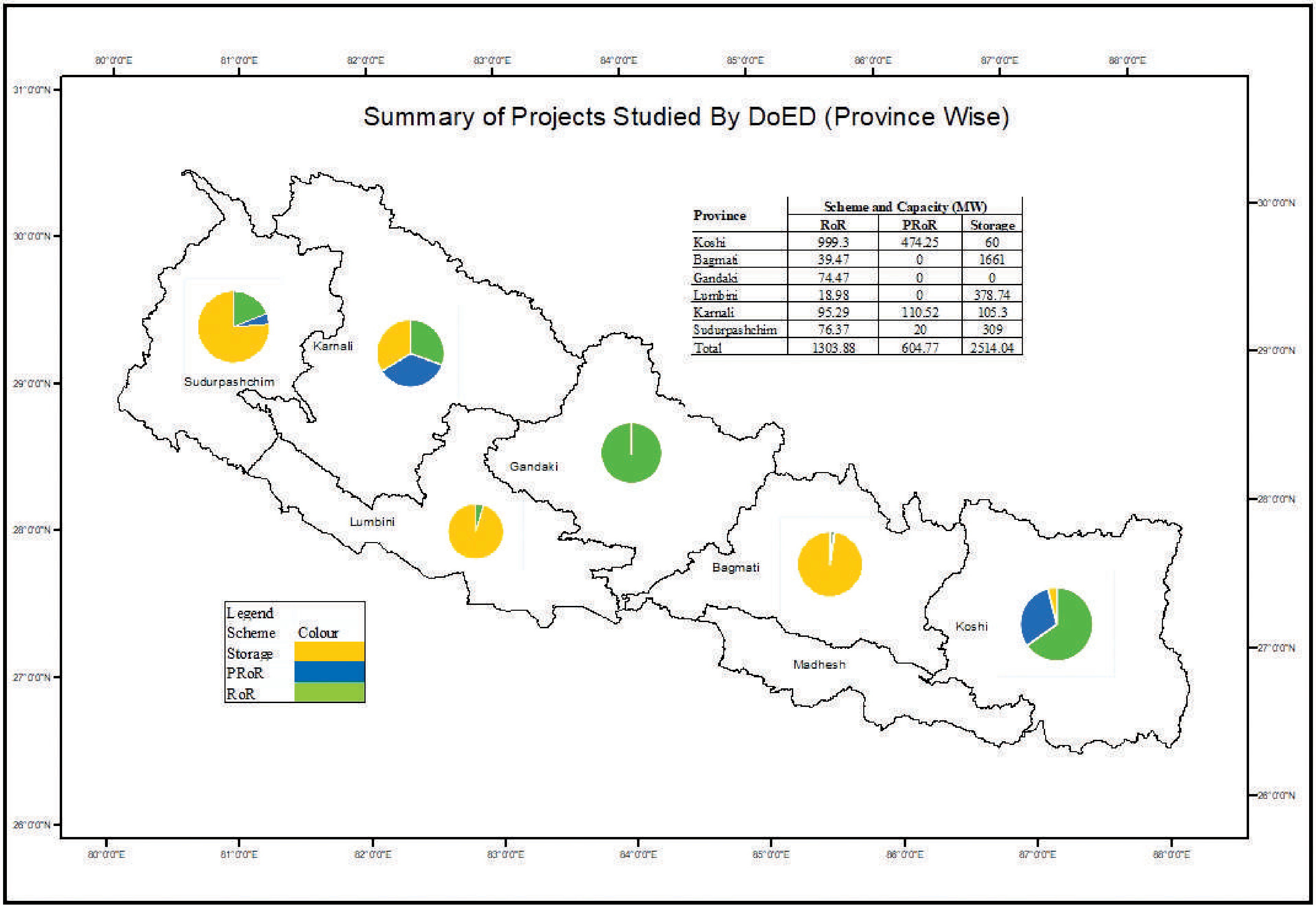

Province	Scheme and Capacity (MW)		
	RoR	PRoR	Storage
Koshi	999.3	474.25	60
Bagmati	39.47	0	1661
Gandaki	74.47	0	0
Lumbini	18.98	0	378.74
Karnali	95.29	110.52	105.3
Sudurpashchim	76.37	20	309
Total	1303.88	604.77	2514.04

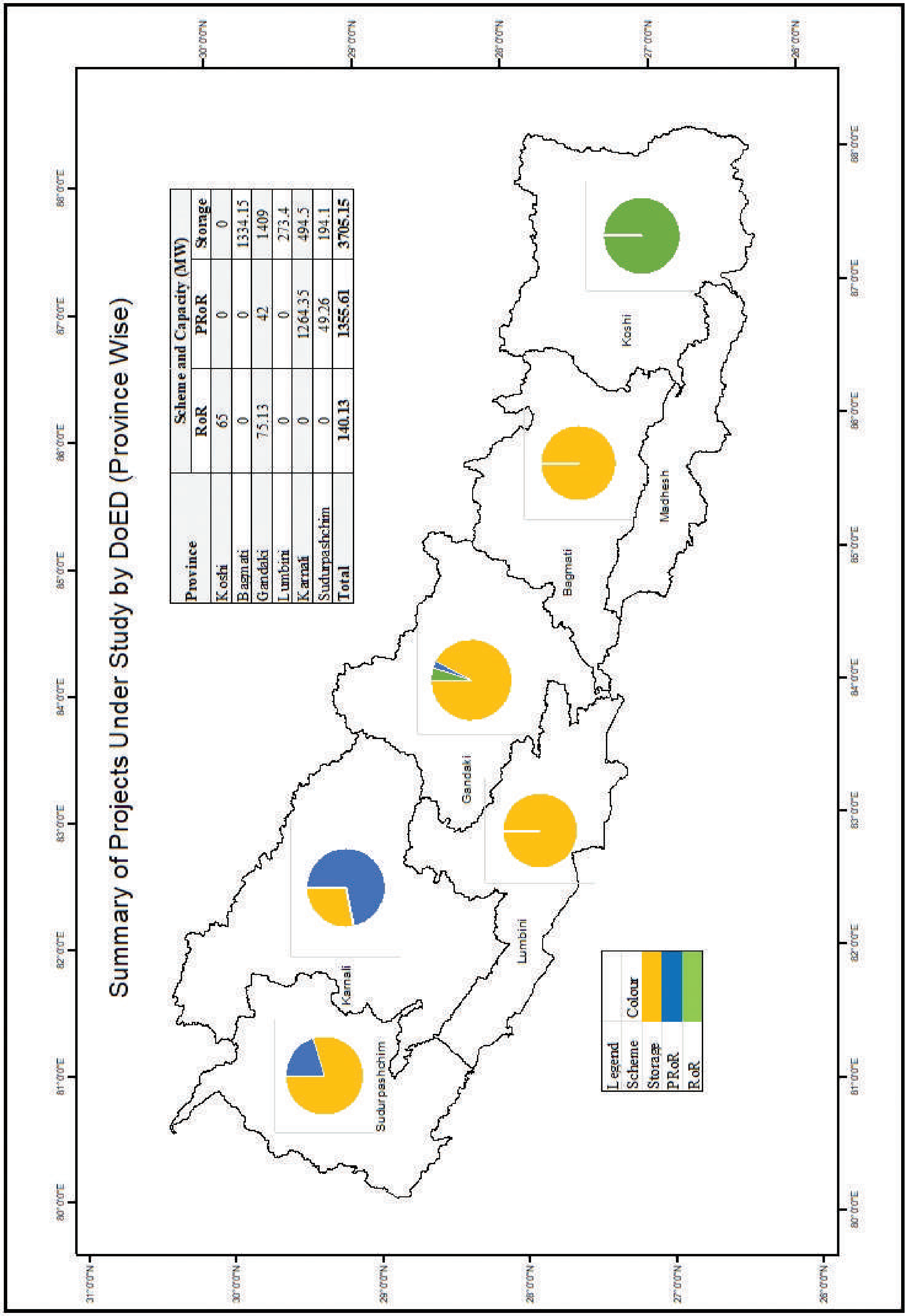

Province	Scheme and Capacity (MW) RoR	PRoR	Storage
Koshi	65	0	0
Bagmati	0	0	1334.15
Gandaki	75.13	42	1409
Lumbini	0	0	273.4
Karnali	0	1264.35	494.5
Sudurpashchim	0	49.26	194.1
Total	**140.13**	**1355.61**	**3705.15**

७. विद्युत विकास विभाग अन्तर्गत अध्ययन भएका जलविद्युत आयोजनाहरूको संक्षिप्त विवरण

Name of Project	Source	Type of Scheme	Project Location (Districts)	Design Discharge (m^3/s)	Total Reservoir Capacity (MCM)	Tunnel Length (m)	Transmission line length (km)	Connection point (location)	Installed Capacity (MW)	Dry season Energy (GWh)	Total Annual Energy (GWh)	Total Cost without IDC (MNRs)	Economic Internal Rate of Return (EIRR)	Access Road (km)
अरुण-४ जलविद्युत आयोजना	Arun River	RoR	Sankhuwasabha	253.5		9305	4.51	Haitar	490.2	324	2137	64,700.72	15.03	Accessible
इखुवा खोला जलविद्युत आयोजना	Ikhuwa Khola	RoR	Sankhuwasabha	6.02		3624	37	Tumlingtar	30	40.72	181.74	5410.12	15.05	8.1
इंखु खोला जलविद्युत आयोजना	Inkhu Khola	RoR	Solukhumbu	9.45		4732.8	13.2	Nele	21.4	36.924	123.238	4115.64	13.76	20.5
कन्काई बहुउद्देशीय आयोजना	Kankai River	Multi purpose Storage	Ilam and Jhapa	102	1689.97	440	16	Anarmani Substation	60	1368.27	2412.51	136,112.94	5.42	Accessible
कावेली-३ जलविद्युत आयोजना	Kabeli Khola	RoR	Taplejung	7.3		1411	18.35	Amarpur Substation	21.93	19.32	123.97	3434.6	16.24	Accessible
जवा खोला जलविद्युत आयोजना	Jawa Khola	RoR	Jumla	12.65		6133	13.525	Lamra Substation	15.25	34.34	96.78	3398.27	14.93	Accessible
डोटीगाड जलविद्युत आयोजना	Doti Gad	RoR	Dadeldhura	2		97	12	Amargadhi	2.52	2.04	12.84	487.87	12.01	14
तल्लो अप्सुवा खोला जलविद्युत आयोजना	Apsuwa Khola	RoR	Sankhuwasabha	8.65		4233.6	25	Tumlingtar	45	86.06	274.48	8700.08	20	21
तल्लो अरुण जलविद्युत आयोजना	Arun River	PRoR	Sankhuwasabha	253.15		12,404	5.8	Sitalpati	474.25	781	1744	92,220.69	12.19	24
तल्लो चमेलिया जलविद्युत आयोजना	Chameliya River	RoR	Darchula and Baitadi	36.38		5840	7	Balanch (NEA)	20	21.06	124.06	4300	15	Accessible
तल्लो चेपे जलविद्युत आयोजना	Chepe Khola	RoR	Lamjung and Gorkha	6.76		1171.6 (canal) +2229.4	16	Udipur	8.74	9.62	50.55	1834.62	12.12	9
तल्लो होङ्गु खोला जलविद्युत आयोजना	Hongu Khola	RoR	Solukhumbu	20.2		2700	9.97	Nele	30.2	55.89	175.05	5827.605	28.88	23.5
दुधकोशी-४ जलविद्युत आयोजना	Dudhkoshi River	RoR	Solukhumbu	43.49		4447	14.34	Tinla	47	96.25	290.27	8647	14.94	6.6
दुधकोशी-५ जलविद्युत आयोजना	Dudhkoshi River	RoR	Solukhumbu	52.46		6114	5.8	Dudhkoshi 4 Substation	110	99.36	617.76	20167	17.34	7.4
नौमुरे बहुउद्देशीय आयोजना	West Rapti River	Multi purpose Storage	Arghakhanchi and Pyuthan	154	1066.85	18	55	New Lamahi	218.34 (Main Dam) +8 (Re-reg) +54.7 (Diversion)	305.90 + 14.61 + 173.92	874.00 +38.90 +362.81	125,564.43	10.4	Accessible
न्याउरीगाड जलविद्युत आयोजना	Nyaurigad	RoR	Jumla	5.92		558+ 2904	14.6	Jumla Substation	4.01	8.176	24.064	1319	9.93	0.6
पिखुवा खोला जलविद्युत आयोजना	Pikhuwa Khola	RoR	Bhojpur	5.16			5	Bhojpur Bazaar	6.11	5.86	34.972	1359.54	10.49	8.5
बेनी कालिगण्डकी जलविद्युत आयोजना	Kali Gandaki River	RoR	Myagdi and Parbat	108		3537	13	Kushma	50.53	86.3	284.79	10,803.71	22.86	Accessible

Name of Project	Source	Type of Scheme	Project Location (Districts)	Design Discharge (m^3/s)	Total Reservoir Capacity (MCM)	Tunnel Length (m)	Transmission line length (km)	Connection point (location)	Installed Capacity (MW)	Dry season Energy (GWh)	Total Annual Energy (GWh)	Total Cost without IDC (MNRs)	Economic Internal Rate of Return (EIRR)	Access Road (km)
भेरी खोला जलविद्युत आयोजना	Bheri Khola	RoR	Jumla	5.2		279+3851.2	20	Jumla substation	4.1	8.26	25.06	1871	8.91	1.17
माडी खोला जलविद्युत आयोजना	Madi Khola	RoR	Rolpa	19.8		4678	35	Ghorahi	12.98	24.81	77.26	3916.815	11.97	9
माथिल्लो झिमरुक जलाशययुक्त आयोजना	Jhimruk Khola	Multipurpose Storage	Pyuthan	43	118.95 (Main Dam)		60	Motipur Substation	33(Main Dam) + 6.7(Re-reg) + (Diversion)	29.2 + 7.13 + 34.36 = 70.69	108.2 + 26.73 + 183.40 = 318.33	31346.23	11.23	Accessible
मैवा खोला जलविद्युत आयोजना	Maiwa Khola	RoR	Taplejung	7.12		4080	1.285	Change, Taplejung	12.504	24.04	74.65	3182.55	13.93	Accessible
म्याग्दी खोला जलविद्युत आयोजना	Myadgi	RoR	Myagdi	37.5		4523	16.55	Kushma Substation	15.2	30.21	90.46	3848.8	13.32	Accessible
रुपगाढ जलविद्युत आयोजना	Rupagad	RoR	Dolpa	3.25		4309	20	Thuli Bheri HEP Switchyard	8.625	14.399	44.389	1645.75		8
लुङ्ग्री खोला जलविद्युत आयोजना	Lungri Khola	RoR	Rolpa	5.75		3825+4060	14	Powerhouse of Madi Khola HPP	6	5.87	31.56	1200.1	14.32	1.82
लोती कर्णाली (दार्मा) जलविद्युत आयोजना	Loti Karnali	PRoR	Humla	13.7		7867	34	Mugu Karnali substation	49.5	118.03	313.77	10,467.25	17.38	11.2
सङ्खुवा खोला जलविद्युत आयोजना	Sankhuwa Khola	RoR	Sankhuwasabha	15.68		4567	17.5	Tumlingtar	41.06	70.69	233.92	8084.14	22.04	10.016
सङ्खुवा खोला-१ जलविद्युत आयोजना	Sankhuwa Khola	RoR	Sankhuwasabha	8.83		578+4958	25	Tumlingtar	40.82	85.41	255.08	8347	17.3	15.6
सरू खोला जलविद्युत आयोजना	Saru Khola	RoR	Jajarkot	7.3		6280	27	Nala Gad (Rimna)	12.3	10.98	67.71	3,877.66	16.17	
सिवा खोला जलविद्युत आयोजना	Siwa Khola	RoR	Taplejung	26.86		4721	12	Change, Taplejung	26.86	46.08	153.52	4407.51	16.23%	1.56
सुनकोशी-२ जलविद्युत आयोजना	Sunkoshi River	Storage	Ramechhap, Sindhuli, Kavre	1048	1807	1200		Mantridada, Sindhuli	978	593.84	2908.04	213505.6	12.15	Accessible
सुनकोशी-३ जलविद्युत आयोजना	Sunkoshi River	Storage	Ramechhap, Sindhuli, Kavre, Sindhupalchok	490	1769	534	41.9	Mantridada, Sindhuli	683	652.25	2426.66	178124.47	10.85	Accessible
सेती नदि-६ जलाशययुक्त आयोजना	Seti River	Storage	Achham and Doti	300	548	167.5	29.4	Betan Substation	309	361.96	1023.02	98262.93	11.69	26.8
हुम्ला कर्णाली जलविद्युत आयोजना	Humla Karnali	PRoR	Humla	61.02			32	Humla Karnlai Cascade's switchyard	61.02				13.76	Accessible via Simikot – Hilsa Road
अपर चमेलिया जलविद्युत आयोजना	Chameliya river	RoR	Darchula	7.12		5588	32	Balanch Substation	53.85	107.50	319.21	11,832.82 (including IDC)	17.77	29.040 Km Road construction needed
कवाडी-१ जलविद्युत आयोजना	Kawadi	RoR	Bajuraand Humla	9.23		5176.65	30	Mugu Karnali Hub	30	66.62	185.30	6409.02	14.17	Accessible
मध्य इन्खु जलविद्युत आयोजना	Inkhu	RoR	Solukhumbu	7.9		4146.35	25	Tingla Substation	27.9	50.45	164.56	4857.93	17.99	

८. विभागद्वारा आ.व. २०८१/८२ मा संचालित कार्यक्रमहरूको समीक्षा

विद्युत क्षेत्रसँग सम्बन्धित सरकारी नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने विभागको दायित्व रहेको छ। निजी क्षेत्रलाई जलविद्युत आयोजनाहरूमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने, प्रवर्द्धन गर्ने लगायतका कामहरू यस विभागले गर्दै आएको छ। यसका अतिरिक्त विभागद्वारा साना, मझौला र ठूलाका साथै जलाशययुक्त एवम् बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरूको अध्ययन गरी आयोजना बैंक समेत तयार हुँदै आइरहेको छ। यस विभागले नेपाल सरकारबाट वार्षिकरूपमा बजेट प्राप्त गरी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ।

८.१ आ.व. २०८१/८२ मा सञ्चालित कार्यक्रमहरू

विभागमा आ.व. २०८१/८२ मा सञ्चालित कार्यक्रमहरू पहिलो र दोस्रो प्राथमिकताक्रम गरी जम्मा छ वटा कार्यक्रमहरू छन्। कार्यक्रमको विवरण यस प्रकार छ।

तालिका ८.१ विभागद्वारा आ.व. २०८१/८२ मा संचालित कार्यक्रमहरूको प्राथमिकताक्रम

पहिलो प्राथमिकता (P1)		दोश्रो प्राथमिकता (P2)
१. विद्युत विकास विभाग	३. बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	१. सप्तकोशी उच्च बाध बहुद्देश्यीय आयोजना
२. जलविद्युत आयोजना अध्ययन	४. नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	२. पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना

आ.व. २०८१/८२ मा विद्युत विकास विभाग अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमको कूल प्राप्त बजेट रु ४,१६,०५ लाख रहेकोमा आगामी आ.व. २०८२/८३ को लागि रु ३,००,२० लाख विनियोजित भएको छ। आ.व. २०८१/८२ मा सञ्चालित यी कार्यक्रमहरूको प्राप्त बजेटको विवरण यसप्रकार रहेको छ।

तालिका ८.२ विद्युत विकास विभाग र अन्तर्गतका निकायको बजेट सारांश आ.व. २०८१/८२ (रू. लाखमा)

खर्च शीर्षक	कार्यक्रम	चालु	पूँजीगत	जम्मा
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	९३२.८४	११४.४१	१०४७.२५
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	-	५०००	५०००
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	१५८	४१७	५७५
३०८०११०३	पञ्चेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	८८.२४	३०	११८.२४
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	३१२.६६	३२,८७१.६५	३३,१८४.५१
३०८०११०८	नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	१११	१,५६९	१,६८०
	जम्मा	१,६०२.७४	४०,००२.२६	४१,६०५

तालिका ८.३: आ.व. २०८१/८२ को मिति २०८२/०३/१६ सम्मको वित्तीय प्रगति

ब.उ.शि.नं.	आयोजना र कार्यक्रम	वित्तीय प्रगति (%)*
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	७५.२५
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन **	९६.१६
	विद्युत विकास विभागको वित्तीय प्रगति	९०.९८

*छापिएको पुस्तकमा अन्यथा हुन गएकोले संशोधन गरिएको छ।

**रोक्का एवम् समर्पण बजेट पछिको खुद बजेटको आधारमा।

८.२ आ.व. २०८२/८३ मा प्रस्तावित बजेट

तालिका ८.४ विद्युत विकास विभाग र अन्तर्गतका निकायको बजेट सारांश (रू. लाखमा)

खर्च शीर्षक	कार्यक्रम	चालु*	पूँजीगत*	जम्मा*
३०८०१०११	विद्युत विकास विभाग	९६२	१००	१०६२
३०८०११०४	जलविद्युत आयोजना अध्ययन	-	३५६६	३५६६
३०८०११०२	सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय आयोजना	१५०	४५२	६०२
३०८०११०३	पंचेश्वर बहुउद्देश्यीय आयोजना	१०३	२२	१२५
३०८०११०६	बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना	३१४	२६२१३	२६५२७
३०८०११०८	नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना	-	-	-
	जम्मा	**१,५२९**	**३०,३५३**	**३१,८८२**

*छापिएको पुस्तकमा अन्यथा हुन गएकोले संशोधन गरिएको छ।

९. विभागको वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धि कार्यहरू

विभागको योजना, वातावरण तथा आयोजना विकास सम्झौता महाशाखा अन्तर्गत रहेको वातावरण शाखाबाट विद्युत आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन मुख्यत: वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ एवम् प्रस्ताव अनुसार आकर्षित हुने अन्य मौजुदा कानून सम्मत हुने गरि पुनरावलोकन गरि/गराई स्वीकृत गर्ने निकाय समक्ष सिफारिस गर्दै आएको छ। यस क्रममा चालू आ.व. को हाल सम्म करिब १५५ वटा विभिन्न वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सिफारिस गरिएको छ। उक्त कार्यको सारांश विवरण **तालिका ९.१** मा र आयोजनागत विस्तृत विवरण **तालिका ९.४** मा प्रस्तुत गरिएको छ।

त्यसै गरि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत भए पश्चात प्रस्ताव कार्यान्वयनमा जाने म्याद ३ वर्ष गुज्रिसकेपछि नियमानुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न सकिने म्याद अधिकतम २ वर्ष थप हुन सक्ने प्रावधान अनुसार प्रस्तावकबाट माग भए बमोजिम १९ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको म्याद थपको लागि सिफारिस गरिएको छ। साथै क्षेत्र निर्धारण र/वा कार्यसूची स्वीकृत भएको मिति देखि २ वर्ष भित्र पेश गर्नुपर्ने वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्न नसकेका प्रवर्द्धकको निवेदन बमोजिम नियमानुसार प्रतिवेदन पेश गर्नलाई प्राप्त हुन सक्ने थप १ वर्ष म्याद थपको लागि ५ वटा आयोजनाको फाइल सिफारिस गरिएको छ **(तालिका ९.२)**।

विभागबाट विद्युत आयोजनाको अनुमति पत्र जारी हुनुपूर्व लिनुपर्ने राष्ट्रिय निकुन्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागको सहमतिको लागि कुल ३६ वटा सिफारिस गरिएको छ **(तालिका ९.३)**।

तालिका ९.१ स्वीकृतिको लागि सिफारिस भएका वातावरणीय अध्ययनको समष्टिगत विवरण (२०८१ साउन देखि २०८२ असार २० सम्म)

SN	Name of Study	HPP	TL	Solar	Others (Road/Bridge)	Total
1	BES	0	8	0	0	**8**
2	EIA	20	1	0	0	**21**
3	IEE	17	21	4	2	**44**
4	EMP	7	2	0	0	**9**
5	RIEE/UIEE	8	6	0		**14**
6	Second RIEE	3	1	0		**4**
7	SD/ToR	8	2	0		**10**
8	ToR for BES	0	4	0	1	**5**
9	SEIA	3				**3**
10	ToR for IEE	13	16	4	4	**37**
Total		**79**	**61**	**8**	**7**	**155**

तालिका ९.२ म्याद थपका लागि सिफारिस सम्बन्धि विवरण (२०८१ मङ्सिर देखि २०८२ असार २० सम्म)

सिफारिसको किसिम	**BES**	**IEE**	**EIA**	**Total**
वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको म्याद थप सिफारिस	1	15	3	19
वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्ने सम्बन्धि म्याद थप सिफारिस	0	3	2	5

तालिका ९.३ अध्ययन सहमतिको लागि सिफारिस सम्बन्धि विवरण (२०८१ कार्तिक देखि २०८२ असार २० सम्म)

संरक्षित क्षेत्रको नाम	अध्ययन सहमति सिफारिस संख्या		
	मुख्य क्षेत्र	मध्यवर्ती क्षेत्र (निकुन्ज र वन्यजन्तु आरक्ष क्षेत्रको)	जम्मा
Annapurna Conservation Area	5		5
Apinampa Conservation Area	1		1
Banke National Park		1	1
Bardiya National Park	1		1
Dhorpatan Hunting Reserve	2		2
Gaurishankar Conservation Area	6		6
Kanchanjunga Conservation Area	1		1
Koshi Tappu wildlife Reserve		1	1
Langtang National Park	2	1	3
Makalu Barun National Park	2	6	8
Manaslu Conservation Area	3		3
Sagarmatha National Park	1	1	2
Shey Phoksundo National Park	1		1
Shivpuri Nagarjun National Park	1		1
		Total	**36**

तालिका ९.४ स्वीकृतिको लागि सिफारिस भएका अयोजनागत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको विवरण

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Bheri-1 Hydropower Project (270MW)	Gezhouba Group Power Investment Nepal Private Limited	SD / ToR	HPP
Lower Barun Khola HEP (132 MW)	Ampik Energy P. Ltd.	EIA	HPP
Arun Hub (Sitalpati) - Inaruwa 400 KV Double Cir Line	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Rolwaling Khola Hydroelectric Project (88 MW)	HED Energy Private Limited	SD / ToR	HPP
Upper Arun Hydroelectric Project (1063.36 MW)	Nepal Electricity Authority	EIA	HPP
Nalgad-Mainatada (Bheri Corridor) 400 kV TL	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	IEE	TL
Khorunga Khola (4.8 MW) 33 KV TL	Reliable Hydropower Company Pvt. Ltd.	ToR of BES	TL
Dandagaun Khalanga Bheri HPP	Department of Electricity Development	SD / ToR	HPP
Mugu karnali 1902 MW	Vidhut Utpadan Company Limited	SD / ToR	HPP
Mugu Karnali 93.02 MW	Department of Electricity Development	SD / ToR	HPP
PHukot Karnali PRoR HEP 400 KV TL	Vidhut Utpadan Company Limited	IEE	TL
Madhya Marsyangdi Solar Project (1.6 MW)	Nepal Electricity Authority	IEE	Solar
Dhaula Khola 10.8 MW HEP	Dhaulashree Power Company Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Inaruwa-Anarmani 400 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Okharpauwa - Teenpiple 220KV TL and substation in dhadhing	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Bajhang Upper Seti Hydropower project (216 MW)	Samriddhi Energy (P.) Ltd.	EIA	HPP
Tallo Seti (Tanhun) 126 MW	Tanahu Hydropower Limited	EIA	HPP
Balephi corridor 132 kv TL	Nepal Electricity Authority	RIEE	TL
Paschim seti-new attariya (daiji) 400 KV Tl	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	IEE	TL
Bajhang - Banlek (West Seti) 400 kV TL	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	ToR of IEE	TL
Kaligandaki Gorge Hydropower Project (180 MW)	Kaligandaki Gorge Hydropower Project	SEIA	HPP
Humla Karnali Cascade HPP(521 +259 MW)	Department of Electricity Development	SD / ToR	HPP
Attariya-Dhangadhi 132 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Mathillo Trishuli-1 Cascade HPP (24.6 MW)	Trisuli Cascade Power Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Madhya Hongu khola B 132 kv TL	Gaurishankar Power development Company Ltd	IEE	TL
Buku Kapti HEP 33 kV TL	Him Star Urja Company Ltd	BES	TL

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Super Inkhu Khola HEP (24.41 MW)	Dordi Khola Jal Bidyut Company Limited	EIA	HPP
Karuwa Seti 32 MW HEP	Jhyamolongma Hydropower Development Co. ltd	SEIA	HPP
Pikhuwa khola (Khawa) HEP 6.74 MW	Aspire Power Company Pvt. Ltd.	ToR of IEE	HPP
Tallo Mewa Khola 6.63 MW	A Cube Energy Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Sirutar Harisiddhi Patan 132 KV underground TL	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Apsuwa -1 Hydopower Project (23 MW)	Ram janaki Hydropower P. Ltd.	EIA	HPP
Shirshagad Khola (2.5 MW)	Durgathali Power Company Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Sabbhanda Mathillo Iwa Khola HEP (4.1 MW)	Timbung Pokhari Hydropower Pvt. Ltd	IEE	HPP
Ghunsa Khola HEP 33 kv Construction power	Remit hydro limited	BES	TL
Madhya Super Daraundi HEP 33KV TL	Barpak Daraudi	BES	TL
Rudrawati Badigad HPP	Hanumante power and energy Pvt. Ltd.	ToR of IEE	HPP
Balaju Syuchatar 132 KV Underground TL	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Madhya Super daraundi HEP 33 KV TL	Barpak daraundi Hydropower Pvt. Ltd.	BES	TL
Mathillo Chuwa Lurupya Khola PROR (103 MW)	Nepal Portfolio Energy	EIA	HPP
Chuwa Khola Cascade HEP (98.17 MW)	Bizbell Energy	EIA	HPP
Mathillo Bhurundi-A Jalvidyut Aayojana (9 MW)	Niko Energy P. Ltd.	ToR of IEE	HPP
Lapche Tamakoshi 42 MW	Dynamic Hydropower Energy	SEIA	HPP
Tamakoshi V PROR cascade (99.8 MW)	Tamakoshi Jalbidhut Company Limited	EMP	HPP
Seti Khola Hydropower Project 132 KV TL	Seti Khola Hydropower P. Ltd.	IEE	TL
Rasuwagadhi (111 MW) 132 kv TL (bhotekoshi-trisuli)	Rasuwagadhi hydropower co. Ltd	EIA	TL
Chabahil - Kapan Gumba 132 KV underground TL	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Dalkebagar Solar PV project, bisrampur 5 MW	Green Infrastructure Pvt. Ltd.	IEE	Solar
Mathillo SankhuwaKhola HPP (40MW)	Happy Energy P. Ltd	EMP	HPP
Phalankhu Khola Hydropower Project (7.29 MW)	Rasuwa Hydropower Ltd.	IEE	HPP
Khani Khola -1 HEP 132 KV TL	Greenlife Hydropower Limited	EMP	TL
Access Road-2 (PAR-2) Dudhkoshi Storage Project (635 MW)	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	Road
Access Road-7 (PAR-7) Dudhkoshi Storage Project (635 MW)	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	Road

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Madi Siti Storage Project	Department of Electricity Development	SD / ToR	HPP
Mathilo Kabeli Hydropower Project (28.1 MW)	Peace Energy Company P. Ltd.	UIEE	HPP
Balaju Singadarbar Underground 132KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Phukot - Rachuli 132 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Mathillo tadi (11 MW) HPP	Suryakunda hydroelectric Pvt. Ltd	IEE	HPP
Kawadi-1 HEP (33.3 MW)	Department of Electricity Development	IEE	HPP
New Khimti - Rakatham 132KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Sabha Khola B & C 132 KV TL	Orbit Energy Private Limited	IEE	TL
Rauje KHola 18 MW	Hydro Connection Pvt. Ltd.	RIEE	HPP
Matatirtha - Dukuchhap 220 KV TL	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Singhadarbar - Maitidevi - Chabahil 132 KV TL	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Kerabari - New Marsyangdi (Daraudi Corridor) 132 KV TL	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	UIEE	TL
Namlang KHola HYdropower Project (135 MW)	Apollo Energy Pvt. Ltd.	SD / ToR	HPP
Nijgadh Pokhariya 400 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Myardi Khola HPP 30 MW	Myardi Khola Hydropower Company P. Ltd.	EIA	HPP
Dhaubadi-Meghauli 132 kV TL TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Tirija Khola HPP, 9.71 MW	Tirija Hydropower Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Mewa - Change 132kv T/L	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	RIEE	TL
Mathillo Junbesi Khola HEP (5.875 MW)	Gurkhas Himlayan Hydro Pvt. Ltd	RIEE	HPP
Arga Solar PV project, argakhanchi 10 MW	Agra Bhagabati Ventures	IEE	Solar
Madhya Likhu Sana HPP (8.6 MW)	Parbat Energy Pvt. Ltd.	IEE	HPP
New Butwal Lamhi 400 KV TL	Nepal Electricity Authority	RIEE	TL
Mathillo Inkhu Khola HEP (24.22 MW)	Universal Power Company Limited	EIA	HPP
Mathillo Apsuwa Hydropower Project (35.15 MW)	Ram janaki Hydropower P. Ltd.	EIA	HPP
Tadi KHola HPP 6.6MW	Hiraratna Hydrpower Ltd.	IEE	HPP
Duhabi Solar Farm, Morang (8 MW)	Global Energy & Construction P. Ltd.	ToR of IEE	Solar
Kabeli A HPP (37.6 MW)	Kabeli Energy Limited	RIEE	HPP

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Lapa Khola HPP (4.72 MW)	Harmony Initiatives Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Humla Karnali 1 (HKR-1) HPP	Ru Ru Jalbidhyut Pariyojana limited	EIA	HPP
Humla Karnali 2 (HKR-2) HPP	Ru Ru Jalbidhyut Pariyojana limited	EIA	HPP
Arun Hub (sitalpati) Tingla - Dudhkoshi 400 KV DC Line and substation	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Mathillo Balephi HPP (46 MW)	Upper Balephi Hydropower Ltd.	EMP	HPP
Siddhi khola Hydropower Project (10MW)	Siddhi Hydropower Company Ltd.	RIEE	HPP
Budhigandaki "Ka" HPP (130 MW)	Naulo Nepal Hydroelectric Pvt. Ltd.	EMP	HPP
Budhigandaki "kha" HPP (260 MW)	Naulo Nepal Hydroelectric Pvt. Ltd.	EMP	HPP
Marsyangdi Nadi PROR (90 MW)	M.A. Power Pvt. Ltd.	EIA	HPP
Dukuchhap-~~Nayan (New)~~ Teku 220 kV TL Project	Nepal Electricity Authority	ToR of IEE	TL
Bheri-1 Hydropower Project (270MW)	Gezhouba Group Power Investment Nepal Private Limited	EIA	HPP
Auraha Simara 132 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Ghorahi-Madichaur 132 kV Transmission line Project	Nepal Electricity Authority	RIEE	TL
Nepalganj Nanpara crossborder 132 KV TL	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
paschim seti-dododhara (paschim seti corridor) 400 kv TL	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	IEE	TL
West Seti HEP 400 kV TL	NHPC Limited	ToR of IEE	TL
Upper Deumai Khola Small HEP 33 kV TL	Water Energy Solution Pvt.Ltd	ToR of BES	TL
Tallo Likhu Cascade HPP 6 MW	Swet Ganga Hydropower and Construction Ltd.	ToR for IEE	HPP
induwa khola hep 24.921 MW)	vision tesla Power Pvt. Ltd.	IEE	hpp
Ikhuwa Khola HEP 40 MW	Upper Arun hydroelectric limited	EIA	HPP
Ilep (Tatopani) Khola HPP (25 MW)	Jalshakti Hydro companu Pvt Ltd	RIEE	HPP
Nyadi Fidi 132 KV TL	North Summit Hydro P. Ltd.	IEE	TL
Lekhnath Damauli 220 KV TL LILO	Nepal Electricity Authority	IEE	TL
Kapilvastu Saurya widyut ayojana (30 MW)	Prime Power Ltd.	SD/ToR	Solar
Bridge for Access road_Dudhkoshi Storage project (670 MW)	Nepal Electricity Authority	ToR for BES	Bridge
Lungri Khola HPP (9.6 MW)	Tripurasundari Hydro Energy Pvt. Ltd.	ToR for IEE	HPP
Lamahi Saurya widyut ayojana (10 MW)	Prime Power Ltd.	ToR for IEE	Solar

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Upper Irkhuwa(14.5 MW) -sitalpati substation 33 kV DC TL	Aarati Power Company Ltd.	ToR of BES	TL
Dandagaun Khalanga Bheri HPP (97.43 MW)	Department of Electricity Development	EIA	HPP
Hetauda Dhalkebar Duhabi 400kV TL	Nepal Electricity Authority	RIEE	TL
Kalika Kaligandaki 132 kV TL	Maula kalika Hydropower Company	ToR for IEE	HPP
Upper Arun HPP 400 kV TL	Upper Arun hydroelectric limited	ToR for IEE	TL
Duhabi Solar Farm, Morang (8 MW)	Global Energy & Construction P. Ltd.	IEE	Solar
Jurimba khola small HPP (7.63 MW)	Jurimba Hydropower Company	ToR for IEE	HPP
Luja Khola Cascade HPP (9.8 MW)	Silk Power Pvt. Ltd.	ToR for IEE	HPP
Mathillo Rahughat-raghughat mangale HPP 220 KV TL project	Tundi Power Company P. Ltd	RIEE (second)	TL
Simkosh HPP 3.45 MW	Simkosh Hydropower Pvt. Ltd.	RIEE	HPP
MCA-N (ETP) 400 kV Transmission line project	Millennium Challenge Account Nepal (MCA -Nepal)	EMP	TL
Ratnapark-Thapathali 132 kV UG TL	Nepal Electricity Authority	ToR for IEE	TL
Upper Sardi khola 33 KV TL	Mandakini Hydropower Ltd.	BES	TL
Access Road-7, Dudhkoshi Storage Project (670 MW)	Nepal Electricity Authority	IEE	Road
Access Road-2 (PAR-2) Dudhkoshi Storage Project (635 MW)	Nepal Electricity Authority	IEE	Road
Gasali Khola HEP (4.5 MW)	Himshila Power Co. Ltd.	ToR for IEE	HPP
Lamatal Sitkhola Naumure HW Road	Naumure Multipurpose Project	ToR for IEE	Road
Darbhaan Jhilibang Naumure HW Road	Naumure Multipurpose Project	ToR for IEE	Road
Super Irkhuwa Khola HEP (5MW)	Bhojpur Shiwalaya Power Pvt. Ltd.	IEE	HPP
Bhotekoshi-5 HEP (46 MW)	Kalika Energy P. Ltd.	ToR for IEE	HPP
Bhotekoshi-5 HEP 132 kV TL	Kalika Energy P. Ltd.	ToR for IEE	TL
Hima Khola HPP (10.6 MW)	Department of Electricity Development	IEE	HPP
Kaligandaki Storage Hydropower Project(844 MW)	Department of Electricity Development	EIA	HPP
Upallo Ruru Banchu khola HPP (23.9 MW)	Rurugad Power Company	ToR for IEE	HPP
Tadi GhyangphediHEP (8 MW)	ABP Energy Pvt Ltd	RIEE	HPP
Upper Marshyangdi 1 HEP (102 MW)	Upper Marshyangdi Hydropower Company Pvt Ltd	EMP	HPP
Seti Khola Cascade Hydropower Project (42 MW)	Seti Khola Hydropower P. Ltd.	ToR for IEE	HPP

आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धक कम्पनीको नाम	वातावरणीय अध्ययनको किसिम	आयोजनाको किसिम
Mathillo chauri Khola HEP 33 kV TL	Himalayan Water resources and Energy Development Co. Ltd	ToR for BES	TL
Super Tamor HEP (166 MW)	Crystal Power Development P. Ltd.	EMP	HPP
Illep (Tatopani) Khola HPP (25 MW) 132 kV TL	Jalshakti Hydro companu Pvt Ltd	ToR for IEE	TL
Upper Deumai Khola Small HEP 33 kV TL	Water Energy Solution Pvt.Ltd	BES	TL
Jurimba khola small HPP (7.63 MW)	Jurimba Hydropower Company	IEE	HPP
Tallo Likhu Cascade HPP 6 MW	Swet Ganga Hydropower and Construction Ltd.	IEE	HPP
Hewa Khola A 5 MW 33 KV TL	Habitat Power Company Pvt. Ltd.	BES	TL
Upper Irkhuwa(14.5 MW) -sitalpati substation 33 kV DC TL	Aarati Power Company Ltd.	BES	TL
Karuwa Seti HEP (32 MW) 132 kV TL	Jhyamolongma Hydropower Development P. Ltd.	ToR for IEE	TL
Upper Kabeli Hydropower Project (22.9 MW) 132 kV TL	Peace Energy Company P. Ltd.	ToR of IEE	TL
Lower Badigad HPP (16.69 MW)	Abhiyan Hydropower Pvt. Ltd.	ToR for IEE	HPP
Dhalkebar Solar Project (20 MW)	Terra Sol Energy Company Pvt. Ltd.	SD/ToR	Solar
Lamabagar Barhabise 220 KV TL	Rastriya Prasaran Grid Company Limited	IEE	TL
Dar Khola Hydropower Project (6.5 MW) 33 kV TL	Dar Khola Hydropower Company	ToR of IEE	TL
Mathillo Irkhuwa HPP (14.5 MW)	Aarati Power Company Ltd.	Second RIEE	HPP
Sitalpati Saurya widyut ayojana	Himalayan Solar Power Pvt. Ltd.	ToR for IEE	Solar
Parwanipur Saurya Widyut ayojana (8 MW)	Api Power Company Ltd.	ToR for IEE	Solar
Khimti - Ghwang HPP (9 MW)	Wonders Energy Pvt. Ltd.	Second RIEE	HPP
Humla Karnali Cascade HPP(681.2MW)	Department of Electricity Development	EIA	HPP
Rolwaling Khola Hydroelectric Project (88 MW)	HED Energy Private Limited	EIA	HPP
Suti Khola HEP (21 MW)	Nilganga hydropower Company Ltd	Second RIEE	HPP

१०. रोयल्टी व्यवस्थापन तथा बाँडफाँड

सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रबाट १ मेगावाट भन्दा बढी जडित क्षमताका विभिन्न जलविद्युत आयोजनाहरूबाट नेपाल सरकारलाई रोयल्टी प्राप्त भइरहेको छायो राजश्वको नियमित स्रोत पनि हो। विद्युत ऐन, २०४९ तथा विद्युत नियमावली, २०५० बमोजिम नेपालमा विद्युत उत्पादन तथा वितरणमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले विद्युत उत्पादन, प्रसारण एवम् वितरणको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने, आयोजनाहरूको नियमन तथा निरीक्षण गर्ने, जलविद्युत आयोजनाबाट प्राप्त रोयल्टीको व्यवस्थापन गर्ने लगायतका कार्यहरूको लागि बि.स.२०५० सालमा विद्युत विकास विभागको स्थापना भएको हो। जलविद्युतहरूमा जडित क्षमता तथा उत्पादित विद्युत वापतको रोयल्टी व्यवस्थापनको सम्बन्धमा निम्न बमोजिमका कानूनी व्यवस्थाहरू रहेका छन्।

१०.१ विद्युत ऐन, २०४९ मा जलविद्युत रोयल्टी सम्बन्धमा निम्न प्रावधानहरू रहेको छ :

दफा ११: रोयल्टी बुझाउन पर्ने

उपदफा–१. अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले जलविद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरु गरेको पन्ध्र वर्षसम्म प्रति जडित किलोवाट बार्षिक एक सय रुपैयाँ र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर विक्री मूल्यको २ प्रतिशतका दरले नेपाल सरकारलाई रोयल्टी बुझाउनु पर्ने।

उपदफा–२. उपदफा–१ मा उल्लिखित अवधिपछि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एक हजार रुपैयाँ र प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर बिक्री मूल्यको १० प्रतिशतका दरले रोयल्टी बुझाउनुपर्नेछ। हाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको संरचनामा गइसकेको अवस्थामा रोयल्टी बाडफाँट सम्बन्धी व्यवस्थाको लागि कानूनी आधार तय भई राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगबाट कार्य भइरहेको छ।

रोयल्टी व्यवस्थापनलाई चुस्तदुरुस्त राख्नको लागि यस विभागबाट Royalty Management System सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ। उक्त सफ्टवेयरबाट नेपालमा सञ्चालित जलविद्युत आयोजनाहरूको प्रत्येक महिनामा उत्पादित ऊर्जाको विवरणका साथै आयोजनाहरूको जडित क्षमता तथा विद्युत बिक्री बापत संकलित रोयल्टी रकम समेतको जानकारी हासिल गर्न सकिन्छ। विभिन्न जलविद्युत आयोजनाहरूबाट उठेको विद्युत रोयल्टी बाँडफाँड सम्बन्धि सम्पूर्ण विवरण यसै सफ्टवेयरबाट प्राप्त गर्न सकिन्छ।

यस विभाग अन्तर्गतको रोयल्टी व्यवस्थापन सम्बन्धी सफट्वेयरमा साविकमा दुई किसिमका प्रयोगकर्ता (Doed Administration and Operator) रहेको थियो जहाँ आयोजनाको विवरणमा अद्यावधिक गर्ने अधिकार यस विभागमा निहित थियो भने हाल प्रवर्द्धकहरूले समेत आफ्ना आयोजना सम्बन्धी विवरणहरूलाई अद्यावधिक गर्न सक्ने बनाइएको छ। त्यसै गरी प्रवर्द्धक कम्पनीहरूलाई प्रदान गरिएका User Id बाट त्यस कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालन भईरहेका विभिन्न आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत सम्बन्धी विवरणहरू अद्यावधिक गर्न सक्ने छन्। अभिलेख अद्यावधिक गर्न सबै आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने ढाँचा समानरूपले बनाइएको छ। रोयल्टी सम्बन्धी जानकारी साधारण user ले समेत rmsdoed.gov.np बाट हेर्न मिल्ने गरी निर्माण गरिएको छ।सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित विभिन्न जलविद्युत केन्द्रहरूबाट नेपाल सरकारलाई विगत १३ आर्थिक वर्षहरूमा प्राप्त भएको रोयल्टी रकमको विवरण तल **तस्बिर १०.१ मा** प्रस्तुत गरिएको छ। आ.व. ०७९-८० मा आयोजनाहरूबाट संकलन भएको जडित क्षमता एवम् इनर्जी सम्बन्धि विवरण **तालिका १०.१** प्रस्तुत गरिएको छ।

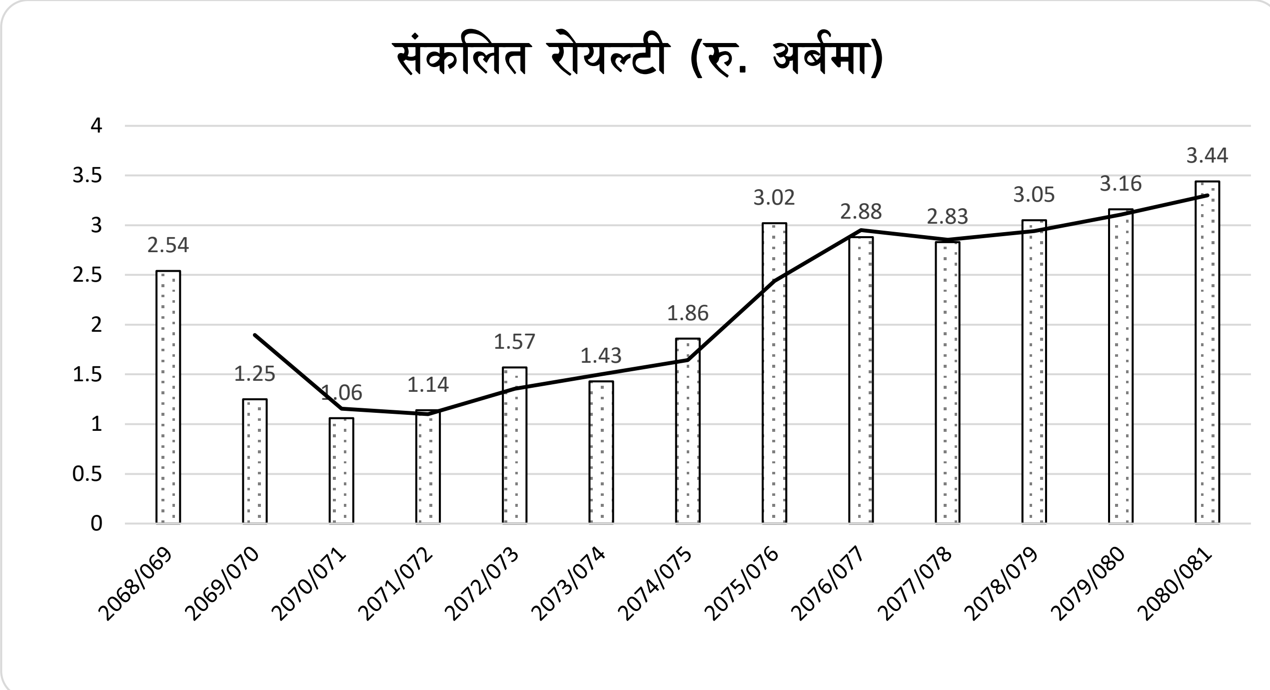

तस्बिर १०.१ विभिन्न आर्थिक वर्षमा संकलन भएको रोयल्टी

तालिका १०.१ आ.व. २०८०/८१ मा रोयल्टी प्राप्त भएका जलविद्युत आयोजनाहरूको विवरण

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धकको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	जडित क्षमता रोयल्टी (रू.)	इनर्जी रोयल्टी (रू.)	जम्मा (रू.)
1	Aandikhola HP	Butwal Power Company	9.4	5,530,000	28,799,955	34,329,955
2	Ankhukhola Small HP	Ankhu Khola Hydropower Co. Ltd.	8.4	840,000	3,667,753	4,507,753
3	Bagmati Nadi	Mandu Hydropower Pvt. Ltd.	22	2,200,000	15,776,382	17,976,382
4	Baramchi Khola HPP	Unique Hydel Pvt Ltd	4.2	420,000	1,016,507	1,436,507
5	Bijaypur Khola 2 HPP	Civil Hydropower Company Limited	4.5	450,000	2,578,518	3,028,518
6	Bijaypur-1 Small HP	Bhagawati Hydropower Development Company Ltd.	4.5	0	3,150,117	3,150,117
7	Chake Khola SHPP	Garjyang Upatyaka Hydropower Ltd.	2.83	283,000	1,211,583	1,494,583
8	Chaku Khola Small HP	Laughing Buddha Power Nepal Pvt. Ltd.	3.2	6,400,000	3,487,364	9,887,364
9	Chameliya Khola	Nepal Electricity Authority	30	3,000,000	51,450,777	54,450,777
10	Charnawati khola HP	Nepal Hydro Developer Ltd.	3.52	352,000	2,051,477	2,403,477
11	Chatara HP	Nepal Electricity Authority	3.2	3,200,000	1,308,402	4,508,402
12	Chepe Khola	Aashutosh Energy Limited	8.63	863,000	5,042,877	5,905,877
13	Chhandi Khola	Chhyandi Hydropower Co. Ltd	2	200,000	1,218,098	1,418,098
14	Chilime Plant	Chilime Hydropower Company Ltd.	22.1	22,100,000	120,089,759	142,189,759
15	Daram Khola-A	Sayapatri Hydropower Pvt. Ltd.	2.5	250,000	1,221,375	1,471,375
16	Daraundi A	Kalika Power Company Limited	6	600,000	4,018,287	4,618,287
17	Devighat HP	Nepal Electricity Authority	14.1	14,100,000	33,337,528	47,437,528
18	Dordi 1	Dordi Khola Jalvidyut Co. Limited	12	0	4,738,300	4,738,300
19	Dordi Khola	Himalayan Power Partner Limited	27	2,700,000	9,537,189	12,237,189
20	Down Piluwa	River Falls Power Limited	10.3	0	2,965,937	2,965,937
21	Dwari Khola SHP	Bhugol Energy Development Company Pvt Ltd	3.75	375,000	970,395	1,345,395
22	Fewa (Pokhara) HP	Nepal Electricity Authority	1.088	1,088,000	421,971	1,509,971
23	Gandak HP	Nepal Electricity Authority	15	15,000,000	7,570,518	22,570,518

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धकको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	जडित क्षमता रोयल्टी (रू.)	इनर्जी रोयल्टी (रू.)	जम्मा (रू.)
24	Ghalemdi Khola	Ghalemdi Hydro Limited	5	500,000	2,649,096	3,149,096
25	Ghar Khola	Myagdi Hydropower Limited	14	1,400,000	2,455,726	3,855,726
26	Ghatte Khola	Manakamana Engineering HP	5	500,000	2,357,213	2,857,213
27	Hewa Khola A	Panchthar Power Company Pvt. Ltd.	14.9	1,490,000	469,394	1,959,394
28	Hewa Khola HP	Barun Hydropower	4.5	450,000	180,799	630,799
29	Ilam Puwa Khola HP	Nepal Electricity Authority	6.2	6,200,000	12,994,898	19,194,898
30	Indrawati 3	National Hydropower Company Limited	7.5	15,000,000	20,410,858	35,410,858
31	Iwa Khola	Rairang Hydropower Development Co Ltd	9.9	0	677,602	677,602
32	Jhimruk	Butwal Power Company	12	12,000,000	39,040,909	51,040,909
33	Jiri Khola SHP	Bojini Company (P.) Ltd	2.4	480,000	1,021,069	1,501,069
34	Jogmai Khola	Sanvi Energy Pvt. Ltd.	7.6	760,000	4,105,435	4,865,435
35	Kabeli B - 1	Arun Kabeli Power Limited.	25	0	4,467,601	4,467,601
36	Kabeli B-1 Cascade	Arun Valley HP Dev. Ltd	9.94	1,988,000	1,154,700	3,142,700
37	Kalanga	Kalanga Hydropower Limited	15.33	0	10,108,721	10,108,721
38	Kaligandaki 'A' HP	Nepal Electricity Authority	144	144,000,000	323,253,856	467,253,856
39	Kapadigad HPP	Salmanidevi Hydropower Pvt Ltd	3.33	333,000	1,559,785	1,892,785
40	Khani Khola	Khani Khola Hydropower Company Ltd	2	200,000	739,406	939,406
41	Khimti I HP	Himal Hydropower Co Ltd	60	60,000,000	81,204,750	141,204,750
42	Khudi HP	Khudi Hydro Power Company LTD	4	4,000,000	12,136,930	16,136,930
43	Kulekhani-I HP	Nepal Electricity Authority	60	60,000,000	39,610,883	99,610,883
44	Kulekhani-II HP	Nepal Electricity Authority	32	32,000,000	18,120,871	50,120,871
45	Kulekhani-III HP	Nepal Electricity Authority	14	1,400,000	8,470,192	9,870,192
46	Likhu 1	Pan Himalaya Energy Limited	77	0	1,417,009	1,417,009
47	Likhu 2	Global Hydropower Associate Limited	55	0	10,993,641	10,993,641
48	Likhu Khola A	Numbur Himalaya Hydropower Limited	51	5,100,000	14,895,005	19,995,005
49	Likhu-4	Green Ventures Co. Ltd	52.4	5,240,000	30,226,936	35,466,936
50	Lower Chaku HP	Laughing Buddha Power Nepal Pvt. Ltd.	1.8	360,000	314,415	674,415
51	Lower Hewa	Mountain Hydro Power Nepal P Ltd.	22.1	0	7,811,175	7,811,175
52	Lower Jogmai Khola HPP	Asian Hydropower Ltd	6.2	0	2,648,354	2,648,354
53	Lower Khare	Universal Power Company Limited	11	0	5,567,309	5,567,309
54	Lower Likhu	Swet Ganga Hydropower and Construction Limited	28.1	2,810,000	14,980,443	17,790,443
55	Lower Modi Khola	Modi Energy Pvt . Ltd	20	4,000,000	8,168,052	12,168,052
56	Lower Modi-1 HP	United Modi Hydropower Pvt. Ltd.	10.2	1,020,000	4,047,459	5,067,459
57	Lower Tadi Khola	Buddha Bhumi Nepal Hydropower Company Limited	4.996	999,200	3,198,931	4,198,131
58	Madkyu Khola	Sikles Hydropower Pvt.Ltd	13	1,300,000	6,412,639	7,712,639
59	Mai Beni HPP	Samling Power company Pvt.Ltd	9.51	0	5,124,798	5,124,798
60	Mai Cascade	Sanima Mai Hydropower Limited	7	700,000	3,934,929	4,634,929
61	Mai Khola Small HP	Himal Dolkha Hydropower Company Limited	4.5	450,000	1,347,104	1,797,104
62	Mai Sana Cascade HPP	Himal Dolkha Hydropower Company Limited	8	800,000	1,006,629	1,806,629
63	Mailung Khola	Mailun Khola Hydropower Company Ltd	5	500,000	2,164,162	2,664,162
64	Makarigad	Makarigad Hydropower Pvt. Ltd.	10	1,000,000	6,262,993	7,262,993
65	Mardi Khola	Gandaki Hydropower Dev. Co.LTD	4.8	0	2,139,678	2,139,678
66	Marsyangdi HP	Nepal Electricity Authority	69	69,000,000	169,983,528	238,983,528
67	Maya Khola	Maya Khola Hydropower Co. Ltd.	14.9	0	1,624,064	1,624,064
68	Mid Solu Khola	Mid Solu Hydropower Co. Ltd.	9.5	0	5,673,683	5,673,683

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धकको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	जडित क्षमता रोयल्टी (रू.)	इनर्जी रोयल्टी (रू.)	जम्मा (रू.)
69	Middle Chaku HP	Laughing Buddha Power Nepal Pvt. Ltd.	1.8	360,000	541,141	901,141
70	Middle M. HP	Nepal Electricity Authority	70.2	38,610,000	169,266,070	207,876,070
71	Middle Modi	Middle Modi Hydropower Limited	18	0	7,118,478	7,118,478
72	Middle Tamor	Sanima Middle Tamor Hydropower Ltd	73	7,300,000	622,356	7,922,356
73	Midim Khola(Karapu) HPP	Union Hydropower Limited	3	300,000	1,452,538	1,752,538
74	Mistry Khola	Mountain Energy Nepal Ltd.	42	4,200,000	17,668,133	21,868,133
75	Modi HP	Nepal Electricity Authority	14.8	14,800,000	27,786,810	42,586,810
76	Molun Khola SHP	Molun Hydropower Co. Pvt. Ltd	7	700,000	3,385,011	4,085,011
77	Namarjun Madi	Himalayan Hydropower Pvt.Ltd	12	1,200,000	6,500,914	7,700,914
78	Nau gad khola	Api Power Company Ltd.	8.5	0	4,415,290	4,415,290
79	Nilgiri Khola-II cascade Project	Nilgirikhola Hydropower Company Limited	71	0	1,241,062	1,241,062
80	Nyadi	Nyadi Hydropower Limited	30	3,000,000	12,429,734	15,429,734
81	Padam Khola SHP	Dolti Power Company P. Ltd	4.8	480,000	1,696,582	2,176,582
82	Panauti HP	Nepal Electricity Authority	2.4	2,400,000	1,074,261	3,474,261
83	Phawa khola	Shiwani Hydropower Company	5	500,000	2,411,177	2,911,177
84	Pikhuwa Khola	Eastern Hydropower Ltd	5	500,000	2,289,500	2,789,500
85	Piluwa Khola HP	Arun Valley HP Dev. Ltd	3.2	6,000,000	5,613,437	11,613,437
86	Puwa 2	Peoples Power Limited	4.96	0	2,095,570	2,095,570
87	Puwa Khola-1	Puwa Khola - 1 Hydropower Pvt. Ltd	4	0	1,281,819	1,281,819
88	Radhi Small	Radhi Bidyut Co. Ltd	4.4	440,000	819,710	1,259,710
89	Rawa Khola	Rawa Energy Development Pvt Ltd	3	300,000	1,586,213	1,886,213
90	Richet Khola SHP	Richet Jalbidhyut Company Pvt. Ltd.	5	500,000	1,707,805	2,207,805
91	Ridi Khola HP	Ridi Hydro Power Development Company Limited	2.4	240,000	1,038,153	1,278,153
92	Rudi A	Bindhabasini Hydropower Dev Co. Ltd	8.8	880,000	4,678,775	5,558,775
93	Rudi Khola-B	Bindhabasini Hydropower Dev Co. Ltd	6.6	660,000	3,109,748	3,769,748
94	Rukum gad	Rapti Hydro and General Construction Limited	5	0	1,063,643	1,063,643
95	Sabha Khola HPP	Divyaswori Hydropower Ltd.	4	0	1,797,566	1,797,566
96	Sanima Mai	Sanima Mai Hydropower Limited	22	2,200,000	11,503,225	13,703,225
97	Sapsu Khola Small HP	Three Star Hydropower Company Limited	7.151	0	2,416,990	2,416,990
98	Sardi Khola HPP	Mandakini Hydropower Ltd.	4	400,000	2,312,527	2,712,527
99	Seti HP	Nepal Electricity Authority	1.5	1,500,000	4,481,455	5,981,455
100	Singati	Singati Hydro Energy Pvt. Ltd.	25	2,500,000	13,598,061	16,098,061
101	Sipring Khola HP	Synergy Power Development P Ltd	10	1,000,000	3,771,674	4,771,674
102	Siuri HP	Nyadi Group (P) Ltd.	5	500,000	2,542,764	3,042,764
103	Solu	Upper Solu Hydroelectric Company Ltd	23.5	2,350,000	14,161,732	16,511,732
104	Solu Khola (Dudhkoshi)	Sahas Urja Limited	86	8,600,000	50,417,467	59,017,467
105	Sunkoshi HP	Nepal Electricity Authority	10.05	10,050,000	22,267,912	32,317,912
106	Sunkoshi Small HP	Sanima Hydropower Company Limited	2.6	2,600,000	5,347,565	7,947,565
107	Super Chepe	Ridge Line Energy Limited	9.05	0	1,563,570	1,563,570
108	Super Dordi Kha	Peoples Hydropower Co. Ltd.	54	5,400,000	12,400,656	17,800,656
109	Super Madi	Super Madi Hydropower Limited	44	0	26,864,295	26,864,295
110	Super Mai A	Sagarmatha Jalbidhyut Company P.Ltd.	9.6	960,000	5,251,583	6,211,583
111	Super Mai HPP	Supermai Hydropower Pvt.Ltd.	7.8	780,000	4,472,484	5,252,484
112	Super Mai Khola Cascade HPP	Mai Khola Hydropower Ltd.	3	0	1,419,416	1,419,416
113	Suri Khola	Makar Jitumaya Suri Khola Hydropower Limited	7	0	3,508,784	3,508,784

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	प्रवर्द्धकको नाम	जडित क्षमता (मे.वा.)	जडित क्षमता रोयल्टी (रू.)	इनर्जी रोयल्टी (रू.)	जम्मा (रू.)
114	Tadikhola HP	Mountain Energy Nepal Ltd.	5	500,000	2,695,339	3,195,339
115	Taksar Pikhuwa	Taksar Pikhuwa Khola Hydropower Ltd.	8	800,000	3,847,220	4,647,220
116	Tatopani HP	Nepal Electricity Authority	2	2,000,000	100,249	2,100,249
117	Thapa Khola HPP	Mount Kailash Energy Co. Ltd.	13.6	1,360,000	1,970,458	3,330,458
118	Theule Khola HPP	Barahi Hydropower Ltd	1.5	150,000	531,335	681,335
119	Tinau HP	Nepal Electricity Authority	1.024	1,024,000	0	1,024,000
120	Trisuli HP	Nepal Electricity Authority	24	24,000,000	44,919,022	68,919,022
121	Tungun - Thosne Khola	Khani Khola Hydropower Company Ltd	4.36	436,000	1,980,529	2,416,529
122	Uppallo Khimti	Himalaya Urja Bikash Company Limited	12	1,200,000	3,755,042	4,955,042
123	Upper Balephi A	Balephi Hydropower Ltd.	36	3,600,000	17,811,857	21,411,857
124	Upper Bhotekoshi	Bhotekoshi Power Company Pvt. Ltd	45	45,000,000	371,812,697	416,812,697
125	Upper Chaku A	Shiva Sri Hydropower Pvt. Ltd	22.2	4,440,000	7,508,541	11,948,541
126	Upper Chameliya	Api Power Company Ltd.	40	0	13,477,541	13,477,541
127	Upper Chhandi Khola Small	Chhyandi Hydropower Co. Ltd	4	400,000	937,966	1,337,966
128	Upper Dordi A	Liberty Energy Company Limited	25	2,500,000	12,260,674	14,760,674
129	Upper Hewa	Upper Hewakhola Hydropower Company Limited	8.5	0	1,218,916	1,218,916
130	Upper Hugdi	Ruru Jalbidyut Pariyojana Pvt. Ltd	5	500,000	2,712,316	3,212,316
131	Upper Ingwa Khola	Ingwa Hydopower Ltd.	9.7	0	409,196	409,196
132	Upper Kalangad	Sanigad Hydro Limited	38.46	0	20,184,114	20,184,114
133	Upper Khimti II	Himalaya Urja Bikash Company Limited	7	700,000	3,340,126	4,040,126
134	Upper Khorunga HPP	Terhathum Power Company Limited	7.5	1,500,000	2,710,681	4,210,681
135	Upper Machha Khola Small	Bikash Hydropower Co. Pvt. Ltd.	4.55	0	2,842,643	2,842,643
136	Upper Madi	Madi Power Pvt Ltd.	25	2,500,000	13,647,255	16,147,255
137	Upper Mai	Panchakanya Mai Hydropwer limited	12	1,200,000	4,630,648	5,830,648
138	Upper Mai -C	Panchakanya Mai Hydropwer limited	6.1	610,000	2,897,047	3,507,047
139	Upper Mailun Khola	Upper Mailung Khola Hydropower Limited,	14.3	1,430,000	1,116,613	2,546,613
140	Upper Mardi	United Idimardi and R.B. Hydropower Pvt Ltd	7	700,000	3,251,928	3,951,928
141	Upper Marsyangdi A	Sinohydro-Sagarmatha Power Company Pvt Ltd	50	5,000,000	85,109,852	90,109,852
142	Upper Midim Khola SHP	Bhujung Hydropower Ltd.	7.5	750,000	30,917	780,917
143	Upper Naugad Gad	Api Power Company Ltd.	8	0	3,893,097	3,893,097
144	Upper Phawa HPP	Unitech Hydropower Company Ltd.	5.8	0	85,991	85,991
145	Upper Piluwa Khola 2	Menchhiyam Hydropower Pvt. Ltd.	4.72	0	224,958	224,958
146	Upper Puwa-1	Joshi Hydropower Co. P. Ltd	3	600,000	355,073	955,073
147	Upper Sanigad	Bungal Hydro Limited	10.7	0	3,368,372	3,368,372
148	Upper Sanjen	Sanjen Jalvidyut Company Limited	14.8	1,480,000	2,881,397	4,361,397
149	Upper Solu Khola	Beni Hydropower Ltd.	19.8	0	4,941,688	4,941,688
150	Upper Suri	Makar Jitumaya Suri Khola Hydropower Limited	7	700,000	1,060,445	1,760,445
151	Upper Syange Khola Small	Upper Syange Hydropower Ltd.	2.4	240,000	1,223,598	1,463,598
152	Upper Tamakoshi HPP	Upper Tamakoshi Hydropower Limited	456	45,600,000	163,439,663	209,039,663
153	Upper Trishuli 3A	Nepal Electricity Authority	60	6,000,000	164,208,797	170,208,797
154	Yambaling Khola	Yambaling Hydropower Ltd.	7.271	0	232,835	232,835
			0			
		जम्मा	**2970.7**	**795,061,200**	**2,649,384,993**	**3,444,446,193**

११. विद्युत विकास विभागको राजश्व संकलनको अवस्था

११.१ परिचय

विद्युत क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनको लागि विद्युत विकास केन्द्रको रूपमा २०५० श्रावण १ गते स्थापना भई २०५६ माघ २४ गते विद्युत विकास विभाग नामाकरण गरिएको हो। ऊर्जा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सरकारी नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने, नीजि क्षेत्रलाई जल विद्युत आयोजनामा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने, प्रवर्द्धन गर्ने काम विभागले गर्दै आएको छ। यसका अतिरिक्त नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने विद्युत रोयल्टीको लेखा राख्ने र असुली कार्य, साना, मझौला र ठूला जलाशययुक्त एवम् बहुउद्देश्यीय आयोजनाहरूको अध्ययन गरी आयोजना बैंक समेत तयार गर्दै आएको छ। विद्युत क्षेत्रको विकास तथा विस्तार गरी विकासमा निजी क्षेत्रको समेत लगानी प्रवर्द्धन गरी राष्ट्रिय तहमा विद्युत क्षेत्रको आर्थिक प्रभावकारीता वृद्धि गराई मुलुकलाई अगाडी बढाउनु विभागको प्रमुख उद्देश्य हो।

देशको उत्पादन र उपभोगमा भएको वृद्धि, जीवनस्तरमा आएको परिवर्तन, आवश्यकताको वृद्धि, बढ्ने घर, सेवा तथा उद्योगको लागि विद्युतीय मागको स्थिति बढ्दै गएको स्थिति विद्यमान छ। देशको कुल ग्रार्हस्थ उत्पादन, विद्युतीय शक्तिबाट खाना पकाउने सरकारी नीतिले विद्युतीय शक्तिको खपत बढ्दो देखिन्छ। विद्युतको उपलब्धतालाई आर्थिक विकासको मेरुदण्डसँग समन्वय गरी अगाडी बढ्न द्धिपक्षीय, बहुपक्षीय, निजी, सरकारी, सहकारी लगायतको स्रोत परिचालनको माध्यमबाट वर्तमान उत्पादन स्तरमा परिवर्तन गर्नु पर्ने हुन्छ। २०८२ को जेष्ठ अन्तिमसम्म विद्युत उत्पादनको जडित क्षमता जम्मा ३५७८ मेगावाट भएको देखिन्छ। उत्पादन बढ्दै जादा सोही अनुसार रोयल्टी रकम बढ्ने र यसले राजश्वमा संकलनमा उल्लेख्य योगदान पुग्ने देखिन्छ।

११.२ राजश्व

संवैधानिक एवम् सार्वजनिक उत्तरदायित्व निर्वाह गर्न सरकारले विविध वस्तु तथा सेवाको बिक्री, बितरण, हस्तान्तरण एवम् आपूर्ति गर्ने गर्दछ। प्रतिफलको अपेक्षा नगरी सार्वजनिक हितको लागि गरिने अनिवार्य योगदानलाई कर राजस्व भन्ने गरिन्छ। सिद्धान्ततः करदातालाई आफूले तिरेको करको अनुपातमा सरकारबाट सेवा, सुविधा वा फाइदा प्राप्त हुनुपर्दछ भन्ने कुनै सुनिश्चितता हुंदैन। यसरी सरकारले बिक्री, बितरण, हस्तान्तरण एवम आपूर्ति गरेका वस्तु तथा सेवाको आधारमा वस्तु तथा सेवाग्राही व्यक्ति वा निकायबाट सरकारलाई भुक्तानी गरिने रकम, शुल्क, दस्तुर, रोयल्टी एवम दान-दातब्यलाई गैरकर भन्ने गरिन्छ। साथै, विभिन्न व्यक्ती तथा संस्थाले प्रत्यक्ष रूपमा आम्दानी गरी सो आम्दानीमा निश्चित रकम सरकार लाई वुझाउने अनिर्वाय रकम लाई कर भनिन्छ। तर, गैरकरको सैद्धान्तिक मान्यता केही फरक रहेको छ।

गैरकर राजस्वले सरकारले उपलब्ध गराउने वस्तु, सेवा, सुविधा वा प्रतिफलको अनुपातमा गरिने अनिवार्य वा स्वेच्छिक दुबै किसिमको भुक्तानीलाई समेटेको हुन्छ। गैरकरको सैद्धान्तिक मान्यता अनुसार सबै नागरिकहरूले समानरुपले करको भार बहन गर्नु पर्दैन। सार्वजनिक वस्तु वा सेवा उपभोग गर्न चाहने व्यक्तिलाई मात्र यस्तो कर अनिवार्य हुन्छ। सरकारी निकायबाट जसले जति बढी वा थोरै वस्तु, सेवा वा सुविधा ग्रहण गर्दछ, उसले उति बढी वा घटी मूल्य वा शुल्क वा दस्तुर आदिको भुक्तानी गर्नुपर्दछ। दण्ड, जरिवाना र जफत भने कानूनको परिपालना नगर्ने उपर लक्षित हुन्छ र यसबाट कर राजस्व जस्तै अनिवार्य दायित्व सिर्जना हुन्छ। दण्ड जरिवाना कसुरको प्रकृति, परिमाण तथा गाम्भिर्यतामा आधारित रहेको हुन्छ। इजाजत दस्तुर, नविकरण दस्तुर आदि नियमन तथा अभिलेखन गर्ने उद्देश्यले तोकिएको हुन्छ।

विस्तृत अर्थमा गैरकर राजस्वलाई दुई भागमा वर्गीकरण गरेर पनि अध्ययन गर्ने गरिन्छ। पहिलो सरकारको नियमनकारी भूमिकाबाट प्राप्त हुने आय र दोस्रो सरकारी चल अचल सम्पत्तिको लगानी तथा बहालबाट प्रतिफलको रूपमा प्राप्त हुने आय। कानूनको परिपालना नगर्ने व्यक्ति तथा निकायलाई न्यायिक तथा प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना गर्ने र आवश्यक परे सम्पत्ति जफत गर्ने, प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको दिगो व्यवस्थापन तथा सदुपयोग गर्ने, र सेवाग्राहीलाई छिटो, छरितो, गुणस्तरीय र प्रभावकारीरूपमा वस्तु तथा सेवा उपलव्ध गराउने तर्फ गैरकर राजस्व नीति परिलक्षित रहेको छ।

सरकारले सार्वजनिक संस्थानहरूमा लगानी गरेको शेयर वापत प्राप्त हुने लाभांश, ऋण वापतको व्याज, सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त आय र सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्तिको भाडाबाट प्राप्त हुने आय पनि गैरकर राजस्वमा गणना गर्ने गरिन्छ। यसैगरी गैरकर राजस्वका अन्य स्रोतहरूमा सरकारको एकाधिकार रहने आधुनिक संञ्चार र मनोरञ्जनका क्रियाकलाप नियमन र नियन्त्रण गर्दा प्राप्त हुने सरकारी आय पनि रहेका हुन्छन। यस वर्गमा दूर सञ्चार सेवा दस्तुर, अनुमति दस्तुर, विद्युत रोयल्टी, क्यासिनो रोयल्टी जस्ता आयका स्रोतहरू पर्दछन।

११.३ नेपालमा समग्र राजश्व संकलनको अवस्था

कुनै पनि देशको सरकारलाई प्रशासन सञ्चालन गर्न, शान्ति सुरक्षा कायम गर्न तथा विकास निर्माणको लागि राजस्वको आवश्यकता पर्दछ। विकासोन्मुख मुलुकहरूमा जनताको आधारभूत आवश्यकताको पूर्तिसँगै विकास निर्माणको जिम्मेवारी पनि सरकारमा नै रहन्छ। नेपाल सरकारले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्दा विगत वर्षहरू देखिनै आन्तरिक राजस्व अपर्याप्त भै विदेशी सहायतामा बढी निर्भर रहनु परेको छ। विदेशी सहायताको निर्भरता कम गर्न सरकारले आन्तरिक राजस्वको परिचालनमा बढी जोड दिन थालेको छ। फलस्वरुप नयाँ आयकर ऐन लागू भयो, मूल्य अभिबृद्धि करको सफल कार्यान्वयन भयो, भन्सार र अन्तःशुल्क प्रशासन सम्वन्धि कानून तथा प्रशासनिक संरचनामा व्यापक सुधार गरियो। राजस्वको श्रोतहरू मध्ये कर राजस्व सँगसँगै गैरकर राजस्व पनि एउटा प्रमुख स्रोत रहेको छ। गैरकर राजस्व अन्तर्गत सरकारी वस्तु तथा सेवाको बिक्री मूल्य लगायत सरकारले नियमनकारी हैसियतले प्रदान गर्ने सेवा वापत संकलन गर्ने शुल्क, फी, दस्तुर आदि गैरकर राजस्वको स्रोतहरू रहेका छन्। विगतका वर्षहरूमा गैरकर राजस्व परिचालनमा सरकारको ध्यान पुग्न नसकी तुलनात्मक रूपमा कम राजस्व रकम संकलन हुने गरेको थियो। नेपाल जस्तै प्राकृतिक सम्पदा भएका विश्वको अन्य कतिपय मुलुकहरूले प्राकृतिक सम्पदाको परिचालन गरी अत्याधिक मात्रामा गैरकर राजस्व संकलन गर्न सफल रहेका छन।

गैरकर राजस्व परिचालनमा नेपाल सरकारका प्राय जसो सबै निकायहरू संलग्न रहेका छन। यस्ता राजस्वहरू विविध प्रकृतिका स्रोतहरूबाट संकलन गरिन्छ। सिमित कराधार, विविध करका दर, र विविध प्रकृतिका सँगठनात्मक संरचनामार्फत संकलन गरिने भएको हुँदा गैरकर राजस्वको विश्लेषण, प्रक्षेपण, संकलन, अभिलेखीकरण, प्रतिवेदन तथा कार्य प्रगति समीक्षा जस्ता व्यवस्थापकीय पक्ष कमजोर रहेको छ। प्रचुर मात्रामा रहेको प्राकृतिक एवम् सार्वजनिक सम्पत्तिको उच्चतम सदुपयोग गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई छरितो, सेवाग्राहीमैत्री, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउने र संविधान र कानूनका कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन सकेमा गैरकर राजस्व परिचालन गर्ने प्रशस्त सम्भाव्यता रहेको छ। नेपालमा आ.व. २०७८/७९, ०७९/०८० र ०८०/८१ मा कर तथा गैरकर राजस्व संकलनको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका ११.१: कर तथा गैरकर संकलन (रु करोडमा)

सि.न.	विवरण	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१.	कर राजस्व	९८४३३	८६५६३	९४४५७
२.	गैरकर राजस्व	८२०१	९१७२	११४३३
	जम्मा	**१०६६३५**	**९५७३५**	**१०५८९०**

श्रोत: आर्थिक सर्भेक्षण २०८१/०८२

आ.व. २०७८/७९ मा कुल राजश्व सकलन रु १० खर्व ६६ अर्व ३५ करोड भएकोमा कर राजश्व रु ९ खर्व ८४ अर्व ३३ करोड र गैर कर राजश्व रु ८२ अर्व १ करोड रहेको छ। आ.व. २०७९/०८० मा कूल राजश्व रु. ९ खर्व ५७ करोड ३५ लाख भएकोमा कर राजश्व रु. ८ खर्व ६५ करोड ६३ लाख र गैर कर राजश्व रु. ९१ अर्व ७२ करोड रहेको छ। त्यसै गरी आ.व. २०८०/८१ मा कुल राजश्व सकलन रु १० खर्व ५८ अर्व ९० करोड भएकोमा कर राजश्व रु ९ खर्व ४४ अर्व ५७ करोड र गैर कर राजश्व रु १ खर्ब १४ अर्व ३३ करोड रहेको छ।

११.४ विद्युत विकास विभागले संकलन गरेको राजस्व

विद्युत विकास विभागले सकलन गर्ने राजस्वको प्रमुख स्रोत विद्युत रोयल्टी हो । रोयल्टीको दर, इजाजत दस्तुर विद्युत नियमावली, २०५० ले व्यवस्था गरेको छ । १ मेगावाट भन्दा कम उत्पादन हुने विद्युत गृहबाट विद्युत रोयल्टी लिने व्यवस्था छैन । इजाजतका लागि निवेदन दर्ता गर्दा र चालु आयोजनाको क्षमता बृद्धि गर्दा नियमावलीले तोके बमोजिमको दस्तुर बापतको रकम धरौटीमा जम्मा गरी सोको स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र उक्त धरौटी सदरस्याहा गरी राजस्वमा जम्मा गर्ने प्रक्रिया अपनाइएको छ। विद्युत रोयल्टीको प्रशासन निरीक्षण महाशाखाले गर्ने गरेको छ । विद्युत उत्पादन गृहले चौमासिक रूपमा रोयल्टी तिर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । म्यादभित्र रोयल्टी नतिर्नेलाई आयोजनाहरूको नियमित अनुगमन गर्ने र आवश्यक कारवाही गर्ने पक्ष कमजोर रहेको छ । विद्युत रोयल्टी तोकिएको आधारमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानिय तहहरूलाई ५० प्रतिशत रकम बाँडफाँड हुने गरेको छ । विद्युत रोयल्टी अर्थ मन्त्रालयको समन्वयमा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले बाँडफाँड गर्ने व्यवस्था छ ।

विद्युत विकास विभागले मुख्य रूपमा विद्युत रोयल्टी, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर र अन्य प्रशासनिक दण्ड तथा जरिवाना शीर्षकमा राजश्व सकलन गर्ने गर्दछ । आ.व. २०७६/७७, २०७७/७८, २०७८/७९, २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ (जेष्ठ) को राजश्व संकलनको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका ११.२ : राजश्व संकलन (रु लाखमा)

सि.नं.	विवरण	आर्थिक वर्ष					
		२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२ (जेठ मसान्त)
१	विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	२८७९५.२५	२८२६८.६८	३०५७८.६२	३१५५१.८९	३४४४४.४६	१८१९१.१४
२	विद्युत सम्बन्धी दस्तुर	८४७१.४६	१४६७६.५१	१४६८५.५२	११५०५.५६	५९४७.१२	५५९६.७७
३	अन्य	८९.०३	३३.७८	३५.४९	१२९.०६	१२६.५८	२४०.५१
जम्मा		**३७३५५.७६**	**४२९७८.९७**	**४५२९९.६३**	**४३१८६.५१**	**४०५१८.१६**	**२४०२९.०३**

आ.व. २०७६/७७ मा कुल राजश्व सकलन रु ३ अर्व ७३ करोड ५५ लाख भएकोमा रोयल्टी रु २ अर्व ८७ करोड ९५ लाख, विद्युत सम्बन्धी दस्तुररु ८४ करोड ७१ लाख र अन्य रु ८९ लाख रहेको थियो । त्यस्तै आ.व. २०७७/७८ मा कुल राजश्व सकलन रु ४ अर्व २९ करोड ७८ लाख भएकोमा रोयल्टी रु २ अर्व ८२ करोड ६८ लाख, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर रु १ अर्व ४६ करोड ७६ लाख र अन्य रु ३३ लाख रहेको थियो भने त्यस्तै आ.व. २०७८/७९ मा कुल राजश्व सकलन रु ४ अर्व ५२ करोड ९९ लाख भएकोमा रोयल्टी रु ३ अर्व ५ करोड ७८ लाख, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर रु १ अर्व ४६ करोड ८५ लाख र अन्य रु ३५ लाख रहेको थियो । आ.व.२०७९/८० मा रोयल्टी रु ३ अर्व १५ करोड ५१ लाख ९ हजार, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर रु. १ अर्व १५ करोड ५ लाख र अन्य रु १ करोड २९ लाख ६ हजार गरी कुल राजश्व रु ४ अर्व ३१ करोड ८६ लाख ५१ हजार संकलन भएको थियो । आ.व. २०८०/८१ जेष्ठ मसान्त सम्म विद्युत रोयल्टी रु. ३ अर्व ४४ करोड ४४ लाख ४६ हजार, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर रु. ५९ करोड ४७ लाख १२ हजार र अन्य तर्फ १ करोड २६ लाख ५८ हजार गरी कूल राजश्व रु. ४ अर्व ५ करोड १८ लाख १६ हजार संकलन भएको थियो । त्यसैगरी चालु आ.व.२०८१/८२ जेष्ठ मसान्त सम्म विद्युत रोयल्टी रु.१ अर्व ८१ करोड ९१ लाख १३ हजार, विद्युत सम्बन्धी दस्तुर रु.५५ करोड ९६ लाख ७७ हजार र अन्य तर्फ २ करोड ४० लाख ५० हजार गरी जम्मा रु. २ अर्व ४० करोड २९ लाख २ हजार संकलन भएको छ ।

११.५ विद्युत विकास विभागको गैरकर राजश्वमा योगदान

विद्युत विकास विभागले विभिन्न शिर्षकमा राजश्व सकलन गर्ने गरेको भए पनि मुख्य रूपमा विद्युत रोयल्टी र विद्युत सम्बन्धी दस्तुर प्रमुख स्रोत हुन । आ.व. २०७८/७९ मा कुल गैरकर संकलन रु ८२ अर्व १ करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु ४ अर्व ५३ करोड रहेको छ जुन कुल रकमको ५% हुन आउँछ । त्यस्तै आ.व. २०७९/८० मा कुल गैरकर सकलन रु ९१ अर्व ७२ करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु ४ अर्व ३१ करोड रहेको छ । जुन कुल रकमको ४.७ % हुन आउँछ । भने आ.व. २०८०/८१ मा कुल गैरकर सकलन रु १ खर्ब १४ अर्व ३३ करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु ४ अर्व ५ करोड रहेको छ । जुन कुल रकमको ३.५% हुन आउँछ भने आ.व. २०८१/८२ (फाल्गुण मसान्तसम्म) मा कुल गैरकर सकलन रु ८१ अर्व ५४ करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु २ अर्व ४० करोड रहेको छ जुन कुल रकमको २.९% हुन आउँछ । विद्युत विकास विभागले सकलन गरेको गैरकर राजश्वको योगदानलाई निम्नानुसारको तालिकावाट स्पष्ट गर्न सकिन्छ ।

तालिका ११.३: गैरकर राजश्व संकलन (रू. करोडमा)

सि.नं.	विवरण	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१.	गैरकर राजश्व उठाउने नेपाल सरकार अन्य सबै निकाय	७७४८.४६	८७४०.१७	११०२७.९९	७९१४.४८
२.	विद्युत विकास विभाग	४५२.९९	४३१.८६	४०५.१८	२४०.२९
	जम्मा गैरकर राजश्व	**८२०१.४५**	**९१७२.०३**	**११४३३.१७**	**८१५४.७७**

स्रोत: आर्थिक सर्वेक्षण २०८१/८२

११.६ विद्युत विकास विभागको रोयल्टी योगदान

विद्युत विकास विभागले सकलन गर्ने राजश्व मध्ये प्रमुख स्रोत विद्युत रोयल्टी नै हो । आ.व. २०७७/७८ मा कुल रोयल्टी सकलन रु ४ अर्व ५० करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु २ अर्व ८२ करोड रहेको छ जुन कुल रकमको ६२.६७% हुन आउँछ भने आ.व. २०७८/७९ मा कुल रोयल्टी संकलन रु ६ अर्व २८ करोड भएकोमा विद्युत विकास विभागको योगदान रु ३ अर्व ५ करोड रहेको छ जुन कुल रकमको ४८.५६% हुन आउँछ । आ.व. २०७९/८० मा विद्युत विकास विभागको योगदान ५१.९७% रहेको छ । त्यसैगरी आ.व. २०८०/८१ मा विद्युत विकास विभागले संकलन गरेको रोयल्टी कुल रकमको ५१.३३% रहेको छ जुन निम्नानुसारको तालिकाबाट स्पष्ट गर्न सकिन्छ ।

तालिका ११.४: रोयल्टी संकलन (रू. करोडमा)

सि.नं.	विवरण	आ.व.			
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१.	रोयलटी उठाउने नेपाल सरकारका अन्य सबै निकाय	१६७	३२२	२९२	३२७
२.	विद्युत विकास विभाग	२८२	३०६	३१६	३४५
	जम्मा रोयल्टी	**४५०**	**६२८**	**६०८**	**६७२**

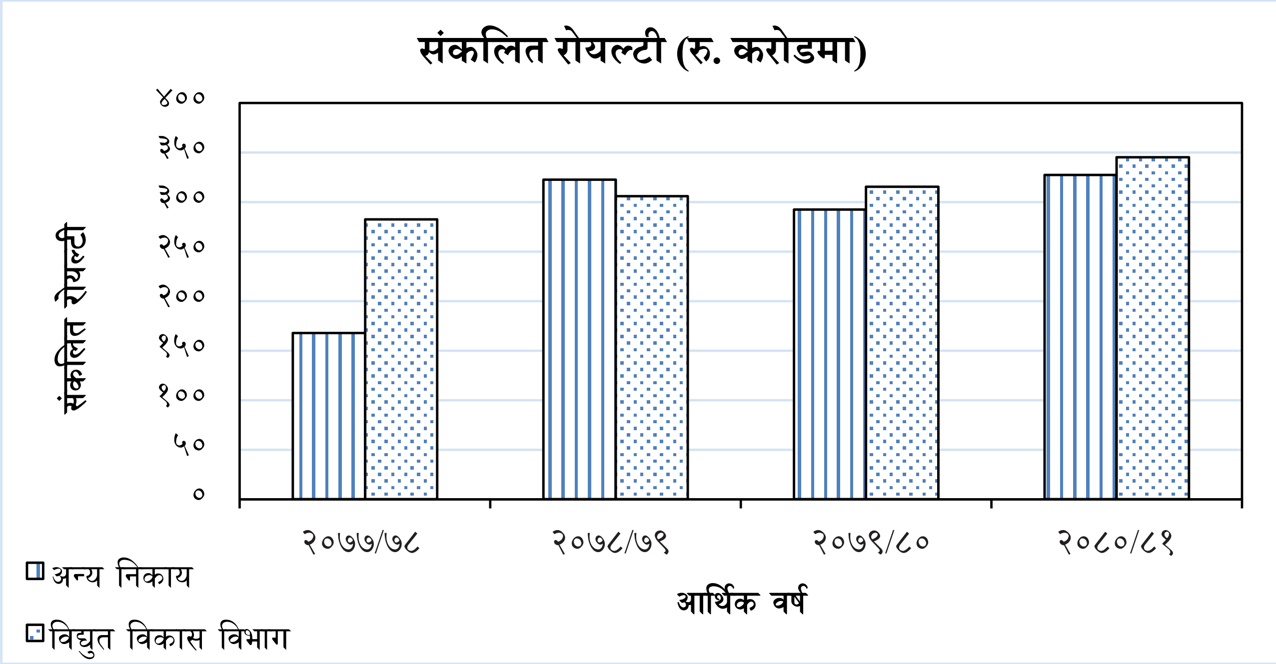

तस्बिर ११.१ विगतका आर्थिक वर्षमा संकलित रोयल्टी

११.७ सुझाव तथा निष्कर्ष

विद्युत विकास विभागले गर्ने कार्य विद्युत आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र वितरण तथा अनुगमन हो। राजश्व संकलन तथा यसलाई प्रभावकारी बनाउनका लागी विद्युत विकास समक्ष विभिन्न चुनौतीहरू रहेका छन्। विद्युत रोयल्टीबाट प्राप्त हुने राजश्व निर्धारण गर्ने, रोयल्टी नतिर्नेलाई के गर्ने भन्ने स्पष्ट व्यवस्था नभएको, लक्ष्य निर्धारण गरेर समयमै संकलन गर्न नसक्ने अवस्था, खुल्ला प्रतिस्पर्धा भनिए पनि सिमित प्रतिस्पर्धाको अवस्था, निर्यातजन्य उत्पादनको छुट सम्बन्धी व्यवस्था, साथै विद्युत रोयल्टी निर्धारणको वैकल्पिक व्यवस्थाको बारेमा अध्ययन गरिनु आवश्यक छ। यसैगरी विद्युत उत्पादन सम्बन्धी सम्झौतामा उल्लेखित परिमाणमा विद्युत उत्पादन हुन नसकेमा सम्झौता अनुसारको क्षमताबाट रोयल्टी लिने वा वास्तविक उत्पादन क्षमताको आधारमा लिने भन्ने स्पष्ट कानुनी व्यवस्था नरहेको हुँदा यस सम्बन्धमा कानूनमा सुधार आवश्यक रहेको छ। विद्युत उत्पादन अनुमति पत्र लिने तर तोकिएको समयभित्र निर्माण सम्पन्न नगर्ने, कम्पनीहरूको निर्माण अवधि समाप्त भएपछि सम्बन्धित कम्पनीहरूको उत्पादन क्षमता (Capacity) को आधारमा रोयल्टी लिने व्यवस्था गर्न सके आयोजना ओगट्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न सकिन्छ। विद्युत ऐन अनुसार विद्युत उत्पादन गृहको उत्पादित विद्युत युनिट र सोको बिक्री मूल्यको आधारमा रोयल्टी तिर्नुपर्ने व्यवस्था छ।

गैरकर राजस्वको प्रकृति अनुसार यसको प्रशासन र संकलन देशभरीका सार्वजनिक निकायहरूबाट हुने गरेको छ। विस्तृत र व्यापक क्षेत्र भएको गैरकर राजस्व प्रशासनको नियमित अनुगमन गर्ने जिम्मेवार निकायको अभाव रहेको छ। गैरकर राजस्वको योजना गर्ने, लक्ष्य निर्धारण गर्ने, प्रक्रियागत व्यवस्था तोक्ने, कार्यान्वयन गर्ने, संकलन र प्रशासनको नियमित समीक्षा गर्ने आदिको कार्यगत परिपाटी कायम हुन सकेको छैन। गैरकर राजश्वबाट देशको आर्थिक विकासमा ठूलो योगदान पुग्ने तथा देशको आर्थिक विकास भए गैरकर राजश्व असुलीको स्रोतहरू वढ्ने अवस्थाले यी दुई एक अर्काको परिपूरकको रूपमा रहेका छन्। यसको अतिरिक्त गैरकर राजश्वको माध्यमले देशमा रहेका स्रोत साधन तथा सम्पदाको सही सदुपयोग हुने तथा सरकारी सेवाको गुणस्तरमा पनि बृद्धि हुने देखिन्छ। यी अवस्थाहरूको मनन गर्दा गैरकर राजश्वको अधिकतम तथा व्यवस्थित परिचालन गर्न नितान्त आवश्यक रहेको देखिन्छ। तसर्थ विद्युतको वढदो माग र उत्पादनलाई व्यवस्थित गरी विद्युत क्षेत्रको रोयल्टीलाई राजश्वको प्रमुख स्रोतको रूपमा विकास गर्नका लागी विद्युत विकास विभागको संस्थागत सुधार गरी प्रविधि मैत्री तथा कर्मचारीहरूलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन क्षमता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक छ।

१२. विद्युत आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र सम्बन्धी विवरणहरू (२०८२/०३/१५ सम्म)

१२.१ जलविद्युत आयोजनाहरूको विवरण

१२.१.१ सञ्चालनमा रहेको जलविद्युत आयोजनाको प्रदेशगत कूल जडित क्षमता (मे.वा.)

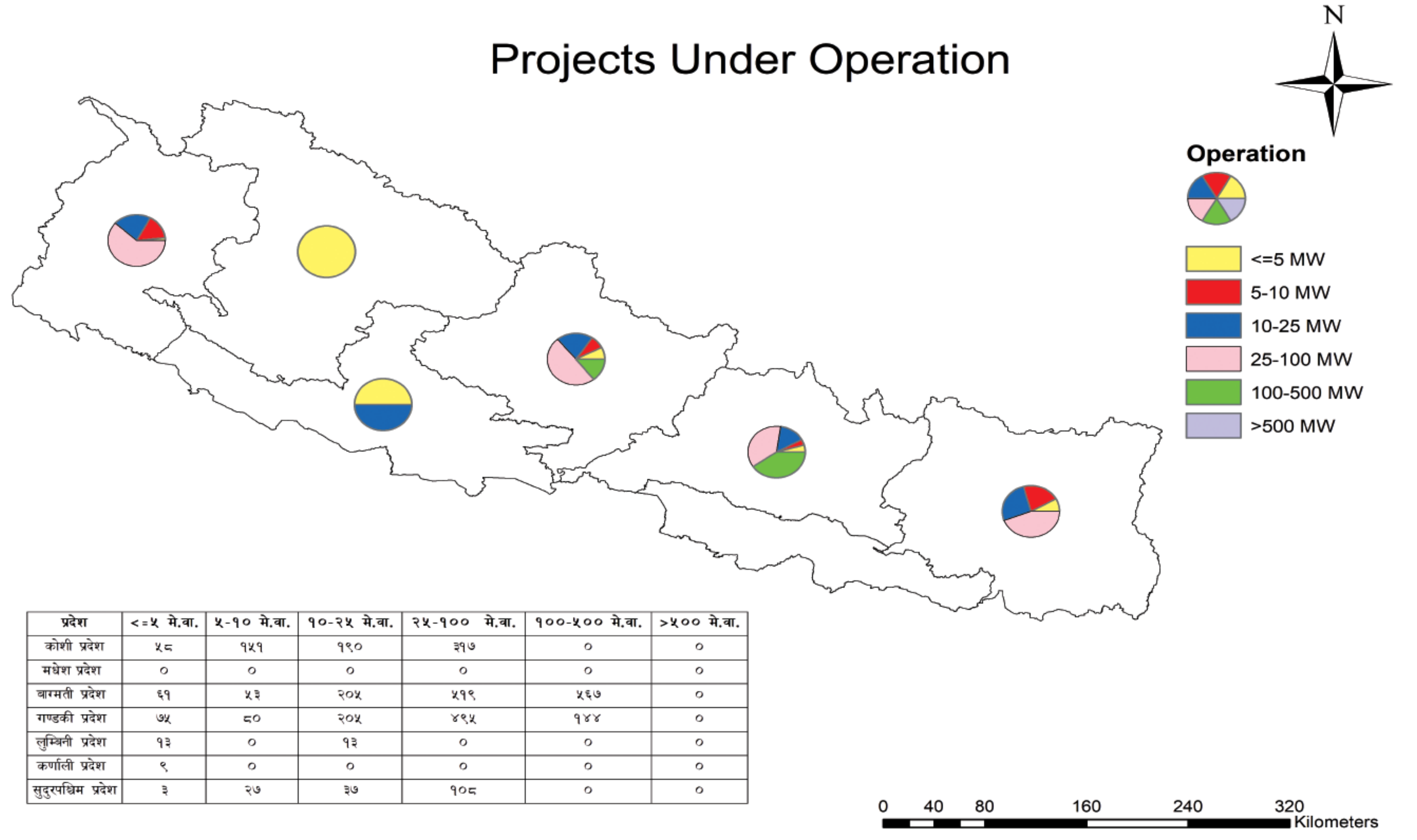

प्रदेश	<=५ मे.वा.	५-१० मे.वा.	१०-२५ मे.वा.	२५-१०० मे.वा.	१००-५०० मे.वा.	>५०० मे.वा.
कोशी प्रदेश	५८	१५१	१९०	३१७	०	०
मधेश प्रदेश	०	०	०	०	०	०
बाग्मती प्रदेश	६१	५३	२०५	५१९	५६७	०
गण्डकी प्रदेश	७५	८०	२०५	४९५	१४४	०
लुम्बिनी प्रदेश	१३	०	१३	०	०	०
कर्णाली प्रदेश	९	०	०	०	०	०
सुदुरपश्चिम प्रदेश	३	२७	३७	१०८	०	०

१२.१.२ उत्पादन अनुमतिपत्र जारी भएका जलविद्युत आयोजनाको प्रदेशगत कूल जडित क्षमता (मे.वा.)

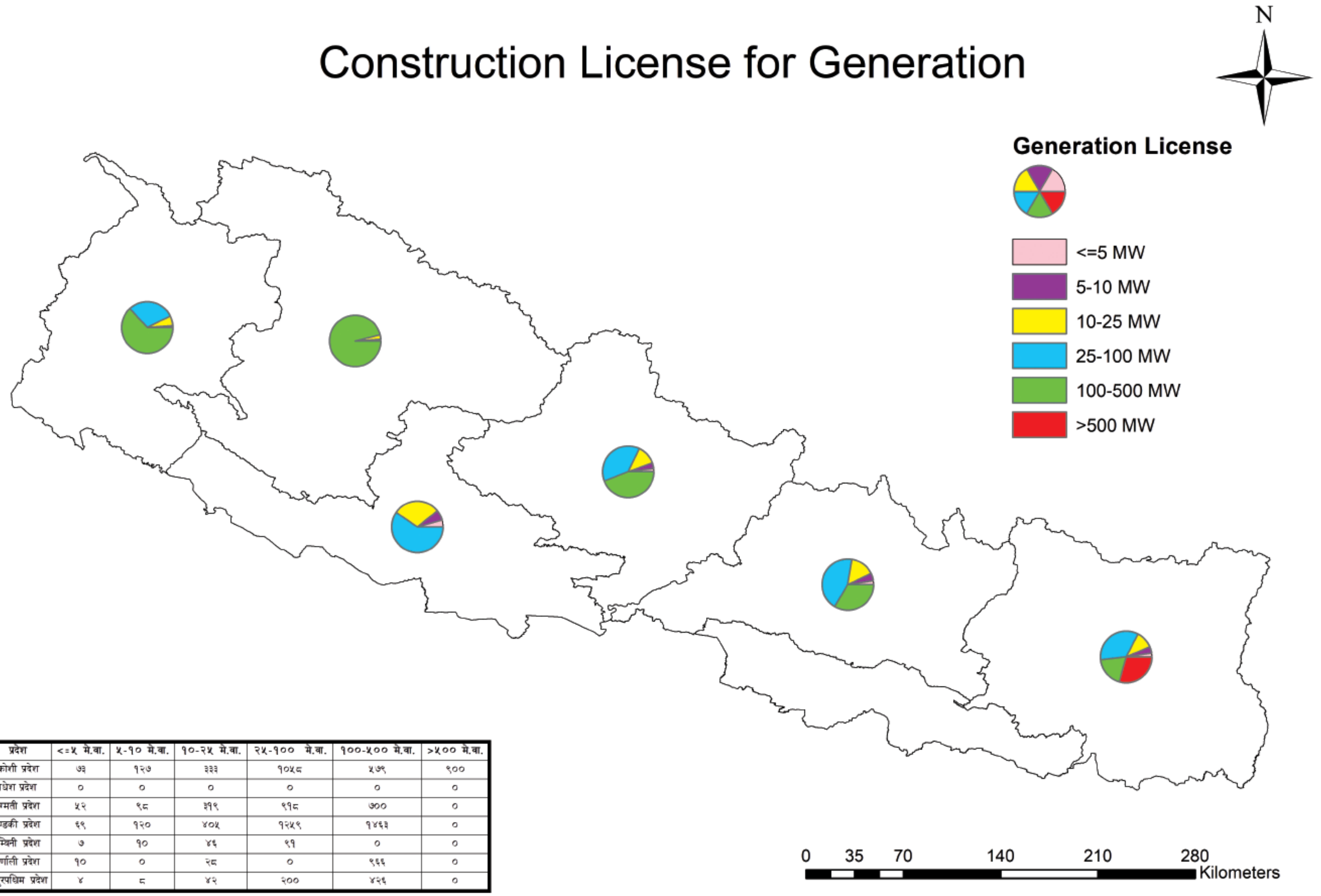

प्रदेश	<=५ मे.वा.	५-१० मे.वा.	१०-२५ मे.वा.	२५-१०० मे.वा.	१००-५०० मे.वा.	>५०० मे.वा.
कोशी प्रदेश	७३	१२७	३३३	१०५८	५७९	९००
मधेश प्रदेश	०	०	०	०	०	०
बाग्मती प्रदेश	५२	९८	३१९	९१८	७००	०
गण्डकी प्रदेश	६९	१२०	४०५	१२५९	१४६३	०
लुम्बिनी प्रदेश	७	१०	४६	९१	०	०
कर्णाली प्रदेश	१०	०	२८	०	९६६	०
सुदुरपश्चिम प्रदेश	४	८	४२	२००	४२६	०

१२.१.३ उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएका जलविद्युत आयोजनाको प्रदेशगत कूल जडित क्षमता (मे.वा.)

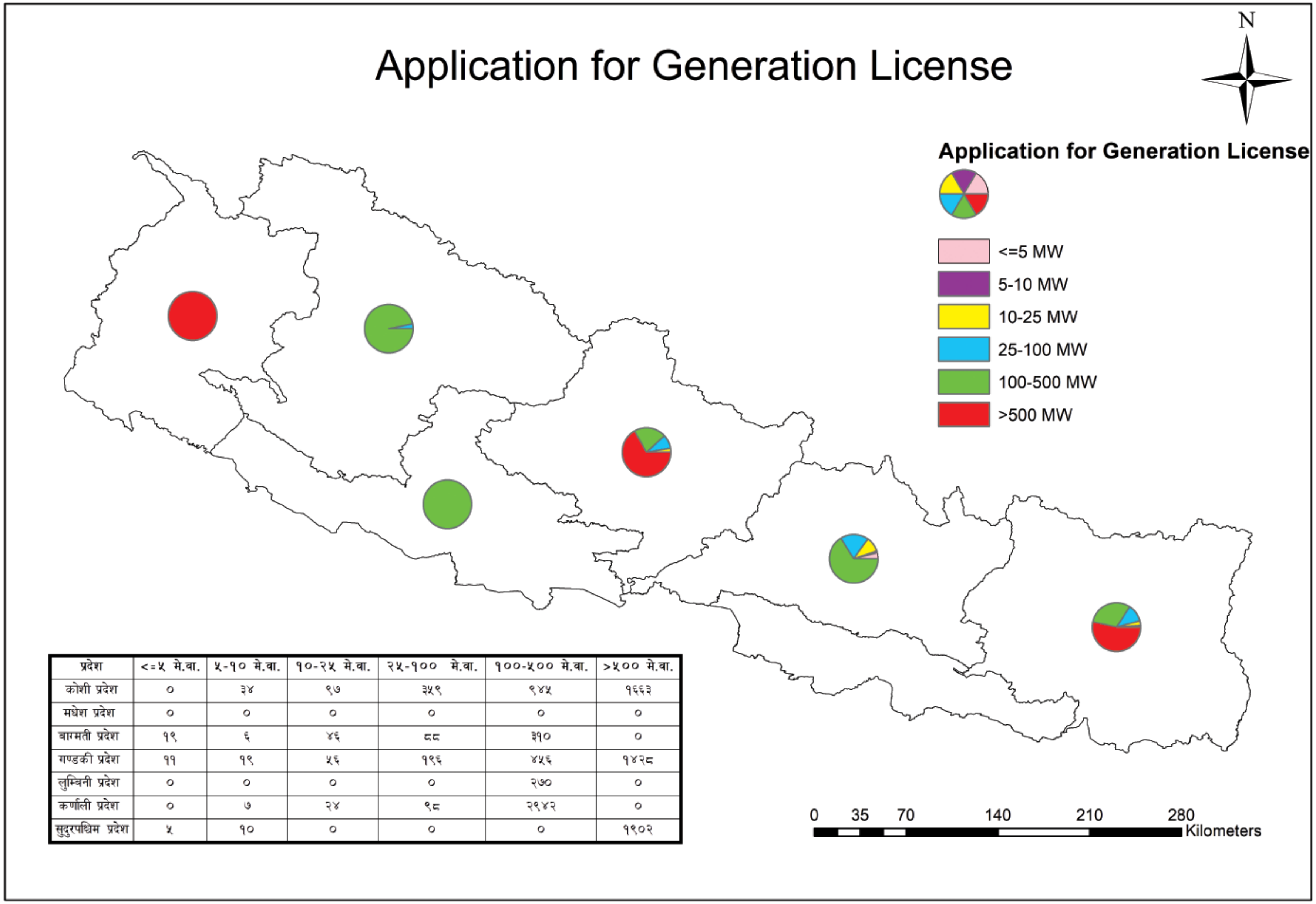

प्रदेश	<=५ मे.वा.	५-१० मे.वा.	१०-२५ मे.वा.	२५-१०० मे.वा.	१००-५०० मे.वा.	>५०० मे.वा.
कोशी प्रदेश	०	३४	९७	३५९	९४५	१६६३
मधेश प्रदेश	०	०	०	०	०	०
बागमती प्रदेश	१९	६	४६	८८	३१०	०
गण्डकी प्रदेश	११	१९	५६	१९६	४५६	१४२८
लुम्बिनी प्रदेश	०	०	०	०	२७०	०
कर्णाली प्रदेश	०	७	२४	९८	२९४२	०
सुदुरपश्चिम प्रदेश	५	१०	०	०	०	१९०२

१२.१.४ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त जलविद्युत आयोजनाको प्रदेशगत कूल जडित क्षमता (मे.वा.)

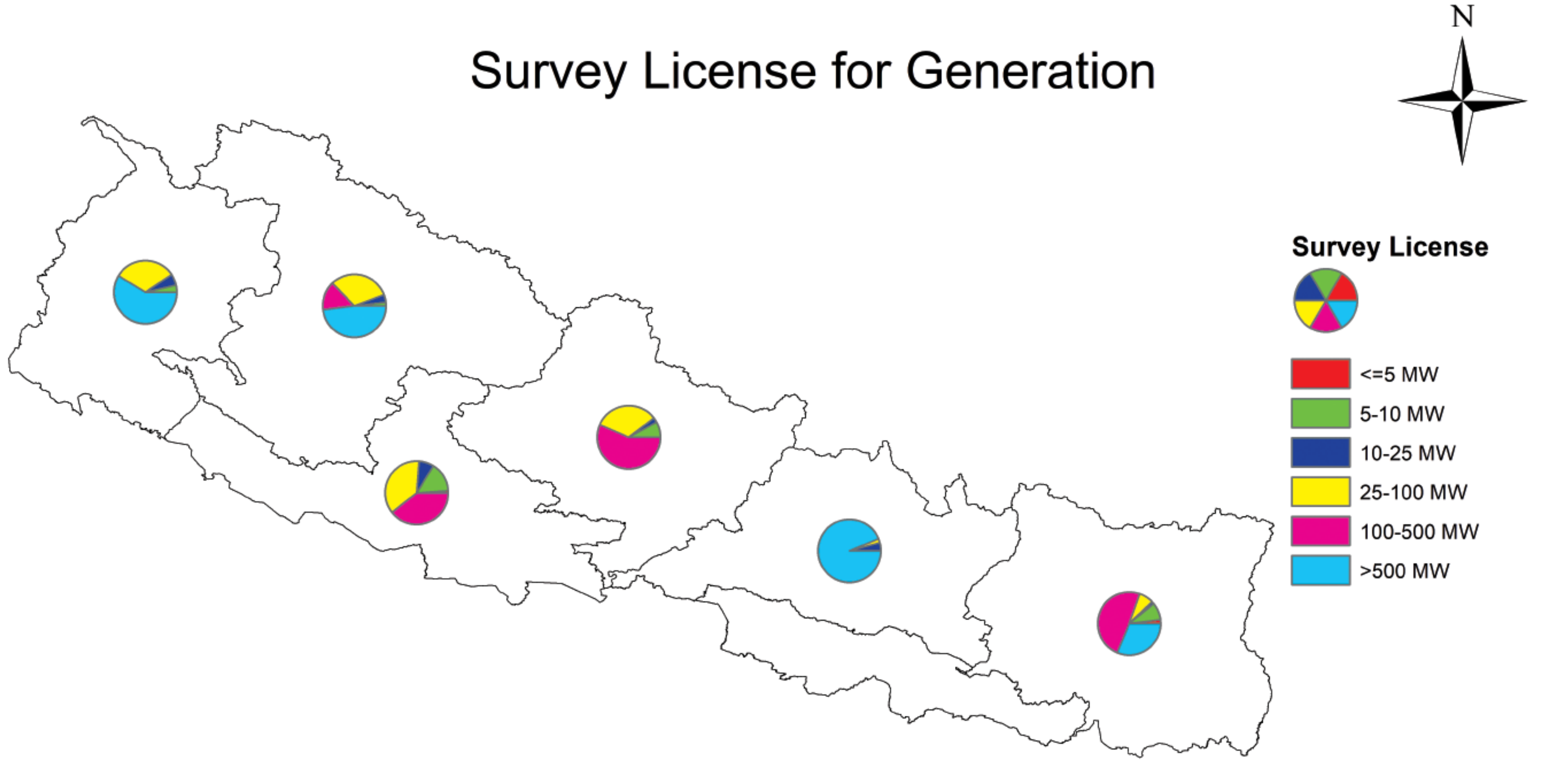

प्रदेश	<=५ मे.वा.	५-१० मे.वा.	१०-२५ मे.वा.	२५-१०० मे.वा.	१००-५०० मे.वा.	>५०० मे.वा.
कोशी प्रदेश	४२	१९४	२८	१६१	१०६६	६७९
मधेश प्रदेश	०	०	०	०	०	०
बाग्मती प्रदेश	१४	१४	५९	३०	०	१३३३
गण्डकी प्रदेश	०	९१	२८	३७८	६४६	०
लुम्बिनी प्रदेश	९	१२८	६५	३१०	३३४	०
कर्णाली प्रदेश	४	३४	७३	५९२	२७७	९००
सुदुरपश्चिम प्रदेश	७	४६	७५	४०५	०	७५०

१२.२ सौर्य विद्युत आयोजनाहरूको विवरण

१२.२.१ विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको विवरण:

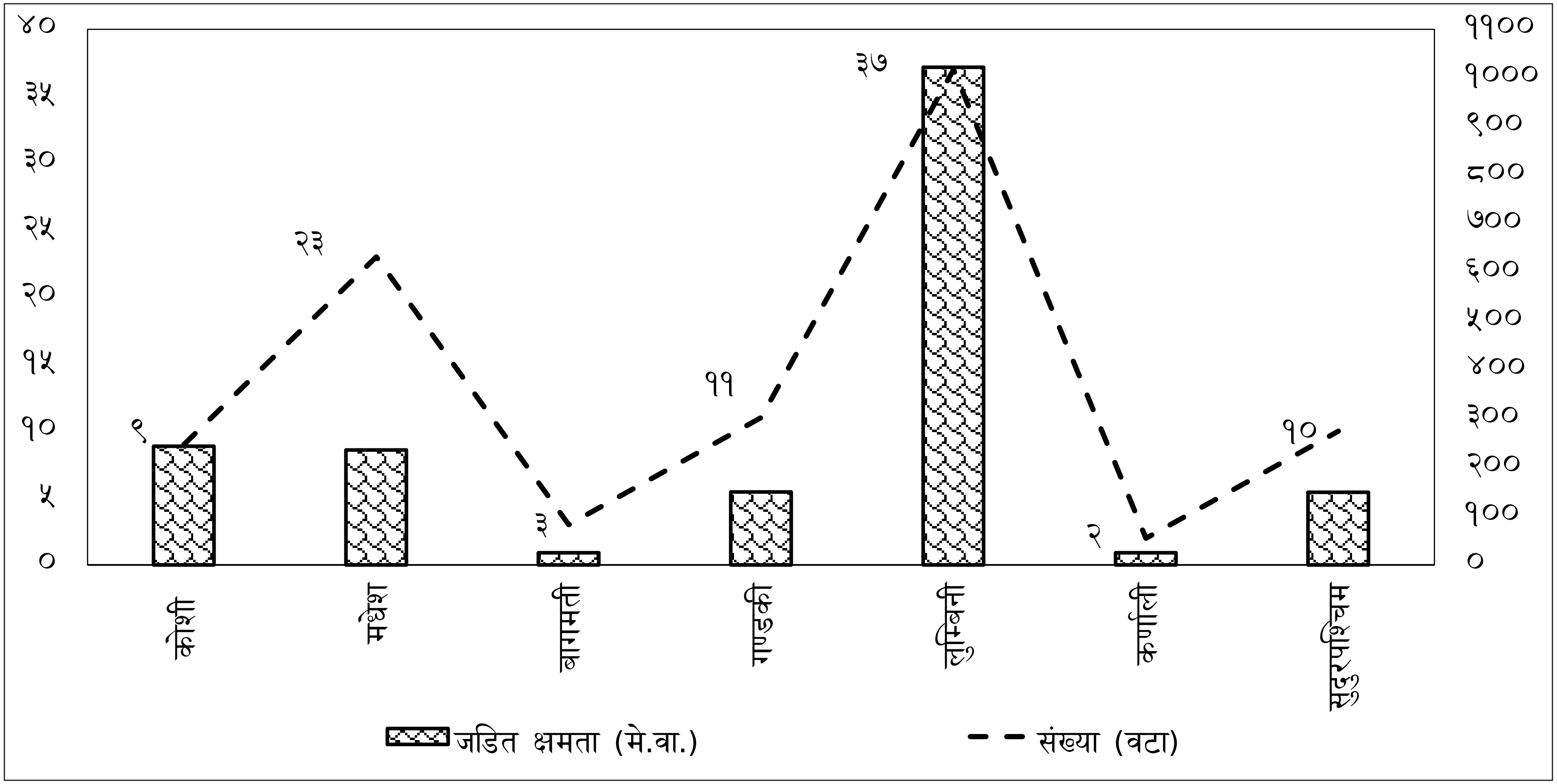

हालसम्म ९५ वटा आयोजनाको कूल जडित क्षमता १८५१.४ मे.वा. रहेको

१२.२.२ विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको विवरण:

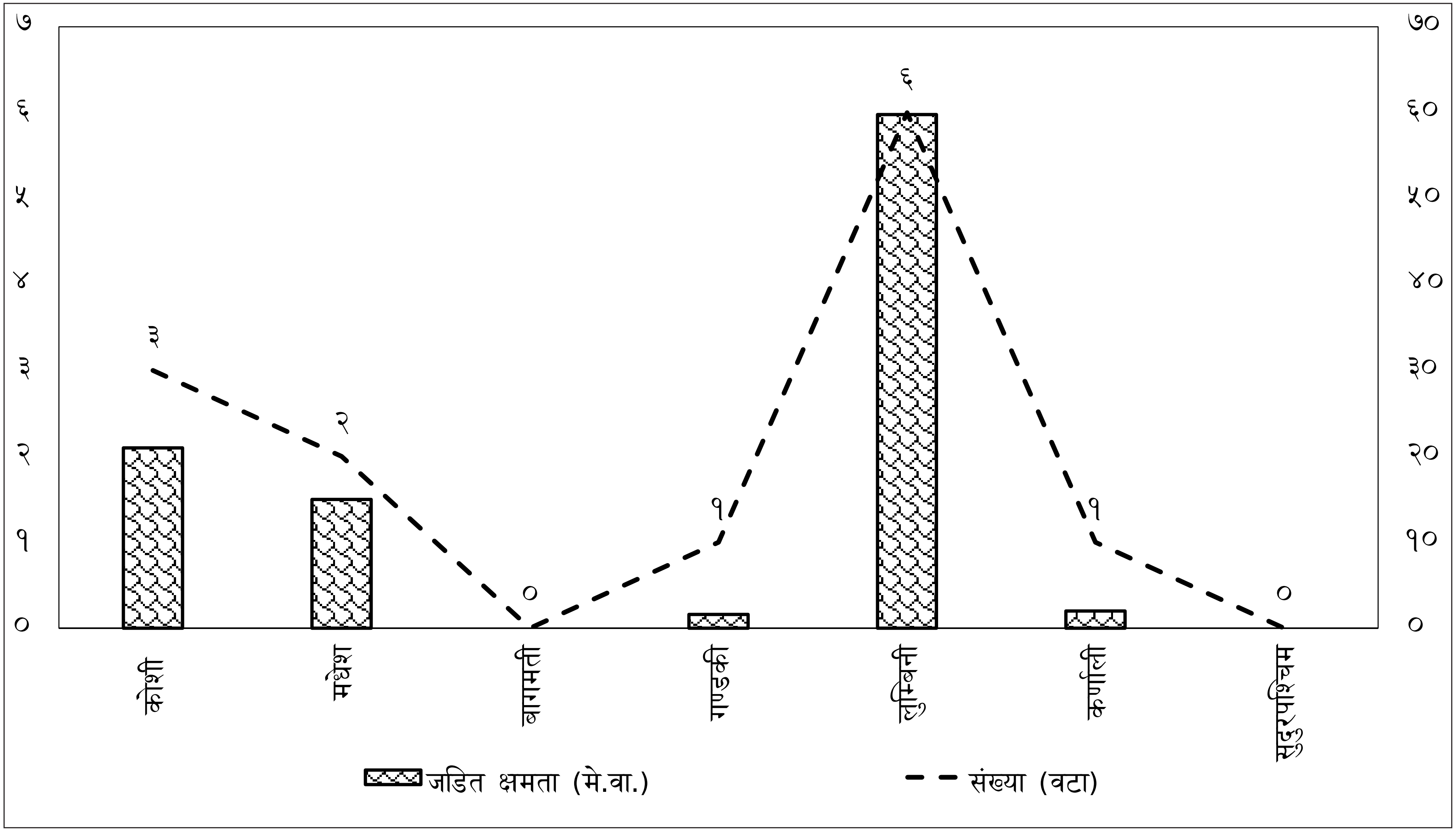

हालसम्म १३ वटा आयोजनाको कूल जडित क्षमता ९९.४० मे.वा. रहेको

१२.२.३ सञ्चालनमा रहेका ग्रिडमा आवद्ध सौर्य विद्युत आयोजनाहरूको विवरण

S No	Project	Capacity (MW)	Lic No	Isuue Date	Validity	Promoter	District
1	Grid-Connected Solar Power Project, Butwal, 33 kV S/S	8.5	260	2/14/2076	2/13/2101	Ridi Power Company Ltd.	Rupandehi
2	Block No 1 Solar Farms Project	5.1	265	3/9/2076	3/8/2101	Nepal Electricity Authority	Nuwakot
3	Block No 2 Solar Farms Project	8.3	266	3/9/2076	3/8/2101	Nepal Electricity Authority	Nuwakot
4	Bel Chautara Solar Farm Project	5	267	3/18/2076	3/17/2101	Solar Farm Pvt. Ltd.	Tanahu
5	Mithila Solar PV Power Project, Dhanusa	10	270	5/6/2076	5/5/2101	Eco Power Development Pvt. Ltd	Dhanusha
6	Som Radha Krishna Solar Farm Project (VGF)	4.4	274	7/14/2076	7/13/2101	Nepal Solar Farm Ltd.	Kaski
7	Solar PV Pratappur, Grid Connected Solar PV (VGF), Nawalpara	5	281	9/11/2076	9/10/2101	National Solar Power Company PVt. Ltd.	Nawalparasi
8	Chandranigahpur Solar Project	4	287	10/1/2076	9/29/2101	Api Power Company Pvt. Ltd	Rautahat
9	Grid Connected Solar Project Block 4, Nuwakot	1.37	308	4/12/2077	4/12/2102	Nepal Electricity Authority	Nuwakot
10	Grid-Connected Solar Power Project, Dhalkebar, 33 kV S/S	3	309	4/25/2077	4/24/2102	Sagarmatha Energy & Construction Pvt. Ltd.	(Dhanusha
11	Grid Connected Solar PV Project, Ramgram, Nawalparasi	2	317	6/11/2077	6/10/2102	Saurya Bidhyut Power Pvt. Ltd	
12	Utility Scale Solar PV, Grid Connected Solar Project, Morang	6.8	324	7/6/2077	7/5/2102	G I Solar Pvt. Ltd,	Morang
13	Solar PV Project Banke, block-2	10	332	8/29/2077	8/28/2102	Pure Energy Ltd	Banke
14	Solar PV Project, Raniyapur, Block 1	10	333	9/2/2077	9/1/2102	Pure Energy Ltd	Banke
15	Grid Tied Solar Farm Project	3.09	367	1/6/2079	1/5/2104	Nepal Electricity Authority	Nuwakot
16	Grid Tied Solar Farm Project Block n. 5	6.5	368	1/6/2079	1/5/2104	Nepal Electricity Authority	Nuwakot
17	Grid Connected Solar Project, Shivasatakshi Jhapa	10	369	1/11/2079	1/10/2104	Jhapa Energy Limited	Jhapa
18	Jira Bhawani Sedawa PV Project	7.7	434	12/15/2080	12/14/2105	Tarai Solar Pvt. Ltd.	Parsa
19	DDB Saurya Vidyut Aayojana	2.3	457	5/30/2081	5/29/2106	Tarai Energy Private Limited	Parsa

हालसम्म १९ वटा आयोजनाको कूल जडित क्षमता ११३.०६ मे.वा. रहेको

१२.४ सहउत्पादन (Co-generation) विद्युत आयोजनाहरूको विवरण

१२.४.१ विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको विवरण :

S No	Project	Capacity (MW)	Lic No	Issue Date	Validity	Promoter	District
1	Cogeneration	3	229	2/2/2075	2/1/2105	Reliance Sugar and Chemical Industries Pvt. Ltd	Bara
2	Everest Cogeneration Electricity Project	3	335	2077/09/08	2107/09/07	Everest Sugar and Chemical Industries Ltd.	Dhanusha
3	Indushankar Cogeneration and Transmission Project	3	354	8/20/2078	8/19/2108	Indu Shnakar Chini Udyog Ltd.	Sarlahi

हालसम्म ३ वटा आयोजनाको कूल जडित क्षमता ९ मे.वा. रहेको

१३. बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना

१३.१ पृष्ठभूमिः

बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना सुदूरपश्चिम प्रदेश भएर बग्ने सेती नदीको सहायक नदी बुढीगंगामा अवस्थित छ । आयोजनाको विस्तृत अध्ययन गरी यसको कार्यान्वयन संयूक्त लगानीमा गर्न नेपाल सरकार र कुवेती फण्ड फर अरब इकोनोमिक डेभेलोपमेंट बीच सन् २०१२ मा तथा साउदी विकास कोष बीच सन् २०१४ मा ऋण सम्झौता भएको थियो। यस आयोजनाको लागत अनुमान रु. १०.३३ अर्ब रहेको छ। हाल ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, विद्युत विकास विभाग अन्तर्गत बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना कार्यालय स्थापना गरी सोही कार्यालय मार्फत आयोजना कार्यान्वयन भईरहेको छ।

१३.२ आयोजनाको उद्देश्य

- नेपालको दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न जलविद्युत विकासमा सार्वजनिक क्षेत्रको क्षमता वृद्धि गर्ने।
- तोकिएको लागतमा, निश्चित समयभित्र तोकिएको गुणस्तरको जलविद्युत आयोजना सम्पन्न गर्ने।
- जलविद्युत आयोजना निर्माणमा सार्वजनिक क्षेत्रले अनुभव। विज्ञता हासिल गरी भविष्यमा ठूला आयोजनाहरू सफलता पूर्वक निर्माण तथा सञ्चालन गर्न सक्षम बनाउनुको साथै सार्वजनिक क्षेत्रको क्षमता वृद्धि भई जलविद्युत उत्पादन, वितरण्।
- आयोजनाले सुदुरपश्चिमका सन्तुलित विकासमा मद्दत गरी एकिकृत रूपमा आर्थिक त्रियाकलाप र अन्य विकास कार्यत्रमहरूको ढोका खुल्ने।

१३.३ लक्ष्य

- २० मेगावाट क्षमताको बुढीगंगा जलविद्युत आयोजनालाई तोकिएको मापदण्ड तथा अनुमानित लागतमा सन् २०२५ भित्र सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याउने।
- बुढीगंगा देखि पहलमानपुरसम्म ८४.३ कि.मि. रहेको १३२ के.भि. क्षमताको प्रशारण लाइन निर्माण गरी आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत राष्ट्रिय प्रशारण प्रणालीमा समाहित गर्ने। साथै उक्त प्रशारण लाइनबाट त्यस क्षेत्रका निजी जलविद्युत आयोजनाहरूबाट उत्पादित विद्युत प्रशारण गर्ने।
- बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना निर्माण पश्चात सार्वजनिक क्षेत्रको आयोजना निर्माण गर्ने क्षमतामा गुणात्मक रूपमा अभिवृद्धि गर्ने।

१३.४ आयोजनाको मूख्य विवरणहरू

तालिका १३.१ आयोजनाको मूख्य विवरणहरू

S. N.	Features	Description
1	Location	Sanfe Bagar Municipality and Mellekh Rural Municipality of Achham and Budhi Ganga Municipality of Bajura, District
2	Catchment Area	1075 km^2
3	Co-ordinates	Longitude 81º13’47” to 81º17’50” East Latitude 29º 15’30” to 29º18’35” North
4	Type of Project	Peaking Run-of-River
5	Design flow	26 m^3/s

S. N.	Features	Description
6	Net Head	86.95 m
7	Dam	Conventional Concrete Gravity 86 m wide and 40 m deep with radial gates
8	Storage at FSL	1.05 MCM
9	Headrace Tunnel	5.58 km long D-shaped 4.0 m finished dia
10	Installed Capacity	20 MW (2*10 MW Francis turbines)
11	Annual Energy Generation	109.61 GWh
12	Dry Energy	76.07 GWh
13	Wet Energy	33.54 GWh
14	Transmission Line	50 km, 132 kV/double circuit Connected at Betan Substation (to be built by RPGCL)

१३.५ आयोजनाको अद्यावधिक स्थितिः

१. आयोजनाको बाँधस्थल, विद्युत गृह, क्याम्प साईट, बुढीगंगा सवस्टेशन, तथा कार्यालय भवनको लागि अछाम जिल्लामा २५० रोपनी, जलाशयको लागि बाजुरामा २० रोपनी तथा चपरतोला सवस्टेशनको लागि डोटी जिल्लामा ५० रोपनी जग्गा अधिग्रहण भइसकेको।

२. आयोजनाको लागि साईट कार्यालय भवन तथा आवास गृहहरू तथा आवश्यक क्याम्प फ्यासिलिटिजको निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको।

३. विद्युत गृह पहुँच मार्ग, बाँधस्थल पहुँच मार्ग, सर्ज ट्याङ्क पहुँच मार्ग तथा सोका लागि आवश्यक पुल निर्माणको कार्य सम्पन्न भएको।

४. विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग अध्ययन तथा डिजाइन साथै विद्युत उत्पादनको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन सम्पन्न भएको।

५. ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयबाट खरिद गुरु योजना स्वीकृत भइसकेको तथा अर्थ मन्त्रालयबाट Lot 1 को लागि श्रोत सुनिश्चितताको प्रकिया मा रहेको।

६. आयोजनाको लागि Lot 1 : Civil तथा Hydro Mechanical works तथा Lot 2 Electro-Mechanical works को लागि २ बटा छुट्टाटुटै प्याकेजमा निर्माण गर्ने गरी बहुवर्षिय ठेक्का गर्ने।

७. LOT 1 – Civil and Hydro-Mechanical Works of Budhi Ganga Hydropower Project को लागि ठेकेदार छनोट अन्तर्गत मुल्याङ्कन सम्पन्न भई निर्माण कम्पनी छनोट भई सम्झौताको लागि Letter of Intent जारि भएको।

८. Draft Contract Agreement स्वीकृतिको लागि दातृ निकायलाई पठाईसकिएको।

९. आयोजनाको निर्माण कार्यको सुपरिक्षेणका लागि Consulting Services for Owner’s Engineer परामर्श सेवा खरीद अन्तर्गत परामर्शदाता छनोट गरी सम्झौता भइसकेको।

१०. जुगाडा बुढीगंगा जलविद्युत आयोजना (15 MW) को विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग अध्ययन तथा IEE कार्य अन्तर्गत Consolidated Design Report (अन्तिम प्रतिवेदन) तथा स्वीकृत IEE सम्पन्न भइसकेको।

११. विष्फोटक पदार्थ भण्डारण तथा सुरक्षणको लागि बंकर एवम् आर्मी क्याम्पको निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको।

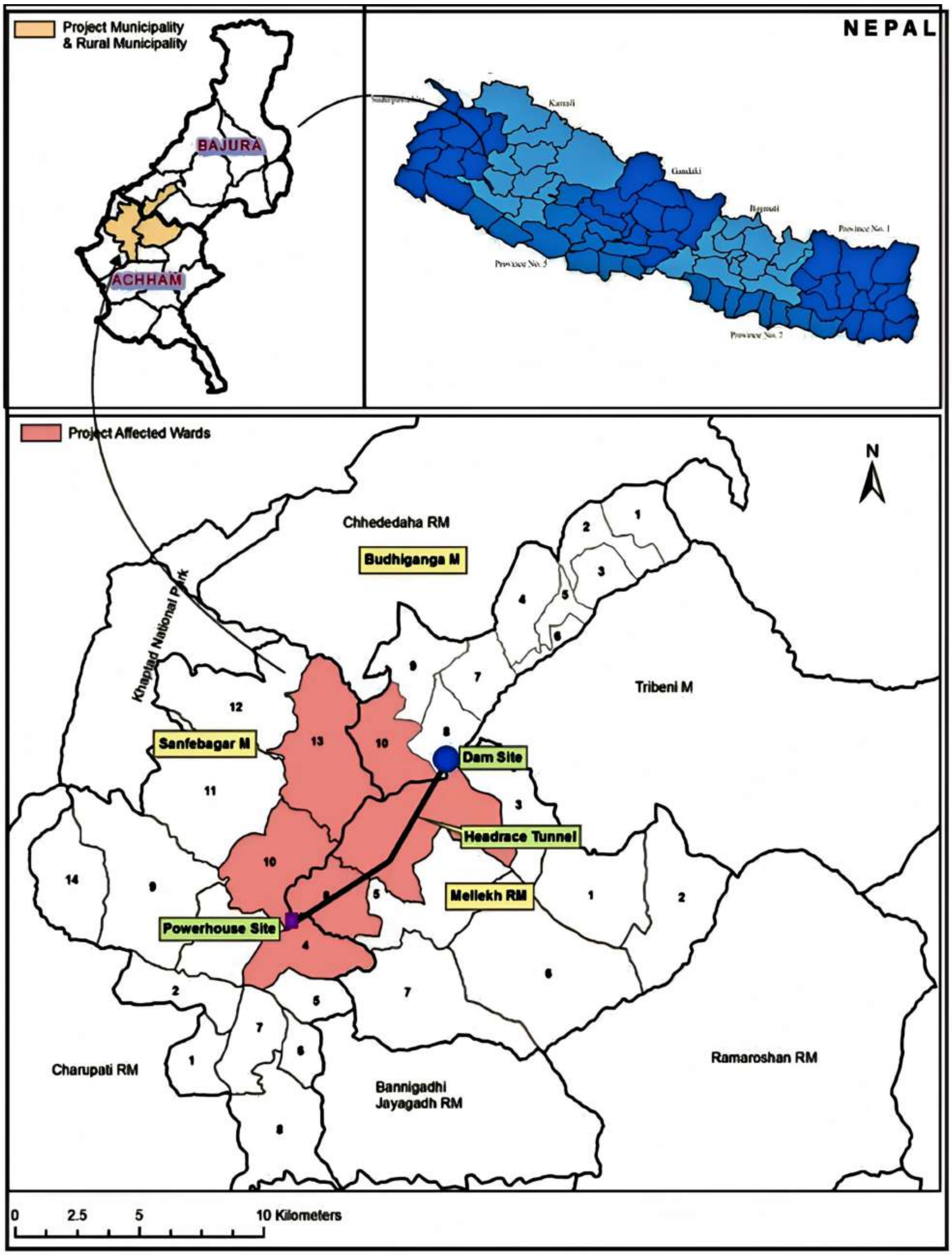
Project Municipality & Rural Municipality
BAJURA
ACHHAM
NEPAL
Project Affected Wards
N
Chhededaha RM
Budhiganga M
Khaptad National Park
Tribeni M
Sanfebagar M
Dam Site
Headrace Tunnel
Mellekh RM
Powerhouse Site
Charupati RM
Bannigadhi Jayagadh RM
Ramaroshan RM
0 2.5 5 10 Kilometers

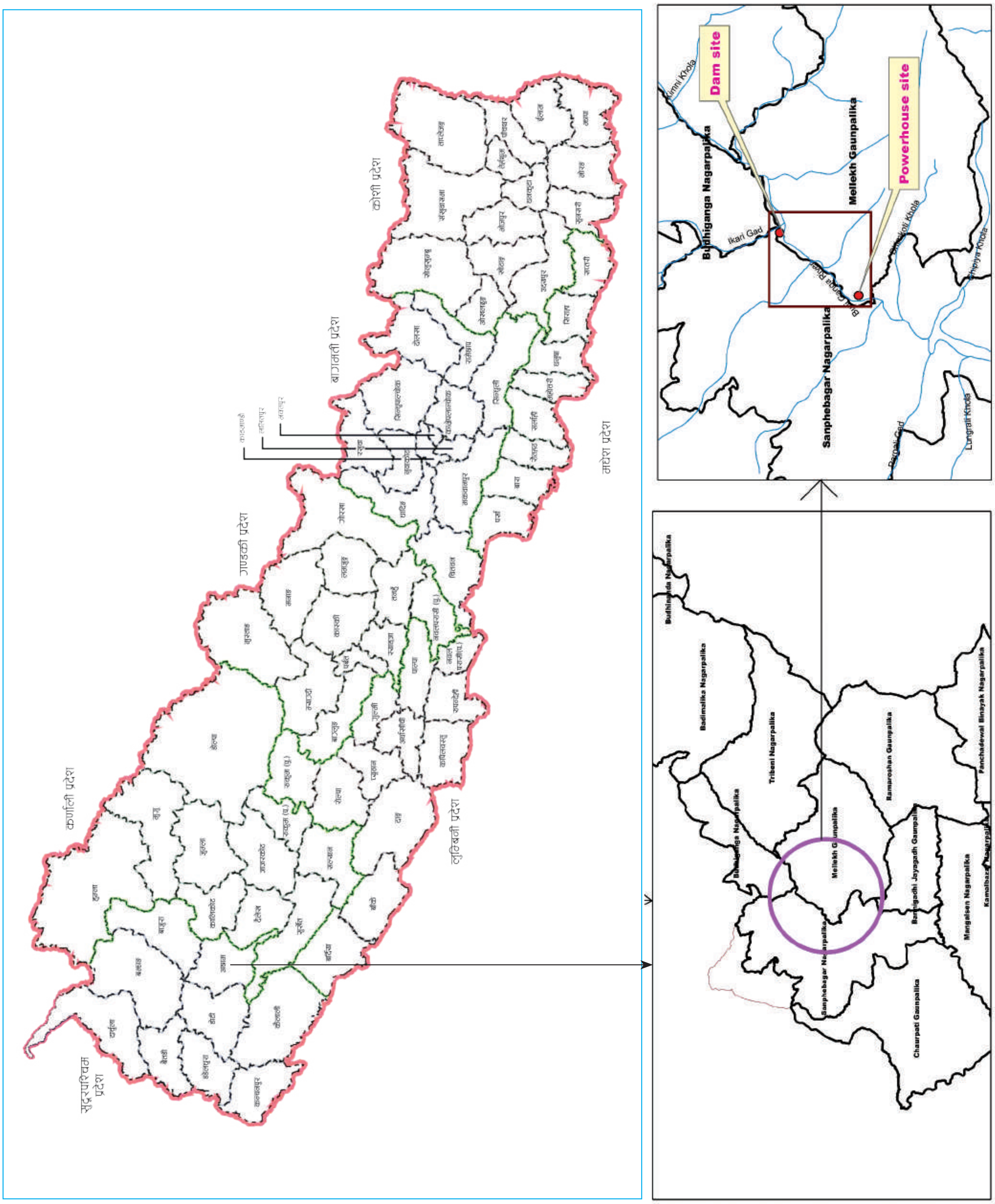

Dam site
Powerhouse site
Budhiganga Nagarpalika
Mellekh Gaunpalika
Sanphebagar Nagarpalika
Ikari Gad

१४. नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना

आयोजनाको परिचय:

नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना एक जलाशयमा आधारित जलविद्युत, सिंचाइ तथा बाढी नियन्त्रण जस्ता जलश्रोतको बहुउपयोग हुने एक बृहत बहुउद्देश्यीय आयोजना हो। यो आयोजना लुम्बिनी प्रदेशको अर्घाखाँची, प्युठान तथा कपिलबस्तु जिल्लामा अवस्थित रहेको छ। पश्चिम राप्ती नदीमा प्रस्तावित यस आयोजनाको लागि माडी र झिम्रुक नदीको दोभान भन्दा करिब २ किलोमिटर तल राप्ती नदीमा १६९ मिटर आग्लो बाँध बनाई जलाशयमा पानी संचय गरिनेछ। नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाबाट कूल २८१ मेगावाट जलविद्युत उत्पादन हुनुका साथै यस आयोजनाबाट दाङ, कपिलवस्तु र बाँके जिल्लाको ८३,८०२ हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा वर्षैभरि सिंचाइको लागि पानी उपलब्ध हुन्छ। नौमुरे आयोजनाको निर्माणले पश्चिम राप्ती नदीको तल्लो तटीय भागमा बाढीको जोखिम कम गर्नेछ। यस बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत ३ वटा जलविद्युत आयोजनाहरू प्रस्ताव गरिएको छ।

- नौमुरे जलविद्युत आयोजना,
- लामाताल जलविद्युत आयोजना र
- सुराईनाका जलविद्युत आयोजना

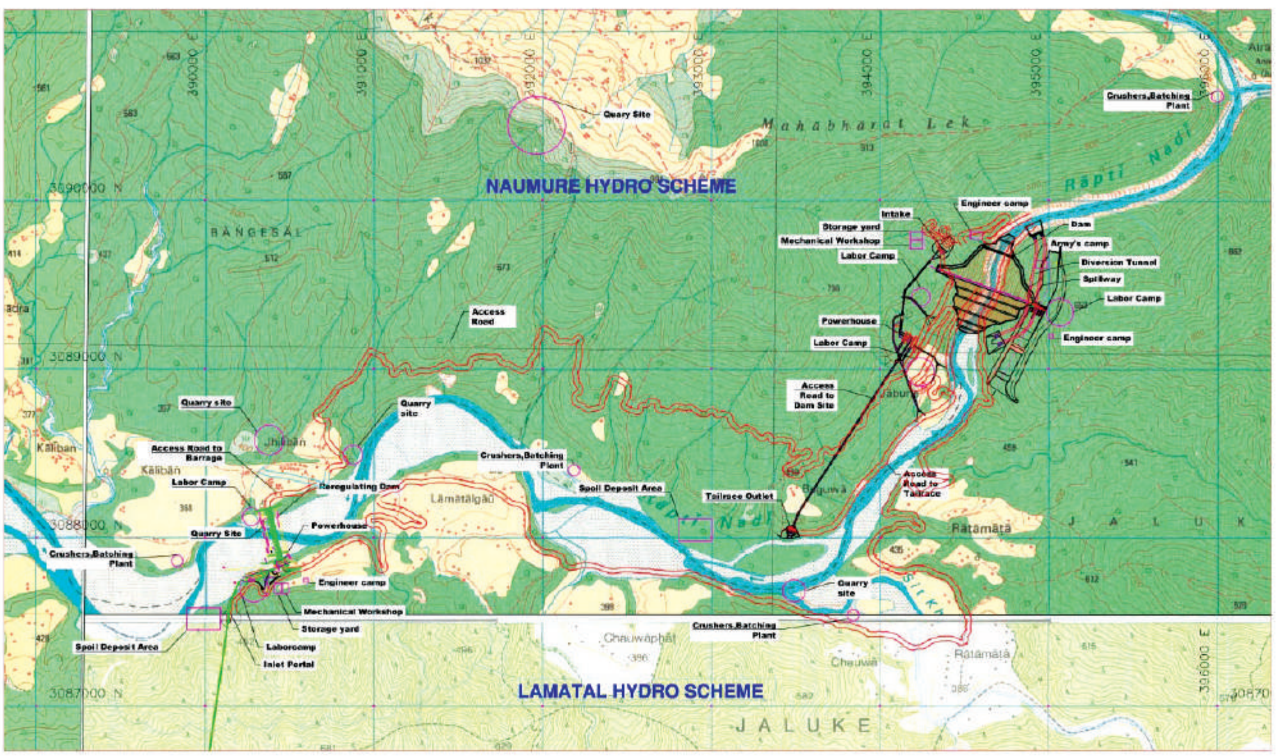

तस्विर १४.१: नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विभिन्न संरचनाहरू

तस्विर १४.२: नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाबाट हुने विभिन्न सिंचाइ आयोजनाहरू

नौमुरे जलविद्युत आयोजना प्यूठान जिल्ला तथा अर्घाखाँची जिल्लाको सिमानामा करीब १६९ मिटर अग्लो कंक्रिट फेस रक फिल्ड बाँधको निर्माण गरी भूमिगत विद्युतगृह निर्माण गरी तीन (३) वटा टर्वाइनद्वारा २१८.३४ (मे.वा.) विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखिएको छ।

नौमुरे जलविद्युत आयोजनाको विवरण :

विवरण	मूलभुत विशेषताहरू
जिल्ला	अर्घाखाँची र प्युठान
जलाधार क्षेत्र (Catchment Area)	३४१४ वर्ग कि.मि.
क्षमता (Capacity)	२१८.३४ मे.वा.
ग्रस हेड (Gross Head)	१६४ मिटर
नेट हेड (Net Head)	१६०.३ मिटर
डिजाइन डिस्चार्ज (Design Discharge)	१५४ घनमिटर प्रति सेकेन्ड
पूर्ण आपूर्ति लेभल (FSL)	५२४ मिटर समुद्री सतह बाट
न्युनतम सञ्चालन लेभल ((MOL)	४७३ मिटर समुद्री सतह बाट
जलाशय क्षेत्रफल (Reservoir Area)	१८.०३ वर्ग कि.मि.
बाँधको प्रकार (Dam Type)	Concrete Face Rockfill Dam
बाँधको उचाई (नदीको सतहबाट)	१६९ मि.
बाँधको क्रेस्ट लेभल	५३१ मिटर समुद्री सतह बाट
न्युनतम ड्रडाउन लेभल	४७३ मिटर समुद्री सतह बाट
पावर इन्टेक संख्या	२
प्रेसर साफ्टको ब्यास	६.३५ मि.
प्रेसर साफ्टको लम्बाई	५९२ मि.
विद्युतगृह	Underground Cavern Type
टर्बाइनको लेभल	३५६.४ मिटर समुद्री सतह बाट
टर्बाइन	फ्रान्सिस (३ वटा) ३०० RPM
निष्काशित पानीको लेभल	३६० मिटर समुद्री सतह बाट
बार्षिक औषत उत्पादन	८७४ गिगावाट आवर
सुख्खायाममा बार्षिक औसत उत्पादन	३२२.०१ गिगावाट आवर (३५%)
वर्षायाममा बार्षिक औसत उत्पादन	५९८.०१ गिगावाट आवर (६५%)
प्रसारण लाइनको लम्वाई	५५ कि.मि.(२२० के भी.) नयाँ लमही स्टेशनसम्म
भण्डारण क्षमता	१०६६.८५ मिलियन घनमिटर
चालु भण्डारण क्षमता	६९४.३३ मिलियन घनमिटर
डेड भण्डारण क्षमता	२५९.२९ मिलियन घनमिटर
लागत	रू. ९१,९२,२९,३७,०००
EIRR	१०.४१३ %
FIRR	९.४३ %
NPV	रू. ३,५६,४६,७२०,०००.००
Payback Period	१४.६ वर्ष
आयोजना मुनाफा/लागत रेसियो	१.२६
Specific Energy Cost	१४.६३
DSCR (avg.)	१.३

मुख्य बाँधस्थलबाट करीब ६ कि.मि. तल्लो तटमा अर्घाखाँची जिल्लाको लामाताल र प्यूठान जिल्लाको झिलिबांग सिमानामा कालीखोला नजिकै १५.५ मिटर आग्लो लामाताल रि-रेगुलेटिंग ब्यारेज निर्माण गरी जलविद्युत उत्पादन गरिने लामाताल जलविद्युत आयोजना पनि यसै बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत पर्दछ । यस आयोजनाबाट कपिलबस्तु सिंचाइ आयोजना तथा राप्ती नदीमा आश्रित भएका बिभिन्न सिंचाइ आयोजनाहरूलाई चौबिसै घण्टा नियमित रूपमा पानी प्रवाह

गरिनेछ। यस जलविद्युत आयोजना अन्तर्गत लामातालमा रहने अर्ध-भूमिगत विद्युतगृहका तीन वटा टर्वाइनहरूद्वारा ८ (मे.वा.) जलविद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको छ।

लामाताल जलविद्युत आयोजनाको विद्युत गृहबाट निस्कने ४१.६ घनमिटर प्रतिसेकेन्ड पानी करीब १८ कि.मि. सुरुङ्ग मार्फत स्थानान्तरण गरी कपिलवस्तु जिल्लाको शिवराज नगरपालिका वार्ड नं. १ मा रहने विद्युत गृहबाट ५४.७ (मे.वा.) विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको सुराईनाका जलविद्युत आयोजना पनि यसै बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत पर्दछ।

आयोजनाको मूलभुत विशेषता

नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत नौमुरे जलविद्युत अयोजना, लामाताल जलविद्युत आयोजना तथा सुराई नाका जलविद्युत आयोजना रहेका छन् तथा तिनका मूलभुत विशेषता तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

लामाताल जलविद्युत आयोजना

विवरण	मूलभुत विशेषताहरू
जिल्ला	अर्घाखाँची र प्युठान
क्षमता (Capacity)	८ मे. वा.
ग्रेस हेड (Gross Head)	७ मि.
नेट हेड (Net Head)	६.६५ मि.
डिजाइन डिस्चार्ज (Design Discharge)	१३६.२० घनमिटर प्रति सेकेन्ड
टेलरेस पानीको लेभल	३५२ मिटर समुद्री सतह बाट
फुल सप्लाई लेभल (एफ एस एल)	३५९ मिटर समुद्री सतह बाट
न्युनतम सञ्चालन लेभल (एम.ओ.एल.)	३५६ मिटर समुद्री सतह बाट
बाँधको क्रेस्ट लेभल	३६०.५ मि. (१.५ मि. फ्रीबोर्ड)
जलाशय क्षेत्रफल	१.२२ वर्ग कि.मि.
पावर इन्टेक टाइप	३ सबमर्जड बेलमाउथ टाइप इन्टेक
इन्टेक ब्यास	५.६ मि.
स्पिलवे टाइप	ओरिफिस टाइप स्पिलवे इकुइपड विथ रेडियल गेट्स एण्ड ब्रिस्ट वाल
इनर्जी डिसिपेटर	हाइड्रोलिक जम्प टाइप सेट्लिङ बेसिन
बाँधको उचाई	१५.५ मि.
विद्युत गृह	अर्ध भूमिगत बाँधको फेदमा
पेनस्टकको ब्यास	४ मि.
टर्बाइन सेन्टर लाइन	३४५ मिटर समुद्री सतह बाट
टर्बाइन	काप्लान (३ वटा) १५० RPM
टेल वाटर लेभल	३५२ मिटर समुद्री सतह बाट
कूल बार्षिक उत्पादन	४०.९५ गिगावाट आवर
बार्षिक उत्पादन (सुख्खायाम)	१५.३८ गिगावाट आवर (३७.५६%)
बार्षिक उत्पादन (वर्षायाम)	२५.५७ गिगावाट आवर (६२.४४%)
प्रसारण लाइनको लम्बाई	४.६ कि.मि. (२०० के.भी.) नौमुरे स्विचयार्ड
कूल भण्डारण	६.४६ मिलियन घनमिटर
चालु भण्डारण	३.०२ मिलियन घनमिटर
सिंचाइ सुविधा	
देउखुरी	१०,८०० हे. ३१०.९६ एम घन मिटर (बार्षिक माग)
बाँके	४२,७६६ हे. ९५९.५५ एम घन मिटर (बार्षिक माग)

विवरण	मूलभुत विशेषताहरू
कपिलवस्तु	२९,७३६ हे. ६४७.०२ एम घन मिटर (बार्षिक माग)
कूल	८३,३०२ हे. १९१७.५३ एम घन मिटर (बार्षिक माग)
लागत	रू. ५,६५,२५,९५,०००

सुराई नाका जलविद्युत आयोजना

विवरण	मूलभुत विशेषताहरू
जिल्ला	अर्घाखाँची र कपिलवस्तु
क्षमता (Capacity)	५४.७ मे.वा.
ग्रस हेड (Gross Head)	१६० मि.
नेट हेड (Net Head)	१४८.६६ मि.
हेडपोन्डमा पानीको लेभल	३५१.५ मिटर समुद्री सतह बाट
टेलरेस वाटर लेभल	१९१.५ मिटर समुद्री सतह बाट
डिजाइन डिस्चार्ज (Design Discharge)	४१.६ घनमिटर प्रतिसेकेन्ड
इन्टेक अर्फिस संख्या	४ वटा
इन्टेक अर्फिस साइज	४ मि.(चौडाई) x२.७५ मि. (उचाई)
इन्टेक पछिको Canal को संख्या	2
इन्टेक पछिको Canal को साइज	४ मि. (चौडाई) x ५ मि. (उचाई)
इन्टेक पछिको Canal को लम्बाई	२८.२३ मि.
सेटलिंग बेसिन लम्बाई	१०० मि.
बे को संख्या	२ वटा , २५ मि. चौडाई
सेटलिंग बेसिन पछिको यप्रोच क्यानलको संख्या	१ वटा
सेटलिंग बेसिन पछिको यप्रोच क्यानलको साइज	६ मि. (चौ.) x ५ मि. (उ)
क्यानलको लम्बाई	२५९.६७ मि.
टनेल भन्दा अघिको हेडपोंड	६ मि. (चौ) x ३५ मि. (ल.)
टनेल लम्बाई	१८ कि.मि.
टनेल ब्यास	५.५ मि.
सर्ज ट्यांक टाइप	ओरिफिस टाइप (४.५ मि. ब्यास ओरिफिस)
सर्ज ट्यांक ब्यास	१२ मि.
पेनस्टक ब्यास	३.८ मि.
पेनस्टक लम्बाई	११७२.६५ मि.
विद्युत गृह	अर्धभूमिगत ३६.९ मि.(ल)x१७ मि.(चौ)x३० मि. (उ)
टर्बाइन सेन्टर लाइन	१८०.५ मिटर समुद्री सतह बाट
टर्बाइन	फ्रान्सिस २ वटा ५०० आर. पी. एम
टेलरेस सुरुङ्ग	६ मि. (चौ)x २.९ मि. (उ), १:१००० स्लोप
औषत बार्षिक उत्पादन	३८१.९१ गिगावाट आवर
बार्षिक उत्पादन (सुख्खायाम)	१८३.०८ गिगावाट आवर (४७.९४ %)
बार्षिक उत्पादन (वर्षायाम)	१९८.८३ गिगावाट आवर (५२.०६ %)
प्रसारण लाइनको लम्बाई	२२ कि.मि. (२२०के.भी.) नौमुरे स्विचयार्ड
सिंचाइ सुविधा: कपिलवस्तु	२९,७३६ हे.
लागत	**रू. १८,१४,१५,०७,०००**

यस बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत सिंचाइ आयोजनाहरूतर्फ बाँके तथा दाङको देउखुरीमा रहेका ३ वटा सिंचाइ आयोजनाहरू तथा कपिलवस्तुमा प्रस्ताव गरिएका नयाँ सिंचाइ आयोजनाहरू रहेका छन्। बाँके जिल्लामा रहेको सिक्टा सिंचाइ आयोजना तथा दाङ, देउखुरीमा रहेका प्रगन्ना १,२,३ तथा बडकापथ सिंचाइ आयोजनाहरू रहेका छन्। सिक्टा सिंचाइ, दाङ देउखुरी सिंचाइ आयोजना निमित्त क्रमश: ४२,७६६ हे. , १०,८०० हे. सिंचाइ क्षेत्रहरू रहेका छन्।

कपिलवस्तु जिल्लामा प्रस्ताव गरिएको नयाँ सिंचाइ आयोजनाले करीब २९,७३६ हेक्टर जमीनमा सिंचाइ सुविधा पुर्याउने लक्ष्य राखिएको छ। यस आयोजना मार्फत पश्चिम भू-भाग तथा पूर्वी भू-भागको कपिलवस्तु जिल्लामा रहने मुख्य मुख्य नहरहरू प्रस्ताव गरिएका छन्। कपिलवस्तु जिल्लाको पश्चिम तर्फको भू-भागमा सिंचाइ गर्नका निमित्त प्रस्ताव गरिएको नहर करीब ४२ कि.मि. लामो तथा पूर्वी भेगमा प्रस्ताव गरिएको नहरको लम्बाई करीब २४ कि.मि. को हुनेछ। जसले पश्चिम तर्फ ९,४९३ हेक्टर जमीन तथा पूर्वी भेग तर्फ २०,२४३ हेक्टर जमीनलाई सिंचाइ सुविधा पुर्याउने लक्ष्य लिएको छ।

यस आयोजना निर्माण कार्यका लागि कूल २,५३५ हेक्टर जमिन आवश्यक पर्दछ। प्रस्तावित नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनामा विभिन्न संरचनागत पूर्वाधारहरू जस्तै: नौमुरे मुख्य बाँध, स्पिलवे, ईन्टेक, विद्युतगृहहरू, पहुँच सडक, पेनस्टक पाईपहरू, रि-रेगुलेटीङ ब्यारेज, डिस्यान्डर, सुरुङ लगायत अन्य संरचनाहरू रहनेछन्। यसरी उत्पादित हुने जलविद्युतलाई २२० के.भि. को डबल सर्किट प्रसारण लाइन मार्फत राष्ट्रिय ग्रीड अन्तर्गतका सव-स्टेशनहरूमा लगेर जोडिनेछ। यस आयोजनाको निर्माण कार्य सम्पन्न हुन करीब ६ वर्ष लाग्ने अनुमान गरिएको छ। प्रारम्भिक कार्यहरू जस्तै: आयोजना सम्बन्धी टेण्डर प्रक्रिया, जग्गा प्राप्ति, शिविर निर्माण तथा आवश्यक प्राथमिक पूर्वाधारहरू निर्माणको कार्य सुरुवाती वर्षहरूमा हुनेछ। यस नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाको कूल लागत ने.रु. १,०४,२५७,५२०,५४२ (भ्याट बाहेक) अनुमान गरिएको छ।

आयोजनाको लक्ष्य/ दृष्टि

लक्ष्य:

सात वर्ष भित्र अर्घाखाँची र प्युठान जिल्लाको सिमाना भई बहने पश्चिम राप्ती नदीमा १६९ मिटर अग्लो बाँध बनाई ६९ करोड घनमिटर क्षमताको जलाशयबाट २८१ मेगावाट जलविद्युत उत्पादनका गर्नुका साथै कपिलवस्तु, दाङ र बाँके जिल्लामा गरी ८३ हजार हेक्टर भन्दा बढी सिंचाइयोग्य जमिनमा वर्षैभरी सिंचाइ सुविधाको लागि दिगो तथा भरपर्दो पानीको स्रोत सुनिश्चित गर्ने।

दृष्टि :

देशमा उपलब्ध जलस्रोतको सदुपयोग गरी हरित ऊर्जा र प्रभावकारी सिंचाइ प्रणालीबाट समृद्ध नेपालको आधारशिला तयार गर्ने।

आयोजनाको सबल / दुर्बल पक्षहरू

सबल पक्षहरू:

- यो बहुउद्देश्यीय आयोजना भएकोले यस आयोजनाबाट २८१ मेगावाट जलविद्युत उत्पादन हुनुका साथै यस आयोजनाबाट दाङ, कपिलवस्तु र बाँके जिल्लाको ८३,८०२ हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा वर्षैभरि सिंचाइ उपलब्ध हुनेछ।
- यस आयोजनाको बाँधले पश्चिम राप्ती नदीको तल्लो तटियमा बाढीको जोखिम कम गर्नेछ।
- पर्यटन तथा व्यवसायिक मत्स्यपालनको अवसर सृजना हुनेछ।
- यस आयोजनाको निर्माणपूर्व र निर्माणचरण एवम् निर्माण सम्पन्न भएपश्चात आयोजनाले करिव ४,००० दक्ष, अर्ध दक्ष तथा अदक्ष जनशक्तिलाई प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा रोजगारीको अवसर प्रदान गर्नेछ।
- आयोजनाको अवधिमा यस क्षेत्रमा धेरै आर्थिक कृयाकलापहरू हुने हुनाले स्थानीय अर्थतन्त्रमा अनुकूल प्रभाव पर्ने देखिन्छ।

दुर्बल पक्षहरू:

- यस आयोजनाको कार्यान्वयनबाट विभिन्न स्थानमा रहेका घरधुरीहरूलाई आर्थिक तथा भौतिक रूपमा प्रत्यक्ष असर पर्ने देखिन्छ। जसमध्ये १४१६ घरधुरीलाई अन्यत्र स्थानान्तरण गरी बंसाईसराई गराउनु पर्ने देखिन्छ।

आयोजनाको चुनौती / अवसरहरू

चुनौती:

- आयोजनालाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा प्राथमिकिकरण गर्नुका साथै आयोजना विकासमा सकारात्मक भई कार्यन्वयन गर्नु।
- आयोजनाको लागि आवश्यक लगानी खोजी गरी वित्तीय व्यवस्थापन गर्नु।
- लगानी पूर्वका पूर्वाधार विकास कार्यको लागि आवश्यकता अनुसार बजेटको व्यवस्था गर्नु।
- आयोजनाको लागि आवश्यक स्रोतसाधन र जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु।
- अर्थ मन्त्रालयले आयोजनाको कार्य प्रकृति र आवश्यकताको आधारमा बजेट विनियोजन गर्नु।

अवसरहरू:

- यस आयोजना विकासको लागि स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरमा सकारात्मक भावना अभिवृद्धि हुँदै गएको।
- यस आयोजनाको लागि पूर्वाधार विकासको लागि क्रमिक रूपमा बजेटको व्यवस्था हुँदै गरेको।
- जलाशययुक्त बहुउद्देशीय आयोजनाको विकासको लागि नीतिगत रूपमा प्राथमिकीकरणको लागि व्यवस्था भएको।
- आयोजना विकासको लागि आवश्यक स्रोतसाधन र जनशक्ति उपलब्ध हुँदै गरेको।
- आयोजना विकासको पूर्व तयारीका कार्यहरू जस्तै: आयोजनाको कार्यालय व्यवस्थापन, जग्गा अधिग्रहण, आवश्यक पूर्वाधार विकासका कार्यहरू तथा आयोजना सम्बन्धी जानकारीमूलक कार्यक्रमहरू क्रमिक रूपमा हुँदै गरेको।

आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति:

- नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजनाको Feasibility तथा EIA Study आ.व. ०७८/०७९ को असार मसान्तमा सम्पन्न भएको छ।
- नौमुरे मुख्य जलाशय र लामाताल जलाशयको परिधि छुट्टयाउने (Boundary Demarcation) सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भएको छ।
- नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत तल उल्लेखित पहुँच मार्गको Detailed Engineering Survey, Detailed Design and DPR को अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको छ।
    - ➢ दर्भान देखि झिलिबांग पहुँच मार्ग
    - ➢ झिलिबांग देखि नौमुरे बाधस्थल पहुँच मार्ग
    - ➢ लामाताल देखि नौमुरे बाधस्थल पहुँच मार्ग
    - ➢ सुराइनाका पहुँच मार्ग
- Survey, Design and Preparation of DPR of River Training Works of West Rapti River near Lamatal Reservoir Area को अध्ययन कार्य सम्पन्न भई क्रमिक रूपमा निर्माण कार्य गर्ने गरी सुरुवात गरिएको छ।
- नेपाल सरकार (मन्त्रिपरषद्) को मिति २०७९/४/२६ मा राजपत्रंकिततर्फ र माननीय मन्त्रीस्तरको मिति २०७९/४/१२ को निर्णयानुसार राजपत्र अनंकित र श्रेणीबिहिनतर्फ गरी कूल २२ जनाको दरबन्दी स्वीकृत भएको छ। हाल स्थायीतर्फ चार जना र अस्थायीतर्फ चार जना गरी जम्मा आठ जनाको पदपूर्ति रहेको छ।
- आ. व. ०७९/०८० देखि नौमुरे बहुउद्देश्यीय आयोजना, अर्घाखाँचीको छुट्टै बजेट उपशिर्षकमा बजेटको व्यवस्था भई

कार्य सञ्चालनमा रहेको छ।

- नौमुरे मुख्य जलासय र लामाताल जलाशय रहने क्षेत्रको जग्गा अधिग्रहणको लगत तयारी तथा Catchment Area Protection Plan of Naumure Multipurpose Project सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको छ।
- शीतखोलामा प्रस्तावित पुलको डिजाइन सम्बन्धी कार्य सम्पन्न भएको भई बोलपत्र आह्वान भएकोमा स्रोत सुनिश्चितता हुन नसक्दा प्रक्रिया अगाडी बढ्न नसकेको अवस्था रहेको छ।
- नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्द्वारा मिति २०८०/०२/३० मा लामताल जलाशय क्षेत्र, Engineering Camp तथा जलविद्युत आयोजनाको संरचनाको लागि आवश्यक पर्ने करिब १३०० रोपनी जग्गा प्राप्ति गर्ने निर्णय भएअनुसार कार्यालय/क्याम्प रहने जग्गाको मुआब्जा निर्धारण भई वितरण भइरसकेको छ भने जलासय र संरचना क्षेत्रको जग्गाको मुआब्जा निर्धारण हुने क्रममा रहेको छ।
- कार्यालय तथा क्याम्पको सर्भे सम्पन्न भई डि.पि.आर. तयारी भैसकेको छ।
- दर्भान देखि झिलिबांगसम्मको सडक, झिलिबांगदेखि नौमुरे बाधस्थलसम्मको सडक स्तरोन्नती/निर्माण तथा शितखोला-रातामाटा खण्डमा ट्र्याक निर्माण/सुधारको कार्य क्रमिक रूपमा चलिरहेको छ।
- समुदाय सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत प्राप्त बजेटबाट आ.व. २०८०/८१ मा अर्घाखाँचीको खैरेनी गाउँमा लिफ्टिंग खानेपानी योजना निर्माण भएकोमा आ.व. २०८१/८२ मा प्युठानको कुंडूले वस्तीमा सिंचाइ कुलो निर्माण सम्पन्न भएको।

आयोजनाको समस्या र समाधानका उपायहरू

समस्या:

- यस आयोजनालाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा विकास गर्न नसक्नु।
- आयोजना विकासलाई ध्यानमा राखी आयोजना कार्यान्वयन योजना (Project Implementation Plan) तयार नहुनु।
- मलुकमा आर्थिक संकटसँगै बजेटको कमिको कारणले आयोजनाको लागि आवश्यकता अनुसार लगानी सुनिश्चित हुन नसक्नु।
- आयोजनाको लगानी सुनिश्चित नभएको कारणले विकास-पूर्व तयारीका पूर्वाधार विकास कार्यहरूको लागि पनि आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन हुन नसक्नु।
- आयोजनाको लागि आवश्यकता अनुसार स्रोतसाधन र जनशक्तिको व्यवस्था हुन नसक्नु।

समाधानका उपायहरू:

- आयोजनालाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा सूचिकृत गरी आयोजना विकास गर्नुपर्ने।
- आयोजना विकासलाई ध्यानमा राखी आयोजना कार्यान्वयन योजना (Project Implementation Plan) तयार गर्नुपर्ने।
- आयोजनाको लागि आवश्यक लगानी जुटाउन सरकार लगायत विभिन्न विकास साझेदार निकायहरूसँग छलफल गर्नुपर्ने।
- लगानी पूर्वका पूर्वाधार विकास कार्यको लागि आवश्यक बजेट विनियोजनका लागि ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ र अर्थ मन्त्रालयसँग छलफल गर्नुपर्ने।
- आयोजनाको लागि आवश्यक स्रोतसाधन र जनशक्तिको व्यवस्था लागि विभाग, मन्त्रालय सँग छलफल गर्नुपर्ने।
- अर्थ मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने।

१५. सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाईभर्सन आयोजना

१. **पृष्ठभूमिः**

सप्तकोशी नदी:

सप्तकोशी नदी सातवटा शाखा नदीहरू मिसिएर बनेको नेपालको एक प्रमुख नदी हो । यी शाखा नदीहरूमध्ये सुनकोशी, अरूण र तामाकोशी तीन नदीहरूको उद्गमस्थल छिमेकी राष्ट्र चीनको तिब्बत हो भने इन्द्रावती, लिखु, दूधकोशी र तमोरको उद्गमस्थल नेपाल हो । सप्तकोशी नदी छिमेकी राष्ट्र भारतको कुर्सेला भन्ने स्थानमा गंगा नदीमा गई समाहित हुन्छ ।

पूर्व अध्ययनहरूः

(क) भारत सरकारबाट भएको अध्ययन:

सन् १९४६ मा भारत सरकारबाट सप्तकोशी उच्च बाँध आयोजनाको अध्ययनका लागि स्थलगत सर्वेक्षण भएको थियो । यस सर्वेक्षण को आधारमा सन् १९८१ मा भारत सरकारद्वारा आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो । उक्त प्रतिवेदनमा सप्तकोशी उच्च बाँधबाट नेपाल र भारत दुवै देशलाई सिंचाइ, विद्युत उत्पादन र बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाईदाहरूको बारेमा उल्लेख छ ।

(ख) नेपाल सरकारका लागि जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग संस्था (JICA) बाट भएको अध्ययन:

सन् १९८५ मा जाईकाको सहयोगमा नेपालले कोशी नदी वेसिनको जलश्रोत विकास सम्बन्धी गुरुयोजना तयार गर्दा यस योजनाको साथै सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनालाई पनि प्राथमिकता दिई विकास गर्न सिफारिस गरिएको थियो । उक्त गुरुयोजनाको प्रतिवेदन अनुसार डाइभर्सन आयोजनाबाट विद्युत उत्पादनका साथै कमला नदीको दुवै किनारमा रहेका भूभागमा समेत सिंचाइ सुविधा पुग्ने र कमला नदीको तल्लो तटमा बाढी नियन्त्रण हुने समेत उल्लेख गरिएको छ ।

वर्तमान अध्ययन कार्यको लागि संस्थागत व्यवस्था:

सन् १९९१ मा नेपालका तत्कालिन सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको भारत भ्रमणको अवसरमा यस आयोजनाको प्राविधिक विवरणहरूलाई अन्तिम स्वरुप दिन आवश्यक भएकोले संयुक्त रूपमा स्थलगत सर्वेक्षण गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न सहमती भए अनुरुप आयोजनाको स्थलगत सर्वेक्षण कार्यको कार्यविधि तथा आयोजनाबाट प्राप्त हुने विभिन्न लाभहरूको मूल्याङ्कन गर्ने सिद्धान्तहरू तयार गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न नेपाल-भारत संयुक्त विशेषज्ञ टोली गठन भएको थियो । उक्त टोलीको काठमाडौँमा बसेका प्रथम बैठक सन् १९९२ मा दुवै देशका विद्युत, सिंचाइ तथा बाढी नियन्त्रणका आवश्यकताहरू पूर्ति गर्ने हिसाबले आयोजनाको सम्पूर्ण पक्षहरूको अध्ययन/सर्वेक्षण गर्ने सहमति भएको थियो ।

तत्पश्चात उक्त टोलीको विभिन्न समयमा बसेको बैठकहरूमा सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजनाबाट मात्रै कोशी नदी पश्चिमदेखि पर्सा जिल्लासम्म अवस्थित सम्पूर्ण सिंचाइयोग्य भूभागमा भरपर्दो सिंचाइ गर्न नसकिने अवस्था भएकोले उक्त भूभागमा सिंचाइ सुविधा पु-याउनका लागि सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनाको पनि साथ साथै अध्ययन गर्ने र यी दुवै आयोजनाहरूबाट प्राप्त हुने सिंचाइ, विद्युत तथा बाढी नियन्त्रणका लाभहरूको यथोचित मूल्याङ्कन गर्ने र सप्तकोशी आयोजनाको निर्माण पश्चात नियन्त्रित पानीबाट हुनसक्ने जलपरिवहनको समेत अध्ययन गर्ने सहमती भए अनुसार नेपाली पक्षबाट तयार गरेको प्रारम्भिक प्रतिवेदन (Inception Report) लाई संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको चौथो बैठक (अक्टोवर,२००१) मा अन्तिम स्वरुप दिईएको थियो ।

उक्त प्रतिवेदन अनुसार स्थलगत कार्यहरू सञ्चालन गर्न नेपाल तथा भारत सरकारबीच सन् २००४ जुन २१ मा पत्रहरू (Letter of Exchange) आदान प्रदान भई कार्यहरू अगाडि बढाउन भारत सरकारको अनुदान सहयोगमा नेपाल-भारत संयुक्त आयोजना कार्यालय सप्तकोशी-सुनकोशी अन्वेषण (JPO-SKSKI) को स्थापना सन् २००४ अगस्ट १६ मा नेपालको विराटनगरमा भएको छ । दुवै देशका प्राविधिकहरू सम्मिलित उक्त कार्यालय अन्तर्गत डिभिजन कार्यालयहरू धरान र जनकपुरमा स्थापना गरी तीस (३०) महिना भित्र अध्ययन कार्य सम्पन्न गरिने लक्ष्य राखिएको थियो । विभिन्न असहज परिस्थितिले गर्दा समयमा कार्य सम्पन्न गर्न नसकेकोले पटक-पटक गरी आयोजनाको समयावधि संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठकमा सहमति भए अनुरुप सन् २०२६ मार्च ३१ सम्म कायम रहेको छ ।

२. **वर्तमान अध्ययनका उद्देश्यहरू:**

- आयोजनाहरूसँग सम्बन्धित सबै पक्षलाई मध्यनजर गरी आयोजनाहरूको सामाजिक, वातावरणीय, प्राविधिक र आर्थिक दृष्टिकोणबाट सम्भाव्य भए /नभएको एकिन गरिनेछ ।
- सिंचाइ, विद्युत उत्पादन, जलपरिवहन र बाढी नियन्त्रण कार्यहरूबाट दुवै देशलाई प्राप्त हुने लाभहरूको आंकलन गरिनेछ ।
- आयोजनाहरूको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लागत अनुमान तयार गरिनेछ ।

३. **वर्तमान अध्ययनका कार्यक्षेत्र:**

वर्तमान अध्ययन कार्य अन्तर्गत सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देश्यीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डि.पी.आर.) तयार गर्नका लागि मुख्य रूपमा तपसिलका अध्ययन सर्वेक्षण कार्यहरू गरिनेछ:-

- सप्तकोशी, सुनकोशी र कमला नदीहरूमा उपयुक्त बाँध स्थलहरूको पहिचान गरी ती स्थलहरूमा सर्वेक्षण तथा अन्वेषण कार्यहरू गर्ने ।
- सिंचाइ कार्यको लागि सप्तकोशी र कमला नदीहरूमा व्यारेजको लागि उपयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी ती स्थलहरूमा सर्वेक्षण तथा अन्वेषण कार्यहरू गर्ने ।
- आयोजनाहरूको विभिन्न संरचना रहने स्थानहरूको स्थलरूप नापी नक्सा तयार गर्ने ।
- भूकम्पबाट पर्न सक्ने जोखिमको लेखाजोखा गर्ने र भूकम्पीय प्रतिरोधात्मक क्षमता भएका संरचनाहरू निर्माणको लागि आवश्यक अध्ययन गर्ने ।
- नेपाल तथा भारतमा यी आयोजनाहरूबाट हुन सक्ने सिंचाइ क्षेत्रको पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूको अध्ययन गर्ने ।
- आयोजनाहरूले पार्न सक्ने वातावरणीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्ने र वातावरणीय प्रभाव व्यवस्थापनको योजना तयार गर्ने ।
- आयोजनाहरूको सामाजिक तथा आर्थिक पक्षहरूको अध्ययन गरी आयोजनाहरूले असर पार्ने क्षेत्रका जनताको लागि पुनर्वास तथा पुनर्स्थापनाको योजना तयार गर्ने ।
- सप्तकोशी नदीबाट भारतको कुर्सेलासम्म जोड्ने जलमार्ग सम्बन्धी अध्ययन गर्ने ।
- आयोजनाहरूबाट हुने अन्य फाईदाहरूको आंकलन गर्ने ।
- आयोजनाहरूको आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण गरी लागत तथा लाभको लेखाजोखा (Cost Benefit Analysis) तयार गर्ने ।

४. आयोजनाका प्राविधिक विवरणहरू:

१) सप्तकोशी बहुउद्देशीय आयोजना

संयुक्त जलस्रोत समिति (जे.सि. डब्लु.आर.) को नवौँ बैठकको निर्देशन बमोजिम आयोजनाबाट तयार गरिएको परिमार्जित प्राविधिक विवरण (Revised Technical Parameters) सम्बन्धी अध्ययनको प्रतिवेदन माथि नेपाल-भारत संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठक (मिति २०८० आश्विन २२-२४) मा विस्तृत छलफल भई आयोजनाको मुख्य-मुख्य परिमार्जित प्राविधिक विवरणहरू निम्नअनुसार कायम गरिएका छन्:-

१)	**बाँध**	
	स्थल	बराहक्षेत्र मन्दिरबाट १.६ कि.मि. उत्तर तर्फ सप्तकोशी नदीमा
ख)	किसिम	कंक्रिट/रकफिल
ग)	उचाई	२३२ मिटर (भुइँमुनिको चट्टान सतहबाट) २०३.५ मि. (नदीको पिँध सतहबाट)
२)	**जलाशय**	
क)	पानीको अधिकतम सतह (Maximum Water Level)	३०४.८० मिटर (समुद्री सतहबाट)
ख)	पानी जम्मा रहने सतह (Full Reservoir Level)	२९९ मिटर (समुद्री सतहबाट)
ग)	जलाशयको कुल (Gross) सञ्चित क्षमता	७.७७२ अर्ब घनमिटर
घ)	प्रयोगमा ल्याइने पानीको परिमाण (Live Storage)	३.९२२ अर्ब घनमिटर
ङ)	प्रयोगमा नल्याइने पानीको परिमाण (Dead Storage)	३.८५० अर्ब घनमिटर
च)	डुबान क्षेत्र	१२५.५३ वर्ग किलोमिटर पानी जम्मा रहने सतहमा (At FRL) १४८.२० वर्ग किलोमिटर पानीको अधिकतम सतहमा (At MWL)
३)	विद्युत क्षमता	
क)	जडान क्षमता	२२५० मेगावाट (बाँध विद्युतगृहबाट)
ख)	वार्षिक ऊर्जा उत्पादन	१०.०९३ अर्व युनिट (बाँध विद्युतगृहबाट)
४)	सिंचाइ	
क)	खुद सिञ्चित क्षेत्रफल	३.४१४ लाख हेक्टर (नेपाल) र ३.८३७ लाख हेक्टर (भारत)

सप्तकोशी आयोजनाको डुबान क्षेत्र:

प्रस्तावित सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजनाको बाँध स्थल धनकुटाको साँगुरिगढी गाउँपालिका र उदयपुरको बेलका नगरपालिकामा पर्दछ। हाल सम्मको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार समुन्द्री सतह बाट ३०४.८ मिटर सम्म पानीको अधिकतम सतह रहने गरी अग्लो बाँध निर्माण गर्दा १४८.२० वर्ग किमी क्षेत्र डुबान भइ कोशी प्रदेशका निम्नानुसारका जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूका आंशिक भूभाग डुबान हुन सक्ने देखिएको छ। नापी विभागको भू-उपयोग बर्गिकरण तथ्यांक अनुसार डुबान हुनसक्ने सम्भावित क्षेत्र मध्येमा जङ्गल क्षेत्र ५९.६० व.कि.मि., कृषि जमिन ५७.९० व.कि.मि, जल क्षेत्र १५.१० व.कि.मि, चरण क्षेत्र १०.५ व.कि.मि, बगर क्षेत्र १०.४६ व.कि.मि, र अन्य बन क्षेत्र ३.८ व.कि.मि, डुबान हुनसक्ने आँकलन गरिएको छ।

क्र.स.	जिल्ला	गाउँ/नगर पालिका-वार्डहरू
१	भोजपूर	आमचोक-७,८,९,१०अरुण-१,४,५,६,७,हतुवागढी-१,४,५,६,७,८,९,पौवाडुंग्मा-५,६सदानन्द-५,६,७,११,१२
२	धनकुटा	चौबिसे - ५, छथर जोरपाटी-३,४ धनकुटा-८,९ खाल्सा छिन्तांग शाहिद्भूमि १,२,३,४,५,६,७ महालक्ष्मी-४,५,६ पाख्रिबास ५,६,८,१० साँगुरिगढी १,२,३,७,८,९,१०
३	खोटाङ	बाह पोखरी-१,२,४,५ दिप्रुंग-४ हलेसी तुवाचुंग-२,३,५,८,११ जन्तेढुंगा-१,२ खोटेहांग-९
४	संखुवासभा	चैनपुर-१०,११ धर्मदेवी-७,८ खाँदबारी-२,८,९ पन्चखापन-४
५	उदयपुर	बेलका ५,६,७चौदण्डीगढी-१,८ रौतामाई-३,५ ताप्ली-१,४,५ त्रियुगा-१४,१५ कटारी १०, लिम्चुङबुङ-१,२,४,५

तालिका: प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार आंशिक भूभाग डुबान हुन सक्ने जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूको बिबरण

तस्बिर १५ .१ सप्तकोशी नदीबाट हुने प्रस्तावित डुबान क्षेत्र

१) **सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजना:**

नेपाल सरकारका लागि जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (JICA) ले सन् १९८५ मा तयार गरेको कोशी बेसिनको जलश्रोत विकास सम्बन्धी गुरूयोजनाको प्रतिवेदनमा आधारित मुख्य प्राविधिक विवरणहरू निम्नानुसार रहेका छन्:-

सुनकोशी डाईभर्सन आयोजना			
क)	बाँधस्थल	:	उदयपुर जिल्लाको साविक सोरूङ्ग छाबिसे गा.वि.स. र खोटाङ्ग जिल्लाको साविक डिकुवा गा.वि.स.
ख)	बाँधको उचाइ	:	४८.९ मि. अग्लो (नदीको पींधमुनिको चट्टानको सतहबाट)
२)	सुनकोशी नदीको पानी कमला नदीमा खसाल्नको लागि डाइभर्सन सुरूङ्गको लम्बाइ	:	२१ कि.मि.
क)	बिद्युतगृहको स्थान र जडान क्षमता	:	उदयपुर जिल्लाको खाडिखोपमा र ६१.४ मेगावाट
कमला बाँध			
क)	बाँधस्थल	:	उदयपुर जिल्लाको साविक त्रिवेणी गा.वि.स. र धनुषा जिल्लाको साविक तल्लो गोदार गा.वि.स.
ख)	बाँधको उचाइ	:	५१ मिटर (नदीको पींधमुनिको चट्टानको सतहबाट)
ग)	जलाशयमा पानीको अधिकतम सतह	:	१७८ मिटर समुद्र सतहबाट
घ)	जलाशयको कुल (Gross) सञ्चित क्षमता	:	४९.३ करोड घनमिटर
ङ)	जलाशय क्षेत्र	:	४४ वर्ग कि.मि.
३)	बिद्युतगृहको जडान क्षमता		३२ मेगावाट
४)	उत्तरायणी ब्यारेज स्थल	:	कमला बाँधस्थलबाट ७ कि.मि. नदीको तल्लो तटीय क्षेत्रमा
क)	खुद सिंचित क्षेत्रफल	:	१,७५,१०० हेक्टर (नेपालतर्फ)

माथि उल्लेखित प्राविधिक विवरणहरू हालसम्म भएका अध्ययनहरूमा आधारित छन् र आयोजनासँग सम्बन्धित परिष्कृत विवरणहरू विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (Detail Project Report) बाट एकिन हुनेछ।

५) आयोजनाको हालसम्मको अध्ययनको अवस्था

सम्पन्न भएका कार्यहरू (Completed Works)	अध्ययन हुन बाँकी रहेका कार्यहरू (Pending Works/Works to be Completed)	लगातार चालू रहेका कार्यहरू (Continuous Works)
१. टोपोग्राफिक सर्भे २. निर्माण सामग्री अध्ययन ३. कम्युनिकेशन सम्बन्धी अध्ययन ४. सिंचाइ सम्बन्धी अध्ययन ५. जलपरिवहन मार्ग सम्बन्धी अध्ययन ६. भौगर्भिक अध्ययन (सप्तकोशीमा १९५०.५० मिटर ड्रिलिङ्, सुनकोशीमा ७३१ मिटर ड्रिलिङ् र कमलामा ८१८ मिटर ड्रिलिङ्)	१. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सहितको पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी अध्ययन २. जलविद्युत सम्बन्धी अध्ययन ३. बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदा सम्बन्धी अध्ययन ४. हिमताल फुटदा हुने अकस्मात बाढी सम्बन्धी अध्ययन (GLOF Study) ५. भौगर्भिक अध्ययन (सप्तकोशीमा जम्मा २३३६.५० मिटरको १६ वटा स्थानमा ड्रिलिङ् र ६०० मिटरको १ स्थानमा ड्रिफ्टिङ, सुनकोशी तथा कमलामा जम्मा ११८३ मिटरको १२ स्थानमा ड्रिलिङ् र जम्मा १७० मिटरको ४ स्थानमा ड्रिफ्टिङ)	१. जल तथा मौसम सम्बन्धी अध्ययन २. भूकम्पीय सम्बन्धी अध्ययन

१. आयोजना अध्ययनमा देखिएका मुख्य-मुख्य समस्याहरू:

- अध्ययन कार्य शुरू भएदेखि नै स्थानीयस्तरमा विरोध हुँदै आएको। विभिन्न सँगठित समूह र सरोकारवाला समूहहरूको विभिन्न माग, दबाब, विरोध र तोडफोड जस्ता क्रियाकलापबाट असुरक्षाको वातावरण श्रृजना भई स्थलगत अन्वेषण कार्य पटक-पटक स्थगित गर्नु परेको।
- आयोजनाको सम्बन्धमा राजनीतिक दलहरूको आयोजना प्रतिको दृष्टिकोणमा एकरुपता नदेखिएको। फरक फरक परिस्थितिमा एकै दलको दृष्टिकोण पनि फरक हुने देखिएको।
- सप्तकोशी बाँधबाट विस्थापित हुन सक्ने स्थानिय वासिन्दाहरूले फिल्ड सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न हुनुभन्दा पूर्व नै क्षतिपूर्ति एवम् पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना जस्ता विषयमा लिखित रूपमा सम्वोधन हुनुपर्ने माग उठान गर्दे आएका।

२. आगामी कार्ययोजना:

संयुक्त जलस्रोत समिति (जे.सि. डब्लु.आर.) को नवौँ बैठकको निर्देशन अनुसार नेपाल-भारत संयुक्त विज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठकवाट मुख्यतः आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदनलाई अन्तिम स्वरूप प्रदान गर्न भौगर्भिक अध्ययन, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङकन र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना अध्ययन, बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदा सम्बन्धी अध्ययन जस्ता महत्वपूर्ण बाँकी अध्ययन कार्यहरूलाई प्राथमिकिकरण गरी हालै थप भएको समय अवधि अनुसार ३० महिना (२०२६ मार्च ३१) भित्र सम्पन्न गर्ने कार्ययोजना बनाइएको छ। यसका साथै प्रस्तावित सिसौली ब्यारेज प्राविधिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त स्थानमा नरहेकोले सिंचाइ विभागको समेत सहमतिमा चतरा आसपासको क्षेत्रमा ब्यारेजको लागि उपयुक्त स्थान छनौट गरी सिंचाइ सम्बन्धी अध्ययन गरिनेछ।

१६. लेख तथा रचनाहरू

Hydropower Licensing in Nepal: Challenges and the Way Forward

Dr. Madhusudhan Adhikari
Member, Electricity Regulatory Commission

1. Introduction

Nepal is uniquely positioned geographically, with its long northern border with Tibet, China, and is high range of snow-capped mountains that house eight of the ten highest peaks. The abundant water resources, which originate from the Himalayas and flow through thousands of rivers and rivulets. The country's theoretical hydropower potential is estimated at around 83,000 megawatts (MW) (many latest discussions and a few papers even indicate this to double), of which approximately 42,000 MW is considered technically and economically feasible. Despite this promising scenario, Nepal has harnessed only a small fraction of this vast potential, around 3,500MW only.

The reasons behind this limited development are multifaceted, including bureaucratic procedural complexities, institutional inefficiencies, inadequate infrastructure, low domestic financing capacity. Hydropower licensing is central to the development process, as it serves as the legal and procedural gateway for private and public developers to study, design, construct, and operate hydropower projects. In Nepal, the licensing system is primarily administered by the Department of Electricity Development (DoED), operating under the Ministry of Energy, Water Resources, and Irrigation (MoEWRI). Additionally, other agencies such as the Nepal Electricity Authority (NEA), the Electricity Regulatory Commission (ERC), and the Ministry of Forests and Environment (MoFE) play critical roles in the licensing and approval process.

This article explores the licensing process for hydropower projects in Nepal, analyses the status and effectiveness of current licenses, examines implementation issues and regulatory challenges, and outlines strategic reforms necessary for improving the hydropower licensing landscape in the country.

2. Hydropower Licensing Process in Nepal

The hydropower licensing process in Nepal is designed to regulate all phases of project development from early investigation to final operation. A developer must obtain various licenses depending on the nature and stage of the project. These include the survey license, generation license, and in some cases, transmission and distribution licenses.

2.1 Survey License

The survey license, which may be categorized as preliminary, is the first formal approval required to start the hydropower development process. It authorizes the developer to undertake essential feasibility studies, hydrological measurements, environmental assessments, and technical investigations. This license is typically issued for 2 years and can be extended for an additional 3 years if the developer provides a valid rationale for the extension.

2.2 Generation License

Upon successful completion of survey studies and approval of key documents, including the related environmental studies and interconnection agreement, a generation license is issued. This license permits the developer to construct and operate the hydropower project. DoED is currently following the provision of the Hydropower Development Policy, 2058 (2001) in granting the license, and it is generally valid for 35 years for run of the river (RoR) projects and up to 40 years for storage projects. But as per the provision of the Electricity Act 2049 (1992), the generation, transmission, and distribution license can be issued for up to 50 years. These two provisions on the legal frameworks raise concerns about what is the logical period for a license. The licensee is also required to achieve financial closure, registration in Department of Industry and commence construction within a stipulated period, failing which the license may be subject to cancellation.

2.3 Transmission and Distribution Licenses

In addition to generation license, developers who plan to build dedicated transmission lines or distribute electricity directly to end users must also obtain separate transmission and distribution license. This is particularly relevant for Independent Power Producers (IPPs) who intend to develop integrated systems.

3. Key Regulatory Bodies Involved

Several institutions are responsible for overseeing and regulating the licensing process. These include:

- **Department of Electricity Development (DoED):** Primary authority for issuing survey, generation, transmission, and/or distribution licenses.
- **Nepal Electricity Authority (NEA):** Responsible for grid integration and PPA negotiation.
- **Electricity Regulatory Commission (ERC):** Ensures regulatory compliance and tariff and power purchase agreement (PPA) approval.
- **Ministry of Forests and Environment:** Reviews and approves environmental and forest clearance documents.
- **MoEWRI:** Provides overall policy oversight and inter-ministerial coordination. Licensing for projects above 100 MW and for storage projects.

4. Number and Status of Licenses Issued

As of mid-2025, official data from DoED and other concerned agencies show the following status[1]:

- **Survey Licenses Issued:** More than 1,000 survey licenses have been granted, representing a combined theoretical generation capacity exceeding 50,000 MW.
- **Generation Licenses Issued:** Over 400 generation licenses have been issued to various public and private developers, totalling around 16,000 MW of proposed capacity.
- **Projects Under Operation:** Approximately 150 hydropower projects are currently operational, contributing over 3,500 MW to the national grid.
- **Projects Under Construction:** Projects totalling approximately 6,000 MW are in various stages of construction.
- **Stalled or Dormant Projects:** Over 100 projects have failed to progress, often due to unresolved financial, legal, or environmental issues.

While the number of licenses issued may seem impressive, the actual conversion rate from license issuance to project completion remains relatively low. This highlights underlying structural issues that require urgent reform.

5. Implementation Issues and Challenges

Despite a high volume of licensed projects, hydropower implementation in Nepal continues to face significant obstacles. These challenges affect project timelines, cost structures, and long-term viability.

5.1 Land Acquisition and Local Disputes

Land acquisition remains one of the most time-consuming phases of project implementation. Many projects face delays due to disputes over compensation, lack of proper cadastral records, and opposition from local communities. Political interference and fragmented land ownership further complicate the process. Any commercial, industrial, or infrastructure project developer in Nepal, including those in the hydropower sector often perceives land ownership rights as granting individuals absolute power, to the extent that not even the government can act against their will, regardless of the project's national importance. This perception has become a significant cause of delays and cost overruns, posing a serious obstacle to doing business in Nepal.

5.2 Environmental and Forest Clearances

Environmental Impact Assessments (EIA) and forest clearance processes, are often subject to bureaucratic delays and overlapping jurisdictional mandates. Coordination between the Ministry of Forests and Environment and provincial or local bodies is often weak, creating procedural backlogs. In the eyes of the hydropower developer, the forest and environmental protection laws are overprotective and one of the main hindrances to the construction delay of a hydropower project.

1 The statics are dynamic meaning keep changing in real time, the numbers given are indicative only.

5.3 Financial Closure Delays

Securing financial closure has been a persistent challenge, especially for medium- and large-scale projects. Many developers fail to meet financing deadlines due to the absence of bankable PPAs, high perceived investment risks, and a lack of sovereign guarantees. Moreover, limited participation of international financial institutions hinders access to low-cost capital. Security Board of Nepal (SEBON) ensures regulatory compliance with public issues of shares. In the eyes of the developers, conservative and unstable policies for initial public offering (IPO), further issues, and issues of rights shares have shaken the whole financing sector of hydropower now and then. Similarly, Nepal Rastra Bank (NRB), the banking sector regulator, should also bring the monetary policy and other directives to allow and facilitate cheaper lending by banks and financial institutions to the hydropower projects.

These regulators have their own operating procedures, built-in bureaucracies, which are the main causes of delay in the approval of required authorisation and clearance.

5.4 Institutional and Procedural Bottlenecks

The licensing and approval process involves multiple government agencies, each with its own mandate, timeline, and approval criteria. The absence of a unified regulatory interface means developers must navigate redundant and often conflicting processes, leading to delays and increased transaction costs.

5.5 Grid Connection and Transmission Constraints

Even when projects are successfully constructed, many face bottlenecks in power evacuation. Transmission infrastructure has not kept pace with generation growth, resulting in stranded generation capacity. NEA's transmission planning is reactive rather than proactive, undermining project bankability. There is a dire need to bring open-access facility and private sector investment in the construction and operation of the transmission lines, which are becoming a bottleneck to increasing domestic consumption and cross-border electricity trade.

5.6 Market Risks and PPA Uncertainty

Uncertainty over tariffs, delays in PPA negotiation, and a lack of clarity on long-term market access, especially for export-oriented projects, pose significant risks to developers. Regulatory ambiguity and pricing inconsistencies further deter investment. To bring private sector investment and efficiency to domestic and cross-border electricity trade, the legal framework for issuing power trade licenses should be provisioned without delay to interested private companies, thereby minimizing energy spill during the wet season.

6. Challenges in the Licensing Regime

The licensing regime itself is not without flaws. A few systemic challenges are worth highlighting:

1.1 License Hoarding and speculations: A considerable number of developers obtain licenses not for project development, but for speculative purposes, blocking valuable hydropower sites without implementation intent. As a result of all this, primarily, people do not acquire a license to develop a project by themselves; they intend to make a hefty profit without much risk through license trading in the speculative market. This is the main reason why the signing of PPA always becomes the talk of the town.

1.2 Lack of Performance Monitoring: There is insufficient tracking of licensed projects due to limited manpower and other resources causing relief from penalization to non-compliant developers.

1.3 Political Influence: Project selection, licensing approval, and land negotiations are often subject to undue political interference, weakening transparency and fairness.

1.4 Frequent Policy Shifts: Constant policy changes related to licensing fees, royalties, PPA rates/policies like 'take or pay', 'take and pay', or export tariffs create uncertainty and reduce investor confidence.

7. Recommendations and Way Forward

To unlock Nepal's hydropower potential and address the aforementioned challenges, a strategic overhaul of the licensing regime is essential. The following policy and institutional reforms are proposed:

7.1 Introduce Competitive Bidding

The government should transition from a first-come, first-served model to a competitive bidding system, particularly for medium and large-scale hydropower projects. This would enhance transparency, reduce speculative hoarding, and ensure that technically and

financially capable developers are selected. Though this provision should have been started way back, it faces main opposition from those who are getting undue benefits from the loophole. At least the new Electricity Act, in making, has introduced that, but it seems it is very hard to retain it till it gets approved, as it is seen a group deliberately trying to eliminate it.

7.2. Enforce Milestones and Revoke Inactive Licenses

Strict monitoring and enforcement of project milestones should be institutionalized. Licenses for projects that fail to progress within stipulated timelines should be revoked and re-tendered to capable developers. Though there is a legal provision to revoke or cancel a license if agreed-upon milestones are not achieved by the licensee, this provision is not fairly exercised by DoED. It is argued that the investment made to carry out the required studies and to pay fees to get the license is at risk, so the licensees are always under pressure to comply with DoED requirements by hook or crook and get a PPA signed from NEA. As a result of all these, there is always pressure for NEA to open PPA, if delayed or talks about 'take and pay' every time this opens fire between IIPs and NEA (government), as it recently happened in the budget speech of 2082/83.

7.3. Establish a Single-Window Clearance System

To the extent possible, a centralized clearance mechanism should be created to coordinate approvals related to land acquisition, environmental clearance, grid connection, and financial closure. This would significantly reduce procedural delays. This has been talked about ever since, but it seems not possible given the legal and constitutional mandate of the different ministries. At least the agencies under the Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation (MoEWRI) can have all the related facilities through a single window.

7.4. Encourage Public-Private Partnerships and VGF

Large and storage-based projects, which have high capital requirements, should be promoted under PPP models. The use of Viability Gap Financing (VGF) can attract private investment by reducing project-specific risks. It is necessary to work for innovative PPA rates for the storage project with better incentives to develop a certain critical capacity, e.g, 2000MW, to attract private sector or foreign direct investment (FDI) in storage project development to strengthen the dry season energy security.

7.5. Strengthen Federal-Provincial-Local Coordination

The roles and responsibilities of federal, provincial, and local governments should be clearly defined. Mechanisms for benefit-sharing and grievance redressal must be institutionalized to foster local support.

7.6. Upgrade Transmission Infrastructure

Transmission planning must be proactive and aligned with the generation pipeline. There is a critical need to bring an open-access facility to attract private sector investment in the transmission lines, which are becoming a bottleneck to increasing domestic consumption on itself to reach domestic consumption of 13,500 and cross-border electricity trade of 15,000 MW as envisaged in Urja Marga Chitra 2081. Investment should be prioritized and incentivized to develop and adopt flexible solutions such as pump storage, battery storage, hydrogen fuel, and energy banking.

8. Conclusion

Hydropower represents a cornerstone of Nepal's economic and environmental future. While the country has made great strides in developing its hydropower capacity, the licensing regime remains a critical area that needs significant improvement. It is necessary to license only technically and financially viable projects in the first place, to start with, and needs to clear up other bottlenecks that come after granting a license. Addressing the systemic, procedural, and regulatory issues outlined in this article will require coordinated action from government agencies, developers, financiers, and local communities.

By reforming its licensing process, adopting transparent and competitive allocation mechanisms, and improving project implementation frameworks, bring private sector for energy trading and construction of transmission line, Nepal can significantly accelerate its transition to a clean, reliable, and export-oriented energy economy. These reforms are not only essential for domestic energy security and economic growth, but also for leveraging Nepal's strategic position in the regional energy markets and meeting climate change commitments.

Environmental Provisions and Challenges in Hydropower Projects

Er. Surendra Ghimire
Deputy Director General
Department of Electricity Development

I. Introduction

Nepal, endowed with immense hydropower potential from its Himalayan rivers, views this renewable resource as central to its energy security and economic development goals. While much of this potential remains untapped, the country has made considerable progress in recent years. With total theoretical potential is estimated at over 80,000 MW economically feasible potential is around 42,000 MW. As of now, Nepal has developed around 3500 MW, less than 10% of its economically viable hydropower potential. Around 99% of Nepal's population has access to electricity and most of its power is generated from hydropower (Economic Survey 2081/82, MoF).

Nepal's hydropower generation capacity has more than doubled in recent years (from ~1,450 MW) and significantly grown over the past decade. The government aims to generate 28,500 MW of electricity by 2035, with 13,500 MW for domestic consumption and 15,000 MW for export. However, the rapid expansion of hydropower infrastructure presents a complex dilemma: balancing the urgent national imperative for growth with the critical need for environmental conservation and social equity.

The conservation and protection of the environment is a multifaceted endeavor involving many stakeholders, such as government entities (including regulating agencies), investors, multidisciplinary experts, advocates, local people, and project proponents. Hydropower developers employ multidisciplinary teams to conduct environmental studies, which are then reviewed by the Department of Electricity Development (DoED), a body that has already assessed over 1,500 such studies. This article will critically explore the substantial environmental and social challenges embedded within Nepal's hydropower development and detail mitigation strategies essential for cultivating a genuinely sustainable future. This article critically examines the significant environmental and social challenges inherent in Nepal's hydropower development and outlines mitigation strategies to foster a truly sustainable future.

II. Legal Provisions

Nepal has a robust legal framework concerning environmental protection in hydropower projects, primarily driven by the need to balance energy development with ecological and social sustainability. Environment Protection Act, 2019, Environment Protection Rules, 2020 elaborate on the procedures and requirements for conducting Environmental Impact Assessment (EIA), Initial Environmental Examination (IEE) and Brief Environmental Study (BES) including thresholds for when an EIA, IEE or BES is required.

Hydropower projects often impact forest areas, requiring separate approvals and compensation for forest-related mitigation from the Ministry of Forests, Forest Department, and Department of National Parks and Wildlife Reserve as per Forest Act, 2019 and its regulations. If a hydropower project affects protected areas, additional licenses/permissions are required from the Department of National Park and Wildlife Conservation. This includes compliance with Buffer Zones Management Rules (1996) and Conservation Area Management Rules (1996). Aquatic Life Protection Act, 1961 (amended 1998) requires the construction of fish passages in hydropower projects to ensure the preservation of fish species and their migration patterns. Land Acquisition Act, 1977 (2034 BS) and Land Acquisition, Resettlement and Rehabilitation Policy (2015) govern the acquisition of land and houses for projects, ensuring fair compensation and resettlement provisions for affected communities.

Water Resources Act, 1992 governs the overall management, conservation, and utilization of water

resources in Nepal. Electricity Act, 1992 mandates that any entity generating electricity must obtain licenses and approvals and stipulates technical and environmental standards that projects must meet for safety, efficiency, and minimal environmental impact. It requires detailed project proposals, feasibility studies, and environmental impact assessments for licensing.

Hydropower Development Policy (2001) outlines the government's approach to hydropower development, emphasizing the need for environmental protection as an alternative to biomass and thermal energy, and mandating provisions for resettlement and rehabilitation of displaced communities. It again mandates a release of at least 10% of the minimum monthly average discharge of the river/stream or the minimum required quantum identified in the EIA. Special provisions exist for hydropower project in protected areas.

III. Critical Challenges

Despite a foundational legal framework, Nepal faces pervasive challenges in effectively implementing environmental protection measures in its hydropower sector. These issues span ecological degradation, socio-economic disruptions, and systemic governance weaknesses.

A. Ecological Degradation and Riverine Impacts

Hydropower projects fundamentally alter natural river environments, leading to significant ecological costs.

- **Non-compliance with Environmental Flow (E-flow) Requirements:** A persistent and widespread issue is the failure to maintain adequate environmental flows. Hydropower Development Policy (2001) mandates a minimum of 10% of the minimum monthly average discharge as E-flow to sustain river ecosystems. However, studies consistently show that nearly 80% of hydropower projects in Nepal disregard this rule, leading to dewatered river sections, especially during dry seasons. This widespread non-compliance devastates aquatic life and impacts downstream communities reliant on the river for irrigation and drinking water. The lack of clear guidelines and inadequate monitoring system for E-flow assessment contribute significantly to this problem.
- **Habitat Fragmentation and Biodiversity Loss:** Dams transform flowing riverine habitats into lake-like environments, detrimental to fish species adapted to natural river conditions, particularly during spawning. This fragmentation directly impedes fish migration essential for breeding. Dams also trap sediment and woody debris, vital for forming diverse aquatic habitats downstream, leading to straightened, degraded river channels. The cumulative impact of these projects is a primary driver of fish population decline; out of 230 freshwater fish species in Nepal, 21 are on the IUCN red list. Beyond aquatic life, infrastructure like access roads and transmission lines cause habitat fragmentation, deforestation, and loss of terrestrial vegetation and wildlife habitats, particularly in the sensitive Himalayan and mid-hill regions.
- **Water Quality and Sedimentation Issues:** Construction and other activities during project implementation and operation phases contributes to soil erosion and increased sedimentation in river. In storage project, water impoundment can lead to increased water temperatures and low oxygen levels in released water, creating hypoxic conditions problematic for downstream aquatic life. Reservoirs also trap sediments, which may contain toxic substances, posing risks if disturbed.

B. Socio-Economic and Cultural Disruptions

Hydropower development often comes with profound socio-economic and cultural repercussions for local communities.

- **Community Displacement and Resettlement:** Large dams necessitate community relocation, often leading to traumatic experiences beyond physical displacement. Despite clear cut policies for fair compensation and resettlement, implementation often falls short. Compensation rates are frequently arbitrary and insufficient for affected households to acquire comparable land and restore their livelihoods. A critical issue arises with untitled lands in Nepal, historically used by indigenous communities but lacking formal ownership, which often receive no compensation

for their inherent value.

- **Livelihood Impacts:** Hydropower-related activities, such as sand and stone extraction, can also damage vital irrigation canals, rendering fields barren and forcing abandonment of traditional agricultural practices. Direct inundation of land for reservoirs destroys arable land, severely impacting agricultural practices and threatening food security. Many displaced people face severe financial struggles, loss of indigenous technology, traditional job, remaining in poverty.
- **Loss of Cultural Heritage:** Dam and reservoir construction can inundate archaeological sites, historical buildings, and culturally significant areas, including traditional grazing lands, sacred cremation sites, and ritual sites. This results in irreversible loss of invaluable cultural heritage, profoundly affecting community identity and continuity. Displacement also erodes traditional ways of life, indigenous knowledge, and social relationships.

C. Governance, Policy, and Climate Vulnerabilities

Nepal's policy framework, while existing, faces significant implementation and enforcement challenges, compounded by climate change.

- **Reliance on Developer Reports:** The effectiveness of environmental safeguards is undermined by weak monitoring and enforcement capabilities of government agencies. Authorities often approve environmental assessment reports prepared by developers without adequate means to conduct independent monitoring or validate reports through field visits. This reliance on self-reported data creates an accountability deficit, allowing non-compliance to persist. Weak regulatory mechanism and budget cuts further hinder monitoring capabilities.
- **Institutional Fragmentation:** Nepal's policy landscape is characterized by inconsistencies and overlaps across various strategic documents, leading to disjointed and inefficient implementation of environmental protection measures. The absence of a centralized body with overarching authority contributes to uncoordinated planning. Lack of coordination among the agencies and complex permitting processes for approval on environmental study report, land acquisition also causes significant project delays.
- **Inadequate Public Participation:** Despite legal provisions for public consultation in the EIA process, practice is often criticized as top-down and failing to meet minimum legislative requirements due to enforcement failures. Marginalized communities, particularly indigenous groups, are frequently excluded from meaningful decision-making and bear disproportionate burdens without adequate consultation or compensation. Free, prior and informed consultation (FPIC), a core right of indigenous peoples, are violated. This failure fosters distrust, social unrest, and project delays.
- **Lack of Climate Risk Assessment:** Nepal's mountainous terrain makes its hydropower sector highly susceptible to climate change. About 32% of river flow in Nepal’s snow-fed rivers comes from glaciers and snow melt, and the remaining 68% river flow from rainfall. Himalayan glaciers are retreating rapidly, with some studies indicating a 65% faster melt rate between 2011 and 2020 compared to previous decade. While this may temporarily increase river flows, long-term projections indicate a significant decrease in water availability, potentially dropping Nepal's hydropower potential by 25% by the late 21st century as glacier fed flow dropdown. Changing precipitation patterns exacerbate risks of flash floods, landslides, and Glacial Lake Outburst Floods (GLOFs), threatening dam stability. Many existing and proposed projects lack comprehensive climate risk assessments, leaving them exposed to future environmental shocks.
- **Balancing Development with Environmental Safeguards:** A fundamental challenge of nation is the tension between Nepal's urgent need for energy security and fostering economic growth, and the imperative of robust environmental conservation. Hydropower projects are often aggressively prioritized in different periodic

plan and short-term plan for economic benefits, sometimes at the expense of comprehensive environmental and social considerations. This "narrow approach" can lead to short-term gains overshadowing long-term ecological and social costs compromising the sustainable development.

IV. Recommendations for a Sustainable Hydropower

Nepal's hydropower journey is at a critical juncture. While its potential for clean energy and economic growth is undeniable, the current trajectory is fraught with significant environmental and social challenges, exacerbated by climate change and governance gaps. The pervasive non-compliance with environmental regulations, inadequate community engagement, and insufficient monitoring undermine sustainability that hydropower promises. To ensure that hydropower genuinely contributes to Nepal's sustainable future, the following are the recommendations.

- **Strengthen Policy Coherence and Regulatory Enforcement:** Revise and harmonize existing environmental and social policies to eliminate inconsistencies, creating a clear and predictable regulatory environment. This includes rigorous enforcement of environmental flow requirements, forest clearance, conservation area management and other social safeguards.
- **Robust Environmental Monitoring:** Significantly increase funding and technical capacity for government agencies to conduct independent environmental monitoring and validate developer reports to improve developer's study and environment management activities. Develop clear guidelines for environmental monitoring and auditing to ensure accountability for non-compliance.
- **Climate-Resilient Designs:** Mandate and enforce comprehensive climate risk assessments at all project stages, accounting for long-term hydrological changes and natural hazards. Project designs must prioritize sustainability, social equity from the outset, including consideration of run-of-river or storage schemes where appropriate.
- **Enhance Stakeholder Engagement:** Transform public participation processes to be truly meaningful, identifying genuine stakeholder, ensuring Free, Prior, and Informed Consent (FPIC) for affected indigenous and local communities.
- **Establish Benefit-Sharing Mechanisms:** Establish transparent and equitable benefit-sharing mechanisms, including local ownership opportunities and direct investment in community support programs and corporate social responsibility (CSR).

By addressing these challenges, Nepal can harness its hydropower potential responsibly, ensuring that energy development serves both economic prosperity and the long-term well-being of its people and environment.

जलविद्युत आयोजना र वातावरणीय अध्ययन

– **ई. सूर्य देव गुप्त**
विद्युत विकास विभाग

जैविक, भौगोलिक, र सामाजिक दृष्टिले विविधताले भरपुर रहेको नेपालमा जलविद्युत आयोजना विकास गर्दा विकास र वातावरणको समुचित सन्तुलन कायम राख्न र वातावरणीय प्रभावलाई न्यूनीकरणको उद्देश्य बमोजिम विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार वातावरणीय अध्ययन आवश्यक रहेको छ। वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ अनुसार जलविद्युत आयोजनाको क्षमता, वन क्षेत्रको उपयोग, संरक्षित क्षेत्रभित्रको अवस्थिति लगायतको आधारमा जलविद्युत आयोजनाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन (BES), प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) अथवा वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन (EIA) गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ। जलविद्युत आयोजनाको वातावरणीय अध्ययन नेपाल सरकारबाट स्वीकृत हुने एक मात्र आयोजना सम्बन्धि प्रतिवेदन हो। वातावरणीय सन्तुलन एवम् संरक्षण, आयोजना विकासबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूको बढोत्तरी एवम् नकारात्मक प्रभावहरूको न्यूनीकरणको कार्ययोजनाको साथै यस अध्ययनले आयोजना प्रवर्द्धकलाइ निर्माण एवम् सञ्चालनको क्रममा आइपर्ने विभिन्न किसिमका विवादहरूको समाधान, अप्राकृतिक मागहरूको व्यवस्थापनमा सहजता, आयोजनाको लागि विभिन्न निकायसँग गर्नुपर्ने समन्वयको लागि अधिकारिक दस्तावेजको रूपमा काम गर्दछ। कानुनी रूपमा समाधान गर्नुपर्ने विवादको लागि समेत यो अध्ययन एक मात्र अधिकारिक आधार हुन्छ। वातावरणीय अध्ययनमार्फत विकास आयोजना स्थायी, समावेशी र कानुनी रूपले वैध गर्न सुनिश्चितता मिल्दछ। वातावरणीय अध्ययनलाई एउटा औपचारिकता एवम् बोझ जस्तो लिने गरेको परिप्रेक्ष्यमा जलविद्युत आयोजनाको पूर्वाधार विकासमा वातावरणीय अध्ययनले वातावरणीय सन्तुलन एवम् संरक्षणको साथै आयोजना विकासमा गर्ने योगदानको विषयमा प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ।

१. विकास र वातावरणीय सन्तुलन

- वातावरणीय अध्ययनबाट जैविक विविधता जोगाउन सहयोग पुग्दछ, जसले दुर्लभ , लोपोउन्मुख वनस्पति, वन्यजन्तु तथा संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण गर्न मद्दत गर्दछ।
- वातावरणीय प्रवाह (E-flow) को व्यवस्थाले जलीय पारिस्थितिकीय (Aquatic Ecosystem) प्रणालीलाई सन्तुलित राख्न सहयोग गर्छ।
- भूक्षय, पहिरो, भू-उपयोग परिवर्तन, उब्जाउ माटो (Top soil) को क्षति, वन फँडानी तथा जल, वायु र ध्वनि प्रदूषणको पूर्वानुमान गरी प्रभावकारी न्यूनीकरण योजना प्रदान गर्छ।
- दीर्घकालीन रूपमा प्राणवायूको आधार वनलाई संरक्षण गर्न सहयोग गर्दछ।
- वातावरणीय अध्ययनबाट प्रभावित स्थानीय समुदायको हकहित सुनिश्चित गर्दछ।
- जग्गा अधिग्रहण, विस्थापन हुने घरपरिवार तथा तिनको जीविकोपार्जनको लागि उचित क्षतिपूर्तिसहितको व्यवस्था गर्छ।
- धार्मिक, ऐतहासिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचान गरी संरक्षण गर्ने उपायहरूको व्यवस्था गर्दछ।
- जल अधिकारको विषयमा सहमतिको दस्तावेजको रूपमा हुन्छ।
- संलग्न जनशक्तिको कार्यस्थलमा स्वास्थ्य, सुरक्षाको विषयमा सुनिश्चितता प्रदान गर्छ।
- आयोजना डिजाइनमा वैकल्पिक विकल्पहरूको अध्ययन गरी वातावरणमैत्री संरचना, प्रविधि एवम् विकल्पको छनौट गराउँछ।
- ऋण लगानी गर्ने संस्थालाई वातावरणीय जोखिमहरूको विषयमा अधिकारिक जानकारी प्रदान गर्छ।
- नेपालको NDC (Nationally Determined Contribution) मा आधारित लक्ष्यहरू हासिल गर्न सहयोग पुर्‍याउँछ।
- दिगो विकासका लक्ष्यहरू (जस्तै: स्वच्छ ऊर्जा, जलस्रोत संरक्षण, जलवायु उत्थानशील (Climate Resilient) पूर्वाधार) प्राप्तिमा योगदान पुर्‍याउँछ।
- आयोजनाले गर्नुपर्ने सामाजिक उत्तरदायित्वहरूको सुनिश्चितता गर्छ।

आयोजना विकास एवम् विकासकर्ताको लागि उपयोगिता

- आयोजना विकासको क्रममा आइपर्ने नकारात्मक प्रभावहरूको पूर्वानुमान गरी निराकरण एवम् न्यूनीकरणको उपाय पहिलानै अध्ययन भई कार्ययोजना तयार भएकोले आयोजना विकासको गतिमा बाधा पुग्ने सम्भावना न्यून हुन्छ।
- भूकम्पीय जोखिम, पहिरो तथा बाढीजन्य सम्भावनालाई

पहिचान गरी जोखिम न्यून गर्ने उपाय तयार भएको हुन्छ ।

- आयोजना सञ्चालनपछिको वातावरणीय अनुगमन (Monitoring) भविष्यको आयोजना विकासमा आउन सक्ने चुनौतीहरूको विषयमा जानकारी प्रदान गर्छ ।
- आयोजनालाई कानुनीरूपमा वैधता प्रदान गर्न आधार दस्तावेजको रूपमा काम गर्दछ ।
- सार्वजनिक सुनुवाइ तथा सरोकारवालासँगको परामर्शले स्थानीयस्तरमा आयोजनाप्रति अपनत्व बढाउँछ र साथै पारदर्शिता कायम राखी सम्भावित विवाद निरुपणमा सहयोग गर्दछ ।
- वातावरणीय जोखिम पहिचान र न्यूनीकरणको पूर्वतयारीले आयोजनाको दीर्घकालीन लागतमा कमी ल्याउँछ ।
- अध्ययनको पारदर्शिता तथा गुणस्तरले आयोजनाप्रति लगानीकर्ताको आत्मविश्वास बढाउँछ ।
- सरकारका विभिन्न निकाय एवम् तह (जस्तै: भुमि व्यवस्था सम्बन्धि मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, धितोपत्र बोर्ड, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, प्रदेश र स्थानीय सरकार) सँग समन्वय कायम गर्न, सिफारिस एवम् सहयोग पाउन यो अध्ययन एक मात्र अधिकारिक दस्तावेजको रूपमा काम गर्छ ।
- राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारबाट वित्तीय सहयोग प्राप्त गर्न वातावरणीय अध्ययन एक मजबूत आधारको रूपमा काम गर्छ ।
- जलविद्युत आयोजनालाई वातावरणीय न्यायसँगत तथा सामाजिक उत्तरदायित्वयुक्त बनाउँछ ।

निष्कर्ष

जीवनको लागि स्वच्छ वातावरणसँगै विकासको पनि उत्तिकै अपरिहार्यता हुन्छ । समृद्धि बिनाको राष्ट्रको चाहना कसैको हुँदैन । नेपालको समृद्धि जलविद्युत आयोजनाको विकाससँग जोडेर हेर्ने गरिएकोले गर्दा उक्त आयोजनाहरूको दीर्घकालीन सफलताको लागि वातावरणीय पक्षको समेत समुचित व्यवस्थापन एवम् सन्तुलन कायम गर्न जरुरी छ । नेपालको जलविद्युत सम्भावना उपयोग गर्दै वातावरण, समाज र विकासबीच सन्तुलन कायम गर्न वातावरणीय अध्ययन एक उपयोगी दस्तावेज हो । यसले आयोजना एवम् आयोजना प्रवर्द्धकलाई क्षणिक रूपमा बोझ देखिएता पनि आयोजना निर्माण, सञ्चालन एवम् समन्वयको लागि अल्पकालीन एवम् दीर्घकालीन रूपमा निकै सहयोगी उपकरणको रूपमा प्रमाणित हुदै गएको छ । यो अध्ययनको विवेकपूर्ण उपयोगले नेपालको ऊर्जा सुरक्षालाई वातावरणमैत्री ढंगले सुनिश्चित गर्न सहयोग पुग्दछ । अतः वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको उचित एवम् गम्भीरतापूर्वक तयारी एवम् कार्यान्वयनले देश, जनता, पर्यावरण, आयोजना र यसका विकासकर्ता को साथै समग्र पृथ्वीसमेतलाई जीत-जीत (Win-Win) हुने अवस्था निर्माणमा सहयोग गर्छ ।

(प्रस्तुत लेख लेखकको कार्यजिम्मेवारीको अनुभवबाट प्रेरित छ । लेखक हाल विद्युत विकास विभाग, वातावरण शाखा, प्रमुखको भूमिकामा हुनुहुन्छ।)

Beyond Resource Riches: Strategically Positioning Nepal's Hydropower Sector in the South Asian Region

-Ashish Shrestha
S.D.E. (MoEWRI)

Nepal's Hydropower potential has long been viewed as a national asset. With an estimated economically viable generation capacity of over 43,000 MW, the narrative surrounding Nepal's water resources often assumes that abundance will inevitably lead to prosperity. While Nepal is undoubtedly rich in water resources and possesses immense hydropower generation potential, does the mere abundance of natural endowment justify the claim of a competitive advantage? Can hydropower alone position Nepal as a regional energy hub for South Asia? This article aims to explore these questions through a strategic perspective utilizing *Michael Porter's Diamond Model of National Competitive Advantage*, moving beyond the overused narrative of factor endowment and highlighting other key dimensions.

Nepal's Hydropower Development Policy of 2058 (2001) laid early foundations for treating electricity not only as domestic enabler but as an exportable commodity. This is particularly well-aligned with the country's generation mix: most (nearly 95% of) Nepal's hydropower projects are run-of-river (with a mixture of peaking projects) based, which means that they produce surplus electricity during the monsoon season while struggling to meet even domestic demand during the dry months. Yet, this seasonal production pattern complements the regional demand curves of neighboring countries like India and Bangladesh, especially during their high-demand summer months.

Recent developments signal a shift from potential to performance. The Energy Development Roadmap and Action Plan- 2081 (2024) envisions exporting up to 15,000 MW of electricity, positioning Nepal as a regional energy hub. Progress is already underway. In June 2025, Nepal began exporting 40MW of electricity to Bangladesh through India's grid- historically first enabled by a tripartite agreement between the Nepal Electricity Authority (NEA), Bangladesh Power Development Board (BPDB), and India's NTPC Vidyut Vyapar Nigam (NVVN). This pilot arrangement is believed to have unlocked an estimated 5,000 MW export market.

On the Indian front, Nepal is already a net exporter of electricity (although it is subject to change based on net trade of electricity for any fiscal year). In FY 2023/24, NEA exported 1.94 billion units of electricity, over 700MW, worth Rs. 17.07 billion, while importing slightly less at 1.91 billion units worth Rs. 16.93 billion. India's approval in August 2024 to import an additional 251 MW pushes the total possible import volume to around 1,000 MW. This is facilitated through the high-voltage cross-border transmission lines such as the 400kV Dhalkebar-Muzaffarpur and the 132kV Mahendranagar-Tanakpur corridors. Nepal now has access to the Indian Energy Exchange (IEX) for both day-ahead and real-time markets and maintain a medium-term power sales agreement with Bihar.

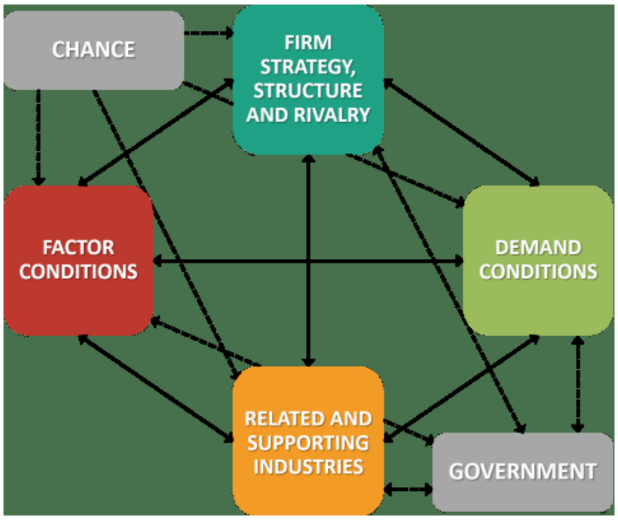

Figure 1Porter's Diamond Model
(Source: https://www.business-to-you.com/porter-diamond-model/)

These advances are promising. Yet, they are not guarantees of sustained advantage. The transition from a resource-endowed country to a comprehensive regional energy player requires deliberate strategy, structural reforms, and a more expansive understanding of competitiveness. For Nepal to realize its vision of becoming a regional energy hub,

it must go beyond celebrating its rivers and begin building the ecosystem necessary to capitalize on them.

This article applies Michael Porter's Diamond model of national competitive advantage to evaluate Nepal's hydropower sector through a strategic perspective. While factor conditions, such as water resource availability, are indeed strong, a closer look at demand conditions, related supporting industries, firm structure and rivalry, government policy, and external shocks/ chance events reveals both underutilized opportunities and critical gaps that must be addressed.

1. Factor Conditions: From Natural Endowments to Knowledge Infrastructure

While Nepal's hydropower narrative has long centered on its basic endowments, a deeper evaluation of the advanced factors reveals both strengths and structural limitations.

a. Human Capital Development

Several academic and professional institutions across the country offer specialized programs in hydropower engineering. Tribhuvan University, Kathmandu University, and Pokhara University collectively graduate hundreds of engineers annually who are trained in civil, electrical, and mechanical aspects of hydropower. These institutions provide a growing pool of technically capable professionals who contribute to project design, feasibility studies, project management, and regulatory oversight. However, the transition from classroom learning to real-world innovation remains limited. Most graduates enter roles that are execution-focused, with minimal exposure to cutting-edge research, system integration, or project finance. Moreover, a significant proportion of design, quality assurance, and implementation work continues to depend on international experts or joint ventures with foreign firms, especially in large-scale projects.

However, despite this growing technical base, retention of skilled professionals remains a major challenge. One of the most pressing weaknesses in Nepal's advanced factor conditions is the systemic brain drain of skilled professionals. The domestic hydropower sector often fails to provide long-term career incentives, competitive salaries, or opportunities for innovation and research-led advancement. This has led to a chronic underutilization of homegrown talent, undermining the nation's ability to develop knowledge-based infrastructure.

b. Research and Testing Facilities

There are also some research facilities that support the hydropower sector. The Hydropower Research Centre for Himalaya Region (HRCHR) and the Small Hydro Lab at the Nepal Academy for Science and Technology (NAST) works on promoting research works in hydropower sector. The Turbine Testing Lab at Kathmandu University serves as a national center for hydraulic machinery testing and training. Hydro Lab, a unique facility for physical hydraulic modeling and sediment studies, supports practical research and infrastructure planning.

These institutions play a critical role in advancing domain-specific knowledge. However, their impact is often limited by fragmented coordination with industry and government agencies. Research outcomes are rarely translated into policy or practice, pointing to a disconnect between research and implementation. This weakens Nepal's ability to internalize innovation and adapt technologies to its unique topographic and climatic challenges.

c. Technological Capabilities and Innovation Gaps

While there is a growing number of skilled professionals and research facilities, Nepal still lacks the ecosystem for technological innovation. The hydropower sector relies heavily on foreign technology and turnkey construction contractors, especially tunnel boring, dam instrumentation, turbine assembly, and digital control systems.

Innovations in areas such as sediment management technologies, real-time data modeling and forecasting systems, and pumped storage integration or hybrid renewables (solar- hydro) is largely absent. Even when research is conducted, there is poor uptake of findings into policy or commercial practice. The private sector, universities, and government seldom operate in coordinated innovation networks, which is crucial in transforming basic factors into advanced and dynamic capabilities.

If Nepal is to compete regionally, not just as a supplier

of electricity but as a knowledge-driven hydropower leader, it must invest in:

- Career ecosystems that motivate and retain skilled professionals,
- Industry-academia-government linkages to promote applied innovation, and
- Technological capability that transfers value-add from foreign firms to domestic actors

d. Underdeveloped Physical Infrastructure

As envisioned in the Energy Development Roadmap and Action Plan 2081, the transmission network must be developed from the current 6,507 circuit kilometers to 17,446 circuit kilometer while the current substation capacity must be upgraded from 13,050MVA to 40,000MVA for the targeted generation of 28,500MW by the year 2035.

Despite its natural hydropower potential, Nepal faces gaps in essential physical infrastructure such as reliable road networks, transmission facilities, and stable grid that are critical for hydropower development. Without coordinated development of roads, substations, and high-capacity transmission lines, even completed hydropower plants risk underperformance due to evacuation constraints or delays in grid integration.

2. Demand Conditions: Accelerating Growth through Regional Energy Markets

For a growing economy like Nepal, the domestic electricity demand alone is insufficient to drive the aspirational scale of hydropower development. However, the surging demand in neighboring countries, particularly India and Bangladesh, presents a transformative opportunity, if leveraged strategically.

a. Regional Demand- A growing Opportunity

The seasonal complementarity of electricity production and demand among the neighboring countries aligns well with Nepal's export market. Nepal made a historic move in June 2025 by initializing electricity exports (of up to 40MW) to Bangladesh as its first international power trade with a country other than India. Nepal aims at increasing the export volume subsequently with a long-term vision of accessing a 5,000MW market in Bangladesh alone.

Nepal has a more mature trading relationship with India, supported by both short-term market access and long-term trade frameworks. While India's market is accessible through the Day-Ahead Market (DAM) of the Indian Energy Exchange (IEX) and Real-Time Market (RTM), India has also committed to importing up to 10,000 MW of electricity over the next 10 years, under a broader bilateral understanding.

b. Demand Sophistication and Innovation Stimulus

The external markets, especially India and Bangladesh, offer a sophisticated demand that can incentivize investment in large, more efficient/ optimized hydropower projects. It can also encourage adoption of higher technical standards and environmental safeguards and drive integration of digital grid technologies along with cross-border connection platforms.

c. Managing Market Risk and Geopolitical Sensitivities

Despite the promising outlook, external demand dependence introduces risk. Hydropower trade in South Asia could be influenced by geopolitical dynamics, regulatory alignment across borders, political stability, and diplomatic relations. Nepal must carefully structure its trade agreements to mitigate market risk, including:

- Long-term power purchase agreements (PPAs) with clear pricing and arbitration mechanisms
- Transmission security guarantees through bilateral or multilateral frameworks
- Regulatory harmonization and shared market platforms to avoid ad hoc trading barriers

d. Strategic Imperative: Stimulate Domestic and Diversify Export Markets

While Nepal's emerging electricity trade offers immense potential, relying solely on external markets introduces long-term vulnerabilities. These include geopolitical risks, regulatory uncertainties, and the possibility of market volatility in importing nations. To mitigate such risks, Nepal must pursue a dual demand strategy of promoting domestic industrialization and diversifying export partnerships.

One of the most strategic actions Nepal can take is to stimulate domestic electricity consumption through industrialization. The Action Plan (2081) rightly aspires to increase annual per capita electricity consumption to 1500 units. Creating strong internal demand centers would not only ensure baseline electricity consumption year-round, especially during dry seasons, but also help retain value domestically by linking hydropower to economic diversification and employment generation. This requires a coordinated push across multiple government agencies, particularly:

- *Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation*, to ensure reliable supply and tariff reform
- *Ministry of Industry, Commerce and Supplies*, to attract industrial investments and provide incentives for electricity-driven enterprises
- *Investment Board of Nepal (IBN)*, to facilitate large-scale industrial projects in energy-linked sectors
- *Ministry of Finance*, to provide fiscal instruments and subsidies that catalyze energy-led growth

Currently, Nepal's electricity exports are facilitated through India, either directly or as a corridor for trade with Bangladesh. While India's cooperation is commendable, strategic diversification of export destinations and transmission channels will enhance energy security and bargaining power. Future opportunities could include:

- Power trade involving Bhutan or China (in the long term)
- Exploring regional market platforms under SAARC, BIMSTEC, or BBIN frameworks
- Leveraging multilateral support from the World Bank, ADB, or regional development banks to build redundant and resilient transmission corridors

3. Related and Supporting Industries: Building a Hydropower Ecosystem

Related and supporting efficient, competitive, and innovative industries not only provide essential inputs and services but also create synergies, innovation spillovers, and opportunities for value chain integration.

In the case of Nepal's hydropower sector, the ecosystem of supporting industries is still in a nascent stage, with a heavy dependence on foreign firms for high-value functions. While some progress has been made, significant gaps remain in the domestic industrial base that hinder Nepal's ability to fully localize hydropower development.

a. Engineering, Procurement, and Construction (EPC) services

While Nepal has developed several local consulting and engineering firms, large-scale hydropower projects continue to rely on foreign EPC contractors, primarily from India, China, Korea and Europe. These international firms typically dominate Detailed design and engineering services, Procurement of turbines, generators, and control systems, and Civil works and electro-mechanical installations.

Local firms are often subcontracted for minor or non-technical works, limiting their exposure to complex project components. As a result, Nepal misses opportunities to build domestic expertise, reduce project costs, and retain economic value within the country.

b. Equipment manufacturing and supply chains

Nepal does not currently have a domestic manufacturing base for hydropower components such as Turbines and runners, Transformers and switchgear, SCADA and control systems. These components are mostly imported, contributing to longer lead times, higher costs, and currency outflow. Also, the absence of local manufacturing means there is limited scope for custom design optimization, real-time testing, or adaptive solutions based on local hydrology and sediment conditions.

Developing even a modest domestic supply chain for components like steel penstocks, turbine casings, or transmission hardware could generate employment and reduce dependency on imports.

c. Financial and legal services

Hydropower development is capital-intensive

and involves complex legal, regulatory, and contractual arrangements. Nepal's financial and legal ecosystem has begun to mature in this space. Some domestic banks and financial institutions now participate in project financing, although their capacity is limited to small and medium-sized projects. Large-scale projects still depend on foreign investment or multilateral funding (e.g., from ADB, World Bank, or EXIM banks). Legal expertise in areas like power purchase agreements (PPAs), international arbitration, and transmission access rights is still evolving.

Nepal is, at present, primarily a producer of raw hydroelectricity, with limited control over technology, design, equipment manufacturing, or financing. These are high-value segments that contribute more to long-term competitiveness and economic sophistication. As most of these segments are dominated by foreign firms, much of the economic value of hydropower investment flows outward.

In today's global economy, the question is not whether Nepal should completely avoid foreign dependence, but whether its current level of dependence in hydropower sector is strategic, sustainable and value-enhancing. The risk lies in passive, unbalanced dependence when foreign engagement becomes one-sided, with Nepal only playing the role of resource provider, while value creation, innovation, and decision-making remain elsewhere. Nepal should aim to be an active, capable player in a network of mutually beneficial partnerships, ensuring that its reliance on external inputs leads to learning, local capacity-building, and long-term value creation.

4. Firm Strategy, Structure, and Rivalry

Nepal's hydropower sector follows a BOOT (Build–Own–Operate–Transfer) model. Projects are developed under licenses and transferred to the government after the license period ends.

The sector includes numerous stakeholders: Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation, Water and Energy Commission Secretariat, Department of Electricity Development (DoED), Nepal Electricity Authority (NEA) – sole buyer/off-taker, Electricity Regulatory Commission (ERC), Independent Power Producers Association of Nepal (IPPAN), HIDCL, VUCL, RPGCL – major government-affiliated players.

Nepal's electricity market is characterized by a monopolistic off-take structure, where NEA is the single buyer for all domestically generated electricity. As such, competition among developers is largely upstream, revolving around project acquisition, licensing, and development efficiency, rather than in power sales. NEA's power procurement priorities influence which projects move forward, often guided by prevailing electricity demand and system requirements.

Some strategic challenges that the hydropower firms face include:

- Dependence on NEA for off-take constrains market diversification and limits private sector flexibility.
- Limited access to competitive financing and risk-sharing mechanisms hinders scaling projects.
- Fragmented institutional roles and procedures slow project approvals and increase costs.
- The lack of a fully liberalized market prevents price signals that could promote innovation and cost efficiency.

5. Government and Chance

One of the foremost challenges constraining Nepal's hydropower competitiveness is policy uncertainty, which manifests in several critical areas such as power purchase agreements, environmental and social clearances and hurdles in import of goods. In this situation, government commitment must surpass policy statements and manifest in coordinated, effective action. This includes:

- Streamlining regulatory and licensing frameworks to increase transparency and predictability.
- Strengthening institutional capacity across ministries and agencies for efficient project facilitation.
- Implementing clear, enforceable PPAs with risk

mitigation mechanisms.

- Enhancing coordination among government bodies to avoid duplication, delays, and conflicting mandates.

Nepal's hydropower sector is also uniquely vulnerable to natural disasters and exogenous shocks, which constitute the "chance" element in Porter's framework. Heavy rainfall event across Nepal in October 2024 severely damaged more than 20 hydropower facilities reducing electricity generation capacity by more than 1,100MW with an estimated damage of over Rs. 3 billion. Frequent water-induced disasters such as landslides, floods, and glacial lake outburst floods (GLOFs) pose ongoing threats to project sites and infrastructure. The 2015 earthquake severely damaged infrastructure, disrupted supply chains, and delayed multiple hydropower projects. Likewise, the COVID-19 pandemic caused labor shortages, construction delays, and uncertainty in financing. Additionally, localized demand pressures and political instability can adversely affect project completion and investor sentiment.

The rapid global evolution of energy technologies introduces additional strategic risks. Neighboring countries like India and Bangladesh are aggressively diversifying their energy mix, investing heavily in renewables beyond hydropower. India aims to achieve an installed capacity of 500GW of renewable energy by 2030 of which 280 GW is to be sourced from solar power. The cost of solar photovoltaic (PV) systems has dropped, making solar increasingly competitive with hydropower in many markets. It is speculated that by 2030, the cost of electricity from solar in India will drop to around IRs. 1.9-2.3 per unit. Furthermore, advances in battery storage enhance grid flexibility, reducing dependence on seasonal hydroelectric surpluses. These technological and market shifts could impact Nepal's future electricity export volumes and the relative attractiveness of hydropower investment.

Conclusion

In the present context, governments must act as strategic corporate agents, deliberately nurturing competitive sectors. For Nepal, the ability to become leading exporters of electricity will depend not merely on natural resource endowment but on how effectively they develop and leverage a comprehensive competitive advantage. To fully realize its potential, Nepal must move beyond narratives centered on factor endowments and adopt a strategic, integrated approach; one that emphasizes infrastructure development, human capital retention, innovation, regulatory clarity, and diversified market engagement.

References:

I. https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/renewable/solar-power-cost-will-fall-to-rs-1-9-per-unit-in-india-by-2030-teri-study/67972162

II. https://kathmandupost.com/money/2024/08/20/india-raises-imports-of-nepal-s-energy-to-nearly-1-000-mw

III. https://kathmandupost.com/national/2025/06/15/nepal-resumes-electricity-export-to-bangladesh

IV. https://www.ibef.org/research/case-study/india-s-renewable-energy-boom-the-power-of-solar-and-beyond

V. https://www.renewableenergyworld.com/news/floods-and-landslides-reduce-hydropower-production-in-nepal-by-1100-mw/

विद्युत ऐन, २०४९ को आलोकमा प्रस्तावित विद्युत विधेयकको उत्पादन अनुमतिपत्रको व्यवस्था

बद्री कुइकेल
सि.डि.इ
अनुमतिपत्र महाशाखा

१. परिचय

सन् १९७० को दशक पश्चात विश्वभर आएको आर्थिक उदारीकरण र निजीकरणको प्रभावबाट नेपालले अवलम्बन गरेको आर्थिक सुधारले निजी क्षेत्रलाई विभिन्न आर्थिक एवम् औद्योगिक क्षेत्रमा प्रवेश प्रदान गरेको थियो। सन् १९९० को दशक सम्ममा विद्युत क्षेत्रमा पूर्णत: राज्यको लगानी र नियन्त्रण रहेकोमा सोही दशकमा नेपालले गरेको आर्थिक सुधार अन्तर्गत विद्युत क्षेत्रमा निजी लगानी भित्र्याई विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण र वितरणलाई नियमित गरी विद्युत क्षेत्रको द्रुततर विकास गर्न विद्युत ऐन, २०४९ लागू भएको थियो। विद्युत ऐन, २०४९ को करिब ३१ वर्षको कार्यान्वयन पश्चात विशेषत: संघीय इकाइहरू बीच विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार, दायित्व तथा जिम्मेवारी बाँडफाँट गर्ने कानूनी व्यवस्था गर्न, प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत उत्पादन आयोजनाको विकास र सञ्चालन गर्ने कानूनी व्यवस्था र संरचना तयार गर्न, विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणका अलावा विद्युतको व्यापार र ग्राहक सेवाको अनुमतिपत्रको व्यवस्था गर्ने लगायतका अन्य उद्देश्यहरू सहित विद्युत विधेयक सम्मानित प्रतिनिधी सभामा दर्ता भएको थियो।

यस लेखमा प्रमूखत: विद्युत विधेयक, २०८० ले अघि सारेका उत्पादन अनुमतिपत्रका व्यवस्थाहरूलाई विद्युत ऐन, २०४९ को व्यवस्था र उक्त ऐन कार्यान्वयन पश्चात प्राप्त भएका उपलब्धिहरूको आलोकमा चर्चा गर्ने प्रयत्न गरिएको छ। पहिलो खण्डमा विद्युत ऐन, २०४९ को अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थाहरूको चर्चा गरिएको छ। दोस्रो खण्डमा विद्युत ऐन, २०४९ को अनुमतिपत्रसँग सम्बन्धित व्यवस्थाले हासिल गरेका उपलब्धि र सृजना गरेका चुनौतीहरूको संक्षिप्त विश्लेषण गरिएको छ। तेस्रो खण्डमा विद्युत विधेयक, २०८० मा प्रस्तावित अनुमतिपत्रसँग सम्बन्धित व्यवस्थाहरूको चर्चा गर्दै विद्युत ऐन, २०४९ को विद्यमान अनुमतिपत्रको व्यवस्थाको आलोकमा विद्युत विधेयक, २०८० ले प्रस्ताव गरेको अनुमतिपत्रसँग सम्बन्धित व्यवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने प्रयत्न गरिएको छ।

२. खण्ड-१: विद्युत ऐन, २०४९ अन्तर्गत अनुमतिपत्रको व्यवस्था

विद्युत ऐन, २०४९ ले विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण र वितरणको कार्यलाई अनुमतिपत्र प्राप्त गरी सञ्चालन गर्नुपर्ने व्यवसायको रूपमा स्थापित गर्दै विद्युत नियमावली, २०५० मार्फत अनुमतिपत्रसँग सम्बन्धित प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित गरेको छ। विद्युत ऐन तथा नियमावलीले विद्युत आयोजनाको उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गर्न दुईवटा पद्दतिको व्यवस्था गरेको छ। पहिलो पद्दति अन्तर्गत कुनै व्यक्ति वा सङ्गठित संस्थाले विद्युत उत्पादनको आयोजना पहिचान गरी अनुमतिपत्र माग गरेमा पहिलो निवेदनलाई प्राथमिकतामा राखि अनुमतिपत्र प्रदान गरिँदै आएको छ। दोस्रो पद्दति अन्तर्गत नेपाल सरकारले कुनै व्यक्ति वा संस्थासँग करार गरी सोही करारमा उल्लेखित शर्तहरूको आधारमा विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्न अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ। यी दुई पद्दतिको अलावा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिकाले व्यवस्था गरे अनुसार विद्युत विकास विभागले प्रतिस्पर्धाबाट प्रवर्द्धकको छनौट गरी जलविद्युत आयोजनाहरूको उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गर्दै आएको छ। हालसम्म जारी भएका उत्पादन अनुमतिपत्रहरू मध्ये अधिकांश अनुमतिपत्र पहिलो पद्दति अर्थात "पहिलो निवेदन पहिलो प्राथमिकता"का आधारमा जारी भएका छन्।

३. खण्ड-२: विद्युत ऐन, २०४९ अन्तर्गत हासिल भएका उपलब्धि र सिर्जित चुनौतीहरू

विद्युत ऐन, २०४९ ले कुनै पनि सँगठित संस्था वा व्यक्तिले विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण र वितरण गर्न चाहेमा सो को लागि आवेदन दिई ऐन र नियमावलीको व्यवस्था अनुरुपका कार्यहरू सम्पन्न गरेमा अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न सक्ने खुला र उदार पद्दतिको व्यवस्था गरेको छ। यस व्यवस्थाले सुरुवाती दिनमा विभिन्न व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाहरूलाई नेपाल विद्युत प्राधिकरणका आयोजना तथा सब-स्टेशन नजिक पर्ने नदी तथा खोलाहरूमा जलविद्युत आयोजनाहरू पहिचान गर्ने, अनुमतिपत्र लिने र आयोजना निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने अवस्थाको सृजना गरायो। साना आयोजनाहरूबाट अनुभव

सँगाल्दै प्रवर्द्धकहरूले अन्य नदी बेसिनहरूमा आकर्षक आयोजनाहरूको पहिचान गरी अनुमतिपत्र लिने र आयोजना निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने हालको अवस्थामा पुर्याएको छ। विद्युत ऐन, २०४९ हालसम्म कार्यान्वयनमा रहँदा करिब ३५०० मे.वा. जडित क्षमताको विद्युत आयोजनाहरू निर्माण भएको र सोही अनुरुपको प्रसारण र वितरण प्रणाली निर्माण भई सञ्चालनमा रहेको छ।

विद्युत ऐन, २०४९ ले अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने प्रक्रियामा व्यक्ति तथा सँगठित संस्थाहरूको सहज पहुँच स्थापित गराउँदा धैरै प्रवर्द्धकहरूबाट एकै पटक धैरै विद्युत उत्पादनका आयोजनाहरू अध्ययन भई तयारीको चरण पूरा गरी एकै साथ उक्त आयोजनाहरू निर्माणमा जान सफल भएका छन्। अनुमतिपत्रको खुला, सहज र सरल व्यवस्थाले विभिन्न व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति र संस्थाहरूलाई सहज पहुँच स्थापना गराउँदै आयोजनाको लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत जुटाउन समेत महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। धैरै प्रवर्द्धकलाई कम समयमा ठुलो संख्यामा आयोजना पहिचान गरी विकास गर्ने प्रक्रियामा एकै साथ लैजान र साना आयोजनाहरूबाट आफ्नो क्षमता वृद्धि गर्दै मध्यम देखि ठुला जडित क्षमताका RoR तथा PRoR आयोजनाहरू नेपाली प्रवर्द्धक आफैले निर्माण गर्न सक्ने अवस्थामा पुर्याउन विद्युत ऐन, २०४९ ले व्यवस्था गरेको "पहिलो निवेदन पहिलो प्राथमिकताको" ठोस योगदान रहेको छ।

यद्यपी, खुला र सहज तरिकाबाट अनुमतिपत्र प्रदान गरेको विद्यमान व्यवस्थाले केही जटिल परिस्थितिको निर्माण पनि गरेको छ। पहिलो, यस पद्दति अन्तर्गत अनुमतिपत्र जारी हुँदा एकीकृत गुरुयोजनाको मर्म अनुरुप योजनाबद्ध तवरबाट विद्युत उत्पादनका आयोजनाहरू निर्माण गर्न सकिएको छैन। दोस्रो, देशका विभिन्न स्थानमा एकै समय आयोजना पहिचान भई अनुमतिपत्र जारी भैसकेको परिप्रेक्ष्यमा प्रसारण प्रणाली समेत सोही हिसाबले सुनिश्चित गर्न चुनौती बढेको छ। तेस्रो, हालसम्म करिब ३०,००० मे.वा. भन्दा बढी जडित क्षमताका विद्युत उत्पादनको आयोजनाहरूको उत्पादन अनुमतिपत्र जारी भई अध्ययन, निर्माण र सञ्चालनको विभिन्न चरणमा रहेका छन्। जारी भएका अनुमतिपत्रको तुलनामा विद्युतको आन्तरिक माग ज्यादै न्यून रहेको र क्षेत्रीय विद्युत बजारको पहुँच क्रमश: उपलब्ध भैरहेको विद्यमान अवस्थामा उक्त आयोजनाहरूमा आर्थिक जोखिम उत्पन्न हुन सक्ने अवस्था छ। चौथों, सहज तरिकामा अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न सकिने पद्दतिले गर्दा केही सीमित व्यक्तिहरूको स्वामित्वमा धैरै अनुमतिपत्र रहने र आयोजना निर्माण तर्फ लैजाने भन्दा अनुमतिपत्रको खरिद बिक्री गर्ने कार्य समेत बढ्दै गएको छ। यस अर्थमा विद्युत ऐन, २०४९ को अनुमतिपत्रको व्यवस्थाले प्राप्त गरेको उपलब्धि निजी क्षेत्रको सहभागिताको आलोकमा उत्साहजनक रहेको तर विद्युत बजारको अवस्था हेर्दा आर्थिक पक्ष जोखिममुक्त भैसकेको छैन।

४. खण्ड-३: विद्युत विधेयक, २०८०

विद्युत विधेयक, २०८० ले विद्युत आयोजनाको उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट जारी गर्ने व्यवस्था प्रस्ताव गरेको छ। विद्युत आयोजनाबाट प्राप्त हुने लाभ, सोको लागत र त्यसमा अन्तर्निहित जोखिमको विश्लेषण गरी प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने उद्देश्य यस विधेयकले राखेको छ। उक्त विधेयकले प्रतिस्पर्धाको आधारमा विद्युत आयोजनाको विकास गर्दा आयोजनाको लागत घट्न सहयोग पुग्ने समेत दाबी गरेको छ। यसका अतिरिक्त अनुमतिपत्र पाएका विद्युत उत्पादनका आयोजनाहरूको विद्युत वितरण गर्ने संस्थाले अनिवार्य विद्युत खरिद दरमा प्रतिस्पर्धा गराई विद्युत खरिद गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।

प्रतिस्पर्धा मार्फत विद्युत उत्पादनको आयोजना विकास गर्ने व्यवस्था प्रस्ताव गरिरहँदा विद्यमान विद्युत ऐन मार्फत अनुमतिपत्र जारी भैसकेका विद्युत उत्पादनका आयोजनाहरूको संख्या, तिनको अवस्थिति र भविष्यमा बाँकी रहने आकर्षक विद्युत आयोजनाहरूको उपलब्धता तर्फ समेत विचार गर्नुपर्ने हुन्छ। नेपालमा रहेका सबै ठूला तथा मध्यम बहाव भएका नदी र खोलाहरूमा आयोजना पहिचान भएर हालको अवस्थामा लगभग आकर्षक सबै जलविद्युत आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र जारी भैसकेको छ। हालसम्म जारी भएका आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र रद्द वा खारेज हुने अवस्थामा बाहेक प्रतिस्पर्धाको निमित्त उपयुक्त हुने आयोजनाहरू भविष्यमा तीनै तहका सरकारले पहिचान गर्न सक्ने अवस्था अब लगभग बाँकी छैन। स-साना खोल्सीहरूमा आयोजना पहिचान गरी उक्त आयोजनाहरूको प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट अनुमतिपत्र जारी गर्दा यस विधेयकले लिएको लागत घट्ने उद्देश्य प्राप्त हुने सम्भावना न्यून रहेको छ।

माथि उल्लिखित विषयका अलावा हाल जारी भएका आयोजनाहरूको अनुमतिपत्र विविध कारणले रद्द वा खारेज भएर प्रतिस्पर्धामा जाँदा समेत केही चुनौती छन्। प्रतिस्पर्धा गर्नुपूर्व आयोजनाको पहिचान, अध्ययन तथा तयारीका कार्यहरू सम्पन्न गर्न सके मात्रै प्रतिस्पर्धा मार्फत आयोजनाको लागत घट्ने उद्देश्य प्राप्त हुन सक्दछ। पहिचान र अध्ययनका कार्य सम्पन्न गर्न सकेतापनि विद्युत आयोजनाहरू जस्ता ठुला र जटिल प्रकृतिका आयोजनाहरूमा सरकारी संयन्त्रको क्षमता, निर्णय प्रक्रियाको मूल्यांकन गर्ने हो भने आयोजनाको तयारीको कार्य पूरा गर्न ठूलो चुनौती रहेको छ। यसका साथै

आयोजनाको पहिचान, अध्ययन र तयारीको निमित्त ठुलो मात्रामा आर्थिक स्रोतको आवश्यकता रहन्छ । विद्युतको प्रसारण र वितरणका परियोजनामा लगानी गर्न आर्थिक स्रोतको दबाब रहेको परिस्थितिमा उत्पादनका आयोजनामा सरकारको लगानी सुनिश्चित गर्न कठिन समेत रहन्छ । निजी क्षेत्रलाई आयोजना पहिचान गर्न दिंदा एकै साथ ठुलो संख्यामा आयोजनाको पहिचान, अध्ययन र तयारीका चरण पूरा हुने सम्भावना रहन्छ । तर सरकार आफैले उत्पादनका आयोजनाहरूको पहिचान, अध्ययन र तयारी गरेमा निकै कम आयोजनाहरू मात्रै प्रतिस्पर्धाको लागि तयार हुने अवस्था रहन्छ ।

प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट उत्पादनका आयोजनाहरू विकास गर्दा स्वाभाविक तवरमा प्रतिस्पर्धामा भाग लिने प्रवर्द्धकहरूको विद्युत खरिद बिक्री तथा प्रसारण लाइनको सुनिश्चितता जस्ता विषयहरूमा विशेष अपेक्षा रहन्छ । विद्युतको आन्तरिक माग न्यून भएको अवस्था, क्षेत्रीय विद्युत बजारमा क्रमश: मिल्दै गरेको पहुँच र ने.वि.प्रा.ले करिब १०,००० मे.वा. क्षमताको विद्युत खरिदको सुनिश्चितता गरिसकेको अवस्थमा प्रतिस्पर्धा मार्फत आयोजना विकास गर्दा सरकार तथा सरकारको स्वामित्व भएको ने.वि.प्रा.लाई थप विद्युत खरिद गर्नुपर्ने दबाब बढ्न जान्छ । यी विषयहरू सुनिश्चित गर्न नसकिने अवस्थामा प्रतिस्पर्धा मार्फत आयोजना विकास गर्ने प्रबन्ध गर्नु युक्तिसँगत रहँदैन । विद्युत विधेयकमा रहेका नि:शुल्क शेयर, नि:शुल्क विद्युत ऊर्जा, एकमुष्ट बुझाउने कबोल रकम, वार्षिक किस्ताबन्दीमा बुझाउने कबोल रकम जस्ता प्रतिस्पर्धाका आर्थिक आधारले आयोजनाको लागत घटाउनुको सट्टा लागत बढाई विद्युतको महसुल महँगो हुन पुग्दछ ।

विद्यमान विद्युत ऐनको व्यवस्था अन्तर्गत आयोजनाको पहिचान, अध्ययन र तयारीका सम्पूर्ण चरण प्रवर्द्धक आफैले पूरा गरी सम्पूर्ण जोखिम समेत प्रवर्द्धकले नै लिँदै आएका छन् । अनुमतिपत्र प्राप्त गरी उत्पादन अवधि गुजार्दै विद्युत खरिद बिक्री तथा प्रसारण लाईनको समेत जोखिम प्रवर्द्धक स्वयंले नै बहन गरी विद्युत खरिद बिक्रीको निमित्त वर्षौ कुर्दै आएका छन् । यस व्यवस्थाले सरकार र ने.वि.प्रा.को विद्युत खरिद बिक्री तथा प्रसारण लाईनको जोखिम बहन गर्नुपर्ने दबाबलाई न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुगेको छ । प्रतिस्पर्धाको मूख्य उद्देश्य प्राविधिक, व्यावसायिक एवम् आर्थिक क्षमता भएको प्रवर्द्धक छनौट गर्नु रहेकोमा बिना प्रतिस्पर्धा समेत प्राविधिक हिसाबमा सक्षम प्रवर्द्धकलाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । जस्तै, अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न आवेदन दिने कम्पनीको शेयरहोल्डरमा कुनै एक वा बढी विद्युत आयोजना सफलतापूर्वक निर्माण सम्पन्न गरी सञ्चालन गरिसकेका व्यक्तिहरू समेत हुनु पर्ने, स्व:पूँजीलाई खाम्ने कम्पनी तथा शेयरहोल्डरको नेटवर्थ प्रस्तुत गर्नुपर्ने लगायतका व्यवस्था गर्न सके बिना प्रतिस्पर्धा समेत अनुभवी र सक्षम प्रवर्द्धक मार्फत आयोजना विकास तथा सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

साथै, अनुमतिपत्र खरिद बिक्री गर्ने उद्देश्यले सीमित व्यक्तिको स्वामित्वमा अनुमतिपत्र नपुगोस भन्ने प्रयोजनको लागि उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी गर्दा प्रवर्द्धक र शेयरहोल्डरको आर्थिक क्षमतालाई सही तवरले जाँच गर्ने र प्रवर्द्धकको आवश्यक पर्ने आर्थिक क्षमता अन्तर्गत हाल रहेको प्रति मे.वा. दश लाखको नेटवर्थ हुनुपर्ने दायरा वृद्धि समेत गर्न सकिन्छ । अनुमतिपत्र प्राप्त गरिसकेर अध्ययन एवम् तयारीका कार्यहरू नगर्ने प्रवर्द्धकको अनुमतिपत्र नवीकरण नगरी रद्द गर्ने व्यवस्था कडाईका साथ लागू गर्न सकिन्छ । अनुमतिपत्रको अनुचित खरिद बिक्री रोक्न खरिद बिक्री एवम् शेयर संरचना परिवर्तनको विषयलाई उपयुक्त तवरले नियमन समेत गर्न सकिन्छ । तसर्थ, सैद्धान्तिक हिसाबमा प्रतिस्पर्धाका आफ्नै गुण र विशेषता भएतापनि विद्युत ऐन, २०४९ को तीन दशकको कार्यान्वयनबाट हाल सिर्जित परिस्थितिलाई समीक्षा गर्दा उत्पादनका आयोजनालाई (विशेषत: जलविद्युत आयोजनाहरू) प्रतिस्पर्धाबाट विकास गर्नु भन्दा विद्यमान व्यवस्था अनुरुप निजी क्षेत्रले नै सम्पूर्ण जोखिम लिने गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने प्रबन्ध गर्नु उत्तम रहन्छ । साथै, अनुमतिपत्र प्राप्त गर्दैमा विद्युत खरिद बिक्री र प्रसारण लाइन सरकारले सुनिश्चित नगर्ने र विद्युत व्यापारलाई खुला गरी बजारको जोखिम प्रवर्द्धक स्वयंको रहनेछ भन्ने विषय नीतिगत तवरले नै निजी क्षेत्रलाई संचार गर्नु आवश्यक रहन्छ ।

विद्युत विधेयक, २०८० मा अनुमतिपत्रसँग गासिएँको दोस्रो महत्वपूर्ण विषय भनेको विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार रहेको छ । यस विधेयकले संवैधानिक व्यवस्था तथा संघीयताको सिद्धान्त अनुसार अधिकार र जिम्मेवारीको बाँडफाँट गर्न विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा रहने व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधान, २०७२ ले केन्द्रीयस्तरका विद्युत आयोजना संघको एकल, प्रदेशस्तरका विद्युत आयोजना प्रदेशको एकल, साना जलविद्युत आयोजना स्थानीय तहको एकल र विद्युत सेवालाई तीनै तहको साझा अधिकारको सूचीमा राखेको छ । यसै अधिकार सूचीलाई ध्यानमा राखेर पाँच मे.वा. सम्मको विद्युत आयोजना सम्बन्धित स्थानीय तहले, पाँच देखि पच्चीस मे.वा. सम्म र दुई वा दुई भन्दा बढी स्थानीय तहको सिमानामा पर्ने पाँच मे.वा. सम्म क्षमताको विद्युत आयोजना सम्बन्धित प्रदेश सरकार, २५ मे.वा. भन्दा बढी क्षमताको विद्युत आयोजना र दुई वा बढी प्रदेशको सिमानामा पर्ने विद्युत आयोजना नेपाल सरकारले विकास तथा सञ्चालन गर्ने गरी तीन तहबीच अधिकारको

बाँडफाँटको खाका तय भएको छ।

विद्युत विधेयकले विद्युत आयोजनालाई विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार, ग्राहक सेवा वा विद्युत उत्पादन गर्ने बाँधको संरचना निर्माण, सञ्चालन, पुनर्निर्माण वा विस्तारसँग सम्बन्धित आयोजना भनी परिभाषित गरेको छ। विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवा छुट्टाछुट्टै विशिष्टीकृत व्यवसाय हुन्। विधेयकको दफा (३) ले विद्युत आयोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने अधिकारलाई जडित क्षमता र भौगोलिक अवस्थितिको आधारमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँट गरेको छ। दफा (३), (८), (९) र (१६) को व्यवस्थालाई हेर्दा अधिकारको बाँडफाँट विद्युत उत्पादनको आयोजनाको लागि प्रबन्ध गरिएको भान हुन्छ। दफा (३) ले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण, व्यापार तथा ग्राहक सेवालाई समेत जडित क्षमता र भौगोलिक अवस्थितिको आधारमा बाँडफाँट गरेको हो भने सो बाँडफाँट अर्थशास्त्रीय दृष्टिकोणमा उचित देखिंदैन। नेपालको जस्तो सानो विद्युत प्रणाली भएको मुलुकको लागि विद्युतको प्रसारण तथा वितरणको विषय प्राकृतिक एकाधिकारको सिद्धान्तलाई मध्येनजर गर्दा एउटा तहले केन्द्रीय हिसाबमा योजना गरी विकास र सञ्चालन गर्नुपर्ने विषय रहन्छ। यस सन्दर्भमा विद्युत विधेयकमा विद्युत आयोजनालाई पुनर्परिभाषित गर्न वा सम्बन्धित दफामा विद्युत उत्पादनका आयोजना भनि स्पष्ट किटान हुन आवश्यक देखिन्छ।

विगत तीन दशकको अनुभवबाट विद्युत आयोजनाहरू निजी क्षेत्रबाटै विकास तथा सञ्चालन गर्दा लागतको हिसाबमा किफायती हुने लगभग प्रमाणित भैसकेको छ। जुनै तहले विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी गरेतापनि निजी प्रवर्द्धकले नै आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा उत्तम हुने विषय स्थापित भैसकेको छ। यस सन्दर्भमा विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी गर्ने अधिकार तीनै तहको सरकारमा बाँडफाँट गर्नाले संविधानमा उल्लिखित अधिकारको बाँडफाँटको मर्मलाई त सुनिश्चित गर्छ तर सो बाँडफाँटबाट निजी क्षेत्रमा थप अन्योल भने सृजना हुने सम्भावना रहन्छ। सातै प्रदेशको कानूनी प्रबन्धमा एकरुपता, अनुमतिपत्र जारी गर्ने विषयको प्राविधिक क्षमता र दक्षता, आवश्यक कानूनी प्रबन्धमा लाग्ने समय र विद्युत आयोजनाले प्राप्त गर्ने सुविधा सिफारिशको लागि संघ सरकारकै कार्यालयहरूमा उपस्थित हुनुपर्ने बाध्यताले निजी क्षेत्रलाई सहजीकरण भन्दा पनि थप एक तह बढेको अनूभूति हुने र भैरहेको खर्चमा बढोत्तरी हुने देखिन्छ। संविधानमा अधिकारको बाँडफाँटको मूल अभिप्राय भनेको प्राकृतिक स्रोत साधनबाट उपलब्ध हुने लाभको न्यायिक वितरण हो र यस पक्षलाई आयोजनाबाट प्राप्त हुने रोयल्टी बाँडफाँटको विषय र अनुमतिपत्रको अवधि पश्चात सम्बन्धित तहमा आयोजना हस्तान्तरण गर्ने विषयद्वारा सुनिश्चित गर्न सकिन्छ। यसको निमित्त अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारकै बाँडफाँट गर्न आवश्यक देखिंदैन। तीन दशक भन्दा बढी समयको अनुभवबाट खारिएको संस्था रहिरहेको सन्दर्भमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने विषय सोही संस्थाबाट प्रबन्ध गर्दा विद्युत क्षेत्रले हासिल गरेको गतिशिलता कायम भैरहने र निजी क्षेत्रको आयोजना विकास निर्माण गर्ने प्रक्रिया सहज, सरल र कम खर्चिलो हुन्छ। नेपाल जस्तो सानो राज्यमा एकै तहबाट विद्युत आयोजनाहरूको योजना बनाउने र सोही अनुरुप अनुमतिपत्र जारी गर्ने अभ्यास अपनाउँदा आयोजनाको समग्र विकास तथा सञ्चालनको प्रक्रिया सहज तथा किफायती हुने र आयोजनाबाट प्राप्त हुने लाभको न्यायिक वितरणलाई रोयल्टीको समूचित बाँडफाँट र सम्बन्धित तहमा आयोजना हस्तान्तरण हुने व्यवस्था गरी संघीयताको मर्म सुनिश्चित गर्न सकिन्छ।

५. निष्कर्ष

विद्युत ऐन, २०४९ ले लिएको अनुमतिपत्रको खुला र उदार नीतिको फलस्वरूप नेपालको ऊर्जा क्षेत्र हाल ३५०० मे.वा. क्षमताको भई करिब १०,००० मे.वा. भन्दा बढी क्षमताका आयोजनाहरू उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त गरी निर्माणको विभिन्न चरणमा छन्। यद्यपी, विद्यमान विद्युत ऐन र नीतिहरूले विद्युत बजारको जोखिम प्रवर्द्धक स्वयंकै हो भन्ने विषय स्पष्टसँग संचार गर्न नसक्दा हालसम्म जारी भएका अनुमतिपत्रले ने.वि.प्रा.लाई विद्युत खरिद गर्नुपर्ने दबाब बढ्दै गएको छ। यसै सेरोफेरोमा वि.स. २०८० मा प्रस्तावित विद्युत विधेयकले प्रतिस्पर्धाको व्यवस्था गरी उत्पादनको अनुमतिपत्र जारी गर्नुपर्ने प्रबन्ध गरेको छ। सैद्धान्तिक हिसाबमा प्रतिस्पर्धा उत्तम प्रक्रिया भएतापनि विद्युत ऐन, २०४९ को तीन दशक लामो कार्यान्वयनले सृजना गरेका विशेष परिस्थितिहरूको आलोकमा विद्युत उत्पादनका आयोजनाहरू प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विकास गर्नु भन्दा प्रतिस्पर्धा मार्फत सुनिश्चित गर्न खोजिएका विषय जस्तै प्राविधिक, व्यावसायिक र आर्थिक हिसाबमा सक्षम प्रवर्द्धकले अनुमतिपत्र लाने सहज व्यवस्थाको प्रबन्ध गर्नु उपयुक्त रहन्छ। यसका साथै प्रस्तावित विधेयकमा विद्युत आयोजनाको परिभाषालाई थप स्पष्ट पार्न आवश्यक देखिन्छ। अन्त्यमा, तीन दशक भन्दा लामो अनुमतिपत्र जारी गर्दै आएको संघीय तहबाट नै विद्युत आयोजनाको एकीकृत योजना बनाउने तथा अनुमतिपत्र जारी गर्ने प्रबन्ध गरी रोयल्टीको समूचित बाँडफाँट तथा आयोजना हस्तान्तरण मार्फत सम्बन्धित तहलाई लाभको न्यायिक वितरण सुनिश्चित गर्न सके नेपाल जस्तो सानो मुलुकमा विद्युत आयोजनाको विकास, निर्माण तथा सञ्चालन किफायती भई विद्युतको महसुल न्यून हुन जान्छ।

Unbundling NEA with Its People at Heart

-Saroj Koirala

The Nepal Electricity Authority (NEA), a monolithic entity responsible for generation, transmission, distribution, and planning of the nation's electricity supply, has long been a symbol of both pride and frustration. With over 10,000 employees, annual revenues exceeding NPR 100 billion, and a mandate that spans nearly every aspect of the power sector, the NEA is a behemoth. Discussions surrounding the unbundling of this utility have surfaced repeatedly, driven by the objectives of enhanced efficiency, transparency, and accountability. Landmark documents such as the Concept Paper on Energy Crisis Elimination and Electricity Development Decade (2013) and the more recent Energy Development Roadmap (2024) have identified unbundling as a pivotal reform. From a leadership perspective, managing such a vast institution presents formidable challenges, suggesting that unbundling could indeed streamline operations and improve manageability. Thus, unbundling is not just important, it's inevitable. However, for this reform to succeed, the government must place the human resources, at the heart of the transition.

The proposed unbundling would establish specialized entities, including the already-operational Rastriya Prasaran Grid Company for transmission and Vidyut Utpadan Company for generation. Distribution would be decentralized to provincial entities, while independent organizations would assume responsibility for system operation and potentially system planning functions. At least, that is the vision communicated by the Concept Paper on Energy Crisis Elimination and Electricity Development Decade (2013). This shift would allow NEA to shed its conflicting roles and focus on core functions, while the newly established Electricity Regulatory Commission (ERC) ensures fair tariffs, competition, and consumer welfare.

Laws aren't enough

The Electricity Bill, 2080 provides a legal framework, but laws alone cannot guarantee success. Nepal's history is littered with well-intentioned policies derailed by poor implementation. Institutions, once established, develop a self-preserving inertia with employees fearing job losses or diminished influence often resist change. In a country like Nepal, where well-paying, secure jobs are scarce, such resistance reflects genuine anxieties that must be addressed through inclusive dialogue. Unbundling will fail if seen as a top-down decree; it must be a negotiated transition.

For four decades, NEA has driven Nepal's electricity development. Its workforce, including some of the nation's finest engineers, planners, and technicians, has maintained service despite chronic underinvestment and political interference. These employees are not just managers of billions worth of assets but custodians of institutional knowledge critical to the sector's operation. Any reform endeavor will surely fail without the wholehearted participation and agreement of NEA's workforce. The reform experiences of various Indian states, including Himanchal Pradesh and Maharashtra, offer valuable insights on how swiftly unbundling efforts can go awry without adequate dialogue with employees and their representative organizations. With each Indian states having their own unique experience in the power sector reform process, India presents Nepal with a significant case study for learning best practices in both human resource management and overall unbundling strategy to achieve greater success.

Perception Mapping

As a crucial initial step, NEA's management must first thoroughly assess employee perspectives on the proposed unbundling and its potential ramifications for Nepal's energy future and their individual lives. While top-level managers and engineers may readily understand the rationale, technicians who have dedicated their careers to maintaining power supply in challenging conditions, often far from urban centers, may harbor concerns about the impact of such disintegration on their retirement and other benefits. Proactively understanding these anxieties is fundamental to fostering a positive attitude towards the upcoming changes among all employees.

Human Resource Roadmap

Employees should be assigned to new entities based on their skills and expertise, ensuring successor organizations are well-equipped while fostering

engagement and motivation through roles that align with their strengths. Engineers specializing in hydropower generation, for instance, could transition to VUCL, while distribution experts join future distribution companies. People should be given a choice to the point it is justified by their expertise and performance. A transparent evaluation and appellate system will be critical to ensure fairness. Recognizing that urban or revenue-generating roles (e.g., in distribution or generation) may be more desirable, NEA must standardize future pay scales to reflect effort, risks, and opportunity costs. A voluntary severance package should be offered to those opting out.

Clear Communications

Unbundling will generate new leadership opportunities, empowering mid-level and senior-level staff with greater responsibilities that could enhance job engagement and ownership. However, without careful handling, it will risk resistance from technicians, field workers, and unions, particularly if perceived as a threat to job security or benefits. To ensure smooth implementation, the government must transparently communicate the reform's advantages while guaranteeing protections for long-term obligations like pensions and healthcare. By proactively addressing these concerns, the government can prevent potential politicization and turn skepticism into cooperation.

Trainings and Capacity Building

Comprehensive training is vital before and after unbundling. Pre-unbundling programs should educate staff on the new organizational structure, regulatory changes and operational processes for generation, transmission, distribution and others. Technical training will prepare employees for specialized roles, while leadership workshops will enhance strategic decision-making. Post-unbundling, ongoing capacity building will address operational challenges, promote harmonized efforts and ensure compliance with market regulations.

Regulatory and Policy Support

Proactivity at the regulatory and policy level is key in ensuring success in any reform process, including the unbundling of a vertically integrated electricity utility. A stable regulatory and political environment is crucial, as shifting priorities of successive governments could disrupt the unbundling process and undermine its outcomes. The Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation must render necessary policy and financial support for the reform process while the ERC establishes a robust regulatory framework to facilitate a smooth transition. Both must encourage NEA to develop a dynamic human resource plan tailored to unbundling.

Staff will understandably resist any reduction in salaries or benefits, which would also violate Nepal's labor laws' norms. So, ERC must ensure that tariffs for successor entities account for immediate obligations such as salary and benefits and long-term obligations like pensions and healthcare. Employees may gravitate toward generation and distribution companies due to their predictable revenue streams, while transmission utilities, which may not always break-even, could face diminished attraction. Bihar's unbundling experience suggests that government guarantees for funding human resource obligations can boost staff willingness to transition to NEA's successor organization, even when the successor organization may potentially struggle financially.

Leadership transitions also pose challenges in unbundling. While unbundling creates new leadership opportunities, alleged political proactivity and power play in appointing chief executives for government-backed entities raise concerns. Establishing transparent, merit-based appointment processes in executive roles is critical to maintaining credibility and morale.

Unbundling NEA into specialized entities promises greater responsiveness to market demands, faster adoption of new technologies, and improved services. Unbundling will enable regulators and government institutions to bypass NEA's massive bureaucratic setup, enhancing the effectiveness of policy and regulatory interventions. However, this vision hinges on the people within NEA, who power the sector. By prioritizing clear communication, merit-based placements, sustained incentives, and employee stakes in outcomes, NEA can ensure a low-resistance transition. This process must not be rushed as cutting corners could jeopardize Nepal's power sector reform altogether. Is there a price for this reform? Yes. Some efficiency gains must trickle down to the staff. But that's a small cost for a smooth transition.

Saroj Koirala is a consultant specializing in electricity policy, markets, and regulation.

‘Not in My Back Yard’ Syndrome: Impediments for Expanding High-Voltage Transmission Lines in Nepal

Prakash Gaudel[1] and Surya Dev Gupta[2]

[1]Deputy Manager (Environment), Nepal Electricity Authority

[2] Senior Divisional Engineer, Department of Electricity Development

Abstract

Transmission lines are crucial infrastructure for powering modern activities and meeting energy demands. These lines are being constructed around the world for to transmit electricity produced from power stations to the load centers and consumers. Although everyone desires a reliable and quality supply of electricity, nobody wants to accept transmission line in their backyards. This ‘Not-In-My-Backyard’ (NIMBY) syndrome is increasingly becoming evident in Nepal.

The paper argues that the development of hydropower and other renewable energy in Nepal cannot move forward without the parallel expansion of transmission line infrastructures. It highlights the environmental and social issues associated with transmission projects as key drivers for the NIMBY response in Nepal. The paper further emphasizes the urgent need to address these issues and challenges in order to meet the national energy demands and global climate commitments.

***Keywords**: Transmission lines (TLs), Right-of-Way (RoW), NIMBY, environmental assessment, land acquisition*

1. Introduction

The contemporary global development is inconceivable without electricity, which serves as a fundamental driver of progress. To ensure the sufficient and reliable supply of electricity to the consumers, both the electricity generation facilities and the high voltage transmission lines (TLs) play a crucial role. These TLs are indispensable components of the electricity system, and can become bottlenecks even when electricity generation capacity and consumer demands are sufficient. Without a reliable and efficient transmission network, electricity cannot reach the intended load centers and end users.

The development of high voltage TLs often faces resistance from local communities where such infrastructures are planned. Groups or communities who oppose developments in their own localities but support the benefits elsewhere are commonly referred to as NIMBYs – an acronym for ‘not in my back yard’ (Carson, 2017). These public objections, also described as NIMBYism, represent a significant challenge to expansion of TLs (Devine-Wright, 2012).

In Nepal, the expansion of the transmission network is essential for harnessing the country’s rich hydropower potential. Although hydropower development has accelerated in the recent years[1], the inadequate TL infrastructure continues to constrain the power evacuation. The expansion of TLs faces strong public opposition, with the NIMBY syndrome persistently hindering the progress. The Forest Department prefers high voltage TLs to be routed away from forest areas, while the local communities demand that TLs be kept away from their lands. Despite recognizing the importance of the TL development, both stakeholders often want such expansion to happen elsewhere.

2. High-voltage TL expansion in Nepal

The Electricity Regulation (1993) of Nepal defines high-voltage TLs as those with capacities ranging from 33 kV to 400 kV, including the intermediate levels of 66 kV, 132 kV and 220 kV (Rule 42). Notably, the 33 kV is concurrently defined as high voltage distribution system (Rule 41), allowing it to function within both transmission and distribution systems of Nepal. The Department of Electricity Development (DoED) has issued licenses of 33 kV and even 11 kV[2] voltage levels for the purpose of transmission.

1 By the end of June 2025, the total installed capacity of hydropower in Nepal had exceeded 3,300 MW with additional 264 projects (totaling 10,750 MW capacity) at different stages of construction. For details see- https://doed.gov.np/license/66

2 DoED has issued construction license and survey license for 11 kV transmission lines. For details see- https://doed.gov.np/license/27

As shown in Table 1, a total of 270 transmission projects, with voltage level ranging from 33 kV to 400 kV and aggregate transmission length exceeding 5,700 km are either operational or under construction. Additionally, several TL projects are currently in the planning or proposal phase. It is to be noted that the TLs with 66 kV voltage level are no longer being planned or executed in Nepal (Table 1).

Table 1: Status of TL projects in Nepal

TL Project	Construction License		Application for Construction License		Survey license		Application for Survey License		Total	
	No. of Project	Length Circuit (km)	No.	Length (km)	No.	Length (km)	No.	Length (km)	No.	Length[3] (km)
400 kV	10	962.80	8	479.40+	17	957.87	0	0.00	35	2,400.07+
220 kV	32	1,156.11	2	53.50	23	723.88	1	15.00	58	1,948.49
132 kV	121	2,472.99+	3	53.00	60	1,084.48	7	138.80	191	3,749.27+
66 kV	6	21.21+	0	0.00	0	0.00	0	0.00	6	21.21+
33 kV	101	1,093.25+	5	62.30	39	357.70	8	64.23+	153	1,577.48+
Total	**270**	**5,706.36+**	**18**	**648.20+**	**139**	**3,123.93**	**16**	**218.03+**	**443**	**9,696.52+**

Source: www.doed.gov.np

In Nepal, the primary stakeholder responsible for the TL expansion is Nepal Electricity Authority (NEA), an undertaking of government of Nepal. NEA is currently operating and managing all of existing TL with capacity ranging from 66 kV to 400 kV in Nepal. The 33 kV voltage level is not included in NEA's transmission system but rather falls under the jurisdiction of its distribution system.

Though there some TLs either being constructed or operated by independent power producers, no additional data is available in public domain beyond what NEA provides. In Recent years, Rashtriya Prasharan Grid Company Ltd (RPGCL), an organization established to *transmit and evacuate the power for the development and operation of the hydropower sector,* has also started planning, studying and constructing high voltage TL in approach to build less circuit length for evacuation for same power when build through independent power producer.

Table 1 presented above highlights major developments in the expansion of TL infrastructure in Nepal. However, these efforts remains insufficient to meet the country's ambitious targets for energy generation and cross-border electricity trade. As a part of its global climate commitments, Nepal has declared to achieve 'net-zero emissions' by 2045, which requires massive development of renewable energy sources, particularly hydropower.

To support this transition, the government through the *Energy Development Roadmap and Action Plan of 2024*, has set a target to expand the electricity generation capacity to 28,500 MW by 2035 including 15,000 MW for export (MoEWRI, 2024). This ambitious plan envisions 13,500 MW for domestic consumption, while the remaining to be exported neighboring countries. Achieving this goal requires substantial expansion of the transmission networks including the cross-border transmission infrastructures.

Accordingly, the Roadmap aims to increase the TL lengths to 6,431 circuit km for 132 kV, 4,061 circuit km for 220 kV and 6,440 circuit km for 400 kV systems (MoEWRI, 2024). In parallel, the *Transmission System Development Plan of Nepal* proposes the construction of 6,867 km[4] of high voltage TL by 2040, supporting a projected generation capacity of 38,000 MW, of which 16,000 MW is intended for export (RPGCL, 2018).

Despite the ambitious plans for electricity generation as well as transmission expansion, progress in transmission infrastructure development remains

3 The (+) sign in the figure indicates that the TL length is not available in the public domain for some TL projects.

4 This includes 2,515 km of 132 kV, 1,160 km of 220 kV and 3,192 km of 440 kV transmission lines.

significantly behind the schedule. Many under-construction TL projects have suffered substantial delays in project execution, leading to cost overruns and thus creating bottlenecks for electricity evacuation. These setbacks calls for urgent need of thorough analysis of underlying causes and challenges, particularly delays linked to land acquisition , forest management and community resistance. Until these concerns are properly addressed, Nepal's future energy expansion and its international commitments will be highly compromised.

3. Issues and challenges

This section attempts to identify and analyze the key issues and challenges faced by TL projects in Nepal, particularly focusing on social and environmental aspects, rather than on the financial and economic considerations. Ghimire et al. (2023) highlighted that the delays in the forest clearance approvals are the most critical factor contributing to project setbacks, followed by right-of-way (RoW) management issues and land acquisition problems. These issues are largely symptomatic of the NIMBY syndrome. Nobody wishes to accommodate TLs in their vicinity; however, without placing of towers on land, transmission of electricity remains unfeasible. The common issues and challenges encountered during TL development are discussed below;

3.1 Increasing community resistance

The TL developers in Nepal are encountering growing resistance from the affected local communities, regarding the development of high-voltage TLs. This resistance is largely attributed to land management practice during TL construction.

For any high voltage TL, while the land-owners receive full (100%) compensation of the land that falls beneath the tower pads, there is no formal legal provision or framework defining the compensation for land within the RoW of the TL. The current practice of compensating RoW affected land typically ranges from 10% to 25% of the evaluated land cost. During the process, ownership of the tower-pad land is transferred to the developer, while the land within RoW remains under the ownership of the original landowner. The RoW required for each TL project depends on the voltage level and the prescribed RoW width in Nepal is presented in Table 3.

Table 3: RoW width for high voltage TL

Voltage Level (kV)	RoW width (m)	Remarks
400	46.0	23 m on either side (from the central line of the TL)
220	30.0	15 m on either side
132	18.0	9 m on either side

The land that comes under the RoW suffers a decline in its market value. This is primarily because construction of buildings or infrastructures is prohibited, although agricultural uses are still permitted. Moreover, the banks and financial institutions often refuse to accept such land as loan collateral. This issue is further compounded by the lack of effective land use zonation results in the conversion of agricultural lands to residential uses easily. Given the limited land available for agriculture and residence in Nepal, TLs are often criticized for encroaching potential residential areas. As a result, the community resistance tends to be more pronounced in semi-urban or peri-urban regions, where the land values are on the rise and settlements are expanding.

A notable example of the NIMBY syndrome can be observed in the Kathmandu Valley. NEA initiated the Thankot-Chapagaun-Bhaktapur 132 kV TL project in the fiscal year (FY) 2002/03, with the aim to complete it by FY 2006/07. The project aimed to construct 28.4 km of TL across Kathmandu, Bhaktapur and Lalitpur districts. However, by 2024, only 10 km has been completed, while the remaining 18 km, mostly in the Lalitpur, is unbuilt and suspended. The land-owners demanded either full (100%) compensation for RoW-affected land or complete re-routing of the TL alignment (NEA, 2024). This halt has adversely affected the reliability of electricity supply in the valley, where demands continue to grow annually.

3.2 Persistent complexity in forest clearance and management

The TL presents minimal impacts on the forest areas compared to other linear infrastructures such as roads, canals, or railways. While tower pads require permanent acquisition of forest land, the RoW of TL does not involve any permanent structures. After the completion of the construction works, vegetation gradually regenerates within the RoW corridor. On the contrary, other linear projects results in permanent

conversion of forest land into physical structures.

Despite this differentiation, current legislations (Forests Act, 2019) do not distinguish TLs from other linear infrastructures and the TL developers are obliged to provide land-for-land compensation for any use of forest land (Section 42, sub-section 2) even for the RoW. Such provision for RoW within forest area, significantly increases the project costs. Developers are compelled to purchase private lands, mostly agricultural, for compensatory afforestation (Picture 1). In many cases, the purchase and handover of land is mandated as a prerequisite for forest clearance.

Picture 1: Photograph depicting agricultural land (3.4 ha) purchased by NEA and transferred to Sarlahi Division Forest Office for afforestation, under the Hetauda-Dhalkebar-Inaruwa 400kV TL project

Source: NEA-ESSD

The acquisition of arable land bears serious implications on the agricultural production and potentially threatens national food security. For instance, in the case of 400 kV Nijgadh-Pokhariya TL, which crosses approximately 13 km of forest area including flood plains and rivers, around 61 ha of adjacent private land must be purchased and transferred to the respective Forest Division or Department for afforestation (NEA, 2025).

Compared to the current legislation, the earlier Forests Act of 1993 and its Regulation of 1995 can be considered more progressive regarding the development of TLs. The previous framework recognized the temporary nature of forest land use within the RoW of the TL. Instead of requiring land-for-land compensation, it allowed developers to lease forest land for their purpose. The shift towards more stringent provisions in the current legislations may reflect policy response influenced by NIMBY syndrome.

The preceding discussion depicts that the NIMBY syndrome affecting TL expansion in Nepal is primarily due to the issues related to the land acquisition and RoW management. However, there are other significant challenges which continue to impede the expansion of transmission network as outlined in the following sub-sections;

3.3 Lengthy EIA approval and forest clearance processes

The Government of Nepal mandates project level environmental assessments-including Brief Environmental Study (BES), Initial Environmental Examination (IEE) and Environmental Impact Assessment (EIA)- under the Environment Protection Act, 2019 and its Regulation, 2020. Depending on the nature and scale of the project, the required level of assessment is determined. According to Rimal (2024), on an average, an EIA report takes about 200 days to receive the approval from the Ministry of Forests and Environment (MoFE)- the designated authority responsible for environmental legislations.

In Most of the cases, BES and IEE study are sufficient for TL projects but sometimes when a TL projects requires an EIA study, it is really a challenge in terms of time and procedural hurdles in approval of the EIA study. The EIA approvals for TLs must pass through three tiers of government regulating agencies, starting with the DoED followed by MoEWRI and finally the MoFE. These delays in approval often result in consequent delays in project execution, contributing to changes in the baseline status, and sometimes leading to disputes and re-assessments. Moreover, EIA reports are often criticized for their poor quality and lack of serious project based assessment by developers. Even after receiving the EIA clearance, the forest clearance approval process, which is granted by the cabinet of ministers, is itself a prolonged and complex process.

3.4 Emerging cumulative impacts

While the national legislation (EPA, 2019) has acknowledged Strategic Environmental Assessment (SEA), the Cumulative impact assessment (CIA) has yet to be formally recognized within Nepal's legal framework. In such absence of clear legal provisions, CIAs are only conducted by the developers, and not the regulators, to fulfill the environmental

safeguard standards set by international lenders and development partners.

The CIA carried out for Marsyangdi Corridor 220 kV TL project revealed that lack of adequate planning for energy evacuation from the basin, combined with mis-matches in the commissioning timelines of hydropower projects, have resulted in multiple high-voltage TLs crossing the same areas or basin (NEA, 2023).

4. Policy and institutional reforms

In order to address the above discussed issues and challenges, there is a need of reforms in the policy and institutional frameworks. The major reforms required are discussed in this section.

4.1 RoW Management Policy

Land acquisition in Nepal continues to be governed by the Land Acquisition Act of 1977, which probably, did not anticipate the complexities of RoW compensation for TL development. As RoW management challenges, particularly related to compensation of affected lands, emerges as a major impediment, there is an urgent need for a comprehensive RoW management policy. Such policy must address issues related to both privately owned and government/forest lands.

The *Energy Roadmap* (2024) has elaborated the workplan to address some aspect of RoW lands. It proposes measures such as enabling land-owners to use RoW-lands as loan collateral in banks. Further the Roadmap also provisions for equitable benefit sharing for those people whose land falls under the RoW of TLs. However, these provisions are yet to be implemented. It is quite irony and surprising to observe that while no legal framework exists to compensate privately owned land under RoW, the Forests Act, 2019 mandates for full compensation (land-for-land) for the forest areas.

In order to streamline the land acquisition process and facilitate TL expansion, formulation and implementation of the RoW Management Policy is crucial. Regulating agencies including DoED or the Electricity Regulatory Commission should take the lead in collaboration with NEA and other TL developers.

4.2 Transmission master plans and SEA

While master plans for TL expansion are being prepared in Nepal, execution at the (sub) basin level that holds multiple hydropower projects, remains much limited. This is resulted in overlapping of multiple TL lines in areas line Dordi sub-basin and Marsyangdi River Basin (NEA, 2023).

In order to prevent such redundancies, updating and effective implementation of TL master plans must be a national priority. Further, carrying out Strategic Environmental Assessment (SEA) at the policy and planning stage will help address the implementation challenges at individual project level of transmission expansion.

4.3 Addressing cumulative impacts

Multiple TL projects within the same area or basin is an increasing trend. The commissioning of new hydropower projects demands for new TLs as the existing transmission networks are overloaded. Attempts have been made to encourage independent power developers to form joint TLs for evacuating electricity from multiple stations to the nearest national grid substation. However, progress remains limited given the differences in the project completion timelines and conflicting financing models.

Further, there is no clear policy regarding the treatment of an individual affected multiple times by TLs. Developers must account for the increased vulnerability of such people and address the cumulative impacts on forests and privately owned lands.

4.4 Facilitating national priority projects

Electricity development, including TL projects, is considered as a national priority project in Nepal. Despite this designation, developers often claim to face different administrative and procedural obstacles that delays the implementation. These delays, particularly in government approvals, undermine the notion of national priority status for TLs.

Once, a TL is included in the government-approved master plans and receives the environmental clearances, corresponding administrative procedures need to be streamlined. More specifically, environmental study's approvals and tree clearance procedures need to be facilitated and accelerated to reflect the project's national importance.

4.5 Community dialogues and early engagements

In order to address the growing community resistance, early stakeholder engagement is essential . Such community dialogues and engagements should commence not during the environment study phase, but as early as during the (master) planning and project selection stages. Early engagements can help build trust and clarify project need and benefits, thereby reducing the community resistance during later phases.

5. Conclusions

Meeting the national targets of generation 28,500 MW electricity and international commitment of net zero emissions by 2050, both require massive development of resilient transmission networks. However, pace of expansion of transmission network has been significantly hindered by increasing resistance both from community and government agencies particularly, forest department. This opposition, is largely driven by NIMBY syndrome, reflects deep-rooted concerns related to land acquisition, inadequate compensation mechanisms and environmental degradation.

Despite various efforts to address the issues of TL, progress remains slow and fragmented. Project delays continue to hinder the transmission expansion and meeting the national targets and international commitments. At the center of this impediment lies the absence of clear legal framework- particularly the RoW management policy.

Unless robust legal frameworks and bold institutional reforms are taken to resolve the RoW and community resistance challenges, Nepal's transmission network expansion will continue to suffer from project delays.

References

Carson, R.S. (2017). "Not in My Backyard" is Not Sustainable; *27th Annual INCOSE International Symposium*. Adelaide, South Australia, July 15-20, 2017

Devine-Wright, P. (2012). Explaining "nimby" objections to a power line. *Environment and Behavior*, 45(6), 761-781. https://doi.org/10.1177/0013916512440435

Ghimire, A., Dhital, M. R., and Amatya, N. B. (2023). Causes of Delay in the Construction of Transmission Line Projects by Nepal Electricity Authority. *Proceeding of 14th IOE Graduate Conference*, (14), 386-392.

MoEWRI, (2024). *Energy Development Roadmap and Action Plan-2081*, Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation, Government of Nepal.

NEA, (2025). *Initial Environmental Examination of Nijgadh-Pokhariya 400 kV Transmission Line Project*. Nepal Electricity Authority. Retrieved from-

https://nea.org.np/admin/assets/uploads/supportive_docs/Nigada_Pokhariya_400Kv.pdf

NEA, (2024). *A Year in Review-Fiscal Year 2023/2024*. Nepal Electricity Authority, Kathmandu.

NEA, (2023). *Cumulative Impact Assessment (CIA) of Marsyangdi Corridor (Manang-Udipur and Udipur-New Bharatpur) 220kV Transmission Line Project*- Final Report. Nepal Electricity Authority, Kathmandu. Retrieved from-

https://nea.org.np/admin/assets/uploads/supportive_docs/52335158.pdf

Rimal, U. R. (2024). Environmental Study Delays in Nepal: A Comparison with India and Bangladesh and Policy Recommendations. *Nepal Public Policy Review*, (4), 101-140. https://doi.org/10.59552/nppr.v4i1.85

RPGCL, (2018). *Transmission System Development Plan of Nepal*. Rastriya Prasaran Grid Company Limited, Government of Nepal. Retrieved from-

https://www.rpgcl.com/storage/listies/January2021/tsmpn-rpgcl-gon.pdf

निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धनमा विद्युत विकास विभागको भूमिका र गर्नुपर्ने काम

प्रकाश दुलाल

विद्युत क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी प्रर्वद्धन गर्दै देशमा विद्युतको विकास एवम् विस्तारको माध्यमबाट मुलुकको आर्थिक विकासमा महत्वपुर्ण टेवा पुर्याउने उदेश्यले २०५० साल श्रावण १ गते यस विभाग विद्युत विकास केन्द्रका रुपमा स्थापना भएको हो । बहुदलीय प्रजातन्त्रको स्थापनापछि तत्कालीन सरकारले विद्युत क्षेत्रमा स्वदेशी तथा विदेशी लगानीकर्ताहरूलाई आकर्षित गर्न लिएको नीति अनुसार बनेको विद्युत ऐन, २०४९ र विद्युत नियमावली, २०५० को कार्यान्वयन गर्न एकल इकाईको आवश्यकता महशुस गरेर गठन भएको विद्युत विकास विभाग अहिले ३२ वर्ष पूरा गरी यहि २०८२ साल श्रावण १ गते ३३ वर्षमा प्रवेश गर्दैछ।

ऊर्जामा निजी क्षेत्रको बढ्दो सहभागिताः

सरकारले ऊर्जामा निजी क्षेत्रको लगानी भित्राउने नीति अनुसार हालसम्म विद्युत उत्पादनको अनुमति पाएका ४ सय ५१ आयोजना मध्ये १ सय ८८ वटा जलविद्युत, २३ वटा सौर्य र २ वटा उद्योगको सहउत्पादन गरी जम्मा २१३ वटा आयोजनाहरू निर्माण सम्पन्न भएर ३५ सय १७ मे.वा. विद्युत उत्पादन गरिरहेका छन् भने करिब ४ हजार ७ सय ६५ मे.वा.का विभिन्न आयोजना निर्माणाधिन र पि.पि.ए. गरेर निर्माणमा जान लागेका ४ हजार २ सय ८२ मे.वा. आयोजनाहरू छन् ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरणका अनुसार अहिलेसम्म जम्मा ११ हजार १ सय ८५ मे.वा. को पि.पि.ए. सम्पन्न भएको छ भने २०८१ चैत्र ३१ गते सर्वाजनिक सूचना अनुसार ४ हजार ९ सय ६६ मे.वा.का विभिन्न आयोजनाहरूको र करिब ९६० मे.वा.का सौर्य आयोजनाहरूको पि.पि.ए. हुँदैछ । यसरी हेर्दा आ.व. २०८२/८३ भित्रमा निजी क्षेत्र र ने.वि.प्रा.का बीचमा विद्युत खरिद विक्री सम्झौता सम्पन्न आयोजनाहरूको जडित क्षमता १७ हजार १ सय २१ मे.वा. हुनेछ।

यस सँगै सर्वेक्षण अनुमतिपत्र लिएर सर्वेक्षण गरिरहेको १८७ आयोजनाहरूको क्षमता ९ हजार ७ सय २४ मे.वा रहेको छ भने सर्वेक्षण आवेदन दिएका ८७ आयोजनाहरूको क्षमता ११ हजार १ सय ७० मे.वा. रहेको छ। यी सबै हेर्दा स्वदेशी निजी क्षेत्रले अगाडि बढाएको ७ सय २५ आयोजनाहरूको क्षमता ३४ हजार ४ सय ८४ मे.वा.रहेको छ। हालसम्म यी आयोजनाहरूमा निजी क्षेत्रको लगानी करिब १५ खर्ब भन्दा बढी भईसकेको छ भने आगामी १० वर्षमा ऊर्जामा निजी क्षेत्रको लगानी ३० खर्ब भन्दा बढी हुनेछ। यो विद्युत विकास विभागले निजी क्षेत्रको प्रर्वद्धनमा खेलेको महत्वपूर्ण भूमिकाले नै सम्भव भएको हो ।

आयोजना अध्ययनमा विभागको भूमिका र कमजोरी

विद्युत विकास विभागको मूख्य काम विद्युतमा लगानीको लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन, प्रर्वद्धन र सहजीकरण गर्ने सँगै विभागले विद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन गर्नु को साथै आयोजनाहरूको अनुगमन तथा नियमन गर्ने समेत रहेको छ। विद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण तथा वातावरणीय अध्ययनलाई सरल, नियमित, व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउन विभागले विभिन्न समयमा विभिन्न गाईडलाईनहरू जारी गर्दै आएको छ । मुख्यतः अहिले 'Guidelines for Study of Hydropower Projects, 2018Ú nufot Powerhouse Design Guidelines of Hydropower Projects, 2018, Guidelines for Operation and Maintenance of Hydropower Plants, Sub-stations and Transmission Lines, 2017, Guideline for Power System Optimization of Hydropower projects रहेका छन् ।

अनुमतिपत्र पाएपछि आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन सँगसँगै वातावरणीय अध्ययन समेत गर्नुपर्छ। यस अध्ययनमा आयोजना निर्माण गर्दा आयोजनाले स्थानीयस्तरमा के कस्तो असर गर्छ भन्नेमा केन्द्रित भएर आवश्यक Terms of Reference (ToR) तयार गर्नुपर्छ। शुरुमा Baseline Survey गरिन्छ भने त्यसपछि असरको विश्लेषण गरिन्छ। असरलाई न्युनीकरण गर्नको लागि अपनाउनुपर्ने विषयवस्तुमा ध्यान दिइन्छ । यी सबै विषयलाई समेटेर वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरिन्छ । तर यसका पनि विभिन्न मापदण्डहरू रहेका छन्। कति हेक्टर जग्गा लाग्ने, राष्ट्रिय निकुञ्ज वा वन क्षेत्रमा के गर्ने भन्ने अनुसार मापदण्ड तोकिएको छ । तर यस विषयलाई व्यवस्थित गर्न नीतिगत व्यवस्थामा पनि एकरुपता भने देखिँदैन।

प्रवर्द्धकले आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिको लागि आवेदन गर्दाको वखत परामर्शदाता नियुक्त गरी परामर्शदाताले तयार गरेको प्रतिवेदन विद्युत विकास विभागमा पेश गरेको हुन्छ । विभागले निर्देशिका अनुसारका 'chapter' समावेश गरिएको छ वा छैन भनेर अध्ययन प्रतिवेदन सरसर्ती हेर्छ वा जाँच गर्छ। निर्देशिका अनुसार प्रतिवेदन मिलेको छ र कम्पनीको सम्बन्धित कागजात र प्रर्वद्धकको नेटवर्थ पेश भए पश्चात विभागले लाईसेन्स दिने गर्दछ।

विद्युत विकास विभागले गर्नुपर्ने काम

ऊर्जा विकासमा स्वदेशी तथा विदेशी निजी क्षेत्र, दातृ निकाय, अन्तराष्ट्रिय वित्तीय संस्था, स्वदेशी सार्वजनिक क्षेत्र तथा

सरकारको समेत प्रत्यक्ष संलग्नताले आयोजना विकासकर्ता फरक फरक भएजस्तै आयोजनाहरू पनि रन अफ रिभर, पिकिङ रन अफ रिभर, पम्प स्टोरेज, स्टोरेज लगायत छन् । तर अध्ययन र निर्देशिकाहरू पनि मूलतः रन अफ रिभरलाई केन्द्रित भएर आएका छन् । त्यसैले विभागले राज्यको प्राथमिकता अनुसार आफ्ना नीतिहरू अद्यावधिक गर्दै निजी क्षेत्रलाई थप प्रोत्साहन गर्न तल उल्लेखित कार्यहरू गर्नुपर्दछ।

१. राज्यले पिकिङ्ग, स्टोरेज वा पम्प स्टोरेजबारे आवश्यकता महशुस गरेपनि विभागले यसमा ठोस काम गर्नुपर्ने देखिन्छ। तल्लो तटमा रन अफ रिभर खालका आयोजना भएको खण्डमा माथिल्लो तटमा पिकिङ्ग, स्टोरेज वा पम्प स्टोरेज आयोजनाको अनुमति पत्र लिन तल्लो तटका आयोजनाको सहमती अनिवार्य गरिएको छ । राज्यको प्राथमिकता र श्रोतको उपयोगमा तादात्म्यता पिकिङ्ग, स्टोरेज वा पम्प स्टोरेज आयोजनाको अनुमति पाउन सहजता मिलाउनु पर्ने देखिन्छ । त्यसैले विभागले राज्यको प्राथमिकता अनुसार पिकिङ्ग, स्टोरेज वा पम्प स्टोरेज आयोजनाको अनुमतिपत्र लिन तल्लो आयोजनाको सहमति हटाई विद्युत खरिद विक्रीको माध्यमबाट तल्लो आयोजनाले पनि माथिल्लो आयोजनाको सुविधा पाउने व्यवस्था गर्नु पर्दछ।

२. अहिले एउटै नदीमा धैरै आयोजनाहरू निर्माण भईरहेका छन् । ती आयोजनाहरू संचालनमा आउँदा माथिल्लो आयोजनाको मेसिनमा कुनै कारणले समस्या आएर पावर हाउस बन्द गर्नु परेको खण्डमा सो आयोजनाको पावर हाउसबाट आएको पानी बन्द भएर हेडवर्कसबाट खोला हुँदै पानी आउन लाग्ने समयको कारणले खोलामा केही समय पानी नहुने अवस्था आउँछ। यसबाट तल्लो आयोजनालाई पर्ने असर न्यूनीकरण गर्न विभागले काम गर्न जरुरी छ।

३.. कुन ठाउँमा कस्तो परियोजना बनाउने, कहाँ रन अफ रिभर र कहाँ स्टोरेज परियोजना बनाउने, देशको आवश्यकता पूरा गर्नको लागि कहाँ बनाउने र निर्यात गर्नको लागि कहाँ निर्माण गर्ने भन्ने विषयमा अध्ययन आवश्यक देखिन्छ । विभागले यसलाई प्राथमिकीकरण गर्न पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। विभागले आगामी दिनमा विद्युत निर्यातको नीति कस्तो हुने, निर्माणको नीति कस्तो हुने, बजार कसरी विस्तार गर्ने, आन्तरिक खपत वृद्धि कसरी गर्ने, आयात कसरी घटाउने जस्ता विषयमा आफ्नो क्षमता र शक्ति खर्च गर्नुपर्छ।

४. जलवायु परिवर्तन र यसका असरहरूको बारेमा अध्ययन गर्न अनिवार्य भइसकेको छ । जसका लागि विभागले जल तथा मौसम विज्ञान विभाग र स्वतन्त्र उर्जा उत्पादकहरूसँगको सहकार्यमा आफ्नो मापदण्डमा सुधार गर्नुपर्छ । साथै विभागले आयोजना निर्माणको गुणस्तर मापदण्ड बनाई अनुगमन गर्न जरुरी छ।

५. विद्युत ऐन २०४९ को दफा १० उपदफा ४ बमोजिम विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र पाएका ५० प्रतिशत भन्दा बढी स्वदेशी लगानी रहेका जलविद्युत् आयोजनाको लाइसेन्सको अवधि ५० वर्ष कायम गरेर सोपछि पनि करार गरेर सोही कम्पनीलाई दिने कानूनी व्यवस्थाको निरन्तरता दिई जलविद्युतमा सर्वसाधारणको लगानी संरक्षण गर्न सरकारलाई सुझाव दिन जरुरी छ।

६. एउटै नदी करिडोरमा बनेका सबै आयोजनाको लागि साझा प्रसारणलाईन बनाउन अनिवार्य गर्न र नेपाल-भारत विद्युत व्यापारको सम्भावनालाई मध्येनजर गरेर जलस्रोतको अधिकतम् उपयोग हुने आयोजनाको डिजाइन Q40 को मापदण्ड परिमार्जन गरेर Q25 गरेर आयोजना विकास गर्न आवश्यक छ।

७. विभागले गाईड लाईन बनाउँदा परामर्शदाता नियुक्त गरेर तोकिएको काम गराई त्यसलाई औपचारिकता दिन विज्ञको समुह (Panel of Experts) मा राखेर विज्ञको सुझावलाई समेटेर अन्तिम रुप दिई बनाउँदै अएको छ । यसो गर्दा गाईडलाइनको कार्यान्वयन वा पालना गर्ने ऊर्ज उत्पादकहरूको संस्थागत प्रतिनिधिहरूबाट प्राप्त व्यावहारिक चुनौती सम्बन्धि पृष्ठपोषणहरू समेत समावेश गर्न जरुरी छ।

*(प्रस्तुत लेख लेखकका स्वतन्त्र एवम् व्यतिगत विचारमा आधारित छन्। **दुलाल स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल-IPPAN का उपमहासचिव हुन् ।**)*

१७. निर्देशिकाहरू

पहिलो संशोधन मिति: २०७७/०५/१०
दोस्रो संशोधन मिति: २०७८/११/११
तेस्रो संशोधन मिति: २०८०/०१/२१
चौथो संशोधन मिति: २०८०/०६/१९
पाँचौ संशोधन मितिः २०८१/०८/१८

विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५

विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ९४क. ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयले यो निर्देशिका बनाएको छ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस निर्देशिकाको नाम "विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५" रहेको छ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसँगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामाः-

(क) "आधिकारिक व्यक्ति" भन्नाले प्रवर्द्धकको तर्फबाट विभाग समक्ष सम्पर्क वा पत्राचार गर्न सम्बन्धित कम्पनीको सञ्चालक समितिले तोकेको आधिकारिक व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

(ख) "आयोजना" भन्नाले विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण सम्बन्धी आयोजना सम्झनु पर्छ।

(ग) "ऐन" भन्नाले विद्युत ऐन, २०४९ सम्झनु पर्छ।

(घ) "प्रवर्द्धक" भन्नाले कुनै विद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएका वा अनुमतिपत्र प्राप्त गरेका कानुन बमोजिम स्थापित सँगठित संस्थालाई सम्झनु पर्छ।

(ङ) "नदी वेसिन गुरुयोजना" भन्नाले कोशी, गण्डकी, कर्णाली र महाकाली नदी वेसिनको अध्ययन गरी जलस्रोतको बहुपक्षीय उपयोग गर्न तयार गरिएको गुरुयोजना सम्झनु पर्छ।

(च) "नियमावली" भन्नाले विद्युत नियमावली, २०५० सम्झनु पर्छ।

(छ) "विभाग" भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनु पर्छ।

+(ज)"आयोजना बैंक" भन्नाले नेपाल सरकार आफैले जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण वा उत्पादन गर्ने उद्देश्यले छुट्ट्याइएका वा कुनै कारणले जलविद्युत आयोजनाको अनुमतपित्र खारेज वा रद्द भई नेपाल सरकारको स्वामित्वमा आएका आयोजनाको बैंकलाई सम्झनु पर्छ।

(झ) "हाइड्रोलोजिकल टाइम सिरिज डाटाको प्रोब्याबिलिटी अफ एक्सिडेन्स क्यू फोर्टी फाइभ" भन्नाले कुनै नदीमा प्रवाह भएको पानीको मापन गर्दा प्राप्त भएको तथ्याङ्कका आधारमा टाइम सिरिज विश्लेषण

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

अवधिको पैंतालिस प्रतिशत समयमा न्यूनतम रूपमा निरन्तर उपलव्ध हुने पानीको परिमाण पत्ता लगाउने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ।

+(ञ)"मन्त्रालय" भन्नाले ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्छ।

+(ट) "काबु बाहिरको अवस्था" भन्नाले महामारी, बाढी पहिरो, भूकम्प, आगजनी जस्ता प्राकृतिक तथा विपदजन्य घटना वा परिस्थितीलाई सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद-२

आयोजनाको जडित क्षमता निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था

३. **जलविद्युत आयोजनाको जडित क्षमता निर्धारणः** ++++ (१) जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि आयोजनाको जडित क्षमता देहाय बमोजिमका आधारमा निर्धारण गरिनेछः

(क) प्रवर्द्धकले उपलब्ध गराएको हाइड्रोलोजिकल टाइम सिरिज डाटाको प्रोब्याबिलिटी अफ एक्सिडेन्स क्यू फोर्टी फाइभको आधारमा,

(ख) विभागमा उपलब्ध आधिकारिक हाईड्रोलोजिकल तथ्याङ्क र प्रवर्द्धकले पेश गरेको त्यस्तो तथ्याङ्क बीच तात्विक रूपमा फरक परेकोमा विभागमा उपलब्ध तथ्याङ्कका आधारमा,

(ग) मोडिफाईड हाइडेष्ट र मिडियम हाइड्रोपावर स्टडी प्रोजेक्ट(एमएचएसपि १९९७) का आधारमा प्राप्त तथ्याङ्कको औषत गणनाबाट प्राप्त हुन आउने पानीको बहाव (वाटर डिस्चार्ज) र प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रको कुल उचाई (ग्रस हेड) मा अधिकतम पाँच प्रतिशतसम्म हेड लस तथा ओभर अल इफिसियन्सी न्यूनतम असी प्रतिशत सम्मका आधारमा,

+(घ) जलाशययुक्त आयोजनाका हकमा जडित क्षमता निर्धारणको आधार आयोजनागत रूपमा फरक हुन सक्नेछ।

+(ङ) राष्ट्रिय प्रसारण लाइन उपलब्ध नभएको स्थानमा ग्रामिण विद्युतीकरण गर्ने १ मे.वा.क्षमतासम्मका आयोजनाको हकमा "हाइड्रोलोजिकल टाइम सिरिज डाटाको प्रोब्याबिलिटी अफ एक्सिडेन्स क्यू एट्टी (Q80) सम्मको आधार लिन सकिनेछ।

(२) सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दिइएको दरखास्तमा माग गरिएको भन्दा बढी जडित क्षमता कायम हुने भएमा प्रवर्द्धकबाट सो बमोजिमको अनुमतिपत्र दस्तुर र अध्यावधिक डेस्क अध्ययन प्रतिवेदन पेश भएपछि मात्र विभागले आयोजनाको जडित क्षमता निर्धारण गर्नेछ।

४. **जलविद्युत बाहेकका अन्य आयोजनाको जडित क्षमता निर्धारणः** (१) प्रवर्द्धकले पेश गरेको तथ्याङ्क वा आवश्यकतानुसार सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त तथ्याङ्क, स्रोतको समुचित उपयोग, विद्युत बजारको उपलव्धता र लगानीको अधिकतम प्रतिफल समेतका आधारमा जलविद्युत बाहेकका अन्य विद्युत आयोजनाको जडित क्षमताको निर्धारण गरिनेछ।

(२) प्रवर्द्धकले दरखास्तमा माग गरेको जडित क्षमता भन्दा विभागबाट निर्धारण भएको जडित क्षमता बढी हुने भएमा विभागबाट निर्धारण भए बमोजिम जडित क्षमता कायम गरिनेछ।

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

५. **<u>आयोजनाको अधिकतम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन)का आधारमा क्षमता निर्धारणः</u>** विद्युत उत्पादनको स्रोतको उपयोग, विद्युत बजारको उपलब्धता र लगानीको अधिकतम प्रतिफल समेतलाई आधार मानी आयोजनाको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन)का आधारमा आयोजनाको जडित क्षमता निर्धारण गर्न सकिनेछ।

+६. **<u>सहमति लिनु पर्नेः</u>** +(१) एकसय किलोवाटदेखि एकहजार किलोवाटसम्म क्षमता भएका जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी गर्नु अघि विभागसँग सहमति लिनुपर्नेछ।

+(२) सहमतिका लागि विभाग समक्ष अनुरोध गर्दा देहायका कागजातहरू संलग्न गर्नुपर्नेछः

(क) हाईड्रोलोजिकल तथ्याङ्क सहितको डेस्क अध्ययन प्रतिवेदन, र

(ख) आयोजना क्षेत्र र त्यससँग सम्बन्धित प्रमुख संरचनाहरू रेखाङ्कन भएको स्थलरुप नक्सा।

+(३) सहमति माग गरिएको आयोजनाको क्षेत्र यस अघि जारी भएका अन्य अनुमतिपत्र वा विभागमा विचाराधीन सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्तमा उल्लेख भएका आयोजना वा आयोजना बैंक वा नदी वेसिन गुरु योजनाले पहिचान गरेका आयोजनालाई प्रतिकूल प्रभाव पर्ने वा नपर्ने समेतको विश्लेषण गरी प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने देखिएमा मात्र विभागले सहमति दिनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको प्रविधिक स्वीकृति पश्चात् सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रवर्द्धकलाई प्रदान गरेको अनुमतिपत्र सहित अन्य प्रतिवेदनहरू सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र विभागमा पठाउनु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

<u>अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था</u>

७. **<u>सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्तः</u>** कुनै विद्युत आयोजनाको विकास गर्न चाहने प्रवर्द्धकले विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गर्नको लागि ऐन तथा नियमावलीमा उल्लिखित विवरण तथा कागजातका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका कागजातहरू संलग्न गरी नियमावलीको अनुसूची–२ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछः

(क) विद्युतको उत्पादन क्षमता बमोजिम अनुमतिपत्र दस्तुर बापतको रकम विभागको धरौटी खातामा जम्मा गरेको सक्कल रसिद,

(ख) नियमावलीको नियम ४ बमोजिमका विवरणहरू समावेश गरी (जस्तैः अध्ययन कार्य गर्न लाग्ने अनुमानित खर्चको विस्तृत लागत, विस्तृत अध्ययन सम्पन्न गर्न लाग्ने समय, शुरुको दुई वर्षभित्र अध्ययन सम्पन्न गरिने कार्यको तालिका, जलविद्युत आयोजनाको हकमा हाईड्रोलोजिकल विश्लेषण समेत) परामर्शदाताबाट प्रमाणित भएको डेस्क अध्ययन प्रतिवेदन,

(ग) नापी विभागद्वारा प्रकाशित १:२५,००० वा १:५०,००० स्केलको स्थलरुप नक्शामा अक्षांश र देशान्तर खुल्ने गरी आयोजनाको लागि आवश्यक जलाधार क्षेत्र र आयोजनाको संरचनाहरू रेखाङ्कन गरिएको स्थलरुप नक्शा,

(घ) कम्पनी संस्थापनाको प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर दर्ता प्रमाणपत्र, कम्पनीको प्रबन्धपत्र र नियमावली,

---
+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

कर चुक्ता प्रमाणपत्र वा कर दाखिलाको निस्सा वा प्रमाण तथा कम्पनी अध्यावधिक भएको व्यहोराको पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपिहरू,

(ङ) कम्पनीको आर्थिक हैसियत तथा क्षमता प्रमाणित गर्ने कागजात तथा विवरण,

(च) कम्पनीको प्राविधिक क्षमता प्रमाणित गर्ने कागजात तथा विवरण,

(छ) प्रवर्द्धकको तर्फबाट सम्पर्क वा पत्राचार गर्न तोकिएको आधिकारिक व्यक्तिको विवरण (यस सम्बन्धमा सञ्चालक समितिको निर्णय, पत्राचार गर्ने स्पष्ट ठेगाना, सम्पर्क टेलिफोन नम्बर (कार्यालय र निवास), मोबाइल नम्बर, फ्याक्स नम्बर, पोष्ट बक्स नम्बर तथा इमेल ।

+८. **आर्थिक क्षमता वा हैसियत सम्बन्धीः** प्रबर्द्धकले आफ्नो आर्थिक क्षमता वा हैसियत प्रस्तुत गर्न सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्त साथ विभाग समक्ष देहायका कागजातहरू पेश गर्नुपर्नेछ :

(क) प्रति मेगावाट दशलाख रुपैयाँ बराबरको खुद सम्पत्ति (नेटवर्थ) रहेको विवरण रजिष्टर्ड चार्टर्ड एकाउण्टेण्टबाट प्रमाणित गरिएको प्रति,

(ख) प्रवर्द्धक कम्पनीले एकभन्दा बढी आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएकोमा त्यस्तो थप आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने अतिरिक्त आर्थिक क्षमता,

+++(ग) खुद सम्पति (नेटवर्थ) प्रमाणित गर्ने चार्टर्ड एकाउण्टेण्टको संस्था दर्ता प्रमाणपत्र नविकरण भएको निस्साको प्रमाणित प्रति तथा रजिष्टर्ड चार्टर्ड एकाउण्टेण्टबाट प्रमाणित गरिएको प्रबर्द्धक कम्पनीको खुद सम्पत्ति (नेटवर्थ) पुष्टि गर्न लिइएका आधार प्रमाण, र

(घ) विदेशी कम्पनी वा व्यक्ति शेयरधनी भई नेपालमा कम्पनी दर्ता भएकाको हकमा विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन, २०४९ बमोजिमको स्वीकृती लिई अनुमतिपत्र प्रदान भएको मितिले छ महिना भित्र खण्ड (क) र (ख) बमोजिमको खुद सम्पति (नेटवर्थ) देखिने प्रमाणित कागजात ।

⬉(ङ) विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र जारी भएका आयोजनाको विद्युत गृहबाट उत्पादित विद्युत प्रशारण (Power Evacuate) गर्ने प्रयोजनका लागि सोही आयोजनाका प्रवर्द्धकले माग गरेको विद्युत प्रशारण अनुमतिपत्र जारी गर्दा आर्थिक क्षमता सम्बन्धी थप विवरण पेश गर्नुपर्ने छैन ।

β(च) नेपाल सरकार वा अन्तर्गतका निकायको लगानी रहेका कम्पनीको हकमा स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम वा सञ्चालक समितिको निर्णयको प्रतिलिपि ।

९. **प्राविधिक क्षमता सम्बन्धीः** प्रवर्द्धकले आफ्नो प्राविधिक क्षमता प्रस्तुत गर्न अनुमतिपत्रको दरखास्तसाथ विभाग समक्ष देहाय बमोजिमका कागजात तथा विवरणहरू पेश गर्नुपर्नेछ :

(क) प्रचलित कानून बमोजिम नेपालमा दर्ता भएको परामर्शदाता संस्थासँग गरिएको सम्झौतापत्र वा समझदारीपत्र वा आशयपत्र तथा परामर्शदाताको संस्था दर्ता प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर दर्ता प्रमाणपत्र, कम्पनीको प्रबन्धपत्र तथा नियमावली, कर चुक्ता प्रमाणपत्र वा कर दाखिला सम्बन्धी निस्सा वा प्रमाणको प्रमाणित प्रतिहरू,

(ख) परामर्शदाता विदेशी भएमा निजले नेपालमा दर्ता भएको कुनै परामर्शदातासँग आबद्ध भई कार्य गर्ने गरी

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

+++ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित

⬉पहिलो संशोधनद्वारा थप

β पाँचौ संशोधनद्वारा थप

गरेको सम्झौताको अतिरिक्त विदेशी तथा स्थानीय परामर्शदाता संस्थाको संस्था दर्ता भएको कागजातको प्रमाणित प्रति एवम् प्रबन्धपत्र, नियमावली, कर चुक्ता प्रमाणपत्र वा कर दाखिला प्रमाणको प्रमाणित प्रतिहरू, र

(ग) प्रवर्द्धक कम्पनीको आफ्नै प्राविधिक जनशक्तिहरू भएमा त्यस्तो प्राविधिक जनशक्तिहरूको व्यक्तिगत विवरण (बायोडाटा) सहितको कम्पनी प्रोफाइल।

१०. **दरखास्त छानबिन र कागजात पेश गर्ने अवधि सम्बन्धी:** (१) विद्युत उत्पादन, प्रसारण वा वितरणको लागि विभाग समक्ष प्राप्त दरखास्त तथा सोसाथ संलग्न कागजात तथा विवरण छानबिन गर्दा ऐन, नियमावली र यस निर्देशिका बमोजिम आवश्यक सम्पूर्ण कागजात तथा विवरणहरू प्राप्त नभएसम्म रीतपूर्वक दरखास्त परेको मानिने छैन।

(२) प्रबर्द्धकले अनुमतिपत्रको लागि दिएको दरखास्तमा उल्लेख गरिएको भन्दा विभागबाट निर्धारण गरिएको जडित क्षमता बढी भएमा विभागबाट निर्धारित जडित क्षमता बमोजिम सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ।

++++(३) प्रबर्द्धकले अनुमतिपत्र वापत थप गर्नुपर्ने दस्तुर, अध्यावधिक डेस्क अध्ययन प्रतिवेदन लगायत अन्य कागजात तथा विवरण पेश गर्ने प्रयोजनको लागि बढीमा ३५ दिनको समयावधी प्रदान गरिनेछ। उक्त समयावधि अपुग भएको भनी प्रबर्द्धकले अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा पन्ध्र दिनको थप समयावधि प्रदान गर्न सकिने छ तथा सो अवधि समेत अपुग भएको भनी अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा पुनः सात दिनको समय प्रदान गर्न सकिनेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम थप कागजात तथा विवरण पेश गर्न दिइएको समय नपुग भएको भनी प्रबर्द्धकले लिखित अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा त्यस्तो थप कागजात तथा विवरण पेश गर्न पुनः सात दिनसम्मको अतिरिक्त समय प्रदान गर्न सकिनेछ।

११. **दरखास्त उपर कारबाही नहुने:** (१) देहायको अवस्थामा सर्वेक्षणको लागि दिइएको दरखास्त उपर कुनै कारवाही गरिने छैनः

(क) नेपाल सरकारका निकायबाट अध्ययन भइरहेका वा नेपाल सरकारको वार्षिक कार्यक्रममा समाविष्ट आयोजनाहरूलाई प्रतिकूल प्रभाव पार्ने र त्यस्तो आयोजना क्षेत्रसँग दोहोरो पर्ने गरी दरखास्त दिएको देखिएमा,

(ख) यस अघि अनुमतिपत्र प्रदान गरिएको आयोजनाको सर्वेक्षण क्षेत्र र स्रोतसँग दोहोरो पर्ने गरी दरखास्त दिएको देखिएमा,

(ग) नदी वेसिन गुरुयोजनाले पहिचान गरेका आयोजनाहरूलाई प्रतिकूल प्रभाव पर्ने देखिएमा,

तर उक्त आयोजनाहरूको आंशिक क्षेत्रमा अन्य आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी भइसकेको अवस्थामा बाँकी क्षेत्रमा अन्य आयोजना निर्माणको लागि औचित्यको आधारमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

(घ) सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र बहाल रहेको वा त्यस्तो अनुमतिपत्र नवीकरण गर्ने वा नगर्ने सम्बन्धमा निर्णय भई नसकेका आयोजनाको क्षेत्रभित्र परेको एवम् स्रोत उपयोग तथा संरचनामा दोहोरो पर्ने गरी दरखास्त दिइएको देखिएमा।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि आंशिक रूपमा आयोजना क्षेत्र दोहोरो परेको भएपनि दोहोरो नपरेको बाँकी क्षेत्रमा आयोजना सम्भाव्य हुने देखिएमा वा स्रोतको उपयोगमा दोहोरो नपर्ने तथा अन्य आयोजनाहरूको प्रस्तावित संरचना वा सो संरचना निर्माणमा बाधा नपर्ने एवं उत्पादन क्षमतामा समेत प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा जलविद्युत उत्पादन सर्वेक्षणको लागि दिइएको दरखास्त उपर आवश्यक छानबिन गरी उपयुक्तताको आधारमा सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

(३) प्रवर्द्धकले दरखास्तसाथ पेश गरेको डेस्क अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रारम्भिक हाईड्रोलोजिकल अध्ययनको आधारमा उक्त आयोजना तत्कालका लागि सम्भाव्य नदेखिएका दरखास्त उपर कुनै कारवाही गरिने छैन।

(४) अनुमतिपत्र दस्तुर वापतको रकम पूर्णरुपमा दाखिला नभएका अनुमतिपत्रको दरखास्त उपर कुनै कारवाही गरिने छैन।

१२. **सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धीः** (१) ऐन, नियमावली र यस निर्देशिका बमोजिम सबै प्रक्रिया तथा रित पूरा भएको दरखास्तलाई दर्ता मितिको आधारमा प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरी विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गरिनेछ।

+++(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राथमिकताक्रमको आधारमा सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्रदान गरे पछि सोही क्षेत्र र स्रोत माग गरी परेको भए अन्य दरखास्त स्वतः निष्कृय हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा सामान्यतया दुई वर्षको अवधिका लागि दिइनेछ।

⬉++++(४) एउटै सर्वेक्षण क्षेत्र भित्र एउटै जलस्रोत उपयोग गरी एउटै प्रवर्द्धकले बाँध क्षेत्र (हेडवर्क्स) देखि टेलरेस सम्म वातावरणीय प्रवाह (इन्भाईरोमेण्टल फ्लो) उपयोग गर्ने वा अत्याधिक हेडलाई ब्रेक गर्ने वा नदीको दुवै किनारमा विद्युत गृह राख्ने प्रयोजनको लागि एक भन्दा बढी विद्युत गृह (पावरहाउस) निर्माण गरी जलविद्युत उत्पादन हुने भएमा प्रत्येक विद्युत गृहका लागि छुट्टाछुट्टै अनुमतिपत्र लिनुपर्ने छैन।

तर क्यासकेड आयोजनाको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन।

⬉⬉⬉⬉(५) राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्य जन्तु आरक्ष, संरक्षण क्षेत्रभित्र पर्ने आयोजनाको हकमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सहमति प्राप्त भएपछि मात्र विभागले त्यस्तो आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी गर्ने प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नेछ। सो बमोजिमको सहमति दरखास्त साथ संलग्न नभएको खण्डमा त्यस्तो सहमति पेश गर्न बढीमा ६ महिनाको समयावधि प्रदान गर्न सकिनेछ। उक्त अवधिमा समेत सहमति पेश गर्न नसकेमा त्यस्तो दरखास्त रद्द गरिनेछ।

१३. **विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र लागि दरखास्त दिने सम्बन्धीः** ++++(१) कुनै विद्युत आयोजनाको निर्माण गर्न चाहने प्रवर्द्धकले विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र बहाल रहेको अवधिभित्रै नियमावलीको अनुसूची-११ मा तोकिएको दस्तुर सहित अनुसूची-६ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको दरखास्तसाथ ऐन तथा नियमावलीमा उल्लिखित कागजातको

+++ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

⬉पहिलो संशोधनद्वारा थप

⬉⬉⬉⬉चौथो संशोधनद्वारा थप

अतिरिक्त देहाय बमोजिमका कागजातहरू संलग्न गर्नुपर्नेछः :

(क) विद्युत उत्पादनको क्षमता अनुसारको अनुमतिपत्र दस्तुर बापतको रकम विभागको धरौटी खातामा जम्मा गरेको सक्कल रसिद,

(ख) वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धी देहाय बमोजिमका विवरण तथा कागजातहरूः

(अ) शेयर र ऋण लगानीको अनुपात स्पष्ट खुल्ने विवरण तथा जानकारी,

(आ) कम्तिमा अघिल्ला दुई आर्थिक वर्ष मध्ये एक आर्थिक वर्षको लेखा परीक्षण गरिएको वित्तीय विवरण,

++++(इ) आयोजनमा लगानी गरिने शेयर बराबरको कम्पनीको खुद सम्पति (नेटवर्थ) वा सो बराबरको रकम शेयरको रूपमा शेयरधनीहरूले लगानी गर्नसक्ने क्षमता पुष्टी हुने बैंक विवरण (स्टेटमेन्ट) वा अन्य सम्पत्ति विवरण वा लगानी गर्न इच्छुक व्यक्ति वा संस्थासँग भएको सम्झौता तथा इच्छुक व्यक्ति वा संस्थाको आर्थिक हैसियत पुष्टि हुने प्रमाणित कागजात, बैंक विवरण (स्टेटमेन्ट) वा अन्य सम्पत्ति विवरण रजिष्टर्ड चार्टर्ड एकाउण्टेण्टबाट प्रमाणित भएको प्रति र त्यस्तो कागजात प्रमाणित गर्ने चार्टर्ड एकाउण्टेण्टको संस्था दर्ता र कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित कागजात, तथा रजिष्टर्ड चार्टर्ड एकाउण्टेण्टबाट UDIN नम्बर सहित प्रमाणित गरिएको प्रबर्द्धक कम्पनीको खुद सम्पत्ति (नेटवर्थ) पुष्टि गर्न लिइएका आधार प्रमाण,

β(इ१) नेपाल सरकार वा अन्तर्गतका निकायको लगानी रहेका कम्पनीको हकमा स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम वा सञ्चालक समितिको निर्णयको प्रतिलिपि ।

(ई) शेयर पूँजी लगानी गर्ने प्रतिबद्धता गरिएको सञ्चालक समितिको निर्णयको प्रमाणित प्रति,

(उ) आयोजनामा प्रत्यक्ष रुपले ऋण लगानी गर्ने वित्तीय संस्थाहरूसँग भएको ऋण सम्झौता वा ती संस्थाहरूले ऋण लगानी गर्न व्यक्त गरेको प्रतिबद्धतापत्र ।

(ग) आयोजनाको लागि आवश्यक घर-जग्गा र सोको उपयोग सम्बन्धी विवरण वा आयोजनाको लागि स्थायी वा अस्थायी तवरबाट उपयोग वा प्राप्ति गरिने सरकारी वा निजी जग्गाको कूल क्षेत्रफल र जग्गाधनीहरूको लगत,

(घ) वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन,

(ङ) कम्पनी संस्थापनाको प्रमाणपत्र, प्रबन्धपत्र तथा नियमावली, स्थायी लेखा नम्बर दर्ता प्रमाणपत्र, कम्पनीको अद्यावधिक शेयर लगत अभिलेख, पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्र वा कर दाखिला गरेको प्रमाण, उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र (वैदेशिक लगानीको हकमा सोको स्वीकृति समेत),

(च) बहाल रहेको विद्युत खरिद विक्रीको सम्झौता वा विद्युत जडान सम्झौता (कनेक्शन एग्रिमेन्ट) वा विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता सम्पन्न गरिने सम्बन्धी आशयपत्र,

(छ) आयोजना क्षेत्रको प्रमुख संरचना सहित अक्षांश देशान्तर नक्साङ्कन भएको सक्कल स्थलरुप (टोपो) नक्शा,

(ज) निर्माण कार्यको विस्तृत तालिका,

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

β पाँचौ संशोधनद्वारा थप

(झ) आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन वा विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन र डिजाइन नक्सा, डिजाइन र ड्रइङ्ग तथा सोको विद्युतीय प्रति,

(ञ) विद्युत निर्यात गर्ने आयोजनाको हकमा सम्बन्धित विद्युत प्रसारण कम्पनी (अन्तरदेशिय विद्युत प्रसारण समेत) सँग भएको विद्युत प्रसारण सम्झौता वा त्यस सम्बन्धी आशयपत्र, विद्युत खरिद कर्तासँग भएको खरिद बिक्री सम्झौता वा आशयपत्र, विद्युत निर्यात गर्ने सम्बन्धमा विद्युत नियमन आयोगको स्वीकृति ।

+++(३) विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र बहाल रहेको अवधिभित्रै विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रको लागि आवश्यक दस्तुर, आयोजनाको लागतको विवरण लगायत अन्य आवश्यक विवरण तथा कागजात संलग्न गरी दरखास्त दिनु पर्नेछ । यस्तो दरखास्त साथ पेश हुन छुट भएका वा पेश गर्न बाँकी रहेका विवरण तथा कागजातहरू पैंतीस दिनको समय दिई पेश गर्न लगाउनु पर्नेछ ।

++++(४) उपदफा (३) बमोजिम दिएको समय नपुग भएको भनी प्रवर्द्धकले लिखित अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा त्यस्तो थप कागजात तथा विवरण बुझाउन पन्ध्र दिनको थप समयावधि प्रदान गर्न सकिने छ तथा सो अवधि समेत अपुग भएको भनी अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा पुनः सात दिनको समय प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(५) विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रमा कायम रहेको जडित क्षमता बमोजिम नै विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रको लागि दिइने दरखास्तमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ र सो बमोजिम नै विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रमा जडित क्षमता कायम गरिनेछ ।

१४. **विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र सम्बन्धीः** (१) विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता तथा वित्तीय व्यवस्थापन बाहेक विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रका लागि प्रचलित कानुनमा उल्लिखित अन्य कागजात तथा विवरणहरू पेश भएको अवस्थामा विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता तथा वित्तीय व्यवस्थापन दुई वर्षभित्र सम्पन्न गर्ने शर्त सहित विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिने छ ।

+(२) अनुमतिपत्रको माग गरिएको आयोजनाको जडित क्षमता भन्दा घटी या बढी क्षमताको उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र पेश गरेकोमा वा जडित क्षमताको उद्योग दर्ता प्रक्रियामा रहेको अवस्थामा एक वर्षको अवधिमा आयोजनाको क्षमता अनुसारको उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र पेश गर्नुपर्ने शर्त सहित उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिने छ ।

++++(३) विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी भएकै प्रवर्द्धकको नाममा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गरिनेछ ।

तर विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त प्रवर्द्धक कम्पनीले आफ्नो शेयर स्वामित्व न्यूनतम दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी संस्थापना गरेको कम्पनीको नाममा अनुमतिपत्र माग गरेमा एक वर्ष भित्रमा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र पेश गर्ने शर्त सहित विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ । यसरी नयाँ कम्पनीको नाउँमा अनुमतिपत्रको माग गर्ने प्रबर्द्धकले दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (ख) र खण्ड (ङ) बमोजिमका कागजात विवरण संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।

++++(४) सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको नवीकरण गर्न सकिने अवस्था हुँदाहुँदै विद्युत उत्पादन

+++ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएका प्रवर्द्धकले त्यस्तो दरखास्त साथ सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन, स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन र विद्युत जडान सम्झौता (कनेक्सन एग्रिमेण्ट), आयोजनामा ऋण लगानी गर्ने सम्बन्धमा बैंकबाट जारी भएको आशयपत्र तथा नेटवर्थ सम्बन्धी कागजात विवरण पेश नगरेमा त्यस्तो विवरण पेश गर्न ३५ दिनको समयावधी प्रदान गरिनेछ। उक्त समयावधि अपुग भएको भनी प्रबर्द्धकले अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा पन्ध्र दिनको थप समयावधि प्रदान गर्न सकिने छ तथा सो अवधि समेत अपुग भएको भनी अनुरोध गरेमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा पुनः सात दिनको समय प्रदान गर्न सकिनेछ।

यसरी थपिएको अवधिमा समेत प्रवर्द्धकले उल्लिखित विवरण पेश गर्न नसकेमा त्यस्तो दरखास्त उपर कारवाही गरिने छैन।

तर उत्पादन अनुमतिपत्रको दरखास्त उपर कारवाही नगरिने जानकारी प्राप्त गरेको मितिले पन्ध्र दिनभित्र सोही प्रवर्द्धकले पुनः सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिन सक्नेछ र सो अवधिसम्म उक्त आयोजना सोही प्रबर्द्धकको हकमा दफा १९ बमोजिमको आयोजना बैंकको सूचीमा सूचिकृत भएको मानिने छैन।

(५) कुनै आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन वा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन स्वीकृतीको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयमा पेश गरिएको भए एक वर्ष भित्र स्वीकृत प्रतिवेदन पेश गर्ने शर्त सहित विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

(६) विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रको दरखास्तसाथ सामान्य प्रकृतिका विवरण तथा कागजात पेश हुन छुट भएको अवस्थामा निश्चित समय भित्र पेश गर्ने शर्त सहित विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

१५. **सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण वा संशोधनः** (१) सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको नवीकरणको लागि उक्त अनुमतिपत्रको म्याद समाप्त हुनु अगावै नियमावलीमा उल्लेख भए बमोजिमको दस्तुर सहित विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

++++(२) सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्राप्त कुनै प्रवर्द्धकले आयोजनाको क्षमता, प्रारुप, संरचना, एलाइनमेन्ट, स्रोत, सर्वेक्षण क्षेत्र, गाउँपालिका, नगरपालिका, शर्त प्रक्रिया समेतमा थपघट वा संरचना स्थानान्तरण मध्ये कुनै कार्य गर्नका लागि अनुमतिपत्र संशोधन गर्न चाहेमा सोको स्पष्ट कारण खुलाई देहाय बमोजिमका आवश्यक कागजात, विवरण तथा नक्शा सहित विभागमा निवेदन दिन सक्नेछ।

(क) आयोजनाको तुलनात्मक संक्षिप्त विवरण,

(ख) टोपोनक्शामा आयोजनाको तुलनात्मक लेआउट रेखांकन विवरण,

(ग) प्रारम्भिक अध्ययन प्रतिवेदन,

(घ) संशोधन गर्ने सम्बन्धमा सञ्चालक समितिको बैठकबाट गरिएको निर्णयको सक्कल वा प्रमाणित प्रति,

(ङ) सम्बन्धित अन्य कागजात विवरणहरू।

➘(३) उपदफा (२) बमोजिम अनुमतिपत्र संशोधन गर्दा वृद्धि भई कायम हुन आउने जडित क्षमता विद्युत नियमावलीको अनुसुची-११ मा तोकिएको दस्तुर सीमा भन्दा बढी हुने भएमा बढी हुन आएको क्षमता अनुसारको दस्तुर सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी भएको मिति देखि नै नपुग हुन आउने दस्तुर बापतको रकम बुझाउनु

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

➘पहिलो संशोधनद्वारा थप

पर्नेछ।

(४) नवीकरणको लागि दरखास्त दिंदा यस निर्देशिकाको अनुसूची-१ बमोजिम भरिएको फारामहरू तथा विगतमा पेश गरेको कार्यतालिका बमोजिम कार्य प्रगति प्रतिवेदन समेत समावेश गर्नु पर्नेछ। यसरी कार्यतालिका बमोजिम निर्धारित कार्यहरू तोकिएको म्यादभित्र सम्पन्न हुन नसकेमा सोको कारण र औचित्य समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(५) अनुमतिपत्र नवीकरण गर्ने प्रयोजनको लागि आयोजनाको पछिल्लो अवधिको कार्य प्रगतिलाई मुख्य आधार मानिनेछ।

(६) प्रवर्द्धकले पेश गरेको कार्य प्रगति प्रतिवेदन सन्तोषजनक नदेखिएमा वा विभागले आवश्यक ठानेमा आयोजनाको प्रगति सम्बन्धमा प्रवर्द्धकबाट प्रस्तुतीकरण गर्न लगाउने वा विभागले आफ्नो मातहतका कर्मचारी खटाई आयोजनाको स्थलगत निरीक्षण गर्न गराउन सक्नेछ।

(७) उपदफा (५) र (६) बमोजिम छानबिन गर्दा आयोजनाको कार्य प्रगति सन्तोषजनक नदेखिएमा त्यस्तो आयोजनाको लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्र नवीकरण गरिने छैन र अनुमतिपत्र नवीकरण नगर्ने निर्णय गर्नुअघि सम्बन्धित प्रवर्द्धकलाई सफाई पेश गर्न पन्ध्र दिनको समय दिइनेछ।

(८) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम प्राप्त दरखास्त, त्यससाथ संलग्न कागजात विवरण तथा स्थलगत निरीक्षण समेतका आधारमा आवश्यकता एवम् औचित्य हेरी सर्वेक्षण अनुमतिपत्रमा संशोधन गर्न सकिनेछ।

(९) सामान्यतया सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको नवीकरण एक वर्षको लागि मात्र गरिनेछ।

१६. **विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र संशोधन सम्बन्धीः** ++++ (१) विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता तथा वित्तीय व्यवस्थापन सम्पन्न गर्नका लागि सामान्यतया दुई वर्षको समय तथा उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र र बैदेशिक लगानीको स्वीकृती, स्वीकृत वावतावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन पेश गर्नका लागि निश्चित समय तोकी सशर्त विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गरिएकोमा त्यसरी तोकिएको समय भित्र पनि उक्त कार्यहरू सम्पन्न हुन नसकी म्याद समाप्त हुनु अगावै प्रबर्द्धकले म्याद थपको लागि निवेदन दिएमा आवश्यकता र औचित्य हेरी पहिले दिइएको समयावधि समेत गणना गरी बढीमा तीन वर्षमा नबढ्ने गरी उक्त कार्यका लागि म्याद थप दिन सकिनेछ। तीन वर्षको अवधि भित्र समेत उक्त कार्यहरू मध्ये सबै वा कुनै कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने भई प्रवर्द्धकले म्याद थपको लागि अनुरोध गरेमा सो सम्बन्धमा गरिएका प्रयास र सोको प्रगति समेतका आधारमा बढीमा दुई वर्षसम्मको अवधि थप गर्न सकिनेछ। यसरी अवधि थप हुने भएमा थप अवधिको लागि सो आयोजनाको जडित क्षमता वापतको क्यापासिटी रोयल्टी बराबरको प्रति किलोवाट रु. १०० प्रति वर्षका दरले हुन आउने रकम सम्बन्धित प्रबर्द्धकले बुझाउनु पर्नेछ।

β तर १०० मेगावाट भन्दा बढी क्षमताका आयोजनाका हकमा सो सम्बन्धमा गरिएका प्रयास र प्रगति समेतका आधारमा माथि तोकिएको अवधिका अतिरिक्त क्यापासिटी रोयल्टी बराबरको रकम लिई बढीमा २ (दुई) वर्षसम्मको अवधि थप गर्न सकिनेछ।

◤◤◤◤(१क) विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता, वित्तीय व्यवस्थापन, उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र र बैदेशिक लगानीको स्वीकृती, स्वीकृत वावतावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदन पेश गर्नका लागि

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

β पाँचौ संशोधनद्वारा थप

◤◤◤◤चौथो संशोधनद्वारा थप

निश्चित समय तोकी सशर्त विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्रदान गरिएकोमा उक्त समयावधिभित्र त्यस्तो विवरण पेश गर्न नसकी दफा १६ (१) बमोजिम म्याद थपको लागि निवेदन पेश गर्न छुटेका प्रबर्द्धकले आयोजनाको जडित क्षमता वापतको क्यापासिटी रोयल्टी बराबरको प्रति किलोवाट १०० रुपियाँ प्रति वर्षको २५ प्रतिशतका दरले हुन आउने रकम (प्रति वर्ष प्रति किलोवाट रु. २५ का दरले हुन आउने) अतिरिक्त रकम बुझाई कारण खोली म्याद थपको लागि निवेदन दिन सक्नेछ। यसरी म्याद थपको निवेदन पेश भएमा दफा १६(१) बमोजिम म्याद थप गर्न सकिनेछ।

++++ (२) विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्राप्त गरेपश्चात् मुख्य मुख्य संरचनाहरूको डिजाईनमा व्यापक वा उल्लेखनीय परिवर्तन गर्नु परेमा वा प्रारुप परिवर्तन गर्नुपरेमा वा संरचनामा नै थपघट वा स्थानान्तरण गर्नु परेमा वा आयोजनाको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन) वा हाइड्रोलोजिकल टाइम सिरिज डाटाको प्रोव्याबिलिटी अफ एक्सिडेन्स परिवर्तनको आधारमा क्षमता थपघट गर्नु परेमा सोको कारण खुलाई प्रवर्द्धकले लिखित अनुरोध गरेमा आवश्यकता र औचित्य हेरी थप अध्ययन गर्न सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्न सकिनेछ।

Ψ (३) उपदफा (२) बमोजिम सहमति प्राप्त भएपछि संशोधित अध्ययन प्रतिवेदन, क्षमता संशोधन भएमा संशोधित क्षमताको विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता वा सोको आशयपत्र, संशोधित उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र वा सोको आशयपत्र, थप क्षमताको वित्तीय व्यवस्था वा सो सम्बन्धी आशयपत्र र स्वीकृत पूरक/परिमार्जित वातावरणीय प्रतिवेदन पेश भएमा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र संशोधन गर्न सकिने छ। यसरी आशयपत्रका आधारमा संशोधन भएका अनुमतिपत्रको हकमा उक्त विवरणहरू एक वर्ष भित्र पेश गर्नुपर्नेछ।

++++(४) जलविज्ञान (हाइड्रोलोजी), विद्युत बजारको उपलब्धता, विद्युत प्रशारण लाइनको क्षमता र अवस्थाका कारणले थप-घट भई कायम हुने क्षमताको लागि विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता वा विद्युत जडान सम्झौता वा विद्युत खरिद बिक्री सम्झौताको आशयपत्र भएको अवस्थामा आयोजनाको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन) का आधारमा संशोधित अध्ययन प्रतिवेदन, संशोधित स्वीकृत पूरक/परिमार्जित वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन प्राप्त भए पश्चात् सोही क्षमताको लागि विद्युत उत्पादनको अनुपतिपत्र संशोधन गर्न सकिनेछ।

Ψ(५) उत्पादन अनुमतिपत्र जारी भएका आयोजनाका हकमा प्रवर्द्धकले जलस्रोत थप गर्न वा आयोजनाको हेड या जलाशयको क्षेत्र वृद्धि हुने गरी क्षेत्र थप गर्न वा जडित क्षमता थप गर्न निवेदन पेश गरेको अवस्थामा आवश्यकता र औचित्यका आधारमा थप अध्ययन गर्न सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्न सकिनेछ। उक्त सहमति प्राप्त भए पश्चात् संशोधित अध्ययन प्रतिवेदन, स्वीकृत पूरक/ परिमार्जित वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा थप क्षमताको लागि संशोधित विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता वा सो सम्बन्धी आशयपत्र, थप क्षमताको वित्तीय व्यवस्था वा सो सम्बन्धी आशयपत्र र संशोधित उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र वा सोको आशयपत्र पेश भएमा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र संशोधन गर्न सकिने छ। यसरी आशयपत्रका आधारमा संशोधन भएका अनुमतिपत्रको हकमा उक्त विवरणहरू एक वर्ष भित्र पेश गर्नुपर्नेछ।

+(६) उत्पादन अनुमतिपत्र जारी भएका आयोजनाको लागि आवश्यक नरहेको क्षेत्र कटाउन र थप क्षेत्र आवश्यक परेको खण्डमा संशोधनको लागि निवेदन पेश गरेको अवस्थामा आवश्यकता र औचित्यका आधारमा क्षेत्र संशोधन गर्न सकिनेछ।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

Ψ पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

+(७) अनुमतिपत्र संशोधन गर्दा वृद्धि भई कायम हुन आउने जडित क्षमता विद्युत नियमावलीको अनुसूचि -११ मा तोकिएको दस्तुरको सिमा भन्दा बढी हुने भएमा बढी हुन आएको क्षमता अनुसार सर्वेक्षण अनुमतिपत्र अवधि पाँच वर्षको पूरै सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दस्तुर र विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र दस्तुर समेत गरी नपुग हुन आउने रकम जम्मा गर्नु पर्ने छ।

तर आयोजनाको जलस्रोत थप वा क्षेत्र थप वा जडित क्षमता वृद्धि हुने वा ऊर्जा उत्पादनमा मात्र वृद्धि हुने तर नियमावलीको अनुसूचि -११ बमोजिमको दस्तुरको सीमा भित्र रहने गरी जडित क्षमता वृद्धि हुने भएमा थप दस्तुर बुझाउनुपर्ने छैन।

+(८) उपदफा (१) बमोजिम म्याद थप तथा उपदफा (३), (४), (५), (६) वा (७) बमोजिम उत्पादन अनुमतिपत्रमा संशोधन हुँदा जारी भएको अनुमतिपत्रको कूल अवधिमा थप हुने छैन।

+(९) प्रवर्द्धकले आयोजनाको क्षेत्र संशोधन माग गर्दा अन्य अनुमति प्राप्त आयोजना, नेपाल सरकारको आयोजना बैंकको सूचीमा रहेका आयोजना तथा गुरुयोजनामा रहेका आयोजनाको क्षेत्रसँग आंशिक रूपमा दोहोरो पर्ने गरी माग भएको पाइएमा आवश्यक छानबिन गरी उक्त आयोजनाहरूलाई तात्विक रूपमा असर नपर्ने देखिएमा संशोधन गर्न सकिने छ।

१७. **पुनः सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेः** (१) यस निर्देशिकामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायको अवस्थामा पुनः सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी गर्न सकिने छः

(क) काबु बाहिरको अवस्था सृजना भई कुनै प्रबर्द्धकले सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरणको लागि त्यस्तो अनुमतिपत्रको म्याद बहाल रहँदै दरखास्त दिन नसकेमा,

(ख) रितपूर्वकको दरखास्त नदिएकोमा वा दरखास्त दिएर पनि कुनै कारणवस सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण नभएकोमा त्यस्तो अवस्था परेको वा नवीकरण नगर्ने निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र पुनः सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएमा,

(२) खण्ड (क) वा (ख) बमोजिम कुनै प्रवर्द्धकले दरखास्त दिएमा विगतको कार्य प्रगतिका आधारमा सोही प्रवर्द्धकलाई उक्त जलविद्युत आयोजनाको नयाँ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

(३) सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको पूरा पाँच वर्षको अवधि व्यतित नभइ विद्युत उत्पादन वा प्रसारण वा वितरणको अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएकोमा कुनै कारणवश उक्त दरखास्त रद्द भएमा त्यस्तो दरखास्त रद्द गर्ने निर्णयको जानकारी दिएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र निज प्रबर्द्धकबाट सोही आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दरखास्त दिएमा त्यही आयोजनाको लागि नयाँ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

तर यस्तो सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको कूल अवधि गणना गर्दा पहिलो सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको अवधि समेत गणना गरी जम्मा अवधि पाँच वर्षमा ननाघ्ने गरी नयाँ सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद-५

जलाशययुक्त (स्टोरेज) तथा अर्धजलाशययुक्त (पिकिङ्ग रन अफ रिभर) आयोजना सम्बन्धी व्यवस्था

१८. **जलाशययुक्त आयोजना सम्बन्धीः** (१) नदी वेसिन गुरुयोजना अन्तर्गत पहिचान भएका जलाशययुक्त तथा बहु उद्देश्यीय आयोजनाहरूको सम्बन्धमा गुरुयोजनाको मूल उद्देश्य र मर्म विपरीत नहुने गरी आयोजनागत रूपमा

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

प्रवर्द्धकहरूको दरखास्त जाँचबुझ वा परीक्षण गरी कारवाही गरिनेछ।

(२) माथि उल्लिखित गुरुयोजनाहरूमा समावेश भएका जलाशययुक्त आयोजनाहरूको हकमा जडित क्षमता निर्धारण गर्दा सम्बन्धित गुरुयोजनामा उल्लिखित जडित क्षमता वा ऊर्जा (इनर्जी) भन्दा कम नहुने गरी निर्धारण गरिनेछ।

(३) माथि उल्लिखित गुरुयोजनाहरूमा परेका जलाशययुक्त वा अन्य आयोजनाहरूको सम्बन्धित गुरुयोजनामा उल्लिखित जडित क्षमता अनुरुपको आयोजना बनाउन तत्कालका लागि सम्भव नभएको पाइएमा प्राविधिक विश्लेषण र औचित्यका आधारमा आयोजनाको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन)का आधारमा आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी गर्न वा क्षमता संशोधन गर्न सकिनेछ।

(४) जलाशययुक्त आयोजनाहरूको लागि अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा आयोजनाको प्रकृति तथा स्वरुपको आधारमा अनुमतिपत्रमा आवश्यकता अनुसार थप शर्तहरू तोक्न सकिने छ।

↖↖↖↖(५) जलाशययुक्त (स्टोरेज) तथा पम्प जलाशययुक्त (पम्प स्टोरेज) आयोजनाहरूको लागि बढीमा ४५ वर्ष सम्मको अवधि रहने गरी विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिने छ।

↖↖↖↖(६) अर्धजलाशययुक्त (पिकिङ्ग रन अफ रिभर) प्रारुपका आयोजनाहरूको लागि अनुमतिपत्र प्रस्ताव गर्दा सुख्खायाममा समेत कम्तीमा पनि २ घण्टा पूर्ण क्षमतामा आयोजना संचालन गर्न सक्ने जलाशय निर्माण हुने गरी मात्र प्रस्ताव गर्नुपर्नेछ। सो भन्दा कम अवधिको पिकिङ्ग हुने गरी प्रस्तावित आयोजनालाई नदी प्रवाहमा आधारित प्रारुपको आयोजनाको अनुमतिपत्र जारी गर्न सकिने छ।

↖↖↖↖(७) जलाशययुक्त (स्टोरेज) आयोजनाहरूको प्रस्ताव गर्दा पेश गरिएको डेस्क अध्ययन प्रतिवेदनमा अनुसूची-३ बमोजिमका विवरण संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद-६

आयोजना बैंकमा रहेका आयोजना विकास निर्माण गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

१९. **आयोजना बैंकमा रहने आयोजनाः** देहायका आयोजनाहरू नेपाल सरकारको आयोजना बैंक रहने छन्ः

(क) नेपाल सरकारको आफ्नै खर्च वा नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेका संस्थाबाट वा विदेशी सहयोगमा संभाव्यता अध्ययन भएका आयोजनाहरू,

(ख) जुनसुकै कारणले सर्वेक्षण अनुमतिपत्र रद्द भएका र उत्पादन अनुमतिपत्रका लागि दिएका दरखास्तहरू रद्द भएका आयोजनाहरू,

(ग) उत्पादन अनुमतिपत्र रद्द भएका आयोजनाहरू,

(घ) नेपाल सरकारबाट अध्ययन भइरहेका वा नेपाल सरकारको लागि अन्य संस्थाबाट अध्ययन भइरहेका आयोजनाहरू

↖↖(ङ) कुनै आयोजनाको लागि प्रबर्द्धकले प्राप्त गरेको अनुमतिपत्रमा प्रदान गरिएको क्षेत्र उक्त आयोजनाको संरचनाका लागि आवश्यक नहुने भई दफा २६ को उपदफा (४) मा उल्लिखित उचाइ हेड प्राप्त हुने गरी प्राप्त हुन आएको आयोजना वा आयोजना क्षेत्र।

↖↖↖↖चौथो संशोधनद्वारा थप

↖↖दोश्रो संशोधनद्वारा थप

यस खण्ड बमोजिम प्राप्त हुन आएका आयोजना वा आयोजना क्षेत्रको प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशनका आधारमा क्षेत्र मिलान गर्दा आयोजना विकास गर्ने सम्बन्धी व्यवस्थाका लागि दफा २० को उपदफा (१) र दफा २२ मा उल्लिखित व्यवस्था लागू हुनेछैन ।

२०. **आयोजना बैंकमा रहेका आयोजनाको विकास गर्ने सम्बन्धीः** ψ(१) दफा १९ बमोजिम आयोजना बैंकमा रहेका आयोजनाहरू मध्ये खण्ड (ख) तथा (ङ) अन्तर्गतका आयोजनाहरू दफा १२ (१) को आधारमा विकास निर्माण गर्न गराउन सकिनेछ ।

▼(२) .... (✂)

ψ(२क) दफा १९ को खण्ड (क) बमोजिमको आयोजना प्रबर्द्धन गर्न नेपाल सरकारको अधिकांश शेयर लगानी रहेको सार्वजनिक संस्था वा कम्पनीबाट सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि पेश भएको दरखास्तको हकमा प्रति मेगावाट दश लाख रुपैयाँका दरले हुन आउने रकम बुझाउनु पर्नेछ । यसरी लागत गणना गर्दा वास्तविक अध्ययन लागत बापतको रकम भन्दा कम हुने भएमा वास्तविक अध्ययन लागत वापतको रकम तिर्नुपर्नेछ । सो बमोजिम गणना गर्दा बुझाउनु पर्ने रकम बीस करोड रुपैयाँ भन्दा बढी हुने भएमा बीस करोड रुपैयाँ जम्मा गर्न लगाई बाँकी रकम नेपाल सरकारको शेयरको रूपमा रहने गरी पनि विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र जारी गर्न सकिनेछ । यसरी बाँकी रकम नेपाल सरकारको शेयरको रूपमा रहने भएमा निवेदकले शेयर कायम भएको विवरण पेश गरे पश्चात मात्र अनुमतिपत्र जारी गर्न सकिनेछ ।

++(३) दफा १९ को खण्ड (ख) र खण्ड (ङ) मा उल्लिखित आयोजनाहरूको हकमा अनुमतिपत्र दस्तुरका अतिरिक्त अध्ययन लागत वापत देहाय बमोजिम एकमुष्ठ रकम अग्रिम रूपमा बुझाउनु पर्नेछः

(क) एक मेगावाटदेखि पाँच मेगावाट सम्मका आयोजनाको लागि दश लाख रुपैयाँ,

(ख) पाँच मेगावाट देखि माथि दश मेगावाटसम्म बीसलाख रुपैयाँ,

(ग) दश मेगावाट देखि माथि पच्चीस मेगावाटसम्म तीसलाख रुपैयाँ,

(घ) पच्चीस मेगावाट देखि माथि एकसय मेगावाटसम्म अस्सी लाख रुपैयाँ,

(ङ) एकसय मेगावाट देखि माथि पाँचसय मेगावाटसम्म एक करोड रुपैयाँ,

(च) पाँच सय मेगावाट देखि माथि एक करोड बीस लाख रुपैयाँ ।

(४) दफा १९ को खण्ड (ग) बमोजिमका आयोजनाको हकमा सम्बन्धित संरचनाहरू (सुरुङ, नहर, जल प्रवाह प्रणाली, वाटर कनभे सिष्टम, हेडवर्क्स, विद्युत गृह (पावर हाउस) लगायतको उल्लेखनीय रूपमा निर्माण कार्य प्रारम्भ नभएका आयोजनाहरूको हकमा प्रति मेगावाट दश लाख रुपैयाका दरले कम्तिमा पचास लाख रुपैयाँ वा बढीमा बीस करोड रुपैयाँसम्म आयोजना अध्ययन लागत वापतको रकम लिई विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिने छ ।

(५) दफा १९ को खण्ड (ग) बमोजिमका आयोजनाहरूसँग सम्वन्धित मुख्य संरचनाहरू (सुरुङ, नहर, जल प्रवाह प्रणाली, वाटर कनभे सिष्टम, हेडवर्क्स, विद्युत गृह (पावर हाउस) लगायतको उल्लेखनीय रूपमा निर्माण कार्य भएको अवस्थामा उपदफा (४) बमोजिमको अध्ययन लागतका अतिरिक्त दफा २१ बमोजिम गठित समितिले निर्धारण गरेको संरचना निर्माण लागत वापत रकम समेत लिई सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सकिनेछ ।

ψ पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित

▼ पाँचौ संशोधनद्वारा हटाइएको

++ दोश्रो संशोधनद्वारा संशोधित

यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दफा २१ बमोजिम निर्धारण भएको निर्माण लागत वापतको रकम विभागले सूचना गरी तोकेको समयभित्र बुझाउनु पर्नेछ।

(६) दफा १९ बमोजिम आयोजना बैंकको सूचीमा रहेका एक भन्दा बढी आयोजनाहरू लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन) को आधारमा एउटै आयोजनाको रूपमा विकास गर्न प्रस्ताव गरिएमा र त्यस्तो प्रस्ताव प्राविधिक र आर्थिक दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएमा क्षमताको आधारमा एउटै आयोजना मानी सोही बमोजिम आयोजना लागत बापतको एकमुष्ठ रकम अग्रिम रूपमा बुझाउनु पर्नेछ।

(७) आयोजना बैंकमा रहेका आयोजनाहरूको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन) को आधारमा विकास गर्ने उद्देश्यले एक पटक अग्रिम रूपमा आयोजना लागत बुझाएका प्रवर्द्धकले सोही क्षेत्रभित्रको एउटै जलाशयबाट छुट्टै विद्युत गृह (पावरहाउस) रहने अवस्थामा त्यस्तो पावरहाउसको लागि पुनः आयोजना लागत बुझाउनु पर्नेछैन।

२१. **मूल्याङ्कन समितिः** (१) दफा १९ को खण्ड (ग) मा उल्लिखित आयोजनाहरूको भौतिक रूपमा सम्पन्न भएको निर्माण कार्यको मूल्याङ्कन गर्न देहाय बमोजिमको एक मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछः

+(क)	विभागको उपमहानिर्देशक	संयोजक
(ख)	मन्त्रालयले तोकेको विषय विज्ञ	सदस्य
(ग)	मन्त्रालय वा विभागको उपसचिव (कानून)	सदस्य
(घ)	मन्त्रालय वा विभागको उपसचिव (लेखा)	सदस्य
(ङ)	विभागको सिनियर डिभिजनल इन्जिनियर	सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित मूल्याङ्कन समितिको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि कार्यादेशमा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

ψ२२. **प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट आयोजना विकास गर्न सकिनेः** दफा १९ को खण्ड (क) र (ग) बमोजिम आयोजना बैंकमा रहेका आयोजनाहरू मध्ये १ मेगावाट वा सो भन्दा बढी क्षमता उल्लेख भएका आयोजनाहरू प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट विकास निर्माण गराइनेछ। प्रतिस्पर्धाका आधारहरू अग्रिम शुल्क (अपफ्रण्ट फि) वा निश्चित समयावधिमा वार्षिक किस्ताबन्दी रूपमा भुक्तानी (एन्यूटी बेशिस) वा मन्त्रालयले निर्णय गरी तय गरेको अन्य विधि बमोजिम हुनेछ।

तरनेपालसरकारकोअधिकांशशेयरलगानीरहेकोसार्वजनिकसंस्थावाकम्पनीलाईउक्तआयोजनाहरूको अनुमतिपत्र दफा १२ (१) का आधारमा जारी गर्न सकिने छ।

परिच्छेद-७

विविध व्यवस्था

२३. **अनुमतिपत्रको बिक्री तथा हस्तान्तरण सम्बन्धीः** (१) कुनै प्रवर्द्धकले आफूले प्राप्त गरेको विद्युत उत्पादन/प्रसारणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र बिक्री वा हस्तान्तरणको लागि स्वीकृति मागगर्दा देहाय बमोजिमका कागजात संलग्न गर्नुपर्नेछः

(क) सम्बन्धित आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा क्षेत्र निर्धारण (स्कोपीङ डकुमेन्ट) र

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

ψ पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित

स्वीकृत कार्यसूची (टर्म्स अफ रिफरेन्स),

(ख) प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा स्वीकृत कार्यसूची (टर्म्स अफ रिफरेन्स),

(ग) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको आर्थिक हैसियत पुष्टि गर्ने कागजात ।

++++(२) उपदफा (१) बमोजिमका कागजात पेश नभई सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र बिक्री वा हस्तान्तरणको स्वीकृति दिइने छैन ।

तर सम्बन्धित कम्पनीको न्यूनतम पच्चिस प्रतिशत स्वामित्व रहेको अर्को कम्पनीलाई अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गर्न सकिने छ। यसरी हस्तान्तरण गरिने कम्पनीले दफा ७ को खण्ड (घ) र खण्ड (छ) बमोजिमका कागजात विवरण तथा दफा ८ बमोजिमको आर्थिक क्षमता सम्बन्धी विवरण पेश गर्नुपर्नेछ।

ҠҠҠҠ(३) कुनै प्रबर्द्धकले आफूले प्राप्त गरेको विद्युत उत्पादन/प्रसारणको अनुमतिपत्र बिक्री वा हस्तान्तरणको लागि स्वीकृति माग गर्दा देहाय बमोजिमका कागजात संलग्न गर्नुपर्नेछ :

(क) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने र दिने दुवै कम्पनी वा संस्थाको संचालक समितिको निर्णय, पछिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ता प्रमाणपत्र वा कर दाखिला गरेको प्रमाण, लेखा परिक्षण प्रतिवेदनको प्रमाणित प्रतिलिपिहरू,

(ख) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको कम्पनी संस्थापनाको प्रमाणपत्र, प्रबन्धपत्र तथा नियमावली, स्थायी लेखा नम्बर दर्ता प्रमाणपत्र, कम्पनीको अध्यावधिक शेयर लागत अभिलेखको प्रमाणित प्रतिलिपिहरू,

(ग) कालोसूचीमा नरहेको तथा कारोबार रोक्कामा नभएको बारेमा कम्पनीको स्वघोषणा,

(घ) आयोजना हस्तान्तरणमा कुनै उजुरी नपरेको/नरहेको स्वःघोषणा गरी आयोजना हस्तान्तरण पश्चात आयोजनाको निर्माण तथा संचालनमा तात्विक असर नपर्ने व्यहोरा उल्लेख गरेको अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको संचालक समितिको निर्णयको प्रतिलिपि ।

ҠҠҠҠ(४) उपदफा (३) मा उल्लिखित कागजात तथा विवरण पेश भए पश्चात उत्पादन तथा प्रसारण अनुमतिपत्र हस्तान्तरणको सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिनेछ।

ҠҠҠҠ(५) उपदफा (४) बमोजिम अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गर्न सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त भई देहाय बमोजिमका कागजात तथा विवरण पेश भए पश्चात अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गर्न सकिनेछ।

(क) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको शेयरहोल्डरहरूको अन्य आयोजनाहरूमा गर्नुपर्ने लगानी वा प्रतिबद्धता गरिएको लगानीको विवरण,

(ख) आयोजनामा स्वःपूँजी लगानी गर्न तथा खण्ड (क) बमोजिमको आवश्यक लगानीलाई समेत खाम्ने गरी चार्टर्ड एकाउन्टेन्टबाट UDIN नम्बर सहित जारी गरेको नेटवर्थ, नेटवर्थ तयार गर्ने चार्टर्ड एकाउन्टेन्टको संस्था दर्ता तथा कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि र नेटवर्थ पुष्टी गर्न लिइएका आधार प्रमाण,

(ग) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको शेयरहोल्डरहरूले आयोजनामा स्वःपूँजी लगानी गर्ने सम्बन्धमा भएको शेयरहोल्डर सम्झौता,

ψ(घ) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी लिने कम्पनी वा संस्थाको नाममा भएको विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता वा

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

ҠҠҠҠचौथो संशोधनद्वारा थप

ψ पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित

सोको आशयपत्र र आयोजनामा ऋण लगानी गर्ने वित्तीय संस्थाको वित्तीय व्यवस्था गर्ने सम्बन्धको आशयपत्र। यसरी आशयपत्रका आधारमा हस्तान्तरण भएका अनुमतिपत्रको हकमा एक वर्ष भित्र उक्त विवरणहरू र उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र पेश गर्नुपर्नेछ।

β(ङ) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरी दिने कम्पनी वा संस्था पब्लिक लिमिटेड कम्पनी भएमा आयोजना हस्तान्तरण गर्ने सम्बन्धमा साधारण सभाको निर्णय।

β(६) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आयोजनाको कर्जा सम्झौता अनुसार प्रबर्द्धक कम्पनीले दायित्व पुरा नगरेको कारणले आयोजनालाई लिलाम प्रक्रियामा लगि कुनै तेस्रो व्यक्ति वा संस्था वा कम्पनीलाई अनुमतिपत्रको स्वामित्व हस्तान्तरण गर्न सैद्धान्तिक सहमति माग गरेमा अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गर्न सैद्धान्तिक सहमति दिन सक्नेछ।

β(७) उपदफा (६) बमोजिम सहमति प्राप्त गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आयोजनाको लिलाम प्रक्रिया पुरा गरी तेस्रो व्यक्ति वा संस्था वा कम्पनीलाई अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गरिदिन अनुरोध गरेमा देहायमा उल्लिखित कागजात तथा विवरणहरू प्राप्त भएपश्चात अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकारीले विद्युत उत्पादन वा प्रसारण वा दुवै अनुमतिपत्र तेस्रो व्यक्ति वा संस्था वा कम्पनीको नाममा हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ।

(क) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण भई जाने व्यक्ति वा कम्पनी वा संस्थाको संचालक समितिको निर्णय, पछिल्लो आर्थिक वर्षको करचुक्ता प्रमाणपत्र तथा लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, कम्पनी संस्थापनाको प्रमाणपत्र, प्रबन्धपत्र तथा नियमावली, स्थायी लेखा नम्बर दर्ता प्रमाणपत्र, अद्यावधिक शेयर लगत अभिलेखका प्रमाणित प्रतिलिपिहरू,

(ख) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण भई जाने व्यक्ति वा कम्पनी वा संस्था कालोसूचीमा नरहेको तथा कारोबार रोक्का नरहेको बारेमा स्वःघोषणा,

(ग) रोयल्टी फरफारक गर्न बाँकी भएमा सो फरफारक भएको निस्सा-प्रमाण,

(घ) अनुमतिपत्र हस्तान्तरण भई जाने व्यक्ति वा कम्पनी वा संस्थाको नाममा नामसारी/अभिलेख भएको निजी जग्गाको कागजात विवरण।

β(८) उपदफा (७) बमोजिम अनुमतिपत्र हस्तान्तरण भएको मितिले एक वर्ष भित्र अनुमतिपत्र हस्तान्तरण भई जाने व्यक्ति वा कम्पनी वा संस्थाको नाममा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र, विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता तथा सार्वजनिक जग्गाको हकमा लिज सम्झौता पेश गर्नुपर्नेछ।

β(९) उपदफा (७) बमोजिम अनुमतिपत्र हस्तान्तरण गर्दा अनुमतिपत्र बहाल रहने अवधि परिवर्तन गरिने छैन।

+२४. **शेयर संरचनामा परिवर्तनः** विद्युत उत्पादन वा प्रशारण वा वितरण वा सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र प्राप्त प्रवर्द्धक कम्पनी/संस्थाको नाम, शेयर धनी वा शेयर संरचनामा परिवर्तन भएको ३० दिनभित्र परिवर्तित कागजात सहित सोको जानकारी विभागमा दिनु पर्नेछ।

२५. **कागजात तथा विवरण माग गर्ने सम्बन्धीः** विभागले कुनै दरखास्त उपर छानबिन गर्दा आवश्यक कागजात वा सूचना वा जानकारी माग गर्न आवश्यक देखेमा समय तोकी माग गर्न सक्नेछ। त्यसरी माग गरिएको कागजात वा सूचना वा जानकारी उपलब्ध गराउनु प्रवर्द्धकको दायित्व हुनेछ।

β पाँचौ संशोधनद्वारा थप

\+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

२६. **आयोजनाको क्षेत्र थपघट गर्न सकिने**: (१) कुनै आयोजनाको लागि प्रवर्द्धकले प्राप्त गरेको विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र वा विद्युत सर्वेक्षणको अनुमतिपत्रमा प्रदान गरिएको क्षेत्र आयोजनाको संरचनालाई आवश्यक पर्ने भन्दा बढी भएमा औचित्यको आधारमा उक्त बढी भएको क्षेत्र काटी त्यसको लागि आवश्यक पर्ने क्षेत्र मात्र कायम गरी आयोजनाको क्षेत्र संशोधन गर्न सकिनेछ।

(२) विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको दरखास्त वा विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्तको कारबाही क्रममा आयोजनाको संरचनालाई आवश्यक पर्ने क्षेत्रभन्दा बढी क्षेत्र माग भएको देखिएमा विभागले औचित्य हेरी उक्त बढी भएको क्षेत्र काटी आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने क्षेत्र मात्र उल्लेख गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सक्नेछ।

(३) दफा १९ बमोजिम आयोजना बैंकमा रहेको आयोजना र सो भन्दा तल माथि रहेका आयोजनाको उत्तम लाभ लागत (प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशन) को आधारमा क्षेत्र मिलान गर्न सकिने छ।

⇖⇖(४) दफा १९ को खण्ड (ङ) बमोजिमका आयोजनाको क्षेत्र मिलान गर्दा मिलान गरिने थप क्षेत्रमा नापी विभागबाट प्रकाशित टोपोनक्शा अनुसार कम्तीमा ४० मिटर वा सो भन्दा बढी उचाई (हेड) प्राप्त हुने भएमा यसरी प्राप्त हुन आएको क्षेत्रमा क्षेत्र थप गर्न प्रस्ताव गरेको आयोजनाको डिजाइन डिष्चार्ज, उपलब्ध हुन आएको उचाई (हेड), दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) अनुरुपको हेडलस तथा इफिसियन्सी समेतका आधारमा गणना गर्दा हुन आउने आयोजनाको क्षमता बराबरको आयोजना मानी दफा (२०) को उपदफा (३) अनुरुप हुने गरी अतिरिक्त दस्तुर त्यस्तो क्षेत्र थप गरी मिलान गर्ने आयोजनाका प्रबर्द्धकले एकमुष्ठ रूपमा बुझाउनु पर्नेछ।

तर टोपोनक्शामा स्पष्ट रूपमा कम्तीमा ४० मिटर उचाई हेड प्राप्त हुन आउने नदेखिएमा यसरी प्राप्त हुन आएको आयोजना क्षेत्रलाई प्रोजेक्ट अप्टिमाइजेशनको आधारमा क्षेत्र मिलान गर्दा अध्ययन लागत बापतको अतिरिक्त दस्तुर बुझाउनुपर्ने छैन। उपलब्ध हुने हेड टोपो नक्शामा इन्टरपोलेट गरी गणना गरिनेछ।

२७. **धरौटी रकम सम्बन्धी**: (१) प्रवर्द्धकले अनुमतिपत्र वापतको दस्तुर विभागको धरौटी खातामा जम्मा गर्नुपर्नेछ र अनुमतिपत्र प्रदान गरेपछि त्यस्तो रकम राजश्व खातामा जम्मा गरिनेछ।

(२) कारणवश प्रवर्द्धकलाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्न नसकिएमा अनुमतिपत्र दस्तुर वापत धरौटी खातामा रहेको रकम त्यस्तो प्रवर्द्धकलाई फिर्ता दिइनेछ।

(३) प्रवर्द्धकले कुनै आयोजनाको लागि पेश गरेको धरौटी रकम फिर्ता हुने अवस्थामा धरौटी फिर्ता लिन आउन पत्राचार गरिएको मितिले एक वर्षभित्र धरौटी फिर्ता लिइसक्नु पर्नेछ।

(४) प्रवर्द्धकले फिर्ता पाउने धरौटी रकम अन्य आयोजनाको अनुमतिपत्र दस्तुरमा मिलान गरिने छैन।

Ψ(५) अनुमतिपत्रको दरखास्तसाथ राखेको धरौटी रकम फिर्ता पाउने प्रवर्द्धकले देहाय बमोजिमका कागजात विवरण सहित विभागमा निवेदन दिई धरौटी फिर्ता लिनुपर्नेछ।

क. धरौटी जम्मा सम्बन्धी विभागले जारी गरेको रसिदको सक्कल प्रति (ग्राहक प्रति) वा सोको प्रमाणित प्रतिलिपि।

ख. धरौटी जम्मा सम्बन्धी नेपाल राष्ट्र बैंकमा दाखिला गरेको बैंक भौचरको सक्कल प्रति (ग्राहक प्रति) वा सोको प्रमाणित प्रतिलिपि।

ग. धरौटी फिर्ताको लागि सञ्चालक समितिको निर्णय वा कम्पनीको आधिकारिक व्यक्तिको दस्तखत सहितको निवेदन।

⇖⇖दोश्रो संशोधनद्वारा थप

Ψ पाँचौ संशोधनद्वारा संशोधित

२८. **वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी:** ++++(१) कुनै आयोजनाको लागि यस पूर्व नै प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कार्यसूची वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्यसूची र क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृत भैसकेको अवस्थामा सोही आयोजनाका लागि वातावरण संरक्षण नियमावलीले तोकेको म्याद भित्र पुनः कार्यसूची वा क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने छैन ।

++++(२) कुनै आयोजनाको लागि यस पूर्व नै प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्पन्न भई स्वीकृत भैसकेको भए सोही आयोजनाको लागि वातावरण संरक्षण नियमावलीले तोकेको म्याद भित्र पुनः प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छैन ।

२९. **अनुमतिपत्र वा अनुमतिपत्रको दरखास्त रद्द वा स्थगन सम्बन्धी:** (१) देहायको अवस्थामा विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र वा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्रको लागि दिएको दरखास्त रद्द गर्न सकिने छ :

(क) ऐन, नियमावली र यस निर्देशिका बमोजिम विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन वा प्रसारणको लागि दरखास्त पेश गर्ने प्रवर्द्धकले तोकिएको समयभित्र विभागले माग गरे बमोजिमका कागजात तथा विवरणहरू पेश नगरेमा,

(ख) सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र नविकरणको लागि अनुमतिपत्रको म्यादभित्र विभाग समक्ष दरखास्त पेश नगरेमा,

+(ग) दफा २० को उपदफा (२) वा (३) वा (४) बमोजिमका आयोजनाको विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्त पेश गर्ने प्रवर्द्धकले अनुमतिपत्र दस्तुरका अतिरिक्त अध्ययन लागत वापतको रकम एकमुष्ट अग्रिम रूपमा बुझाएको रसिद सहित विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको दरखास्त पेश नगरेमा ।

+(घ) दफा २० को उपदफा (२) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा उल्लिखित वास्तविक अध्ययन लागत वापतको रकम बुझाउन विभागले लिखित रूपमा जानकारी गराएको समयभित्र नबुझाएमा ।

(२) देहायको अवस्थामा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र रद्द गर्न सकिने छ :

(क) दफा १६ (१) को अवधिभित्र पनि विद्युत खरीद बिक्री सम्झौता तथा वित्तीय व्यवस्थापन सम्पन्न गर्न नसकेमा ।

(ख) विद्युत खरिद बिक्री सम्झौता तथा वित्तीय व्यवस्थापन सम्पन्न भएको छ महिनाभित्र निर्माण कार्य प्रारम्भ नगरेमा ।

▼(ग) .... (✂)

(३) प्रवर्द्धकले पेश गरे बमोजिमको आयोजना क्षेत्र उपलब्ध गराउन नसकिने वा त्यस्तो क्षेत्र घटाएर मात्र सर्वेक्षणको अनुमतिपत्र दिन सकिने भएमा र त्यस्तो अवस्थामा प्रवर्द्धकले सर्वेक्षण अनुमतिपत्र लिन नचाहेमा त्यस्तो दरखास्त/अनुमतिपत्र रद्द गरी धरौटी रकम फिर्ता दिइनेछ ।

३०. **सजाँय सम्बन्धी आदेशको ढाँचा:** ऐनको दफा ३८ विपरीत कार्य गर्ने अनुमतिपत्र प्राप्त प्रवर्द्धकलाई अनुसूचि-२ को ढाँचामा मन्त्रलायको निर्णय अनुसार सजाँय हुनेछ ।

३१. **खारेजी र बचाउ:** (१) विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७३ खारेज गरिएको छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खारेज गरिएको निर्देशिका बमोजिम भए गरेका सम्पूर्ण काम कारवाहीहरू यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

\+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

▼ पाँचौ संशोधनद्वारा हटाइएको

अनुसूची–१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

म्याद थपको दरखास्तको ढाँचा

श्रीमान महानिर्देशकज्यूः मिति : २० । ।

विद्युत विकास विभाग,

सानो गौचरण, ज्ञानेश्वर, काठमाडौँ ।

विषयः विद्युतको सर्वेक्षण/उत्पादन अनुमतिपत्र (संख्या : वि.वि.वि २० ।.....) को म्याद थप/नवीकरण सम्बन्धमा।

उपरोक्त सम्न्वन्धमा माथि उल्लिखित आयोजनाको लागि जारी भएको अनुमतिपत्रको म्याद मिति २०......।......।.....मा समाप्त हुन गइरहेको र सो अवधिसम्ममा सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने भएकोले बाँकी कार्य सम्पन्न गर्नको लागि मिति .... सम्म अनुमतिपत्रको म्याद थपका लागि आवश्यक दस्तुर तथा कागजात संलग्न गरी अनुरोध गर्दछु/गर्दछौं ।

साथै म/हामी यो प्रतिवद्धता गर्दछु/गर्दछौ कि : यो दरखास्त तथा यसै साथ संलग्न विवरण तथा कागजातमा उल्लेख भएका सवै विवरणहरू सत्य/तथ्यमा आधारित छन् । संलग्न कार्यतालिका अनुसारका कार्यहरू आगामी वर्षसम्पन्न गरिने छन् । यदि संलग्न विवरणहरू तथ्यमा आधारित नपाइएमा वा संलग्न कार्यतालिका अनुसार उल्लेखनिय रूपमा कार्य प्रगति गर्न नसकेमा प्रचलित कानून तथा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित शर्तहरू बमोजिम अनुमतिपत्र रद्द सम्मको कारवाही भएमा मेरो/हाम्रो पूर्ण सहमति रहने छ र त्यस विरुद्ध कुनै उजूर गर्ने छैन/छैनौ ।

निवेदक वा अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको,-

हस्ताक्षर..........................

नाम...............................

कम्पनीको नाम तथा छापः

द्रष्टव्यः

१. प्रत्येक पानामा अख्तियार प्राप्त व्यक्तिको हस्ताक्षर र कम्पनीको छाप समेत हुनु पर्ने छ ।

२. विवरणहरू यही ढाँचामा सफासँग टाइप गरिएको हुनु पर्नेछ ।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूची-१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

विद्युत सर्भेक्षण अनुमतिपत्रको म्याद थप (नवीकरण)को दरखास्तका साथ पेश गर्नु पर्ने विवरणहरूः

फारम नं. -१ः

आयोजना सम्बन्धी संक्षिप्त विवरण

अनुमति पत्र संख्या	**वि. वि. वि.................वि.उ.स.................**	**विभागीय प्रयोजनको लागि**
आयोजनाको नाम तथा क्षमता ः		
नदी वा खोलाको नाम ः		
जिल्ला, नगर/गाउँ पालिका एवं कोअर्डिनेट ः		
पबर्द्धकको नाम तथा ठेगाना (पो.ब.नं., इमेल, टेलिफोन, र फ्याक्स भएमा सो समेत) ः		
अनुमति पत्र जारी मितिः		
यस अघिको म्याद थप विवरणः	(क) २०.....।.....।.....देखि २०.......।.....।.....सम्म (ख) २०.....।.....।......देखि २०.......।.....।.....सम्म (ग) २०.....।.....।......देखि २०.......।.....।.....सम्म वर्ष/महिना/गते	
पछिल्लो पटक म्याद थप हुँदाका शर्त तथा निर्देशनहरूः		
हाल सम्म पेश भएका प्रतिवेदनहरूः		
विभागीय प्रयोजनको लागि मात्रः		

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूची-१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

फारम नं. २

हालसम्म सम्पन्न भएका मुख्य कार्यहरूको संक्षिप्त विवरण

गतिविधि	हाल सम्मको प्रगति		विभागीय प्रयोजनको लागि
	संक्षिप्त विवरण	सम्पन्न प्रतिशत	
Topographical Survey and mapping			
Hydrological Studies			
Sediment Sampling and Analysis			
Surface Geological Mapping (including discontinuity surveys and rock mass classification)			
2D ERT			
Geotechnical Investigations (test pits/adits; refraction/resistivity surveys; drilling etc.)			
Construction Material Survey			
Seismological Studies			
Design and Optimization i. Preliminary Design and Optimization ii. Final Design and Optimization			
Project Evaluation i. Cost & Quantity Estimate ii. Financial/Economic Analysis			
विभागीय प्रयोजनको लागि मात्रः			

द्रष्टव्यः

१. कार्य शुरु मात्र गरिएको वा शुरु नै नभएको अवस्थामा प्रतिशतको महलमा सोही बमोजिम जनाउने ।

२. माथि दिइएको स्थान यथेष्ट नभए यही ढांचाको पाना थप गरी दुई पृष्ठमा नबढाइ विवरण दिन सकिने छ। फाराम ३ देखि ५ सम्मको हकमा समेत सोही बमोजिम गर्न सकिनेछ।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूची-१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

फारम नं. ३

वातावरणीय अध्ययन लगायत अन्य कार्यमा हालसम्मको प्रगतिको विवरण

<table>
<tr><th rowspan="2">गतिविधि</th><th colspan="2">हाल सम्मको प्रगति</th><th rowspan="2">विभागीय प्रयोजनको लागि</th></tr>
<tr><th>संक्षिप्त विवरण
(मिति सहित)</th><th>प्रगति प्रतिशत</th></tr>
<tr><td>IEE को ToR वा EIA को Scoping Document / ToR</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>वातावरणीय अध्ययनको सम्बन्धमा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन /सार्वजनिक सुनुवाई</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>IEE/ EIA Report</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>अन्य अध्ययन तथा कार्यहरू</td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="4">विभागीय प्रयोजनको लागि मात्रः</td></tr>
</table>

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूची-१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

फारम नं. ४ः

अनुमतिपत्र नविकरण हुनु पूर्व सम्पन्न भएका मुख्य मुख्य कार्यहरूको विवरण

कार्य	**कार्य प्रगति**		**विभागीय प्रयोजनको लागि**
	संक्षिप्त विवरण	**प्रगति प्रतिशत**	
पछिल्लो वर्ष पेश गरेका प्रतिवेदनहरू			
विभागीय प्रयोजनको लागि मात्रः			

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूची-१

++++ (दफा १५ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

फारम नं. ५

आगामी वर्ष गरिने कार्यहरूको कार्यतालिका

<table>
<tr><th rowspan="2">कार्य</th><th colspan="2">लक्ष्य</th></tr>
<tr><th>प्रस्तावित कार्य र लाग्ने समय</th><th>उक्त अवधिको अन्तसम्ममा सम्पन्न हुने कूल प्रतिशत</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>आगामी वर्ष पेश गरिने प्रतिवेदनहरूः</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="3">विभागीय प्रयोजनको लागि मात्रः</td></tr>
</table>

द्रष्टव्यः

१. कार्य तालिका MS Project, PrimaVeraवा त्यस्तै स्तरका Softwareमा तयार गरी संलग्न गर्न सकिने छ।

२. माथिको तालिका पूर्णरुपमा भर्नु पर्नेछ।

३. मुख्य मुख्य कार्यहरूको रंगिन फोटोग्राफ समेत संलग्न गर्नुपर्नेछ।

++++ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुसूचि -२

(दफा ३० सँग सम्बन्धित)

निर्णय आदेशको ढाँचा

नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयका सचिव श्री ....बाट भएको निर्णय आदेश

अनुमतिपत्र जारी गर्ने निकायः नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय ।

विरुद्ध

वि.वि.वि. .... वि.उ.स./वि.उ./वि.प्र.स./वि.प्र.. .... को .... अनुमतिपत्र)

अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको नामः

विषयः– अनुमतिपत्रको शर्त उल्लंघन विरुद्धको सजायँ ।

.... कम्पनी प्रा.लि. लाई .... जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षणको लागि विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्रदान गरिएकोमा .... कम्पनी प्रा.लि. लाई .... जलविद्युत आयोजना -१ को सर्वेक्षण/उत्पादन/प्रशारण/वितरणको लागि दिइएको अनुमतिपत्रको बुँदा नं ..... मा तोकिएको शर्त विपरति कार्य गरेको र उक्त विषयमा उक्त कम्पनीलाई मिति .... मा स्पष्टिकरण सोधिएकोमा उक्त कम्पनीले मिति .... मा पेश गरेको स्पष्टिकरण सन्तोषजनक नभएको वा अनुमतिपत्रको उक्त शर्त विपरीत कार्य गरेको स्वीकार गरेको हदाँ उक्त कम्पनीलाई विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ३८ को उपदफा (२) बमोजिम रु ....।- (अक्षरेपी .... रुपैयाँ मात्र) जरिवाना गर्ने निर्णय गरिदिएको छु। अरु तपशील बमोजिम गर्नु ।

तपशीलः

१. .... हाइड्रोपावर कम्पनी प्रा.लि.बाट जरिवाना बापतको रकम रु...............।- (अक्षरेपी................... रुपैया मात्र) असुल उपर गर्नु ।

२. निर्णयको जानकारी माग गरेमा कानून बमोजिम उपलब्ध गराइदिनु ।

सचिव

ईति सम्बत २०......।......।...... गते रोज .... शुभम् ....।

⁴⁴⁴⁴ अनुसूची-३

(दफा १८ को उपदफा ७ सँग सम्बन्धित)

जलाशययुक्त आयोजनाको डेस्क स्टडी प्रतिवेदनमा उल्लेख हुनुपर्ने विवरणहरू

१. जलाशययुक्त आयोजनाको हकमा निम्नानुसारको तथ्यांकमा आधारित रहेर निम्नानुसारको विश्लेषण समावेश गर्नुपर्नेछ।

१. जलाशयको प्रारम्भिक volume elevation curve

२. बाँधको प्रारम्भिक उचाइको विश्लेषण

३. बाँध र जलाशयको आयू (design life) विश्लेषणको आधारमा तय गरिएको Live storage, dead storage तथा जलाशय सञ्चालन तालिका (reservoir operation schedule)

४. Optimization, spillage आदिका आधारमा तयार गरिएको design discharge

५. सुख्खा याम र बर्खा याममा reservoir level मा हुने fluctuation लाई मध्यनजर गरी तयार पारिएको energy table

२. यस्तै गरी जडित क्षमता निर्क्योल गर्दा निम्न मापदण्डलाई अवलम्बन हुनुपर्नेछ।

१. सुख्खा यामको अन्त्यमा Minimum Drawdown Level Minimum Operating Level मा हुनेछ।

२. वर्खा यामको अन्त्यमा Reservoir Full supply level मा हुनेछ।

३. Resorvoir को Active Storage ले कम्तिमा १५ दिनको Design Discharge लाई धान्न सक्ने हुनुपर्छ।

४. आयोजनाको सुख्खा यामको ऊर्जा जम्मा ऊर्जाको कम्तिमा ३५% हुनुपर्नेछ।

५. प्रस्तावकले वर्खा र सुख्खा याममा प्रयोग गर्ने पानीको Peaking hour को Modality स्पष्टसँग पेश गर्नुपर्नेछ।

⁴⁴⁴⁴चौथो संशोधनद्वारा थप

ëëëë चौथो संशोधनद्वारा थप

विद्युत आयोजनाको लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४

प्रस्तावना : जलविद्युत आयोजना प्रवर्द्धकहरूको लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिसलाई व्यवस्थित र नियमित गर्न वाञ्छनीय भएकोले विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ९४ क. ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ऊर्जा मन्त्रालयले यो निर्देशिका बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यो निर्देशिकाको नाम "विद्युत आयोजनाको लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४" रहेको छ।

(२) यो निर्देशिका मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ। :

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,-

(क) "ऐन" भन्नाले विद्युत ऐन, २०४९ सम्झनुपर्छ।

(ख) "विभाग" भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनुपर्छ।

(ग) "सर्वेक्षण" भन्नाले विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणका लागि गरिने सर्वेक्षणका कार्य सम्झनुपर्छ र सो शब्दले सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत इन्जिनियरिङ्ग डिजाइनको कार्य र त्यसको लागि गरिने अन्वेषणको कार्य समेतलाई जनाउँछ।

(घ) "विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण" भन्नाले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरणसँग सम्बन्धित संरचनाहरूको निर्माण, संचालन तथा मर्मत सम्भार सम्झनुपर्छ।

(ङ) "अनुमतिपत्र" भन्नाले विद्युत ऐन, २०४९ बमोजिम दिइएको अनुमतिपत्र सम्झनुपर्छ।

(च) "प्रवर्द्धक" भन्नाले विद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण, वितरणको अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको व्यक्ति वा संस्थालाई सम्झनुपर्छ र सो शब्दले विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ३५ बमोजिम नेपाल सरकारले कुनै व्यक्ति वा संस्थासँग करार गरी सोही करारमा उल्लेखित शर्तहरूको आधारमा उत्पादन, प्रसारण र वितरण गर्न दिएको व्यक्ति वा संस्था समेतलाई जनाउँनेछ।

(छ) "बैंक" भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंकलाई सम्झनुपर्छ।

(ज) "मुद्रा" भन्नाले सबै किसिमका करेन्सीनोट, पोस्टल अर्डर, पोस्टल नोट, मनी अर्डर, चेक, ड्राफ्ट, ट्राभर्लस्चेक, प्रतीतपत्र, विनिमयपत्र, प्रतिज्ञापत्र, क्रेडिट कार्ड सम्झनुपर्छ र सो शब्दले बैंङ्कले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन र प्रसारण गरी तोकिदिएको अन्य यस्तै प्रकारका मौद्रिक उपकरण समेतलाई जनाउँछ।

(झ) "विदेशी मुद्रा" भन्नाले नेपाली मुद्रा बाहेक अन्य मुद्रा सम्झनुपर्छ र सो शब्दले अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषबाट रकम झिक्न विशेष अधिकार (स्पेशल ड्रइङ्ग राइट्स), एशियन करेन्सी युनिट, युरोपियन करेन्सी युनिट तथा बैंङ्कले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन र प्रसारण गरी तोकिदिएको अन्य उपकरण समेतलाई जनाउँनेछ।

(ञ) "विदेशी मुद्रा विनिमय" भन्नाले विदेशी मुद्रा, विदेशी मुद्रामा भुक्तानी हुने वा प्राप्त हुने सबै किसिमका निक्षेप, कर्जा, मौज्दात, विदेशी धितोपत्र र विदेशी मुद्रामा भुक्तानी हुन वा हुनसक्ने अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलनमा रहेको चेक, ड्राफट, ट्राभलर्स चेक, इलेक्ट्रोनिक फण्ड ट्रान्सफर, क्रेडिटकार्ड, प्रतीतपत्र, विनिमयपत्र, प्रतिज्ञापत्र सम्झनुपर्छ र सो शब्दले बैंङ्कले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन र प्रसारण गरी तोकिदिएका अन्य जुनसुकै मौद्रिक उपकरण समेतलाई जनाउँनेछ।

(ट) "सम्झौता" भन्नाले अनुमतिपत्र प्राप्त प्रर्वद्धकले परामर्शदाता, निर्माण व्यवसायी वा आपूर्तिकर्तासँग

गरेको ठेक्का सम्झौता सम्झनुपर्छ ।

३. **<u>परामर्श सेवाका लागि चाहिने विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी सिफारिस लिने प्रकृया</u>** : (१) विद्युत आयोजनाको विकास गर्न चाहने अनुमति प्राप्त प्रवर्द्धकले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको सर्वेक्षण कार्यको परामर्श सेवा वापत गर्नुपर्ने भुक्तानीको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची–१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(क) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण प्रणालीको वहाल रहेको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,

(ख) सर्वेक्षण कार्यको परामर्श सेवाको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पव्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ग) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(घ) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ङ) सम्पन्न कार्य अनुसारको भुक्तानीको लागि जारी भएको बिल बिजक (Invoice),

(च) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाका सिफारिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रबर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(छ) सम्झौता बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक विदेशी विनिमयको अधिकतम रकम उल्लेख भएको आवश्यक कागजातहरू,

(ज) हाल आवश्यक र विगतमा लिई सकेको विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(झ) खण्ड (ज) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(ञ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची-२ बमोजिमको कवुलियतनामा, र

(ट) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

(२) विद्युत आयोजनाको विकास गर्न चाहने प्रवर्द्धकले विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी निर्माण कार्यको परामर्श सेवा वापत गर्नु पर्ने भुक्तानीको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची–१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(क) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको बहाल रहेको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,

(ख) निर्माण कार्यको परामर्श सेवाका लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पव्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ग) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(घ) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ङ) सम्पन्न कार्यअनुसार भुक्तानीको लागि जारी भएको बिल बिजक (Invoice),

(च) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रबर्द्धकबाट जारी भएका

अख्तियारी पत्र,

(छ) सम्झौता बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक विदेशी विनिमयको अधिकतम रकम उल्लेख भएका आवश्यक कागजातहरू,

(ज) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(झ) खण्ड (ज) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(ञ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची-२ बमोजिमको कवुलियतनामा, र

(ट) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

(३) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको सर्वेक्षण, निर्माण, मर्मत तथा सम्भार कार्यको प्रशासनिक एवम् लेखापरीक्षण कार्यको सेवा लिएवापत भुक्तानीको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची–१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(क) प्रशासनिक एवम् लेखा परीक्षण सेवाको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पव्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ग) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(घ) भुक्तानीको लागि जारी भएका बिल बिजक (Invoice),

(ङ) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रबर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(च) सम्झौता बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक विदेशी विनिमयको अधिकतम रकम उल्लेख भएको आवश्यक कागजातहरू,

(छ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(ज) खण्ड (छ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(झ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची-२ बमोजिमको कवुलियतनामा, र

(ञ) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

४. **मालसामान खरिदका लागि चाहिने विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी सिफारिस लिने प्रकृयाः** विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको सर्वेक्षण तथा निर्माण, मर्मत एवम् सम्भार कार्यको लागि विदेशबाट आयात गर्ने बिभिन्न मालसामानहरूको खरिद सम्बन्धी भुक्तानीको लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची–१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(क) विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको सर्वेक्षण तथा निर्माण, मर्मत एवम् सम्भार कार्यको लागि वहाल रहेको अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,

(ख) मालसामान आपूर्तिकर्तासँग सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ग) मालसामानहरूको Bill of Quantities,

(घ) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन, र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ङ) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(च) भुक्तानीको लागि जारी भएको बिल बिजक (Invoice) र भुक्तानीको माध्यम,

(छ) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रबर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(ज) सम्झौता बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक विदेशी विनिमयको अधिकतम रकम उल्लेख भएको आवश्यक कागजातहरू,

(झ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(ञ) खण्ड (झ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(ट) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची-२ बमोजिमको कवुलियतनामा, र

(ठ) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

५. **मर्मत सम्भार सेवाका लागि चाहिने विदेशी विनिमय सुविधि सम्बन्धी सिफारिस लिने प्रकृया**: विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको सञ्चालित आयोजनाहरूको नियमित मर्मत तथा सम्भार कार्यको सेवा लिएवापत भुक्तानीको लागि आवश्यक प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची–१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(क) सञ्चालित आयोजनाहरूको नियमित मर्मत तथा सम्भार कार्यको सेवाको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ग) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(घ) भुक्तानीको लागि जारी भएका बिल बिजक (Invoice),

(ङ) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रबर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(च) सम्झौता बमोजिमको कार्यको लागि आवश्यक विदेशी विनिमयको अधिकतम रकम उल्लेख भएको आवश्यक कागजातहरू,

(छ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(ज) खण्ड (छ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(झ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची-२ बमोजिमको कवुलियतनामा, र

(ञ) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

६. **आयोजनाको निर्माण कार्यको लागि विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिस लिने प्रकृया** : विद्युतको उत्पादन, प्रसारण र वितरणको आयोजना निर्माण कार्यको सेवा लिए वापत भुक्तानीका लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची -१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

(क) आयोजना निर्माण कार्यको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ग) सम्झौतामा उल्लेखित कार्यको प्रगति प्रतिवेदन र सम्झौता बमोजिम सम्पन्न कार्यको प्रवर्द्धकबाट जारी स्वीकार पत्र (Letter Of Acceptance) को प्रमाणित प्रतिलिपि,

(घ) भुक्तानीको लागि जारी भएको बिल बिजक (Invoice),

(ङ) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण प्रणालीको बहाल रहेको अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि ।

(च) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफरिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रवर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(छ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(ज) खण्ड (छ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(झ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची -२ बमोजिमको कबुलियतनामा,

(ञ) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि, र

(ट) सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिमको पर्फरमेन्स बैंक ग्यारेन्टीको प्रमाणपत्रको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि

७. **पेश्की रकमको सिफारिस लिने प्रकृया** : विद्युतको उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी आयोजनाको सर्वेक्षण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, निर्माण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, प्रशासनिक एवम् लेखा परिक्षण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, मालसामान आपूर्ति, मर्मत सम्भार सेवा, आयोजना निर्माण कार्य सम्बन्धी सेवा लगायत अन्य सेवा लिए वापत पेश्की रकम भुक्तानीका लागि प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि सम्झौता रकमको २० प्रतिशत रकममा नबढ्ने गरी देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची -१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

(क) आयोजनाको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ग) आयोजनाको प्रारम्भिक कार्य प्रगति प्रतिवेदन,

(घ) भुक्तानीको लागि जारी भएको बिल बिजक (Invoice),

(ङ) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण प्रणालीको बहाल रहेको अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,

(च) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफरिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रवर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(छ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइसकेको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख,

(ज) खण्ड (छ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेका विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात,

(झ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची -२ बमोजिमको कबुलियतनामा,

(ञ) सम्झौता बमोजिमको बैंक ग्यारेण्टी (विदेशी बैंकको हकमा काउण्टर बैंक ग्यारेण्टी समेत) को प्रमाणपत्रको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि, र

(ट) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि र भुक्तानीको लागि सिफारिस माग भएको रकमको कर कट्टा गरी कर दाखिला गरेको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

८. **एकमुष्ट विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सम्बन्धी सिफारिस लिने प्रकृया** : (१) राष्ट्रिय उर्जा संकट निवारण तथा विद्युत विकास दशक सम्बन्धी अवधारणा पत्र, २०७२ को दफा ५.१.५ (क) मा व्यवस्था भए अनुसार विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण सम्बन्धी आयोजनाको सर्वेक्षण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, निर्माण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, प्रशासनिक एवम् लेखापरिक्षण कार्य सम्बन्धी परामर्श सेवा, मालसामान आपूर्ति, मर्मत सम्भार सेवा, आयोजना निर्माण कार्य सम्बन्धी सेवा लगायत अन्य सेवा लिए वापत भुक्तानीका लागि आवश्यक प्रचलित कानून बमोजिम सम्झौतामा उल्लेख भए अनुसारको समयमा भुक्तानी हुने गरि एकमुष्ट विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधा सिफारिसको लागि देहाय बमोजिमको कागजातहरू सहित अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

(क) आयोजना निर्माण कार्यको लागि सम्पन्न सम्झौताको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि,

(ख) टाईमलाइन भुक्तानी तालिका (Payment Schedule),

(ग) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण प्रणालीको बहाल रहेको अनुमतिपत्रको प्रतिलिपि,

(घ) विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफरिस माग गर्ने व्यक्तिको सम्बन्धित प्रवर्द्धकबाट जारी भएको अख्तियारी पत्र,

(ङ) हाल आवश्यक र विगतमा लिइएको विदेशी विनिमय सुविधा सम्बन्धी अनुसूची-३ बमोजिमको अभिलेख ।

(च) खण्ड (ङ) बमोजिम विगतमा प्राप्त गरेको विदेशी विनिमय सुविधाको प्रमाण खुल्ने कागजात ।

(छ) विदेशी मुद्रा अपचलन नगर्ने अनुसूची -२ बमोजिमको कबुलियतनामा,

(ज) आयोजनाको प्रारम्भिक कार्य प्रगति प्रतिवेदन,

(झ) अघिल्लो आर्थिक वर्षको कर चुक्ताको प्रमाणित प्रतिलिपि, र

(ञ) सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिमको पर्फरमेन्स बैंक ग्यारेण्टीको प्रमाणपत्रको नोटरी पब्लिकबाट प्रमाणित प्रतिलिपि।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकमुष्ट सिफारिस लिनका लागि सम्झौतामा उल्लेख भएको समयमा बिल बिजक (Invoice) बमोजिमको भुक्तानीको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकमा सटही सुविधा माग गर्दा विद्युत विकास विभागबाट उक्त बिल बिजक (Invoice) बमोजिमको कार्य प्रगति विभाग समक्ष बुझाएको जानकारी पत्र संलग्न गर्नु पर्नेछ।

९. **थप कागजात पेश गर्न लगाउन सकिने** : विदेशी बिनिमय सुबिधाको लागि सिफारिश गर्दा विभागले आवश्यक देखेका अन्य थप कागजात बढीमा १५ दिनको समय तोकी पेश गर्न लगाउन सक्नेछ र थप कागजात प्राप्त भएपछि मात्र यस निर्देशिका बमोजिम कारवाही अगाडि बढाइने छ।

१०. **खारेजी र बचाउ** : (१) विद्युत आयोजनाको लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी निर्देशिका, २०७१ खारेज गरिएको छ।

(२) विद्युत आयोजनाको लागि विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धी निर्देशिका, २०७१ बमोजिम भए गरेका काम कारबाही यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

अनुसूची – १

(दफा ३ को उपदफा (१), (२) र (३), दफा ४, दफा ५, दफा ६, दफा ७ र र दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

मितिः

श्रीमान महानिर्देशक ज्यू,

विद्युत विकास विभाग,

सानो गौचरण, काठमाडौँ ।

विषयः (**कार्यविवरण**............) **विदेशी विनिमय सुविधा सिफारिस सम्बन्धमा ।**

यस (प्रबर्द्धकको नाम ....) द्वारा सञ्चालित/निर्माणाधीन (आयोजनाको नाम................) को

क. परामर्शसेवा ☐ ख. मालसामान आपूर्ति ☐ ग. मर्मत सम्भारसेवा ☐

घ. निर्माण सेवा ☐ ङ. अन्य सेवा ☐

वापत श्री (परामर्श सेवा दिने व्यक्ति वा संस्था/निर्माण व्यवसायी/आपूर्तिकर्ता संस्था वा सम्बन्धीत अन्य संस्थाको नाम......) ले जारी गरेको (Invoice No.) मा उल्लिखित (विदेशी मुद्राको रकम उल्लेख गर्ने......) रकम (भुक्तानीको माध्यम उल्लेख गर्ने......) मार्फत् उक्त संस्थालाई भुक्तानी गर्नुपर्ने भएकोले श्री नेपाल राष्ट्र बैंकलाई आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस गरिदिनुहुन संलग्न वमोजिमको कागजात/विवरण/प्रतिवेदन राखि यो निवेदन पेश गरेको छु ।

संलग्न विवरण

१.

२.

३.

निवेदक

अख्तियार प्राप्त अधिकारीको

सहीः

नामः

दर्जाः

(प्रवर्द्धक कम्पनीको छाप)

अनुसूची–२

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ञ), उपदफा (२) को खण्ड (ञ) उपदफा(३) को खण्ड (झ), दफा ४ को खण्ड (ट), दफा ५ को खण्ड (झ), दफा ६ को खण्ड (झ), दफा ७ को खण्ड (झ) र दफा ८ को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

कबुलियतनामा

लिखितम् .... कम्पनीको अधिकार प्राप्त श्री

.... ले........................ गर्न ....
विद्युत आयोजना विकास गर्ने क्रममा परामर्श सेवा/मालसमान आपूर्ति/मर्मत सम्भार सेवा/आयोजना निर्माण कार्य/अन्य सेवा लिए वापत भुक्तानी गर्नको लागि आवश्यक विदेशी मुद्रा विनिमय सुविधाको सिफारिस पाउँ भनी यस विभागमा दिएको निवेदन बमोजिम यस विभागको सिफारिसबाट प्राप्त विदेशी मुद्रा सिफारिसमा उल्लेख भएको काम बाहेकको अन्य कुनै काम वा प्रचलित कानूनले निषेध गरेको अवैध काम वा अन्य कुनै गैर कानुनी तरिकाले अपचलन गर्ने छैन। गरेमा कानून बमोजिम सहुँला, बुझाउँला भनी श्री विद्युत विकास विभाग समक्ष यो कबुलियतनामा गरिदिएँ।

दायाँ	बायाँ

कबुलियत गर्नेको

दस्तखत : ....

नाम/थर : ....

दर्जा : ....

नागरिकता प्रमाणपत्र वा पासपोर्ट नं. : ....

(प्रबर्द्धक कम्पनीको छाप)

इति सम्बत् .... साल .... महिना .... गते रोज ....
शुभम्।

अनुसूची – ३

(दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ज), उपदफा (२) को खण्ड (ज) उपदफा (३) को खण्ड (छ), दफा ४ को खण्ड (झ), दफा ५ को खण्ड (छ), दफा ६ को खण्ड (छ), दफा ७ को खण्ड (छ) र दफा ८ को खण्ड (ङ) सँग सम्बन्धित)

अभिलेख

आयोजनाको नाम :

कम्पनीको नाम :

निर्माण व्यवसायी/परामर्शदाता/आपूर्तिकर्ता :

आयोजनाको कार्य /लट नं. :

सम्झौता नं. :

सम्झौता रकम : (क) स्वदेशी रकम :

(ख) विदेशी रकम :

तालिका १: हालसम्म सम्झौता अनुसार उपलब्ध भएको सटही सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	सटही सिफारिस माग भएको रकम	सटही सिफारिस भएको रकम	सटही गरेको मिति	सटही भएको रकम	सटही दर	TDS दाखिला गरेको रकम	TDS तिरेको प्रमाणपत्र नं.	सटही सुविधा लिएको बैंक	कैफियत
जम्मा									

तालिका २: हाल सिफारिस माग भएको सटही सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	सटही सिफारिस माग भएको रकम	TDS दाखिला गरेको रकम	TDS तिरेको प्रमाणपत्र नं.	कैफियत

निवेदक :

(प्रबर्द्धक कम्पनीको छाप)

अख्तियार प्राप्त अधिकारीको

सहि :

नाम :

दर्जा :

ग्रीड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत विकास सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८

मन्त्रालयबाट स्वीकृत मितिः २०७८/०१/१३

पहिलो संशोधन मिति : २०८१/१०/२८

प्रस्तावना : ग्रीड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत उत्पादन आयोजनाहरू तथा यससँग सम्बन्धित प्रसारण लाइनलाई राष्ट्रिय ग्रीडमा जोड्न सरल, सहज र पारदर्शी तुल्याई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक भएकोले विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ९४ (क) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयले यो कार्यविधि बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः

(१) यस कार्यविधिको नाम "ग्रीड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत विकास सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८" रहेको छ।

(२) यो कार्यविधी वैकल्पिक विद्युत विकास तथा नियमनसँग सम्बन्धित काम कारवाही र निर्णय प्रक्रियामा लागु हुनेछ।

(३) यो कार्यविधि मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको मितिदेखि लागु हुनेछ।

२. परिभाषाः

(१) विषय वा प्रसँगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा

(क) "आयोजना" भन्नाले वैकल्पिक विद्युत उत्पादन वा प्रसारण सम्बन्धी आयोजना सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यविधि" भन्नाले ग्रीड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत विकास सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८ सम्झनु पर्छ।

(ग) "केन्द्र" भन्नाले वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र सम्झनु पर्छ।

(घ) "घरेलु सौर्य प्रणाली" भन्नाले कुनै व्यक्ति तथा संस्थाले आफ्नो उपयोगका लागि आफ्नो परिसरमा जडान गरेको सौर्य विद्युत प्रणालीलाई सम्झनु पर्छ।

(ङ) "निर्देशिका" भन्नाले विद्युत आयोजनाको अनुमतिपत्र सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ (संशोधन सहित) सम्झनुपर्छ।

(च) "नियमावली" भन्नाले विद्युत नियमावली, २०५० सम्झनु पर्छ।

(छ) "नेट मिटरिङ्ग" भन्नाले प्राधिकरणले प्रवर्द्धकलाई दिएको विद्युत र प्रवर्द्धकले प्राधिकरणलाई दिएको विद्युतको फरक सम्झनु पर्छ।

(ज) "प्रवर्द्धक" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै वैकल्पिक विद्युतको सर्वेक्षण, उत्पादन तथा यससँग सम्बन्धित प्रसारण अनुमतिपत्रका लागि दरखास्त दिएका वा अनुमतिपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति वा संस्थालाई सम्झनु पर्छ।

(झ) "प्राधिकरण" भन्नाले नेपाल विद्युत प्राधिकरण सम्झनु पर्छ।

(ञ) "विभाग" भन्नाले विद्युत विकास विभाग सम्झनु पर्छ।

(ट) "वैकल्पिक विद्युत" भन्नाले सौर्य, वायु, जैविक ऊर्जा (वायोमास तथा वायोग्यास), हाइड्रोजन प्रविधि, चुम्बकीय प्रविधि, भूतापीय प्रविधि वा अन्य वैकल्पिक प्रविधिबाट उत्पादित विद्युतलाई सम्झनु पर्छ।

(ठ) "मन्त्रालय" भन्नाले ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

३. १ मेगावाट सम्म जडित क्षमताका वैकल्पिक विद्युत आयोजना सम्बन्धमाः

(क) वैकल्पिक विद्युतलाई राष्ट्रिय ग्रीडमा जडान गर्न इच्छुक प्रवर्द्धकले प्राधिकरणमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(ख) राष्ट्रिय ग्रीडमा आवद्ध हुन चाहने प्रवर्द्धकले प्राधिकरणमा निवेदन पेश गर्दा निजले कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त निकायको विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ। तर, घरेलु सौर्य प्रणालीबाट उत्पादित सौर्य विद्युतको नेट मिटरिङ्ग गर्दा विद्युत उत्पादनको अनुमतिपत्र आवश्यक पर्ने छैन।

४. १ मेगावाट भन्दा बढी जडित क्षमताका वैकल्पिक विद्युत आयोजना सम्बन्धमाः

(क) वैकल्पिक विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गर्न प्रवर्द्धकले नियमावली तथा निर्देशिकामा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(ख) सर्वेक्षण अध्ययनको लागि एक वर्षको समयावधी दिइनेछ। उक्त समयसम्म आयोजनाको अध्ययन सम्पन्न हुन नसकेमा कार्य प्रगति र औचित्यको आधारमा सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको म्याद नविकरण गर्न सकिनेछ।

(ग) उत्पादन तथा प्रसारण अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्थाः

(अ) वैकल्पिक विद्युत उत्पादन तथा प्रसारण गर्न प्रवर्द्धकले नियमावली तथा निर्देशिकामा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको अवधि समाप्त हुनु अगावै विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

आ) प्रवर्द्धकले वैकल्पिक विद्युत प्रसारण लाइनको टावर / पोल निर्माण गर्न आवश्यक जग्गा प्रचलित कानून बमोजिम प्राप्त गर्नुपर्ने र विद्युतीय मार्गको अधिकार (Right of Way) को लागि मुआव्जा वितरण गरी जग्गा प्रयोग गर्नुपर्नेछ। तर सरकारी जग्गाको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम लिजमा लिनु पर्नेछ।

(इ) आयोजनाको उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि २५ वर्षको हुनेछ। सो अवधि समाप्त हुनु भन्दा अगावै प्रवर्द्धकले उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि नवीकरण गर्न चाहेमा विभागमा निवेदन दिन सक्नेछ।

(ई) आयोजनाले उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेपछि ६ महिना भित्र निर्माण कार्य शुरु गरी, दुई वर्ष भित्रमा निर्माण सम्पन्न गरी विद्युत उत्पादन शुरु गरिसकेको हुनु पर्नेछ। कुनै कारणले सो अवधि भित्र आयोजना सम्पन्न हुन नसकेको स्थितिमा सम्पन्न हुन नसकेको स्पष्ट कारण सहित विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(उ) उत्पादन अनुमतिपत्रको अवधि समाप्त भए पछि वातावरणमा प्रतिकुल असर नपर्ने गरी आयोजनामा जडान भएका सम्पूर्ण उपकरण तथा पार्ट पुर्जाहरूको उचित व्यवस्थापन प्रवर्द्धकले गर्नु पर्नेछ। तर वैकल्पिक विद्युत प्रसारण संरचना र सोले चर्चेको जग्गासहित नेपाल सरकारलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ।

५. सौर्य विद्युत सम्बन्धी थप व्यवस्था:

+(क) एक मेगावाट भन्दा बढी जडित क्षमताका सौर्य विद्युत आयोजनाको विद्युत सर्वेक्षण र निर्माण गर्न प्रवर्द्धकले नियमावली तथा निर्देशिकामा तोके बमोजिमको ढाँचामा विभागमा निवेदन दिनुपर्नेछ। प्रस्तावित क्षेत्रमा सौर्य विद्युत आयोजना विकास निर्माण गर्न हुने भनी सम्बन्धित वडा वा स्थानीय तहको सिफारिस पत्र र निकुन्ज तथा आरक्षण क्षेत्रको हकमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सिफारिस पत्र प्रवर्द्धकले पेश गर्नु पर्नेछ।

(ख) प्रवर्द्धकले घरेलु सौर्य प्रणालीबाट उत्पादित विद्युत नेट मिटरिङ्ग गर्न चाहेमा प्राधिकरणमा निवेदन दिनु पर्नेछ। घरेलु सौर्य प्रणालीले राष्ट्रिय ग्रिड प्रणालीबाट लिएको ऊर्जा भन्दा ग्रिड प्रणालीमा दिएको ऊर्जा बढी भएमा बढी भएको ऊर्जाको दर दफा ६ (२) बमोजिम प्राधिकरणले भुक्तानी गर्नेछ। तर, घरेलु सौर्य प्रणालीले राष्ट्रिय ग्रिड प्रणालीबाट लिएको ऊर्जा भन्दा ग्रिड प्रणालीमा दिएको ऊर्जा कम भएमा कम भएको ऊर्जाको दर आयोगले ग्राहकवर्गका लागि तोके बमोजिम प्रवर्द्धकले प्राधिकरणलाई भुक्तानी गर्नुपर्नेछ। मिटरिङ्ग सम्बन्धी व्यवस्था प्राधिकरणबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ।

+ पहिलो संशोधनद्वारा थप

६. **विद्युत खरिद सम्बन्धी व्यवस्थाः**

(१) प्राधिकरणबाट खरिद गरिने वैकल्पिक विद्युतको खरिद दर नेपाली मुद्रामा गरिनेछ।

(२) आयोजनाबाट खरिद गरिने वैकल्पिक विद्युतको खरिद दर विद्युत नियमन आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ। वैकल्पिक विद्युतको प्रविधि अनुसार विद्युत खरिद दर फरक फरक हुन सक्नेछ।

तर आयोगले जारी गरेको "विद्युत खरिद बिक्री तथा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले पालना गर्नुपर्ने शर्त सम्बन्धी विनियमावली, २०७६" कायम रहेसम्म सोही विनियमावलीको विनियम ७ को उपविनियम (५) मा उल्लेखित दर नै कायम रहनेछ।

(क) विद्युतको खरिद दर निर्धारण गर्दा आयोजनाको लागत (project cost), ऋणको व्याजदर (loan interest), ह्रासकट्टी (depreciation), स्वलगानीमा प्रतिफल (ROE), साधारण खर्च (general expenses), सञ्चालन खर्च (operation cost), मर्मत खर्च (maintenance cost), आम्दानी (revenue), कर (tax), थप पुँजी (additional capitalization), ऋण र पुँजीको अनुपात (loan and equity ratio), उपकरणको लागत (equipment cost), ब्याट्री संचित क्षमता आदिलाई आधार लिन सकिनेछ।

(ख) वैकल्पिक विद्युत आयोजनाको लागत निकाल्दा जग्गाको हकमा आयोजनाले चर्चेको जग्गाको (प्रशारण लाइन बाहेक) प्रचलित भाडा दरलाई आधार लिनु पर्नेछ।

७. **अनुमतिपत्र दस्तुर सम्बन्धी व्यवस्थाः** अनुमतिपत्र दस्तुर सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित कानून अनुसार हुनेछ।

८. **कर तथा अन्य छुट / सुविधा सम्बन्धी व्यवस्थाः** कर, भन्सार तथा मूल्य अभिवृद्धि कर छुट लगायत अन्य छुट तथा सुविधाहरू प्रचलित कानून अनुसार हुनेछन्।

९. **आयोजनाको लागि जग्गा तथा अन्य पूर्वाधार सम्बन्धी व्यवस्था :** आयोजनाको लागि आवश्यक जग्गा, बाटो, विद्युत जडान बिन्दुसम्म प्रसारण लाईन आदिको व्यवस्था प्रवर्द्धकले आफै गर्नु पर्नेछ। सरकारी जग्गाको हकमा संघ, सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच आवश्यकता अनुसार समन्वय र सहजिकरण गरिनेछ।

१०. **कर तथा रोयल्टी सम्बन्धी व्यवस्थाः** प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था अनुसार वैकल्पिक विद्युतमा रोयल्टी एवम् अन्य कर लाग्नेछन्।

११. **विविध :**

(१) सव स्टेशनमा सम्भव भए सम्म Connection Bay का लागि आवश्यक ठाउँ प्राधिकरणले निशुल्क उपलब्ध गराउनेछ।

(२) राष्ट्रिय ग्रिडमा कूल जडित क्षमताको १०% सम्म वैकल्पिक विद्युत जडान गर्न विद्युत खरिद सम्झौता गरिनेछ।

(३) अन्य प्राविधिक मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था प्राधिकरण तथा केन्द्र बाट तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(४) प्राधिकरण तथा केन्द्रले प्राविधिक मापदण्ड लगायतका आवश्यक विवरण यथाशीघ्र तयार गरी लागु गर्नेछ।

१२. **खारेजी र बचाउः**

(१) ग्रीड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत ऊर्जा विकास सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४ खारेज गरिएको छ।

(२) ग्रिड कनेक्टेड वैकल्पिक विद्युत ऊर्जा विकास सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४ बमोजिम भए गरेका सम्पूर्ण काम कारवाहीहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

+ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

अनुमतिपत्र दस्तुर, नवीकरण दस्तुर एवम् रोयल्टी विवरण

(विद्युत नियमावलीको नियम २४ र २५ सँग सम्बन्धित)

खण्ड ६२ संख्या २७ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६९/६/१५ अनुसार

क) विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि (जलविद्युत आयोजनाका लागि)

क्र.सं.	जडान क्षमता	अनुमतिपत्र दस्तुर	अनुमतिपत्र नवीकरण दस्तुर
१	एक मेगावाट भन्दा माथि पाँच मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट दश लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
२	पाँच मेगावाट भन्दा माथि दश मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट बीस लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
३	दश मेगावाट भन्दा माथि पच्चिस मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट तीस लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
४	पच्चिस मेगावाट भन्दा माथि एकसय मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट चालीस लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
५	एकसय मेगावाट भन्दा माथि पाँचसय मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट पचास लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
६	पाँच सय मेगावाट भन्दा माथि	प्रतिवर्ष एकमुष्ट साठी लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह

ख) विद्युत प्रसारण तथा वितरणको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि

क्र.सं.	जडान क्षमता	अनुमतिपत्र दस्तुर	अनुमतिपत्र नवीकरण दस्तुर
१	एक मेगावाट भन्दा माथि पाँच मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट दश हजार रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
२	पाँच मेगावाट भन्दा माथि दश मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट बीस हजार रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
३	दश मेगावाट भन्दा माथि पच्चिस मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट तीस हजार रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
४	पच्चिस मेगावाट भन्दा माथि एकसय मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट चालीस हजार रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
५	एकसय मेगावाट भन्दा माथि पाँचसय मेगावाट सम्म	प्रतिवर्ष एकमुष्ट पचास हजार रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह
६	पाँच सय मेगावाट भन्दा माथि	प्रतिवर्ष एकमुष्ट एक लाख रुपैयाँ	प्रतिवर्ष अनुमतिपत्र दस्तुर सरह

ग) विद्युत उत्पादन, प्रसारण तथा वितरणको अनुमतिपत्रको लागि

क्र.सं.	जडान क्षमता	अनुमतिपत्र दस्तुर
१	एक मेगावाट भन्दा माथि पाँच मेगावाट सम्म	एकमुष्ट पाँच लाख रुपैयाँ
२	पाँच मेगावाट भन्दा माथि दश मेगावाट सम्म	एकमुष्ट सात लाख रुपैयाँ
३	दश मेगावाट भन्दा माथि पच्चिस मेगावाट सम्म	एकमुष्ट दश लाख रुपैयाँ
४	पच्चिस मेगावाट भन्दा माथि एकसय मेगावाट सम्म	एकमुष्ट तीस लाख रुपैयाँ
५	एकसय मेगावाट भन्दा माथि पाँचसय मेगावाट सम्म	एकमुष्ट चालीस लाख रुपैयाँ
६	पाँच सय मेगावाट भन्दा माथि	एकमुष्ट पचास लाख रुपैयाँ

क१) **विद्युत (सौर्य शक्ति र बायु शक्ति) उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि प्रति मेगावाट प्रति वर्ष दश हजार रुपैयाँ।** (*खण्ड ६२ संख्या ३५ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६९/८/१८ अनुसार)*

क२) **विद्युत उत्पादन (खनिज तेल, कोइला र आणविक, बायोमास, फोहोर लगायत अन्य कुनै साधनबाट)को सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि, प्रति मेगावाट प्रति वर्ष पन्ध्र हजार रुपैयाँ।** (खण्ड ६३ संख्या ३४ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०७०/८/१० अनुसार)

घ) रोयल्टी (विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ११ सँग सम्बन्धित)

जडित क्षमता बापतको रोयल्टी	**इनर्जी रोयल्टी**
१. जलविद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरु गरेको गरेको पन्ध्र (१५) वर्षसम्म	
➢ प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एकसय रुपैयाँ	➢ प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर विक्री मूल्यको २ प्रतिशत
२. जलविद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरु गरेको पन्ध्र (१५) वर्षको अवधि पछि	
➢ प्रति जडित किलोवाट वार्षिक एकहजार रुपैयाँ	➢ प्रति युनिट (किलोवाट घण्टा) सरदर विक्री मूल्यको १० प्रतिशत

विद्युत विकास विभागको हालसम्मको महानिर्देशकज्यूहरूको नामावली र कार्यरत अवधि

डा. गोबिन्द राज भट्ट

२०५०/०४/०१-२०५१/०२/१८

श्री विजय शंकर श्रेष्ठ

२०५१/०२/१८-२०५५/०३/१७

डा. किशोर बाबु आर्याल

२०५५/०३/१८-२०५६/०३/१५,नि.
२०५६/०३/१६-२०५७/१२/०५

श्री केशव बहादुर चन्द

२०५७/१२/०७-२०५८/०९/२९

श्री लेखमान सिंह भण्डारी

२०५८/१०/०१-२०६०/१२/०१

श्री अर्जुन प्रसाद श्रेष्ठ

२०६०/१२/१०-२०६२/०१/०७

श्री जय केशर मायके

२०६२/०१/२२-२०६४/०७/०३

श्री श्रीरन्जन लाकौल

२०६४/०९/१२-२०६६/०९/२२

श्री सुनिल बहादुर मल्ल

२०६६/०९/२३-२०६६/११/२५ नि.
२०६६/११/२६-२०६७/१२/३०

श्री महेन्द्र बहादुर गुरुङ्ग

२०६८/०२/२५-२०६८/०७/३०

श्री दिल्ली बहादुर सिंह

२०६८/०७/२९-२०६९/०७/२०
२०७०/०४/०६-२०७१/०३/१८

श्री अनुप कुमार उपाध्याय

२०६९/०७/२०-२०७०/०४/०६

डा. संजय शर्मा

२०७१/०३/२०-२०७१/०६/१३

श्री दिनेश कुमार घिमिरे

२०७१/०७/०९-२०७२/१०/०६

श्री समीर रत्न शाक्य

२०७२/१०/०६-२०७३/०६/१७

श्री मधु प्रसाद भेटुवाल

२०७५/०९/१६-२०७६/०७/०३

श्री संदिप कुमार देव

२०७८/०४/२०-२०७९/०५/२२

श्री चिरन्जीवी चटौत

२०७९/०५/२२-२०८०/१०/२३

श्री जीवछ मण्डल

२०८०/१०/२३-२०८१/०४/२२

श्री नविन राज सिंह

२०७३/०६/१७-२०७५/०९/१३
२०७६/०७/०४-२०७८/०४/२०
२०८१/०४/२१ - हाल सम्म

विभाग एवम् अन्तर्गतका निकायहरू

सानो गौचरण, काठमाडौँ स्थित विद्युत विकास विभागको कार्यालय भवन

बुढीगंगा ज.वि.आ.को क्याम्प तथा कार्यालय स्थल

सप्तकोशी उच्च बाँध बहूद्देशीय आयोजना बराह क्षेत्र

सप्तकोशी उच्च बाँध बहूद्देशीय आयोजना: बराह क्षेत्र मन्दिर

हुम्ला कर्णाली ज.वि.आ. (विभागद्वारा अध्ययनको क्रममा रहेको)

पंचेश्वर बहूद्देशीय आयोजनाको बाँधस्थल

३१ औँ वार्षिक उत्सवका झलकहरू

यस आर्थिक वर्षमा अवकाश भएका विभागका कर्मचारीहरू

सहसचिव श्री अरुण कुमार झा

कम्प्युटर अधिकृत श्री सरिता प्रधान

३२ औँ वार्षिकोत्सवमा भएका अतिरिक्त क्रियाकलापहरूको झलक

विद्युत विकास विभाग

सानोगौचरण, काठमाडौं

फोन : ०१-४५३४११९, फ्याक्स : ०१-५२४४२५७

इमेल : info@doed.gov.np, वेभसाइट : www.doed.gov.np